



**ЦЕНТР
ДОСЛІДЖЕНЬ
ВИЗВОЛЬНОГО
РУХУ**
CDVR.ORG.UA

ДОКУМЕНТИ КОМУНІСТИЧНИХ СПЕЦСЛУЖБ У ЄВРОПІ

путівник мережею архівів

ДОКУМЕНТИ КОМУНІСТИЧНИХ СПЕЦСЛУЖБ У ЄВРОПІ: путівник мережею архівів



ústav pro studium
totalitních režimů



Рафал Леськевіч, Павел Жачек (ред.)

Олеся Ісаюк, Володимир Бірчак (ред. укр. видання)



УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ



Центр
досліджень
визвольного
руху

час@пис

2016

УДК 930.253:[351.746.1:316.327.73(4)](036)
ББК ТЗ(4)63,01

АЗ Д 638

Документи комуністичних спецслужб у Європі: путівник мережею архівів / за ред. Р.Леськевіч, П.Жачек; О.Ісаюк (укр. вид.), В.Бірчак (укр.вид.) / Центр досліджень визвольного руху. — Львів: Часопис, 2016. — 180 с., іл.

Як європейські країни долали шлях переходу до демократичного суспільства після розпаду СРСР? Чи збереглися до сьогодні документи комуністичних спецслужб? Чи можуть архівні документи розказати нам про характер та діяльність комуністичних тоталітарних режимів? Як законодавство регулює питання доступу до цих документів?

У путівнику подана інформація про архіви колишніх комуністичних спецслужб Болгарії, Німеччини, Чехії, Угорщини, Польщі, Румунії та Словаччини. Описані законодавча база, організаційні структури відповідних архівів, збережені архівні фонди та колекції, включно з найпотаємнішими оперативними документами, а також розповідається про права заявників на доступ та поширення цих матеріалів.

Перекладено з англійської та німецької за виданням:

Handbook of the European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files

Rafał Leśkiewicz, Pavel Žáček (eds.)

Prague, 2013

Переклад та видання здійснено Центром досліджень визвольного руху в рамках програми “Відкриті архіви” за підтримки Міжнародного фонду “Відродження” та за сприяння Українського інституту національної пам’яті.



- © Handbook of the European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files, 2013
- © Рафал Леськевіч, Павел Жачек, упорядкування, 2013.
- © Центр досліджень визвольного руху, 2016.
- © “Часопис”, 2016.
- © Ольга Сало, дизайн, 2016.

ISBN 978-966-2720-18-1

Зміст

Зробити минуле доступним. <i>В. В'ятрович</i>	4
Чеська передмова до укр видання. <i>П. Жачек</i>	5
Польська передмова до укр видання. <i>Р. Лєськевич</i>	6
Вступ. <i>Д. Герман</i>	7
Болгарія	9
Комісія з відкриття документів і оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії	
Німеччина	15
Федеральний уповноважений у справі документів Державної Служби Безпеки колишньої Німецької Демократичної Республіки	
Чехія	65
Інститут дослідження тоталітарних режимів — Архів служби безпеки	
Угорщина.....	111
Історичні архіви угорських органів державної безпеки	
Польща	119
Інститут національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу	
Румунія	161
Архів Національної ради вивчення архівів Секурітате	
Словаччина	171
Архів Інституту національної пам'яті	

Зробити минуле доступним

Після перемоги у Другій світовій війні держав Антигітлерівської коаліції та Нюрнберзького процесу для світу відкрилися документи про злочини проти людства та людяності, вчинені нацистами у Європі. Це відкриття стало запорукою того, що злочини нацизму ніколи не повторяться. Однак для Центрально-Східної Європи перемога над нацизмом не означала повного звільнення. На зміну одному тоталітарному режиму, прийшов інший – комуністичний, який панував тут майже півстоліття.

Кінець 1980-тих — початок 1990-х років став переломним для регіону. За дуже короткий для історії проміжок часу один за одним падали комуністичні уряди. Але подолання наслідків їх панування забрало значно більше часу. Однією з основних передумов цього процесу стало відкриття доступу до документації про порушення прав людини і злочини, вчинені комуністичними державами.

Посібник «Документи комуністичних спецслужб у Європі: путівник мережею архівів», який Ви тримаєте в руках, виданий українською мовою за ініціативи Центру досліджень визвольного руху та за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Книга розповідає про досвід створення спеціалізованих архівів з матеріалами комуністичних каральних органів у Болгарії, Німеччині, Польщі, Угорщині, Чехії, Румунії та Словаччині, містить аналіз нормативної бази їх роботи, розповідає про архівні фонди та колекції, їх структуру, наповнення та кількість документів, правила забезпечення доступу до документів, а також процес оцифрування останніх.

При підготовці путівника автори, аналізуючи фондові збірки таємної комуністичної поліції, також побіжно розповідали і про саму спецслужбу. Таким чином, Ви маєте можливість, окрім іншого, ознайомитись із структурою та функціональними завданнями Штазі в Німеччині, Секурітате в Румунії чи Міністерства громадської безпеки в Польщі.

Путівник вперше побачив світ у 2013 році. На той час для України досвід Центрально-Східної Європи здавався чимось ефемерним. А вже після «архівної революції» 2008—2010 років та розсекречення значної частини документів Служби безпеки України, доступ до них у період правління Януковича знову почали закривати під маскою «секретності». Варто зазначити, що перший в Україні Путівник фондами Галузевого державного архіву СБУ вийшов лише у 2009 році, в той же ж час зовсім неви-



вченими залишалися архіви Служби зовнішньої розвідки чи Міністерства внутрішніх справ України.

Однак, завдяки подіям на Майдані та започаткованій ним декомунізації, ситуація в країні змінилася. 9 квітня 2015 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917—1991 років», який врешті зробив незворотною можливість громадян та іноземців ознайомитись із будь-якими документами комуністичних органів державної безпеки. Нормативний акт також зобов'язує вивести ці матеріали з-під відання сучасних спецслужб та правоохоронних органів і передати до новостворюваного спеціалізованого Архіву Українського інституту національної пам'яті.

Віримо, що ця реформа, услід за досвідом європейських колег, зробить один з найбільших масивів матеріалів комуністичних спецслужб відкритим для всієї світової спільноти, і невдовзі Україна опублікує свій путівник раніше таємними архівами КГБ.

Володимир В'ятрович,
кандидат історичних наук,
Голова Українського інституту національної пам'яті

Передмова до українського видання

Держави Центральної і Східної Європи мають подібний історичний досвід. Крок за кроком, поступово, нелегко, долають вони свій шлях відмови від тоталітарного минулого. Часом даються взнаки також політичні, правові, соціальні та психологічні перешкоди. Проте різними шляхами вони de facto прямують до спільної мети.

Щось подібне відбувається і в галузі управління, обробки і відкриття документів архівів, утворених діяльністю комуністичних служб безпеки. Адже радянський тип влади потребував для свого існування бюрократичного державного апарату, що залишив по собі десятки кілометрів різних документів, які нам сьогодні допомагають пізнати і зрозуміти репресивну сутність того тоталітарного і недемократичного режиму. Одночасно існують правдиві підстави, які можуть бути використанні посткомуністичними демократичними державами для самозахисту в рамках різних люстраційних процесів.

Наше пізнання політики комуністичної безпеки періоду від закінчення Другої світової війни аж до розпаду радянської імперії було би неможливим без взаємної міжнародної співпраці публічних інститутів, які опрацьовують архівні фонди і зібрання тоталітарних служб безпеки, що з більшими чи меншими успіхами діють у Болгарії, Чеській республіці, Угорщині, Німеччині, Польщі, Румунії і Словаччині. Досвід всіх цих країн підтверджує, як важливо перервати тяглість управління архівом центральними державними органами і отримати архівні справи і документи під публічний контроль.

Важливим документом, який виразно вплинув на діяльність інститутів історичної пам'яті не тільки в Центральній та Східній Європі, було повідомлення робочої групи, за підтримки ЮНЕСКО, під керівництвом іспанського архівіста Антоніо Гонзалеса Квінтани (вперше опубліковане у 1998 р.), яке визначало колективні та особисті права у галузі розпоряджання архівними колекціями та документами колишніх тоталітарних чи недемократичних режимів. Окрім цього, право особи і народу обирати власний шлях формування політичних змін впливає, насамперед, із права на правду, права на ідентифікацію осіб, відповідальних за злочини супроти людства, прав особи. Також до приватного права належать і право на встановлення і відкриття долі людей, які зникли в добу репресій, право на історичне дослідження з метою пізнання, право на відшкодування і тощо.



У постанові Європейського парламенту від 2 квітня 2009 р. про європейську совість і тоталітаризм сформульовано важливість потреби зберегти важливі документи (в тому числі документи служб безпеки) і правдиві свідчення про наше тривожне минуле, і завдяки ним поглибити усвідомлення Європи про злочини вже неіснуючих тоталітарних і недемократичних режимів, щоб це могло стати передумовою майбутнього примирення. Тільки відповідальність за підтримання національної пам'яті, досконала переоцінка європейських подій і всеєвропейське визнання усіх історичних точок зору сучасної Європи може зміцнити європейську інтеграцію.

Європейський парламент висловив переконання, що Європа не буде об'єднаною, доки не буде здатна витворити єдиний погляд на свою історію, не визнає нацизм, фашизм і комунізм за спільний спадок і не поведе відверту, відкриту і ґрунтовну дискусію про їхні злочини у минулому столітті.

Павел Жачек, доктор наук із масової комунікації, засновник і перший директор Інституту дослідження тоталітарних режимів, Прага, Чеська республіка

Передмова до українського видання

Віддаючи до рук українських дослідників видання про архіви, у яких зберігається документальна спадщина комуністичного апарату терору, насамперед, я хотів би пригадати історію його виникнення.

Ідея підготовки настільного путівника по архівних фондах тоталітарних комуністичних режимів другої половини ХХ сторіччя виникла на початку 2010 року під час однієї з чергових зустрічей представників семи європейських установ, які займаються архівами, розслідуваннями та дослідженням злочинів періоду Другої світової війни та повоєнного часу. Тоді у Варшаві представники Болгарії, Чехії, Німеччини, Польщі, Румунії, Словаччини та Угорщини підтримали ідею створення на основі єдиного стандарту своєрідного об'єднаного путівника по архівних фондах, що залишилися після періоду комуністичної диктатури. Представники польського Інституту національної пам'яті – Комісії з розслідування злочинів проти польського народу запропонували універсальну форму опису, що враховувала основні напрямки діяльності установ-партнерів, принципи накопичення документів, їх опрацювання, надання доступу та здійснення оцифрування. У такий спосіб зібрано винятково цінні матеріали, що показують колосальний обсяг збереженої спадщини тоталітарного комуністичного режиму, що знаходиться в архівах країн Центрально-Східної Європи. Завдяки зусиллям чеського Інституту дослідження тоталітарних режимів підготований матеріал вдалося опублікувати в 2013 році у виданні під назвою *Handbook of the European Network of Official Authorities in Charge of the Secret – Police Files*.

Існують різні докази злочинної діяльності тоталітарних систем. Серед них спогади свідків, збереглися також катівні та в'язниці, у яких мордували і вбивали політичних супротивників, що насмільювалися підняти голову і виступити проти влади. Проте насамперед є документи, які найбільш переконливо розповідають про механізми функціонування злочинних систем влади. Це завдяки збереженим документам ми знаємо про злочини і жертви, героїв та катів. Завдяки їм ми можемо відтворити структуру репресивних силових органів – кривавого знаряддя в руках влади.

Документи, що зберігаються в архівах країн колишнього Східного блоку, які до 1990 року перебували під



радянським впливом, становлять найбільш достовірне та, разом з тим, проникливе джерело інформації про комунізм та все зло, яке він несе. Ці документи необхідно досліджувати та опрацьовувати, а також використовувати в освітньому процесі, щоб сумне минуле, досвід якого ми мали, вже ніколи не стало реальністю.

Я радий, що підготоване близько двох років тому видання потрапило до рук українських читачів. Маю надію, що воно буде корисним джерелом знань для дослідників та журналістів, які вивчають злочини нацизму та комунізму в Центрально-Східній Європі. Сподіваюся, що це видання буде сприйняте доброзичливо, бажаю українським читачам наукового задоволення під час ознайомлення з цією публікацією.

**д-р Рафал Леськевич, доктор історії
Директор Бюро з надання доступу і архівації
документів Інституту національної пам'яті —
Комісії з розслідування злочинів проти
польського народу**

Вступ

Невдовзі після заснування Інститут дослідження тоталітарних режимів став членом Європейської мережі державних установ, які займаються документами таємних поліцій — міжнародної організації, що об'єднує адміністраторів архівних матеріалів та документів, які виникли у зв'язку з діяльністю колишніх комуністичних служб безпеки.

Як і інші установи з Польщі, Німеччини, Угорщини, Румунії та Болгарії, що вже були членами Європейської мережі, ми вважаємо, що необхідно брати участь у міжнародній співпраці у сфері поширення та обміну інформацією стосовно адміністрування, опрацювання та надання доступу до надзвичайно важливих та незамінних документів стосовно характеру та діяльності комуністичних тоталітарних режимів перед розпадом радянського блоку у Центральній та Східній Європі.

Усі наші установи мають власний досвід боротьби зі складнощами, пов'язаними з оприлюдненням цих специфічних архівних матеріалів та документів, їх соціальною вразливістю та політичним виміром їх опрацювання у відносно короткий період після їх створення, коли як їхні автори, так і фігуранти досі активні у громадському житті. У той же час ми переконані, що їх якісне та професійне опрацювання, а також надання до них доступу на основі законодавства — це єдиний можливий шлях, прийнятний для демократичного суспільства, яке прагне виправити результати тоталітарних режимів та інформувати про їх репресивну політику настільки об'єктивно, наскільки це можливо.

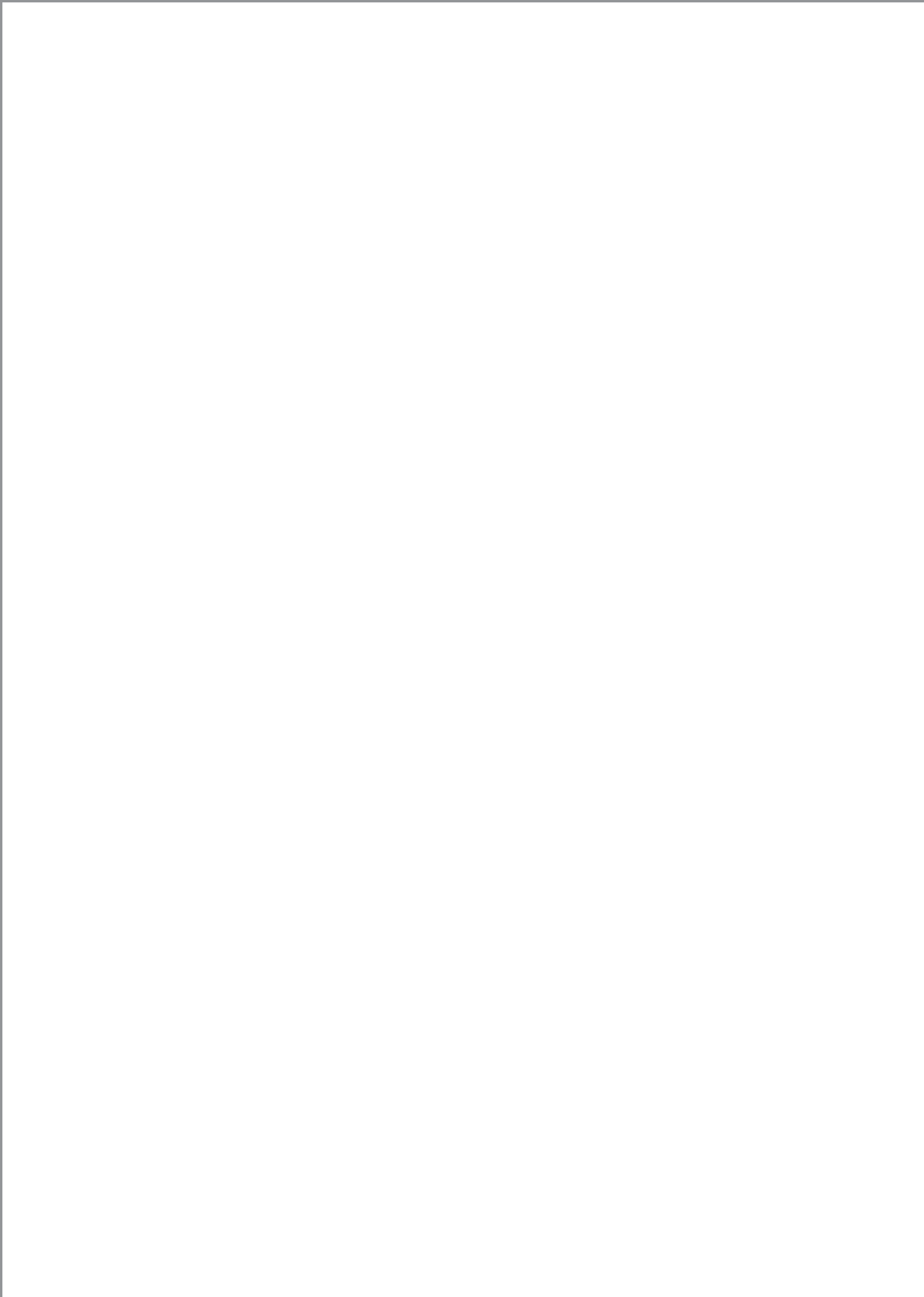
Я впевнений, що ця публікація надасть необхідну базову інформацію стосовно діяльності членських організацій Європейської мережі, буде оглядом збережених архівних фондів та колекцій, включаючи агентурні оперативні документи, та форм розкриття і надання доступу до цих матеріалів.

У той самий час дозвольте мені поділитися власною думкою: після прийняття Словенського партнера у члени ми чекаємо розширення серед архівних установ у країнах Прибалтики, які мають безпосередній досвід роботи з архівними матеріалами радянських служб безпеки, у тому числі КГБ.

Дозвольте мені подякувати нашим партнерам із архіву Інституту національної пам'яті Польщі — Комісії з розслідування злочинів проти польського народу, з якими ми спільно видали цю публікацію.



Даніель Герман
Директор Інституту дослідження тоталітарних режимів
(2010—2013), Чехія



Болгарія

Комісія з відкриття документів і оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії

<http://www.comdos.bg/>
<http://www.comdos.bg/p/language/en/>

Частина I

Організаційна структура Архіву

19 грудня 2006 року був прийнятий закон «Про доступ і розкриття документів та оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії».

5 квітня 2007 року парламент ухвалив особи дев'ятох членів Комісії з відкриття документів і оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії.

Комісія — це колегіальний орган, що складається з дев'яти членів, у тому числі голови, заступника голови та секретаря, що обираються з представників Національної Асамблеї на п'ятирічний термін на пропозицію парламентських груп. Члени комісії можуть обиратися повторно лише раз.

Виконання завдань Комісії забезпечує адміністрація.

Кількість посад у адміністрації Комісії загалом сягає 103 у різних структурних підрозділах, відповідно до додатку.

Архівна дирекція:

- реєструє, веде облік, зберігає отримані архівні матеріали;
- проводить оцифрування, реставрацію та консервацію архівних документів;
- створює та організовує довідкові матеріали;
- створює фонд страхування архівних документів;
- зберігає та наповнює електронний реєстр централізованого архіву документів, що містить дані щодо діяль-

ності служби безпеки та служби розвідки Болгарської народної армії шляхом обліку особливо цінних та унікальних документів та матеріалів, які перебувають під загрозою ушкодження;

- зберігає реєстр відвідувань та використання документів у відповідно створених книгах, картотеках, квитанціях та в інших формах; стежить, щоб використання документів відбувалось згідно правил доступу та роботи в читальному залі;

- не має регіональних підрозділів та структур.

Спеціалізований архів та департамент картотек:

- створює та наповнює окремий архівний фонд та реєстр документів, згідно зі ст. 32 п. 3 закону «Про доступ і розкриття документів та оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії»;

- організовує повний цикл діяльності: пошук, збір, дослідницьку роботу, аналіз, оцінку, зберігає та гарантує доступ до отриманих картотек, каталогів та реєстру осіб відповідно ст.16 п. 1 закону «Про доступ і розкриття документів та оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії»;

- готує проекти рішень Комісії щодо визначення та оголошення належності;

- надає підтримку юридичному управлінню, готуючи відповідні висновки для Комісії;

- зберігає реєстр відвідувань та використання документів у спеціально створених для цього книгах, картотеках, квитанціях та в інших формах; стежить, щоб використання членами Комісії документів відбувалось згідно правил доступу та роботи з ними;



Будинок, де зберігаються архівні матеріали служб безпеки комуністичної Болгарії

Частина II

Формування архівних фондів

1. Правові підстави для збору документів

Закон «Про доступ і розкриття документів та оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії»;

2. Установи, зобов'язані до передачі документів

Міністерство внутрішніх справ
Міністерство юстиції
Міністерство оборони
Міністерство закордонних справ
Національна служба розвідки
Національна служба захисту
Національна служба розслідувань
Державне агентство з національної безпеки
Генеральне управління архівів
Центральний військовий архів

3. Історія колекції

У рік заснування Комісія не могла функціонувати у власному приміщенні та використовувала кілька кабінетів у будівлі Національної Асамблеї, що затримувало появу архіву протягом установленого строку.

Більшість документів, які були передані Комісії відповідно до закону, не відповідали встановленим вимогам щодо підготовки документів.

Через нестачу архівного стелажного обладнання, документи, відсортовані за джерелами, розташовані та зберігаються в архіві в картонних коробках в окремих сховищах.

Фізичне збереження документів та їх захист від невідповідного поводження у сховищах гарантується завдяки забезпеченню відповідної температури та вологості, встановленню системи вентиляції, протипожежного та протиповеневого захисту, регулюванню доступу до приміщень згідно з відповідними стандартами.

Частина III

Характеристики зібраних архівних матеріалів

1. Хронологічні рамки усіх архівних матеріалів

9 серпня 1944 року — 16 липня 1991 року

2. Обсяг усіх архівних матеріалів

До вересня 2010 року було зібрано 1 000 погонних метрів матеріалів, більше 100 000 архівних одиниць зберігання. Збір документів досі триває.

3. Походження документів

Джерела:

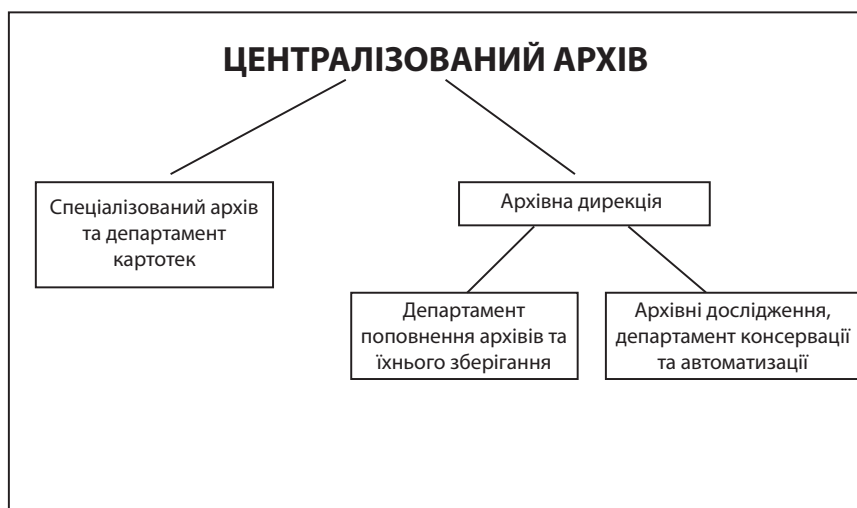
— Міністерство внутрішніх справ
— Міністерство юстиції
— Міністерство оборони
— Міністерство закордонних справ
— Національна служба розвідки
— Національна служба захисту
— Національна служба розслідувань
Державне агентство з національної безпеки
— Генеральне управління архівів
— Центральний військовий архів

3.1. Назва — Найважливішим джерелом є Міністерство внутрішніх справ — Служба Безпеки (MoI-SS)

3.2. Автори документів — MoI-SS

3.3. Характеристики автора — Структура державної безпеки

— Перше головне управління (PGU) — Розвідка
— Друге головне управління (BGU) — Контррозвідка
— Третє управління — Військова контррозвідка
— Четверте управління — Оперативно-технічне (Економічне з 1986)
— П'яте управління (UBO) — Безпека та охорона
— Шосте управління — Внутрішня безпека (політична поліція)
— Перший департамент — Слідчий
— Другий департамент — Внутрішнє стеження та нагляд



- Третій департамент — Архівів та картотек
 - Четвертий департамент — Радіоконтррозвідка
 - П'ятий департамент — Мобілізаційний підрозділ
- Оперативні фонди складаються з:
- Особових та робочих справ таємних співробітників
 - Особових справ постійних співробітників
 - Слідчих справ
 - Судових справ
 - Документів зі слідчих процесів
 - Історичних фондів
 - Офіційних фондів, що складаються з:
 - Статутів (правил)
 - Нормативно-правових актів з організації роботи та посад в адміністрації органів Служби безпеки

Партійні фонди містять:

Документи стосовно структури Служби безпеки партійних організацій — Болгарської комуністичної партії (БКП) та Дмитрівського комуністичного молодіжного союзу (ДКМС).

Фізична форма матеріалів

- Паперові документи
- Аудіовізуальні матеріали

Період

— 9 серпня 1944 року — 16 липня 1991 року

Кількість метрів

— 1 000 погонних станом на вересень 2010 року

Архівні одиниці

Більше 100 000 архівних одиниць зберігання станом на вересень 2010 року

Мова документів

- болгарська
- російська
- англійська
- італійська
- німецька

- турецька
- грецька
- румунська
- угорська
- арабська

Частина IV

Принципи, що визначають доступ до документів

Комісія виконує свої функції згідно з законодавством, забезпечуючи права громадян:

— на доступ до інформації, що стосується їх, їхніх покійних чоловіка або дружини, родичів до третього покоління у прямій лінії;

— на можливість перевірки інформації про їх власну приналежність або причетність їхніх покійних чоловіка або дружини, родичів до третього покоління у прямій лінії до органів служб безпеки;

— на доступ до документів органів згідно зі ст. 1 для дослідження, видавничої та слідчої діяльності у рамках закону «Про доступ до публічної інформації».

Право на доступ до інформації можна задовольнити шляхом подачі письмового запиту до Комісії особисто або через уповноваженого представника уповноваженого державним нотаріусом.

Комісія згідно з п. 2 закону задовольняє запити у письмовій формі протягом 30 днів та повідомляє особу про час та місце отримання документів.

Доступ включає:



Члени Комісії під час зустрічі

- можливість безпосереднього ознайомлення з документами
- отримання копій документів
- розкриття ідентичності осіб, що надавали інформацію для даної справи.

Якщо розкриття змісту документів може істотно порушувати права і законні інтереси третіх осіб, чії імена згадуються в документах, і немає письмової згоди від них або їхніх законних представників, копії видаються без особливих даних. У таких випадках особа, що звертається із запитом на надання інформації, повинна підписати Декларацію про нерозголошення відповідної інформації.

Особа, чия причетність до служб безпеки або розвідувальних служб Болгарської народної армії була підтверджена, має право переглядати документи своєї робочої справи. Вона має право оскаржувати рішення Комісії стосовно оголошення належності протягом 14 днів відповідно до адміністративно-процесуального кодексу.

Читальний зал Комісії надає відвідувачам необмежений доступ до запитуваних документів.

Громадяни можуть отримати копії документів.

2. Використання документів

Отримані архівні документи систематизовані та опрацьовані відповідно до сучасних нормативних вимог, створений науково-довідковий апарат та проводяться заходи щодо створення страхового фонду документів.

Забезпечення швидкого та ефективного доступу для всіх громадян, дослідників і журналістів до матеріалів, що зберігаються в централізованому архіві є пріоритетним протягом усього процесу збору, отримання, систематизації та зберігання архівних документів, пов'язаних із діяльністю колишніх таємних служб.

Головне завдання Комісії — визначення причетності болгарських громадян до служби безпеки та розвідувальних служб Болгарської народної армії на основі зібраних документів.

Комісія видає сертифікати про реабілітацію жертвам репресій на основі матеріалів, що зберігаються в архіві відповідно до закону «Про політичну і цивільну реабілітацію».

3. Характеристики реєстрів та архівного пошукового апарату, що полегшують доступ до документації:

3.1. Назва архівного пошукового апарату:

Реєстраційні журнали

3.2. Форма (база даних, книга, реєстр)

Реєстр

3.3. Опис (у тому числі хронологічні та тематичні рамки, кількість документів тощо)

Реєстраційні журнали містять дані про всіх таємних співробітників, тобто:

- унікальний реєстраційний номер;
- дата вербування та реєстрації;
- підрозділ служби безпеки, що проводив вербування;
- псевдонім;
- тип таємного співробітника (особисте джерело інформації, інформатор, агент, резидент, власник приміщення для таємних зустрічей чи власник конспіративної квартири);
- архівний номер справи таємного співробітника (якщо заархівована);

- протокол знищення або документ про знищення матеріалів (якщо були знищені);
- дата знищення матеріалів;

4. Доступ (читальний зал / інтернет)

Стаття 1 закону «Про доступ і розкриття документів та оголошення про належність болгарських громадян до органів державної безпеки й розвідувальних служб Болгарської народної армії» передбачає право особи звернутися із запитом. Департамент обслуговування громадян повідомляє особу про результати перевірки. Якщо протягом перевірки департаментом обслуговування громадян були знайдені будь-які матеріали, підрозділ інформує особу у письмовому вигляді або по телефону про дату та час надання доступу до матеріалів. Період надання доступу складає 30 днів від дати повідомлення.

Доступ до документів у читальному залі для дослідницької, видавничої та слідчої діяльності вимагає окремого запиту, який дає можливість перегляду документів протягом одного року від дати повідомлення.

Список осіб, що вже були перевірені та проголошені Комісією, можна знайти у розділі «Перевірені особи» на сторінці Комісії www.comdos.bg. Можливість пошуку дозволяє перевірити причетність до служби безпеки та розвідувальних служб Болгарської народної армії та переглянути документи, які підтверджують висновок по перевірці.

Частина V

Оцифрування документів

1. Принципи оцифрування документів

Отримані архівні документи повністю оцифровуються відповідно до сучасних правил архівної практики. Було створено та постійно наповнюється єдиний електронний реєстр осіб і документів у автоматизованій інформаційній системі централізованого архіву.

Документи Національної служби розслідувань — аналогові аудіовізуальні матеріали, перенесені на електронні носії — 250 відеоматеріалів із розслідувань, що були проведені перед 1991 роком.

Було орієнтовно 300 запитів громадян та дослідників щодо документів, доступних на електронних носіях.

Документи, внесені в колекцію архіву, були опубліковані Комісією.

Навчальні фільми оперативних працівників у регіональних управліннях Міністерства внутрішніх справ — всього 39.

2. Кількість оцифрованих документів архівних одиниць зберігання

Орієнтовно 600 справ станом на вересень 2010 року.

Частина VI

Публікації

Список опублікованих книг на архівну та методологічну тематику (з описом)

Публікації Комісії

«КГБ та Болгарська Державна служба безпеки — зв'язки та залежності» — документальні серії матеріалів Комісії, у тому числі факсимільні копії 53 оригінальних документів періоду 1950-1991 рр.;

«КГБ та Болгарська державна служба безпеки — зв'язки та залежності» — електронна колекція, що містить факсимільні копії 3000 сторінок оригінальних документів;

«Державна служба безпеки — структура та головні документи» — колекція матеріалів Комісії, що містить 46 факсимільних копій оригінальних документів періоду 1946-1989 рр.;

«Документи Служби безпеки» — документальний фільм на основі документів Комісії.

Публікації дослідників та журналістів на основі документів, наданих Комісією:

«Законодавча машина: Служба безпеки у силовій стратегії Болгарської комуністичної партії», Момчил Методієв (2008). Книга є результатом авторського дослідження, що було проведене як частина проекту «Дослідження комуністичного періоду з 1944 року по 1989 рік».

«Спостереження та обробка матеріалів: проза Служби безпеки», Жерміналь Чівіков (2008). Народжений у 1945 році, автор жив у Голландії з 1975 року. Тут він спершу цікавився теорією літератури, потім захопився журналістикою та публіцистикою, працював редактором радіо Deutsche Welle. Він пильно стежив за документами колишньої Служби безпеки, а тому створив образ молодого чоловіка зі своїм ім'ям та наділив його власними характеристиками.

«Подвійне життя агента Пікаділлі», Хрісто Хрістов (2008). Видатна документальна розповідь про одну із найбільших таємниць комуністичних спецслужб режиму Живкова, яку суворо охороняли — вбивство болгарського письменника Георгія Маркова у 1978 році у Лондоні.

«Імперія іноземних компаній», Хрісто Хрістов (2009). Створення, діяльність та фінансові потоки іноземних компаній із болгарською участю у період 1961-2007 рр.

«Досьє Догана», Тома Біков (2009). Двадцять років після початку трансформації, справжня біографія одного з найбільш впливових болгарських політиків — Ахмеда Догана.

«Служба безпеки та втрачені скарби», Богдана Лазарова (2009). Як Служба безпеки створила власні канали обігу антикваріату, які видатні партійні діячі брали участь у полюванні на скарби і як це пов'язано з вищими колами шпигунів?

«Людина, за якою стежать», Веселін Бранев (2009). Пам'ять, що ожила завдяки документам.

«Таємні документи царя», Алексенія Дімітрова (2009). Таємні документи Симеона Саксен-Кобург-Готського, підготовані та зібрані Службою безпеки у період з 1946 по 1993 рр.

«Бюро вбивств», Алексенія Дімітрова (2010). Документальне розслідування Алексенії Дімітрової, журналістки щоденної газети «24 години» про цілком таємну «Службу 7». Базується на близько 5 000 сторінок документів із архівів Першого головного управління Служби безпеки.

«Документи починають говорити», Валентин Бояджиєв. Біографічна енциклопедія Служби безпеки та агентів військової розвідки.

«Між вірою та компромісом. Болгарська православна церква та комуністична держава (1944-1989)», Момчил Методієв (2010). Болгарська православна церква — репресована чи державна організація протягом комуністичного періоду? Чи є правдою відома концепція про недавнє минуле церкви? Чому в посткомуністичний період Болгарську православну церкву охопив розбрат та вона не змогла відновити свій авторитет серед громадськості? Це деякі з питань, на які книга намагається дати відповідь.

«Той список», Богдана Лазарова (2010). Звіт із 4 лютого 1992 року, коли Ахмед Доган, лідер Руху за права і свободи (DPS) та парламентської фракції руху, увійшов до посольства Туреччини та передав турецькому послу ряд документів, серед яких список із іменами, посадами і місцем перебування болгарських іноземних офіцерів політичної та військової розвідки, що працювали під дипломатичним прикриттям у 79 посольствах по всьому світу. Інформація класифікована як державна таємниця. Було ініційоване розслідування найвищого рівня таємності з приводу розкриття державної таємниці, за інструкцією прокуратури злочин розслідувався як шпигунство в інтересах іноземної країни.

НІМЕЧЧИНА

Федеральний уповноважений у справі документів Державної служби безпеки колишньої Німецької Демократичної Республіки

http://www.bstu.bund.de/DE/Home/home_node.html
http://www.bstu.bund.de/DE/Archive/_node.html

Частина I

Завдання і структура Відомства Федерального уповноваженого і його архівів (нім. BstU, далі ВФУ, так зване відомство або Інститут Гаука).

1. Завдання ВФУ

Відомство Федерального уповноваженого зберігає у своїх архівах документи Міністерства державної безпеки НДР і, відповідно до положень Закону про документи Штазі (нім. StUG, далі ЗпДШ), надає доступ до них приватним особам, громадським та урядовим установам, дослідникам та ЗМІ.

ВФУ бачить себе сучасною сервісною установою, що прозоро працює для потреб громадян. Це федеральний орган, який належить до сфери управління Уповноваженого федерального уряду з питань культури і медіа. Він складається з головного офісу у Берліні і 12 регіональних відділень із їх власними архівами в колишніх районних містах НДР.

У 1989-1990 роках відбулася визначна подія для цілого світу: під час мирної революції проти комуністичного панування у Східній Німеччині відділи Міністерства державної безпеки НДР (Штазі) захопили протестуючі, які вимагали ліквідувати цей репресивний орган. Тиск повсталих громадян та вільно обраний парламент Німецької Демократичної Республіки відкрили шлях до збереження і контрольованого відкриття актів Штазі (детальніше див. Частина II). 2 січня 1992 року громадяни вперше на підставі Закону про документи Штазі отримали можливість проглянути в архіві матеріали справ, які їх стосувалися. Закон набрав чинності чотири дні перед цим.

Будь-яка особа може подати запит для доступу до документів, щоб дізнатися, чи втручалася Штазі, і яким чином, у її життя. Науковці та журналісти також можуть звернутися із запитом про доступ до матеріалів для історичних досліджень. Крім того, ВФУ надає інформацію з приводу перевірки осіб урядовим і неурядовим організаціям. (Для отримання більш детальної інформації про основи законодавчих положень див. розділ IV).

З 2011 року відомством керує Ян Ролан як Федеральний уповноважений. Воно має обов'язок інформувати громадськість про структуру, методи і спосіб діяльності Штазі. Таким чином ВФУ допомагає історичній, політичній, правовій та суспільній переоцінці періоду диктатури СЕПН (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, Соціалістичної єдиної партії Німеччини). А це, в свою чергу, сприяє виробленню єдиного погляду щодо тоталітарних ідей і структур.

«Серцем» відомства є архіви зі спадщини Міністерства державної безпеки. Вони документують механізми панування колишньої СЕПН як державної партії НДР і її таємної поліції. Це акти, картотека, фільми, звукозаписи, мікрофіші.

Складення запиту для доступу до документів Штазі потребує значних зусиль. Оскільки Штазі масово порушувала права громадян на приватність, документи видають із суворим дотриманням директив захисту персональних даних, тільки для визначених цілей і відповідно до спеціально встановлених у Законі про документи Штазі правил. Процедура відмінна від вимог у звичайних архівах.

ВФУ не тільки надає доступ до документів, а й вивчає і публікує їх, оприлюднює результати досліджень. Робота ВФУ допомагає зберегти пам'ять про диктатуру СЕПН, її жертв, а також надає інформацію про становлення опозиції і руху опору системі. Так пам'ять та інформація захищені від забуття, замовчування і перекручування.



2. Завдання архівів і їх структур

Відповідно до § 37 абзацу 1 Закону про документи Штазі, ВФУ в сфері архівів виконує такі завдання:

- реєстрація документів Державної служби безпеки;
- оцінка, впорядкування, оприлюднення, зберігання документів і організація роботи з ними відповідно до архівних принципів;
- управління архівом центрального офісу і в регіональних підрозділах.

У випадку, якщо використання документів з певною метою тимчасово обмежено законодавством, акти, які вже не використовуються у поточній діяльності установ, не втрачають історичної цінності після завершення терміну, визначеного законом. Вони залишаються складовою частиною загальної документальної спадщини Міністерства державної безпеки та його територіальних підрозділів.

Спадщина Міністерства державної безпеки складається в основному з документів, які були накопичені самою таємною службою у архівних сховищах. Це документація службових підрозділів Міністерства державної безпеки в Берліні (а також матеріали, які під час ліквідації Міністерства були на опрацюванні співробітниками Державної служби безпеки), а також документи його районних адміністрацій і окружних відділів. Для того, щоб зберегти ці документи від знищення, під час захоплення і ліквідації установ вони одразу були спаковані в коробки і вилучені.

Документи, які при створенні ВФУ не були впорядковані з архівної точки зору, через це не були доступні для наукових цілей на підставі розпоряджень. Робота із ними є одним з найскладніших завдань роботи з удоступнення документів, яку веде ВФУ.

Всі передані матеріали, в тому числі мішки з порваними документами, коробки з картками з картотеки та навіть сформовані реєстри, тим часом зберігалися у тих службових підрозділах, де вони перебували до ліквідації Штазі. Принцип походження документів є основоположним для упорядкування архівних документів, з нього розпочинаються всі подальші кроки. Його використовують також для документів таємної служби безпеки. Поряд із наданням доступу до друківаних документів, ВФУ створило спеціальний відділ для відкриття громадськості медіадокументів Штазі. Там зберігатимуться електромагнітні та аудіовізуальні носії інформації, записані і технічно опрацьовані. Також вони будуть доступні у фотолабораторіях та лабораторіях мікрофільмування.

Архівні сховища, в яких МДБ розміщувало архіви, з огляду на їх взаємозв'язок із центральною особою базою даних Ф 16 МДБ і картотекою операцій Ф 22, залишаються в їх первинному вигляді. Ці документи є доступні для користувачів. Передбачається тематичне сортування більшості цих матеріалів.

Головне завдання ВФУ полягає в обробці заяв, поданих дослідниками, і підготовці документів для їх застосування з певною метою, відповідно до Закону про документи Штазі. Протягом 2012 року було проведено близько 42 000 пошуків осіб і близько 530 тематичних розвідок, серед них близько 150 збережені на спеціальних носіях інформації.

Опрацювання вищезгаданої центральної картотеки є важливим кроком у дослідницькій роботі та є одним із завдань відповідного відділу архіву. До його компетенції

також належить управління та дослідження децентралізованої картотеки, яка була створена службовими відділами МДБ. Вона включає й системи пошуку і технічне обслуговування різних баз даних, які містять також велику електронну особову базу (див. Частина IV).

Архівне зберігання документів, як і в інших архівах, є завданням служби сховищ. У її обов'язки, разом зі збереженням, входить вилучення з фондів і переміщення документів, перевірка їх місця розташування, технічна підготовка для користування і перевірка після повернення архівної документації. Головний офіс ВФУ також володіє невеликою сучасною добре оснащеною реставраційною майстернею, яка у невеликих кількостях реставрує пошкоджені справи, картки з картотеки та іншу документацію.

До кола завдань архіву входять також технічне обслуговування місцевих архівних установ, повернення і видавання документів, робота з громадськістю на архівні теми, заключна редакція веб-сайту ВФУ і дослідження поставлених архівознавчих наукових питань у проектах і робочих групах. Про частину цих завдань йтиметься в наступних розділах.

До складу ВФУ належать також і їх регіональні структури. Поряд зі штаб-квартирою у Берліні відомство керує місцевими установами, які розташовані здебільшого в колишніх районних містах НДР. Починаючи з 1952 року, там знаходилися місцеві районні адміністрації Штазі.

Структура районних адміністрацій (РА) в загальних рисах відповідає структурі Міністерства державної безпеки. Головні відділи і самостійні відділення у штаб-квартирі з їх чітко визначеними сферами відповідальності мають точні еквіваленти у відділах і незалежних місцевих підрозділах РА. Службові підрозділи працюють відповідно до принципу ієрархії — важливого принципу в організаційній структурі МДБ (Штазі), тому центральний і районні рівні спільно були відповідальними за визначені завдання. Наприклад, за адміністрування і зберігання писемної спадщини МДБ відповідальною була лінія XII, отже, відділ XII був і в Штазі, і в районних адміністраціях. Це контролювалося і підтримувалося діяльністю службових підрозділів центрального рівня у районних адміністраціях.

Після ліквідації районних адміністрацій на рубежі 1989-1990 років було прийнято політичне рішення зберігати документи, з деякими винятками, на місцях. Незадовго до того документи найнижчого адміністративного рівня державної безпеки, як-от окружних відділів МДБ, були складені у приміщеннях районних адміністрацій.

На цей час ВФУ має 14 архівів: найбільший розташований в центральному офісі в Берліні. Туди ж перенесені архів колишньої берлінської районної адміністрації та документи районної адміністрації Потсдама. До цього слід додати також дванадцять інших архівів у регіонах.

Використання документів Державної служби безпеки базується на основі єдиних принципів. Систематичні візити співробітників головного офісу архіву у регіональні архіви, консультації і робочі наради забезпечують підтримку роботи регіональних архівів.

У ході фахової дискусії порівнюються процеси розвитку, обговорюються питання першочергової важливості, уточнюються зобов'язання і передається досвід, також запозичений із неурядових конференцій, лекцій і семінарів. При цьому надаються важливі пропозиції для

досягнення балансу між загальними правилами, які були встановлені у головному офісі, і правилами на місцях, які враховують особливості місцевих традицій.

Організаційна структура архівів ВФУ

Див. сторінки 84–86

Частина II

Передумови створення архівів

1. Історична безпека документів Штазі

На початку грудня 1989 року, через кілька тижнів після падіння Берлінської стіни, розпочалася громадянська компанія із метою захоплення службових відділів МДБ. Оскільки поширювалися побоювання, які підтверджувалися анонімною заявою співробітника Штазі по радіо: «Я бачив, як мій безпосередній керівник взяв документи, щоб із ними піти у котельню, а також бачив фрагменти розкиданих там залишків документів». Відповідно до введеної в дію таємної службової інструкції Міністерства державної безпеки від 6 листопада 1989 року, таємна поліція спробувала знищити документацію, щоб усунути докази своїх дій протягом десятиліть, які порушували права людини. Штазі не хотіла допустити, щоб ті, про кого йшлося в справах, заволоділи ними. Офіційні і неофіційні співробітники мали бути захищені від викриття.

Ми вдячні громадянській мужності відважних громадян і громадян НДР за те, що сьогодні для вивчення діяльності Державної служби безпеки НДР використовуються

збережені справи. Починаючи з Ерфурта, 4 грудня 1989 року вони захоплювали службові відділи Штазі. Запевнення місцевих керівників департаментів, що спалюють лише справи, які належать до звичайної службової роботи, не викликали довіри. Шафи для документів були опечатані, громадська варта залишалася на місці для їхньої охорони. Щоб запобігти знищенню доказів, наступними захопили bastioni Штазі у інших містах. Остаточну крапку було поставлено 15 січня 1990 року, коли відбувся штурм штаб-квартири МДБ у Берлін-Ліхтенберг. Кінець Державної служби безпеки був на той час уже вирішеною справою. Була спроба врятувати Штазі, перейменувавши її в Управління національної безпеки, але від цих планів остаточно відмовилися в січні 1990 року на вимогу «Центрального круглого столу». Решта справ і те, що від них залишилося, були захищені. Найважливішим винятком були документи Головного розвідувального управління, які, на жаль, були знищені ще в 1990 році за рішенням «Центрального круглого столу».

Залишалося нез'ясованим, що мало статися з справами далі. «Чистим, простим і найменш дорогим рішенням» назвав колишній міністр внутрішніх справ НДР Петер-Міхаель Дістель максимально швидке знищення справ. Інші вважали документи Штазі небезпечним динамітом, вбачаючи в них порушення громадського спокою, або побоювалися, що це призведе до політичного «полювання на відьом» у суспільстві. Правозахисник Барбел Болей наводила інший аргумент, який спершу викликав ейфорію: «Кожен може свої власні справи забрати додому».

Одне стало швидко зрозумілим: таємні матеріали не можна довірити колишнім співробітникам Штазі. Громадська думка вимагала точної інформації про структуру таємної поліції, її цілі та методи, та про інтеграцію з іншими інституціями панівної системи СЄПН. Але, перш за все, жертви МДБ хотіли побачити свої справи для того, щоб з'ясувати, хто їх зрадив.



24 серпня 1990 року перший вільно обраний парламент НДР ухвалив майже одногосно «Закон про охорону і використання персональних даних колишнього Міністерства державної безпеки/Управління національної безпеки». Але трохи пізніше, коли був представлений перший проект договору про об'єднання, заплановане відкриття справ знову виявилось під великим сумнівом. Обидва Уряди (Федеративної Республіки Німеччини і Німецької Демократичної Республіки) запланували передачу справ МДБ, як і інших державних документів, Бундесархіву. В результаті вони, імовірно, були б недоступні протягом десятиліть.

У вересні 1990 року відбулося чергове захоплення штаб-квартири Штазі у Берліні, з яким були згодні депутати нижньої палати. Сильний громадський тиск спонукав уряд включити додатковий пункт в узгоджений договір: це зобов'язало перший загальнонімецький Бундестаг ухвалити закон, який включав пропозиції законів від нижньої палати. Відповідний закон, відомий як Закон про документи Штазі, набув чинності 29 грудня 1991 року. Це відкрило шлях для створення відомства документів Штазі та використання справ із метою опрацювання і архівного розгляду документів.

Закон про документи Штазі враховує різні інтереси і правові суперечності, які частково конфліктують один із одним:

- Право людей дізнатися, чи були вони під стеженням;
- Їхнє право на захист від зловживання і незаконного використання зібраних та збережених даних МДБ;
- Право громадськості на отримання інформації про роботу МДБ на основі документів Штазі;
- Право громадськості на використання документів із метою реабілітації, кримінального переслідування, досліджень та освіти.

2. Нормативно-правова база для реєстрації документів Штазі в архівах ВФУ

Основоположне визначення роботи з документами МДБ подається у § 2 Закону про документи Штазі: «Федеральний уповноважений стосовно документів Державної служби безпеки колишньої Німецької Демократичної Республіки (Федеральний уповноважений) реєструє, зберігає, управляє і використовує документи Державної служби безпеки відповідно до положень цього Закону». В одному з п'яти розділів Закону про документи Штазі йдеться винятково про облік документів Державної служби безпеки (розділ 2, §§ 7—11).

Законом передбачається, що урядові і неурядові організації мають право вимагати видачі документів Державної служби безпеки від ВФУ (§ 7 і далі). Знайдені оригінали, копії, виписки та інша документація передаються у ВФУ, а також повинні бути видані на вимогу ВФУ. Громадська організація, якій документи необхідні для виконання її завдань, може отримати їх завірені дублікати. Документи, що стосуються постраждалих, мають видаватися інформаційною службою в повному обсязі і без заміни.

Якщо йдеться про передачу документів у власність фізичних осіб або неурядових організацій (наприклад, особисто написані документи, які були у володінні Штазі), слід надати свідоцтво про власність, копія або дублікат якого залишаються у володінні ВФУ.

Крім того, ВФУ може вимагати інформацію щодо документації партій і масових організацій колишньої НДР. Дублікати документів, пов'язаних із діяльністю служби безпеки, які будуть необхідні для виконання завдань ВФУ, повинні передаватися у обов'язковому порядку. Це правило також стосується і інших установ колишньої НДР, якщо вони діяли за дорученням або вказівкою Державної безпеки.

3. Прийняття документів

а) Походження документів

Основна частина документів створена органами МДБ у процесі їхньої діяльності. Документи, які МДБ незаконно привласнило протягом своєї сорокарічної діяльності, в останні роки були повернуті відповідним установам або приватним особам.

За Законом про документи Штазі винятком є справи Державної служби безпеки, суддів і прокурорів. Документи МДБ, а також Генеральної прокуратури та військової прокуратури НДР були архівовані. Зараз вони зберігаються у так званому «4-му архівному фонді» МДБ. Зокрема, це матеріали розслідувань і судових процесів за звинуваченням у «загрозі державному ладу, пропаганді та підбурюванні» і з приводу нелегальної еміграції. Крім того, сюди входили матеріали справ щодо покарань за дезертирство, вчинене членами Національної Народної армії (ННА).

У незначних кількостях зберігаються акти неофіційних співробітників кримінальної поліції з I-ї робочої області кримінальної поліції, документації в'язниць, пенітенціарної служби Міністерства внутрішніх справ НДР, а також невелика кількість особових справ про неофіційну мережу розвідувального управління Міністерства національної оборони.

Крім того, слід згадати документи, зібрані Державною службою безпеки за період з 1933 року по 1945 рік у так званому «нацистському архіві». МДБ використовувало справи державних установ і судів Третього Рейху насамперед для того, щоб довести причетність фактичних або підозрюваних нацистських обвинувачених функціонерів до політики або економіки колишньої Західної Німеччини, а потім використовувати цю інформацію з пропагандистською метою. Поряд із тим справи служили також для дослідження та ілюстрації комуністичної «антифашистської» боротьби. Державна служба безпеки розшукувала інформацію приватного характеру для відповідного розслідування і зверталася за допомогою до іноземних розшукових органів під час розслідувань, які в цілому були опрацьовані і описані лише частково. Державна безпека формувала з оригінальних справ, копій і власних результатів розслідувань нові досьє. Раніше було дозволено частково не брати до уваги контекст походження. Після персональних звернень та обґрунтованих таємних поліцейських втручань документи були збережені. Вони були повернуті після 1990 року до відповідних архівів (див. Частина III.1 та III.3).

б) Особливі труднощі

§ 37 Закону про документи Штазі надає архівістам ВФУ право оцінювати, впорядковувати і описувати документи МДБ відповідно до архівних принципів. Це завдання частково регулюється іншими положеннями ЗпДШ з огляду на інші надзвичайні форми видачі, які особливо вимогливі.

У звичайних архівах документи, оцінені як архівна цінність, можуть бути використані лише за наявності правильного архівного запису і тоді, коли визначений термін давності завершився. Винятки можуть бути зроблені або після складних процедур скорочення терміну давності, або на підставі нового закону про інформацію. Згідно з ЗпДШ, відтепер всі документи МДБ доступні відразу по поданню вимоги. З іншого боку, це призводить до певних проблем у хронологічній впорядкованості, видачі та використанні справ.

Уже описана друга частина спадщини також ставить перед архівістами установи складне завдання. З одного боку, від МДБ передані архівовані картотеки, які переважно ще потрібно опрацювати. З іншого — виникають прогалини в доставлених фондах службових підрозділів, їх опрацювання буде завершено в найближчі роки. Ці документи були прийняті без упорядкування.

У звичайних архівах, завдяки тісній співпраці з управлінням документації державних органів, буде розглянута можливість опрацювання добре впорядкованих частин реєстрів, потрібно буде зробити це в ВФУ значною мірою шляхом опрацювання більш чи менш «диких» сховищ, у яких об'єднаний реєстр 1989-1990 рр. частково навіть був цілеспрямовано знищений. У період ліквідації МДБ штаб ліквідації і громадський комітет опрацьовував справи, щоб забезпечити передання цієї спадщини. Отже, документи зі службових кімнат зв'язувалися і зазначалися в каталогах відповідних підрозділів МДБ. Перед загрозою знищення цілісність документів мала пріоритет перед архівною ретельністю.

Перегляд змісту, про що насамперед турбувалися архівісти, був можливий там, де існувала загальна специфікація кожного окремо взятого пакунка. Але також брали до уваги політичні інтереси. У середині 1990-х років у центрі відкритої суспільної дискусії постали такі теми, як перевірка держслужбовців, працівників офіційних струк-

тур, справи стосовно приватних осіб, розшукові справи, тероризм та організована злочинність. Тим не менше, це недостатньо відповідає вимогам сучасного архіву, що орієнтований на користувачів. Коли архівне опрацювання документів було дезорганізоване, у 1990 році його було завершено без можливості доступу до документальних матеріалів із дослідницькими та науковими тематичними публікаціями на основі критеріїв систематизації архівних документів, вироблених таємною службою.

в) Момент передачі документальних актів

4 грудня 1989 року перші районні адміністрації Державної служби безпеки були захоплені громадянами, які повстали, а 15 січня 1990 року була остаточно захоплена штаб-квартира в Берліні. Таким чином, таємна поліція була змушена зупинити свою роботу. У останню хвилину співробітники спробували ще частину документів знищити. (див. Частина II.1).

Особливим викликом був порятунок великої писемної спадщини, яка була розподілена по багатьох відомих і таємних відомствах. Не лише для збереження доказів, але також із міркувань захисту даних, забезпечення місця перебування документів не можливо було: перевірка чиновників і працівників державних служб, приватний доступ до справ щодо порушень прав людини, терору та організованої злочинності. Документам із таким змістом приділялася пріоритетна увага. У таких умовах співробітники архівів ВФУ працювали з метою постійного удосконалення відкритих пачок, у яких не був збережений належним чином оригінальний пошуковий апарат. 8 лютого 1990 року колишній уряд НДР постановив, що «офіційні ділові документи та архіви будуть [...] поміщені в сховище [...]». При цьому йшлося не про упорядковану передачу реєстрів та архівів. Частково ці документи були свідомо неупорядковані, пом'яті чи навіть розірвані. Також інформація про сховища для справ і структуру була відсутня або її було важко знайти (див. вище). Колишні співробіт-



ники Штазі зв'язували документацію під контролем громадського комітету у колишніх службових кабінетах. Архівісти Державного Управління Архівами НДР допомагали у охороні і транспортуванні пачок у майбутні службові відділи ВФУ. Забезпечення передачі з її гігантськими розмірами відбулася з великим успіхом і часто тільки тимчасово. Це прийняття було в основному завершено влітку 1990 року.

Не були включені в архів:

- переважна частина документів у сфері зовнішньої розвідки (Головне управління А) з дозволу «Центрального Круглого столу», який миг їх ліквідувати у сфері власної компетенції, і це розумілося як підготовка до знищення справ;
- електронні носії інформації Головної бази даних осіб, які були знищені навесні 1990 року за згодою «Центрального Круглого столу», при чому більша частина, близько 10 000 намагнічених бобін, переписана на магнітні стрічки і диски;
- архівовані документи військової розвідки, які знаходилися у центральному архіві Державної служби безпеки, згідно з постановою Кабінету від травня 1990 року були видані і правдоподібно знищені.

Проблеми були спричинені нечіткими повноваженнями та замаскованими службовими об'єктами. Було неможливо повністю гарантувати безпеку все ще існуючих документів. Опісля часто з'являлися вражаючі знахідки, які до сьогодні повернуті або повертаються в архів ВФУ.

г) Кінець повернення

Після возз'єднання Німеччини порядок використання регулювався спочатку тимчасовим порядком від 12.12.1990 року, а з грудня 1991 року Законом про монопольне зберігання документів Штазі. Відтоді зазначено понад 4 600 погонних метрів надходжень, які діляться на чотири групи за походженням:

- документи, які Державна служба безпеки до 1989 року втратила через таємну зраду чи шпигунство чи які було викрадено в процесі захоплення відділів МДБ у 1989-1990 роках;
- Справи, які суди і установи тимчасово використовували з різною метою: кримінальне переслідування, реабілітації, фінансові звіти, пенсійні рахунки;
- перекази, які з 1990 року і досі знаходяться в колишньому приміщенні МДБ;
- документи, які походять із фондів інших архівів, після упорядкування віддаватимуться до ВФУ, зокрема передача з інших «збройних органів» НДР.

Подальше архівне опрацювання повернутих документів ставить архівістів перед великими випробуваннями. Стан, у якому перебувають документи, є частково ускладнений, несанкціоновані копії і оцифрування вимагають документальної експертизи. Розподіл, як і відповідний опис, вимагає, крім того, ґрунтовних знань щодо призначення справ. Поряд із актами можуть бути повернені також диски, фільми, відео та аудіокасети.

Найвідомішим прикладом матеріалів, які були повернуті ВФУ, є документи зовнішньої розвідки НДР, які стали відомі громадськості під назвою даних «Розенхольц». Тут ішлося про відскановані примірники мікрофільмованих карток із переліку осіб і подій та статистичні аркуші з переліком сфери застосування важливих інформаторів, які могла б отримати американська таємна служба ЦРУ після 1990 року.

4. Реконструкція документів

а) Керівництво реконструкцією

Починаючи з 1995 року, при ВФУ працює проектна група, що займається реконструкцією порваних документів Штазі. Завданням проектною групи є відновлення тих документів Державної Служби Безпеки, які працівники МДБ до 1989-1990 років поспішно намагалися знищити вручну, однак остаточно не змогли їх позбутися.

Зокрема, проектна група відповідальна за впорядкування, складання і початкове формування порваних документів Штазі з архівів головного офісу і з регіональних відділів ВФУ. Залежно від походження, реконструйовані матеріали передаватимуться у архів головного офісу або в регіональні архіви ВФУ і там опрацюватимуться і використовуватимуться архівістами. Крім того, проектна група підтримує роботи, які веде ВФУ, які супроводжують пілотний процес віртуальної реконструкції.

Проектна група надає безсумнівні докази того, що реконструкція порваних документів Штазі можлива і для політико-історичного опрацювання має неоціненне значення. Працівники, по суті, орієнтуються насамперед на документи головного відділу ХХ МДБ, який в основному був відповідальним за боротьбу з політичною опозицією в НДР. У той же час матеріали Штазі щодо роботи проти країн Заходу стоять у центрі реконструкції. Це стосується насамперед документів зовнішньої розвідки з районних адміністрацій МДБ (лінія XV), а також документів контррозвідки (лінія II) і головного відділення ХХII (контртерору). Крім того, протягом декількох років посилено відновлюються документи з окружних відділів МДБ. Ці документи засвідчують безпосередню діяльність таємної поліції в містах і громадах колишньої НДР.

Тим часом тисячі втрачених таємних документів завдяки роботі проектною групи знову стали доступними і для жертв репресій Штазі, і для вивчення диктатури СЄПН через дослідження, освіту та медіа. Це стосується документів щодо контролювання та переслідування відомих дисидентів і критиків режиму (наприклад Юрген Фукс, Роберт Хавеман, Стефан Хейм). Але також багато документів — це результат щоденного нагляду. Для тих, щодо кого застосовувалося в той час стеження, протегування (контроль за особою, та просування її по службі в інтересах спецслужб без її відома) або переслідування, згідно з інструкцією, сьогодні є доступними відповідні документи. А з реконструйованих документів на користь таємної поліції Штазі вимальовується діяльність її численних неофіційних співробітників (НС) у сфері політики, економіки, культури, засобів масової інформації, освіти, церкви та спорту. Багатьом цим так званим НС «у ключових позиціях» офіцери Штазі в кінці 1989 року ще обіцяли знищити справи. Особливою цінністю є також відновлені порвані документи Штазі, що стосуються роботи проти країн Заходу. Хоча більшість справ зовнішньої розвідки НВ А щодо діяльності в колишній Федеративній Республіці МДБ могло знищити ще в 1990 році.

14 травня 2010 року Федеральний уповноважений із співробітниками святкували 15-річчя заснування проектною групи. Маріане Біртлер підкреслила, що насамперед завдяки реконструйованим документам можуть бути з'ясовані численні долі, а також відповідальність за співпрацю зі спецслужбами. Вона акцентувала, що успіх проектною групи в жодному разі не є чимсь само собою зро-

зумілим. Оскільки йдеться про проект, який не має прецедентів і прототипу в усьому світі. Федеральний уповноважений підкреслила, що проектна група буде надалі продовжувати вкрай необхідну роботу як важливий партнер існуючого з 2007 пілотного процесу у віртуальній реконструкції. Під час перебігу основного процесу віртуальної реконструкції після 2012 року керівництво реконструкцією може паралельно виконувати важливі завдання і сприяти тому, щоб якомога більше джерел, наскільки це можливо, збереглися в оригіналі. Тому, на думку ВФУ, доцільно було б, якби в майбутньому під час перебігу основного процесу віртуальної реконструкції існувала проектна група, яка робила б доступними оригінали документів у такому обсязі, наскільки це буде можливо.

б) Віртуальна реконструкція

У 2007 році німецький Бундестаг виділив близько 6,3 млн євро для пілотного процесу віртуальної реконструкції порваних документів МДБ. Завдяки спеціально розробленому програмному забезпеченню «складанка пазлів» буде прискорене складання порваних документів Штазі. Для цього засновано наукову програму в інституті Фраунхофера для проектування та виробництва конструкторської технології (ІВК) з головним приміщенням у Берліні-Шарлоттенбург.

Пілотний проект складається з двох основних компонентів. Першим головним компонентом є реалізація технічної розробки і фази тестування від Фраунхофер ІВК. Другим головним компонентом є представлення ВФУ архівного опрацювання віртуально реконструйованих документів. У даний час при ВФУ існує проектна група для експертного супроводу першого головного компонента і для підготовки організаційного завершення другого головного компонента.

Другий головний компонент складається з архівного опрацювання Фраунхофер ІВК доставлених віртуально реконструйованих окремих сторінок. Ці документи спочатку повинні бути зареєстровані в архівах ВФУ та сформовані у фонди, а потім можуть бути доступними. Другий головний компонент реалізовується в архівах ВФУ. Планується, що пілотний проект, очевидно, триватиме до 2016 року. Звіт ВФУ в німецькому Бундестазі буде в цілому завершенням пілотного проекту. У цьому звіті буде зроблено висновки щодо технічно-економічного обґрунтування та моделювання процесів у реальній експлуатації і вартості можливого основного виробництва. Крім того, очікується характеристика щодо необхідності додаткової вартості пілотного проекту відновлених документів. За допомогою цих характеристик законодавцями можуть бути ухвалені рішення щодо уже існуючих порваних документів у рамках можливого головного процесу віртуальної реконструкції.

Німецький Бундестаг на початку 2010 року вирішив розширити існуюче дослідницьке замовлення, розробити додаткові модулі з Фраунхофер ІВК і перевірити їх. Це було зроблено для випробування інтегрованого ІТ-процесу віртуальної реконструкції фрагмента сторінки на основі автоматизованого формування окремих сторінок для документів і справ за допомогою цифрових технологій.

Для цього Німецький Бундестаг надає додаткові кошти в розмірі 2,0 млн євро. ВФУ підтримує також фахові дослідницькі роботи, які проводитимуться в рамках розширеного наукового дослідження.

Частина III

Введення до архівного фонду

1. Хронологія

Більшість збережених документів у ВФУ були створені органами Штазі, заснованими у 1950 році. Документи з попереднього часу, які Штазі протягом своєї діяльності незаконно привласнила, були від 1990 року повернуті відповідним органам або приватним особам.

Серед них і документи «нацистських архівів» (Частина II. 3). Уже на початку 1990 року було вирішено, що зібрані документи з часів націонал-соціалізму розуміються в даному сенсі не як записи Державної служби безпеки, а такі, що підлягають передачі до Центрального державного архіву НДР. Після воз'єднання Німеччини, документи звідти перейшли у федеральний архів. Там справи були розділені відповідно до їх попереднього походження, а документи були подані у відповідні фонди спеціалізованих архівів.

Документи, які походили зі Штазі, тобто справи, в яких робота Державної служби безпеки з тими нацистськими архівами є задокументована, вже у 1990 роках знову були повернуті ВФУ (близько 700 пог. м документів).

2. Обсяг фондів

В архіви ВФУ (Головного офісу і дванадцятьох регіональних відділень) в цілому передано **111 км** актів Державної служби безпеки НДР.

- **51 км** актів були архівовані самою Державною службою безпеки в різних архівних фондах і сховищах.
- ще **60 км** документів були віднайдені в січні 1990 року у службових приміщеннях Державної служби безпеки, які були захоплені у грудні 1989 року, а після її розпуску були розміщені і закріплені в архівах ВФУ. Серед них міститься також 39 млн пошукових карток Державної служби безпеки (що відповідає приблизно 12 км).

Для 60 км документів зі службових приміщень Державної служби безпеки через відсутність довідкового апарату не було ані особистого, ані технічного доступу. Апарат створювався завдяки відновлювальній роботі ВФУ. Натомість наявні 51 км архівних актів Державної служби безпеки, включаючи понад 39 млн згаданих вище особистих пошукових карток. Над їхнім удоступненням продовжують працювати працівники ВФУ. Доступ до цих документів для фахівців було розпочато разом із їхнім відкриттям (на даний момент відкрито 4%).

Інша документація:

- 47 км актів Державної служби безпеки на збережених носіях і робочих фільмів із фільмованою документацією (розмір встановлено перерахунком паперу);
- 15 500 контейнерів із порваною документацією, яка повинна бути відновлена ВФУ в майбутньому.

До вищевказаних записів долучилося ще приблизно 1,5 млн спеціальних інформаційних носіїв до цього:

- 1 500 000 фотодокументів (фотографії, фотонегативи, мікроплівки, слайди),
- 2 751 фільмів та відео,
- 31 000 звукових документів,

- 44 проектних даних МДБ.

Поряд зі створеною документацією службових відділів Державної служби безпеки належать також передані справи державних службових підрозділів Державної служби безпеки (див. Частина II.3).

Окремо стоять акти Головного управління IX/11 Міністерства державної безпеки про нацистські і військові злочини, відкриті завдяки дослідженням Державної служби безпеки у розслідуванні злочинів і переслідування правопорушників. Близько 7 000 погонних метрів документів, переданих Головним управлінням IX/11 Міністерства безпеки, у 1990 році були віддані Бундесархіву. Справи, які знаходились у Державній службі безпеки і опрацьовувались співробітниками цієї служби, були з 1992 року повернуті ВФУ. Вони існують у вигляді картотеки, обсяг якої складає щонайменше 725 пог. м.

Обсяг фондів збільшується в міру надходжень. Від 1990 року в цілому 4 800 пог. м. документів були повернені в архіві ВФУ.

3. Інформація про вміст фондів

Як зазначено вище, архів ВФУ включає в себе збережені фонди і часткові фонди МДБ на центральному і регіональному рівнях. Наступна інформація фондів — це підсумковий огляд змісту, обсягу, частота використання документів у центральному офісі і у місцевих підрозділах ВФУ. Фонди центральних і регіональних відділень складаються з часткових фондів службових підрозділів та архівних фондів. Документація із часткових фондів службових підрозділів до 1989-1990 років все ще знаходиться у активному опрацюванні.

До службових підрозділів зараховуються, в першу чергу, головні відділи та незалежні підрозділи МДБ. Кожен службовий підрозділ несе відповідальність за «забезпечення державної безпеки» у своїй сфері компетенції. Ця відповідальність розповсюджується на визначені об'єкти, інституції, організації або осіб. Оскільки реконструкція деяких фондових частин є ще частково не завершена, дані інвентаризації мають лише попередній характер. Це пов'язано насамперед із частково хаотичною передачею. Таким чином велика частина фондів є непрозорою, як правило, відсутній план справ, а реєстраційний порядок МДБ є малоприматним до користування. По-друге, через втрату фондів службових підрозділів невідомо, яка частина документації про постраждалих у 1989-1990 роках була знищена. Із деяких службових підрозділів не збереглося жодних документів. Тим не менше, архівні фонди МДБ були зібрані майже повністю.

Архівні фонди включають ті документи, які до 1989 року належали до відділу XII (центрального архіву МДБ) і були архівовані. При цьому йдеться переважно про персональні документи вищезазначених службових підрозділів.

Відділ XII складався зі збереженої документації, розділеної на 9 сховищ (в районних адміністраціях у шести сформованих сховищах). Найбільшу і найважливішу частину займає при цьому так зване оперативне головне сховище (1-ше архівне сховище). Тут зібрані особові справи, передусім справи неофіційних співробітників, офіцерів для особливих завдань, оперативних дій та оперативних особистих перевірок, на зразок розшуку.

Решта важливих документів знаходяться у Загальному депозитарії (2-ге архівне сховище), де також зберігаються

справи контролю за об'єктами та особами, які вважалися ворогами режиму. Особові справи (3-тє архівне сховище) включають у себе інформацію про керівних співробітників Міністерства державної безпеки. Справи державних юридичних установ складають архівне сховище 4. Міністерство безпеки діяло у співробітництві з Генеральним юридичним відомством та районними і військовими судовими та карними органами загального кримінального спрямування. Особливо таємні з погляду Міністерства безпеки зосереджені у архівному сховищі 5, так званому таємному сховищі. У архівному сховищі 6 зосереджені справи щодо політики Міністерства національних відносин, які збереглися тільки частково. Архівне сховище 7 включає передусім справи загальнокримінального характеру: карні вироки, в'язничні документи, також вироки радянського військового трибуналу та зібрання вироків у кримінальних справах загального характеру. У 8-му архівному сховищі є справи про зневаження державної символіки, у 9-му сховищі зібрано справи I-го робочого району кримінальної поліції (K I). K I працював у контакті з державними судовими органами. I-ий робочий район включав неофіційного співробітника, що працював із неофіційним співробітником Міністерства, записами і зберіганням справ.

У архів також включають документи щодо партійної роботи Соціалістичної єдиної партії Німеччини (СЕПН) всередині Міністерства, докладніші дані про документальні фільми та носії записів, дані електронного зчитування, такі як топографічні карти з різних відділень Міністерства безпеки. Звідси походить огляд кількох архівованих документів про центральне керівництво спортивного об'єднання «Динамо». З практичних міркувань документи щодо районних органів влади подаються тут скорочено і кожному присвячено тільки сторінку (включаючи обширні сховища), тоді як справи центральних установ детально описані. Актуальні відомості щодо усіх частин і їхнього розвитку можна отримати на сторінці архіву області.

Акти міністерства державної безпеки

Документи службових одиниць

1.1 Директиви Міністра, що стосуються службових відділень

1.1.1. Секретаріат Міністерства

Завдання:

Особиста перевірка Міністра, розподіл та подальше управління завданнями і іншими постами, вибір і підбір основоположних документів: керівництво по віддаленому управлінню через основоположні роз'яснення та службові розпорядження Бюро управління. Організація розподілу звітів, залишки доповідей.

Містить:

Основоположні документи, службові роз'яснення, протоколи центральних керівних нарад та колегій, наприклад, щодо боротьби з опозицією і окремими опозиційними діячами, як Вольф Бірманн, Роберт Гавеманн, Бербель Болі. — Протидія втечам із республіки. — Заходи щодо охорони кордонів. — Забезпечення спеціального імпорту та продукції під ембарго. — Планування будівництва Берлінської стіни. — Діяльність Герберта Вегнера протягом еміграції. — Опір групи «Червона Капела». — Зв'язки з іншими центральними державними органами, зокрема, партійними структурами (Державна рада, Рада міністрів, Національна рада оборони, Центральний комітет, Політбюро). — Охорона державних мисливських угідь.

Обсяг:	Період:
74 пог. м	(1916—1949) 1950—1990 рр.

1.1.2 Робоча група Міністерства**Завдання:**

Відповідальність за всі завдання щодо роботи та планування у Міністерстві безпеки, зокрема:

- Облаштування захисних споруд центрального значення та догляд за ними
- Підготовка спеціальних оперативних заходів (включаючи планування внутрішніх ув'язнень, інтернування, ізоляції).
- Опрацювання та підготовка документів для діяльності міністрів у Національній раді оборони.
- До 1988 року вишкіл та застосування спеціальних сил для особливих завдань, тоді діяли як самостійне управління 22 (Вишкіл антитерористичних сил) і у 1989 році були об'єднані з управлінням 22 як Головне управління XXII.
- Організація та проведення службових штабних навчань у Міністерстві.
- Проведення особливих завдань (спортивна політика, державні мисливські угіддя).
- Керівництво таємними співробітниками та робота з офіцерами для таємних завдань.

Містить:

Планування мобілізації та розміщення сил оборони у випадку кризи (НДР та органи Міністерства безпеки). — Планування на випадок введення «воєнного стану». — Завдання «бойових загонів робітничого класу». — Охорона великих заходів службами державної безпеки. — Підготовка та обслуговування операцій, таких як інтернування та ізоляція. — Прокладення лінії державного кордону НДР та його охорона. — Топографічні карти кордону та особливо важливих районів, військова топографія. — Регламентация транзитних проїздів через НДР. — ФРН/Західний Берлін. — Будівельні заходи у співробітництві з транзитними групами, пропускними пунктами на кордоні (автобани та водні шляхи). — Охорона державних мисливських угідь. — Рішення Міністерства безпеки. — Службові роз'яснення та приписи.

Обсяг:	Період:
97 пог. м	1950—1990 рр.

1.1.3 Вартовий полк у Берліні «Фелікс Дзержинський»**Завдання:**

- Проведення вартових та охоронних заходів.

- Охорона персон та об'єктів, включаючи охорону та контроль особистих відділів у державних об'єктах.

- Почесні формування у рамках «військових церемоній» при прибутті та від'їзді представників ФРН у НДР.

- Охорона демонстрацій та масових заходів (у слововжитку Міністерства безпеки «підготовка та підтримання охоронних сил на політичних та суспільних святкових заходах»).

- Директивні групи Міністерства безпеки.

- Завдання господарчого характеру (вугілля, енергія, економіка).

Містить:

Передусім службові роз'яснення. — Накази до виконання охоронними відділами. — Вишкільні матеріали. — Документація військових навчань. — Історія охоронного полку.

Обсяг:	Період:
806 пог. м	1957—1964/1974—1989 рр.

1.1.4 Центральна аналітична та інформаційна група**Завдання:**

- Сортування, оцінка та аналіз вхідної інформації.
- Опрацювання теоретичних підстав та доповідей для партійного та державного керівництва і керівництва Міністерства.

- Підготовка рефератів, службових конференцій, нарад, так само для міністерських установ у прийнятті їхніх державних та суспільних функцій.

- Кваліфікація оціночної та інформаційної діяльності у інших службових відділеннях Міністерства безпеки.

- Оцінка західних мас-медіа.

- Проведення контролю та перевірок у охоронних відділеннях Міністерства.

- Участь в опрацюванні звучання службових інструкцій і обіжників, включаючи установчі документи у співпраці зі службовими відділеннями відповідної кваліфікації.

- Участь у центральному плануванні Міністерства безпеки.

- Центральне керівництво, оперативна підготовка та використання електронних засобів (EDV).

- Розвиток проектів опрацювання даних і їхня реалізація, включаючи записи даних.

- Подальший розвиток інформаційних систем у Міністерстві безпеки, інформаційне опрацювання, розвиток та зберігання, керівництво інформаційними потоками.

- Робота з громадськістю та традиціями, роль преси.

- Передача «Системі об'єднаних записів інформації про противника» (соціалістичні країни — SOUD), підготованої та записаної інформації та забезпечення співпраці з робочим апаратом системи.

- Службовий нагляд над Управліннями 13 і 14, також над юридичними установами.

Містить:

Доповіді та аналізи надзвичайного національного та міжнародного значення для партії та державного керівництва, керівництва Міністерства безпеки (політика, суспільство, економіка, військова сфера). — Статистика втеч із НДР, ворожої діяльності, в'їздів та виїздів. — Інформації про аварії, нещасні випадки, пожежі у НДР. — Тематично-хронологічні роз'яснювальні та інформаційні звіти, сформовані з усіх районів НДР щодо національної та міжнародної безпеки. — Система

об'єднаних записів інформації про противника. — Оцінка західних мас-медіа, прес-конференцій, також щодо міжнародного тероризму та церковних питань. — Опрацювання матеріалів із громадської роботи у Міністерстві безпеки та «антифашистської боротьби», на зразок історії німецького та міжнародного робітничого руху. — Контроль над реалізацією службових розпоряджень у службових підрозділах Міністерства безпеки та районних відділеннях.

Обсяг:	Період:
1 430 пог. м	(1919—1945) 1950—1990

1.1.5 Управління 12 (Центральна інформація)

Завдання:

- Облік та перевірка осіб та об'єктів.
- Керування центральною картотекою Міністерства безпеки.
- Реєстрація оперативних процесів та справ.
- Централізоване інформування внутрішніх службовців Міністерства: перевірка відповідності вимогам, перевірка і оцінка інформації.
- Архівація оперативних записів Міністерства, також справ інших державних органів.
- Інші документи, що зберігаються у різних архівних одиницях, сукупно становлять приблизно 19 638 пог. м і не можуть бути розміщені тут. Для цих архівних одиниць створена окрема пошукова система.

Містить:

Установчі документи управління та використання даних. — Фіксація та опрацювання подій. — Розвиток практики архівації. — Касаційні звернення та роз'яснення. — Службові роз'яснення щодо архівації та надання інформації з архівних фондів. — Обробка установчих документів державних установ. — Обмін досвідом із союзними службами. — Застосування електронних засобів при записі інформації про осіб. — Так звані центральні картки Міністерства безпеки.

Обсяг:	Період:
2 818 пог. м	1952—1990 рр.

1.1.6 Управління 13 (Центральна обчислювальна станція)

Завдання:

- Електронний обчислювальний центр Міністерства Безпеки.
- Опрацювання проектів обробки даних інших структурних одиниць Міністерства для охорони та освіти.
- Розвиток проектів щодо опрацювання даних для Міністерства.
- Обслуговування електронно-обчислювальної техніки Управління 13 та інших структурних одиниць Міністерства.
- Матеріально-технічне забезпечення Міністерства електронно-обчислювальною технікою.

Містить:

Передусім підстави розвитку та нагляду над проектами електронної обробки даних.

Обсяг:	Період:
233 пог. м	1965—1990 рр.

1.1.7 Юридичні служби

Завдання:

- Участь у розробці проектів законів та договорів.
- Участь в укладанні міждержавних угод та застосуванні міжнаціональних конвенцій.
- Участь у формуванні відносин між ФРН та Західним Берліном, зокрема, у зв'язку з угодами про пересування та відвідини, транзитними угодами чи юридичними домовленостями.
- Участь у транспортних угодах, укладених Міністерством безпеки в цілому та підтримка службових відділень у правових питаннях (включаючи юридичну документацію та керівництво правовими картотеками).
- Підтримка співробітників Міністерства безпеки у особистих правових питаннях передусім у цивільних, родинних та майнових справах.

Містить:

Рекомендації, характеристики з національних та міжнародних юридичних питань (прикордонні угоди, домовленості НДР з ФРН). — Внутрішні правові питання. — Правові проблеми співробітників Міністерства безпеки.

Обсяг:	Період:
37 пог. м	1950—1990 рр.

1.1.8 Бюро керівництва

Завдання:

- Реалізація внутрішньої службової організації.
- Створення та управління документацією.
- Блокування поштової та кур'єрської служби.
- Планування протокольних завдань.
- Координація роботи над завданнями.
- Розвиток роботи з відвідувачами та рівня підготовки персоналу.
- Забезпечення охорони об'єктів у службових об'єктах по Норманнштрассе та Готлінденштрассе, службових систем, вахтерської та охоронної служб.

Містить:

Управління центральними службовими роз'ясненнями Міністерства безпеки, МВС, Національної народної армії та цивільної оборони. — Інформація щодо військових питань у НАТО та Бундесвері. — Вибори у НДР.

Обсяг:	Період:
477 пог. м	(1947—1949) 1950—1990 рр.

1.1.9 Головне управління кадрів та вишколу

Завдання:

- Централізоване планування та координація планів щодо кадрових посад Міністерства безпеки.
- Відновлення, підбір та вишкіл співробітників для нових керівних посад.
- Вербування кадрів та нагляд за військовими професіоналами.
- Забезпечення подальшої освіти членів Міністерства безпеки.
- Внутрішньоміністерське керівництво кадровою роботою у інших службових відділеннях, включаючи ГУ А та обласні управління СЕПН у Міністерстві.
- Розвиток активності керівних кадрів та співпраця з сектором Міністерства безпеки у відділенні безпеки ЦК СЕПН.

- Робота над дисципліною.
- Забезпечення внутрішньої безпеки у Міністерстві.

Містить:

Основи кадрової роботи у держбезпеці. — Питання керівництва і службових конференцій. — Політично-ідеологічна робота, персональна та кадрова робота (розміщення кадрів, кадрові програми та аналізи). — Перевірка співробітників та службовців. — Перевірка членів сім'ї. — Відновлення кадрових резервів. — Нагляд над кадрами з боку керівних співробітників служб державної безпеки (соціальний нагляд, охорона здоров'я, вступна обробка). — Переселення та виїзди у західні країни. — Кадрові накази. — Підвищення у званні та переведенні на іншу посаду. — Нагороди та премії. — Дисциплінарні заходи щодо співробітників (кримінальні справи, недотримання субординації, втечі з країни, контакти з Заходом). — Використання іноземних кадрів. — Самогубства та смерті. — Освіта. — Робота з громадськістю та установами. — СЕПН та масові організації. — Внутрішньопартійні настанови. — Організації та управління (робітничі організації та планування, робочі та службові книги, персональні записи). — Застосування електронно-обчислювальних проектів Міністерства. — Ворожа діяльність. — Розпуск Міністерства державної безпеки.

Обсяг:	Період:
890 пог. м	1950—1990 рр.

1.1.10 Центральна медична служба

Завдання:

- Забезпечення медичної опіки керівного складу.
- Керівництво лікарнями у Берлін — Бух, поліклінікою Берлін — Ліхтенберг та тюремною лікарнею у Берлін — Хохеншонгаузен.
- Керівництво фельдшерськими пунктами і амбулаторіями відділення робітничої медицини (робітничо-медичні дослідницькі центри).
- Управління аптек (Центр фармації у Берлін — Панков).

Містить:

Підстави медичного нагляду над керівниками (також членів їхніх сімей). — Висновки стоматологічного огляду. — Діагнози на підставі рентгенівських знімків, ЕКГ/ЕЕГ та інші діагнози. — З'їзди фахівців, особливо з метою обговорення боротьби з епідеміями та інфекційними захворюваннями. — Дослідження гігієни та продуктів.

Обсяг:	Період:
1 115 пог. м	1957—1990 рр.

1.1.11 Вища юридична школа

Завдання:

- Підготовка кадетів офіцерських шкіл у рамках їхньої професійної підготовки до здобуття диплома юриста.
- Керівництво вищим фаховим, а також дистанційним навчанням.
- Керівництво кваліфікаційними курсами та курсами підвищення кваліфікації.
- Керівництво здобуттям вчених ступенів кандидата юридичних наук та доктора (доктор і доктор габілітований — О.І.).
- Вивчення і дослідження (основоположні дослідження, дослідження, зорієнтовані на практичне застосування).
- Видача рекомендацій.

Містить:

Тексти дисертацій. — Дипломні та курсові роботи. — Наукові роботи. — Основоположні документи з питань удосконалення кваліфікації та освіти (у концептуальному вигляді). — Плани занять, навчальні програми та методичні матеріали. — Планування. — Джерела до підвищення кваліфікацій персоналом. — Інформація щодо організаційних питань та фінансування студентських потреб.

Обсяг:	Період:
180 пог. м	1951—1990 рр.

1.1.12 Головне управління II (Контррозвідка)

Завдання:

- Захист від розвідувальної діяльності противника; розкриття дій таємних служб противника проти НДР у політичній, економічній та військовій сфері, також викриття організацій, які працюють проти НДР.
- Забезпечення внутрішньої безпеки у Міністерстві безпеки (безпека керівних та рядових співробітників та їхніх близьких і знайомих, забезпечення безпеки мережі таємних співробітників, також контррозвідувальні заходи у службових, підсобних та відпочинкових приміщеннях Міністерства).
- Перевірка іноземців (включаючи безпеку та перевірку представників ФРН, котрі перебувають у межах НДР).
- Охорона закордонних представництв НДР.
- Керівництво оперативними групами у Москві, Варшаві, Празі, Будапешті та Софії.
- Опрацювання (встановлення зовнішнього спостереження та протидія роботі) акредитованим у НДР журналам та кореспондентам, також іншим представленим персонам (співробітники посольств, торгові представники і подібне).
- Контррозвідувальна робота серед іноземців, які мешкають у НДР.
- Контррозвідка серед персоналу Міністерства зовнішніх справ, службових підрозділів іноземних представництв, також серед загонів народної поліції, які займаються охороною місією.
- Забезпечення співпраці з СЕПН та Вільними Німецькими профспілками (FGDB), Німецькою комуністичною партією (DKP), Соціалістичною партією західного Берліна (SEW).
- Керівництво таємними агентами, також робота з таємними агентами та офіцерами для таємних доручень.

Містить:

Внутрішня робоча організація Головного управління (НА). — Планування роботи цільових груп. — Професійна політична освіта. — Оперативна робота, охоронні ділянки. — Охорона мережі неофіційних співробітників та керівників. — Викриття та попередження наруги над державним прапором, державної зради, випадків подвійної агентури та деконспірації співробітників Служби державної безпеки та Відділу військової розвідки Національної народної армії (NVA). — Аналіз зрад та розкриття діяльності на території НДР тих співробітників, які у ФРН перейшли на бік Головного управління військової розвідки (HV A), Вернер Стіллер, також охорона нелегальних агентів у оперативних районах (OG). — Оцінка ситуації у Польщі 1980 р. —

Перевірка представників Організації визволення Палестини (PLO), також осіб, причетних до посольства Лівії у НДР. — Перевірка та розкриття посольств у НДР (соціалістичні та несоціалістичні країни). — Огляд та опрацювання постійних представників ФРН у НДР (персонал, контакти, відвідини політиків, державних установ, оглядини будівель і інше). — Викриття роботи західних таємних служб серед державних органів та органів безпеки («Організації Гелена» та Федеральної інформаційної служби). — Охорона контактів СЕПН, Вільних німецьких профспілок, особливо організацій НДР у ФРН та західному зарубіжжі. — Активність управління зв'язку при Центральному комітеті СЕПН. — Охорона особливого району Берлін — Карлсхорст (радянська військова база). — Перевірка контактів громадян НДР з громадянами західних держав у соціалістичному зарубіжжі. — Перевірка житлових площ посольств та робота з таємними агентами у поліційному відділенні «Охорона місій». — Перевірка іноземців, що мешкають у НДР. — Освіта, завдання, діяльність «Робітничої групи іноземців» у Міністерстві безпеки. — Перевірка агентів, які пропонують свої послуги щодо неофіційної співпраці зі Службою державної безпеки, а також щодо зв'язків у ФРН. — Перевірка членів вищого партійного та державного керівництва (також президента Народної палати).

Обсяг:	Період:
1 650 пог. м	1950—1990 рр.

1.1.13 Управління М (контроль пошти)

Завдання:

- Контроль та перлюстрація міжнародних та внутрішніх поштових відправлень (листи, посылки, телеграми).
- Встановлення зв'язку з таємними службами та інших підрядних зв'язків, також розкриття слідів, які вказують на виявлення зрадників.
- Запобігання поширенню матеріалів із «ворожим державі» змістом.
- Опрацювання та спільне управління важливою інформацією про розміщення, поведінку, контакти та зв'язки осіб і розвідування обставин, які могли б бути корисні для оперативної роботи.
- Керівництво базами почерків та спеціалізованими картотеками.
- Управління таємними агентами, також робота з офіцерами для таємних доручень і керівними неофіційними співробітниками. Відділення М має у особливо важливих поштамтах власні робочі кабінети.

Містить:

Вказівки Міністра внутрішніх справ та керівника народної поліції НДР. — Основоположні документи про фахове опрацювання поштових відправлень із метою виявлення поштових, пресових та інших підривних зв'язків. — Вилучені Міністерством державної безпеки повідомлення «ворожого» змісту. — Розшук зашифрованих записів, також через запахи. — Технічні умови контролю пошти. — Співпраця з митною службою НДР. — Списки псевдонімів. — Картотека.

Обсяг:	Період:
669 пог. м	1950—1990 рр.

1.1.14 Головне відділення 9 (Слідчі органи)

Завдання:

- Відслідковування повноважень державних слідчих органів згідно з параграфом 98 кримінального кодексу НДР від 1968 року.
- Співпраця зі слідчими групами на основі порушених справ щодо розшуку, а також слідство з приводу важливих оперативних випадків на підставі кримінально-процесуальних правил.
- Співпраця зі слідчими групами за дозволом Міністерства: усі, без винятку, слідчі групи, які ведуть розслідування злочинів проти НДР та її суверенітету, миру, людяності і прав людини, як і слідчі групи у справах інших каральних дій, які через їхнє політичне значення вимагають співпраці з органами державної безпеки.
- Розслідування і встановлення безпосередніх обставин надзвичайних випадків для опрацювання і з'ясування політичного підтексту дії, спрямованої на порушення державного кордону та всі форми незаконного залишення НДР, так само як і господарські злочини, аварії, пожежі, докази у справах про вбивства та самогубства.
- Розслідування дій працівників та неофіційних співробітників Міністерства, які підлягають покаранню.
- Розслідування військових злочинів.
- Розслідування за підозрою у злочинах нацизму та участі у розпалюванні війни.
- Зв'язки з прокуратурою та судом.
- Співпраця зі слідчими органами соціалістичних держав, особливо у справах про незаконні контакти та розслідування незаконного залишення НДР.
- Робота з цільовими інформаторами (також під час розслідувань та у в'язницях).

Містить:

Міжнародні правові проблеми (підписання міжнародних угод та контрактів (транзитні угоди між НДР, ФРН/Західним Берліном, угодою НБСЕ за участі 9 Головного управління, правові відносини у соціалістичному та капіталістичному праві щодо іноземців, кримінальне право, юридичні норми щодо політичного притулку, громадянство). — Правова теорія та практика у НДР. — Загальні положення для органів юстиції та безпеки. — Підстави роботи 9 відділу органів державної безпеки (методи слідчої роботи, керівництво і контроль службовими одиницями, взаємодія і спільна робота Міністерства безпеки з органами юстиції та іншими державними органами). — Амністії у НДР. — Персональні дані співробітників. — Політична і фахова післядипломна освіта. — Партійна та організаційна робота у 9 відділі. — Господарство і фінанси. — Оборонне планування для періодів загострення міжнародних стосунків. — Внутрішнє службове управління (організація, персональні питання, карти злочинів, особливі події в НДР). — Робота з громадськістю, дотримання традицій. — Аналіз та статистика слідчої діяльності Міністерства безпеки. — Робоче планування. — Підготовка і проведення операцій та особливих заходів Міністерства безпеки (національні та міжнародні: вторгнення в ЧСР, угоди, вибори в НДР і інше). — Матеріали кримінальних справ, процесів, покарань (в'язничні документи, потреба в ув'язненнях). — Збір матеріалів та даних про осіб, організації та ін. у НДР, ФРН та інших державах, міжнародні організації. — Доповіді у справах медіа, публікації на розвідувальні теми. — Шпигунство (розслідування і карні справи проти співробітників західних таємних служб,

методику таємних служб, обмін агентами, інформація про західні таємні служби). — Опозиційні рухи у НДР, політичні основи — ліві та праві екстремістські групи у НДР, зв'язки у ФРН. — Підозри у нанесенні шкоди народному господарству з участю агентів Заходу. — Надзвичайні випадки та кримінальні злочини у Національній Народній Армії (ННА), Німецькій народній поліції та Міністерстві безпеки. — Розслідування загальних кримінальних злочинів (тілесні ушкодження, грабунок, підпали, викрадення). — Розслідування пожеж, аварій, вибухів, несправностей (пошкоджень на об'єктах, приналежних до ННА та Мінбезпеки). — Судова медицина. — Надзвичайні випадки на кордоні та транзитні перетини (напади на солдатів прикордонної служби та застави, перетин кордону втікачами, заявки на виїзну візу, незаконні контакти, посольства та інше). — Дані про іноземців, консульства та правозахисні організації (у т. ч. надзвичайні випадки та кримінальні злочини). — Звільнення ув'язнених у ФРН.

Обсяг:	Період:
653 пог. м	(1919—1949 рр., 1950—1989 рр.)

1.1.15 Відділення 10 (Міжнародні зв'язки)

Завдання:

- Координація спільної роботи і службових відносин Міністерства безпеки та інших органів безпеки соціалістичних та союзних країн.
- Виконання «завдань із участю розмовних засобів» (перекладацька служба).

Містить:

Співпраця органів держбезпеки з органами безпеки соціалістичних країн та інших держав (Афганістан, Північна Корея, Нікарагуа, африканські країни та країни Близького Сходу, передусім для боротьби з незаконним перетином кордону та організаціями допомоги втікачам, обміну інформацією та перевірки співробітників посольств, охорони зайнятості іноземних робітників у НДР, як і для розкриття злочинів націонал-соціалізму), співпраця цільових служб Міністерства держбезпеки з органами безпеки союзних країн у справах перевірок персональних даних, тероризму, системи збору інформації про противника, господарчих питаннях, розвідування потужностей західних служб безпеки та збройних сил. — Матеріальне забезпечення НДР. — Співпраця і консультативна діяльність при підписанні угод між НДР та іншими державами (у справах дорожнього, повітряного та морського транспорту, туризму, справ перетину кордону та мита, міжнародна юридична допомога). — Внутрішні службові виробництва відділення, фінанси, вишкільні та інформаційні матеріали, партійні та організовані групи, промови та святкові події у Міністерстві, об'єкти та конспіративні квартири. — Підстави для дозволів Міністерства / Служби національної безпеки.

Обсяг:	Період:
158 пог. м	1955—1990 рр.

1.1.16. Управління 14 (Розслідування, покарання)

Завдання:

- Проведення розслідувань та покарань у Міністерстві.
- Охорона та контроль у слідчих в'язницях I та II та у тюремній лікарні Центральної медичної служби, забезпечення безпеки об'єктам, що охороняються.

- Забезпечення перевірки підозрілих та розшук слідчими органами Управління 9.
- Співпраця з органами охорони права, також зі слідчими групами управління відбування покарань Міністерства внутрішніх справ.
- Опрацювання та розвідувальні дії серед робочих груп в'язнів.
- Запобігання угонам літаків із соціалістичного зарубіжжя.

Містить:

Керівні та установчі документи. — Приписи для центральних органів юстиції. — Положення про кримінальних ув'язнених та слідчі в'язниці, також про випадки в слідчих ізоляторах. — Контроль і охорона службових об'єктів і слідчих ізоляторів. — Положення про розшук. — Керівництво та контроль 14 Управління (районні управління), також співпраця з іншими службовими осередками та персональними службовцями.

Обсяг:	Період:
154 пог. м	1951—1989 рр.

1.1.17 Фінансовий відділ

Завдання:

- Планування та забезпечення фінансовими засобами завдань Міністерства (включаючи виробництва, підпорядковані Міністерству державної безпеки) та господарські потреби.
- Готівкове та валютне господарство.
- Фінансовий контроль.
- Забезпечення оплат, виплати заробітної плати, соціальних та банківських забезпечень (ренти).
- Ощадна каса Міністерства.

Містить:

Положення про використання засобів господарства, господарче управління Міністерства та Служби національної безпеки. — Господарське планування всіх службових осередків, включно з районними управліннями та виробництвами, які підпорядковувалися Міністерству, службові валютні плани підрозділів. — Фінансово-економічний контроль. — Валютне господарство. — Оплати і заробітна платня. — Діяльність ощадної каси Міністерства. — Фінансовий звіт 1989 — 1990 рр. — Дозвіл Міністерства.

Обсяг:	Період:
969 пог. м	1954—1990 рр.

1.1.18 Головне управління персональної охорони

Завдання:

- Забезпечення безпеки керівників та їхніх закордонних гостей.
- Безпосереднє спостереження (фізична охорона), догляд та опіка над керівними представниками (Об'єкт Вандлітц).
- Охорона службових, домашніх та відпочинкових об'єктів (шляхи, закордонні подорожі та події).
- Охорона учасників переговорів у Головному управлінні.
- Проведення військово-оперативних та військово-спортивних заходів частково організованими міжнародними групами як подальші перевірки вмінь (іноземні мови) та фахові студії на віддалі.

- Фахове керівництво Вартовим полком «Фелікс Дзержинський».
- Керівництво неофіційними співробітниками.

Містить:

Розпорядження про заходи щодо особистої охорони членів керівництва країни та партії, членів їхніх сімей. — Забезпечення охорони під час державних візитів у НДР та безпеки представників НДР за кордоном. — Планування та проведення парадів, ярмарків, святкувань та конгресів. — Службові роз'яснення (накази, службові записки, розпорядження). — Документація щодо державних мисливських угідь та житлового району Вандліц, також і щодо об'єктів відпочинку представників партії і уряду. — Навчальні та тренувальні матеріали для співробітників Міністерства безпеки, документи і звіти співробітників Головного управління персональної охорони (ГУ ПО, НА PS).

Обсяг:	Період:
466 пог. м	1952—1989 рр.

1.2 Витяги з основоположних документів районних заступників

1.2.1 Секретаріат обласного керівника

Завдання:

Виконання завдань Секретаріату: розподіл та подальше керівництво, так як і концентрація основоположних службових документів Міністра, відповідно до спеціалізованих правил.

Містить:

Програми і масово-політична робота спортивного об'єднання «Динамо». — Збір інформації з підлеглих зон відповідальності. — Клопотання про формування Служби національної безпеки на етапі розформування Міністерства безпеки у 1989 — 1990 рр.

Обсяг:	Період:
9 пог. м	1959—1990 рр.

1.2.2. Управління зворотнього зв'язку

Завдання:

Матеріально-технічне забезпечення роботи службових осередків Міністерства, зокрема шляхом:

- Матеріального планування.
- Матеріального забезпечення.
- Будівельної промисловості.
- Служби забезпечення.
- Автомобільної служби.
- Нагляду координаційного центру у Карлсхорсті.

Містить:

Матеріально-технічне планування. — Комерційний імпорт. — Будівельні інвестиції. — документи господарств.

Обсяг:	Період:
929 пог. м	(1945—1949) 1950—1990

1.2.3 Головне управління 18 (охорона народного господарства)

Завдання:

- Забезпечення охорони центральних площ, об'єктів та обладнання, також індустриальних потужностей НДР,

включно з керуючими та плануючими органами державного апарату, зокрема, міністерств індустрії, економіки, фінансів та торгівлі (без площ комерційної координації), так як і обладнання для природничих досліджень та технічного розвитку (включаючи Академію наук НДР, Будівельну академію НДР, Технічну палату та інше).

- Промислова розвідка, забезпечення загальної охорони таємності, також охорона осіб та приладь, які знаходяться під загрозою шпигунства.

- Перевірка та підтвердження номенклатурних кадрів, іноземних та приїжджих кадрів, керівництво персональними досє.

- Забезпечення зовнішнього господарчого обміну, особливо з західними країнами.

- Заміри щодо порушення ембарго.

- Запобігання та попередження проникнення інформації про пожежі, аварії та неполадки до таємних служб Заходу.

- Розкриття випадків важких економічних злочинів.

- Інформаційна діяльність щодо процесів народного господарства.

- Охорона особливо важливих об'єктів.

- Керівництво неофіційними співробітниками та робота з офіцерами для особливих доручень.

Містить:

Стан виробничих потужностей, у тому числі таких, що можуть бути небезпечні для навколишнього середовища, у хімічній індустрії (хімічний комбінат у Біттерфельді), фармацевтичній промисловості (Фармацевтичний комбінат GERMED), у ядерних роботах. — Запобігання та попередження пожеж, вибухів, аварій і інших несправностей (наприклад, вибуху зі смертельними наслідками на заводі Sprengstoffwerk у Шонбек / Ельбе, катастрофа реактора у Чорнобилі). — Державна служба атомної безпеки і радіаційного захисту, також важливі комбінати та виробництва. — Управління поставками. — Економічна ситуація НДР. — Нелегальні закупівлі обладнання та товарів західних фірм у обхід положень ембарго. — Заклади західноєвропейських комуністичних партій та спільні підприємства для зовнішнього товарного виробництва НДР. — АГ Німецький банк зовнішньої торгівлі та Державний банк НДР. — Вияснення випадків шпигунства та корупції західних підприємств та їхніх представників. — Торгівля зброєю між НДР та молодими національними державами та країнами, що розвиваються. — Виробництво мін для охорони кордонів. — Визначення залишених зв'язків у НДР втікачами на Захід. — Розвідка проти атомного тероризму. — Участь іноземних працівників у виробництвах. — Епідемії. — Особливі будівельні проекти для партійних та державних функціонерів. — Охорона державної акції «Світло» (перевірка та вилучення з сейфів та охоронних шаф банків НДР та колишніх страховиків цінних об'єктів та потужностей, які не мали визначеного власника станом на 1945 рік). — Робота з громадськістю з метою заохочення повернення у НДР тих, хто мешкав там раніше.

Обсяг:	Період:
766 пог. м	1950—1990 рр.

1.2.4 Головне управління 19 (транспорт, пошта і новинні агентства)

Завдання:

- Забезпечення охорони всіх видів транспорту: Німецька Залізниця, включно з військовими поїздами,

цивільна авіація та господарчі польоти, дорожні сили, також морські маршрути, внутрішні та міжнародні доставки, морський флот та портове господарство.

Забезпечення пошти та зв'язку.

- Охоронні завдання у співпраці з прикордонною охороною на залізниці.
- Перевірка та підтвердження повноважень кадрів, керівництво неофіційними співробітниками.

Містить:

Контроль та нагляд Міністерства шляхів сполучення та Міністерства пошти і зв'язку, також підпорядкованих їм служб. — Нагляд за Берлінською телевежею. — Нагляд за Німецькою залізницею, включаючи транскордонні сполучення і вантажі. — Нагляд за Німецьким повітряним об'єднанням (Люфтганза), також міжнародними та господарськими рейсами. — Забезпечення морських та річкових шляхів, портів та портових заводів. — Перевірка та ідентифікація груп подорожуючих, зокрема, з-за кордону. — Робота, завдання та структура службових відділень. — Співпраця зі службовими відділеннями відповідного спрямування у разі аварій, поломов та пожеж, випадків шпигунства, запобігання незаконному перетину кордону.

Обсяг:	Період:
331 пог. м	(1943—1949) 1951—1990 рр.

1.2.5 Головне управління 20 (Державний апарат, культура, церква, підпілля)

Завдання:

- Управління на рівні районів розкриттям політично-ідеологічних диверсій і політичних підпільних дій та боротьбою з ними.
- Охорона центральних органів та будівель державного апарату.
- Охорона керівних зборів партій (крім СЕПН) та масових організацій.
- Участь у керівництві офіційною молодіжною політикою.
- Вияснення і опрацювання випадків ворожих виступів.
- Охорона центральних спортивних закладів та розвідувальна робота у спорті.
- Вияснення, опрацювання, охорона церков і релігійних об'єднань (у розумінні Міністерства безпеки «попередження зловживання церквами»).
- Охорона центральних мас-медіа (телестанції, радіо, преса, видавництва).
- Участь у керівництві культурною політикою СЕПН, охорона центральних об'єктів та будівель культурного призначення у районі.
- Охорона центральних об'єктів освіти (Міністерство народної освіти, також вузи та фахові школи).
- Розвідувальна робота усередині та зовні операційного району (передусім ФРН та Західний Берлін), з метою виявлення центрів підпільної діяльності та альтернативних груп).
- Охорона будівель та виробництв СЕПН.
- Керівництво неофіційними співробітниками та офіцерами для особливих доручень.

Містить:

Попередження та побороення антидержавної активності. — Нагляд за церквами і релігійними організаціями,

попередження активності «Свідків Єгови». — Нагляд над Загальнонімецькою Службою новин та радіо і телебаченням. — Нагляд і боротьба з опозиційними групами, особливо спрямованими на рух за мир, єдність та громадянські права, наприклад, «Бібліотека світу», «Новий Форум», «Ініціатива за мир та права людини». — Запобігання незаконному перетину кордону громадянами НДР. — Боротьба з «ворожими організаціями», наприклад, «Європейська мережа для діалогу Сходу з заходом», подорожні, іноземні та спортивні групи. — Замах на збірну Ізраїлю під час Олімпійських ігор у Мюнхені 1972 р. — Програми допінгу у великому спорті. — Розслідування втечі з республіки гравців команди «Динамо» (Дрезден). — Охорона центральних спортивних установ та закладів, таких як Центральна друкарня, споживче товариство та ревізійний союз (ZENTRAG) і подарунковий сервіс GENEX. — Злочини націонал-соціалізму у концтаборах Аушвіц, Заксенхаузен, Бухенвальд із філією Дора та Равенсбрюк. — Воєнні злочини айзатцгруп СС та вермахту в окупованих країнах. — Юридична допомога ФРН у справі вияснення нацистських злочинів.

Обсяг:	Період:
1 083 пог. м	(1928—1949) 1950—1990 рр.

1.2.6. Центральна робоча група охорони секретних матеріалів

Завдання:

- Вплив на забезпечення охорони секретних матеріалів у державних органах, на підприємствах та в установах.
- Контроль над захистом інформації.
- Інститут охорони секретних матеріалів, Вища школа економіки в Берлін-Карлсхорст.

Окрім того:

Контроль над отриманням секретних матеріалів та забезпечення їх охорони. — Порушення режиму охорони секретних матеріалів. — Співпраця з іншими державами в охороні секретних матеріалів. — Обробка секретної інформації. — Навчальні матеріали.

Обсяг	Термін функціонування
42 пог. м	(1939— 1949) 1950—1990 рр.

1.2.7. Робоча група в галузі Комерційного Координування

Завдання:

- Охорона в галузі Комерційного Координування (КоКо) в Міністерстві зовнішньої торгівлі (Шальк-Голодковскі).
- Охорона підпорядкованих зовнішньоторговельних підприємств та представництв товариств.
- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE) і зі штатними неофіційними співробітниками (NIM).

Окрім того:

Структура, завдання та спосіб роботи галузі Комерційного Координування (КоКо) в Міністерстві зовнішньої торгівлі. — Охорона та контролювання торгових справ, пов'язаних зі зброєю, мистецтвом, антикваріатом, церквою та сховищами з метою отримання більшої суми іноземної валюти. — Контроль над нелегальним обігом товарів і передових технологій та над власністю галузі Комерційного Координування в західних фірмах, врешті

західні партійні фірми (комплекс «База»). — Контролювання Міжнародного торгового центру (INZ), передовсім місцевих представництв західних концернів та фірм і осіб, що там працюють, а також галузей послуг та сервісу (теж участь неофіційних співробітників (IM) та офіцерів із особливих доручень (OibE). — Охорона Лейпцизького ярмарку. — Перевірка безпеки та опрацювання / експлуатація працівників із підлеглих галузей Комерційного Координування (KoKo) фірм, зовнішньоторгових підприємств (АНВ) та установ (у тому числі оперативний персональний контроль (OPK) та оперативні заходи (OV), також набір та введення неофіційних співробітників). — Контроль та опрацювання західних фірм, банків та інституцій, їхніх працівників, у тому числі через підозру у шпигунстві та підбурюванні, а також відносно можливого одержання та постачання товарів ембарго.

Обсяг	Термін функціонування
50 пог. м	(1947) 1951—1990 рр.

1.2.8. Центральний оперативний штаб

Завдання:

- Забезпечення основних заходів, включно з підготовкою успішних координаційних завдань, та реалізація основних акцій та захисних операцій.
- Керування актуальним оглядом важливих випадків та подій у сфері політики безпеки.
- Оперативний центр управління.

Окрім того :

Підготовка та проведення акцій та операцій — «миттєве сповіщення про інциденти», таких як незаконний перетин чи порушення кордону та провокація на кордоні, дезертирство в прикордонних військах, діяльність опозиційних угруповань, нещасних випадків у Національній народній армії (ННА) чи в групах радянських військ у Німеччині. — Оцінювання заходів до визначених громадських подій, таких як державні візити іноземних представників і зустрічі з політиками з ФРН і Західного Берліна. — «Специфічно-молодіжні» заходи («Зустріч у день святої Трійці», маніфести та смолоскипна хода, рок-концерти). — Контролювання спортивних подій.

Обсяг	Термін функціонування
97 пог. м	1950 — 1989 рр.

1.2.9 Робоча група E

Жодних документів

1.3 Документи зі сфери компетенції / діяльності заступника Найбера.

1.3.1. Секретаріат заступника Найбера

Завдання :

- Розподіл, збір, а також передача основних службових положень Міністра відповідно до спеціальних розпоряджень заступника міністра Найбера.
- Лінійно специфічні операції офіцерів для особливих призначень.

Окрім того:

- Оцінка палестинських та лівійських терористичних груп, угруповання Карлоса, Червоних осередків, Фракції

червоної Армії (RAF), Руху 2-го червня та інших. — Секта Міна. — Оцінювання право— та лівоекстремістських угруповань у ФРН, а також хуліганів та скінхедів. — Діяльність Грінпіс та Робіна Вуда, спрямована проти НДР. — Напади і вбивства, в тому числі вибух літака корейської авіакомпанії 1987 року. — Переговори між посадовцями ФНР та представниками США щодо боротьби з тероризмом. — Заснування Республіканської партії в Берліні у Пренцлауер Берг у 1989 році.

Обсяг	Термін функціонування
34 пог. м	(1913, 1926, 1933— 1945) 1950—1990 рр.

1.3.2 I-ий Головний відділ (оборонні роботи в Національній народній армії та прикордонних військах).

Завдання:

- Оборонні роботи в органах управління, військах та в установах Національної народної армії (NVA) й прикордонних військах НДР для забезпечення їхньої функціональної та особистої безпеки.
- Робота в районах проведення операції та за їхніми межами для розвідки військ, штабів, організації бундесверу, федеральної прикордонної охорони, митної служби чи баварської прикордонної поліції, прикордонного контролю та від об'єктів військ НАТО.
- Охорона Міністерства національної оборони (MfNV) та підлеглих / підпорядкованих установ, військової академії «Фрідріх Енгельс» у Дрездені, вищої школи офіцерів та інших освітніх закладів, таких як військово-спортивна асоціація.
- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE) і зі штатними неофіційними співробітниками (HIM).

Містить:

Нагляд за членами та цивільними службовцями Національної народної армії (NVA) і Прикордонних військ (GT) та Міністерством національної оборони, в тому числі над управлінням інформування та його джерел у «області проведення операції». — Розслідування інцидентів будьяких видів у збройних силах, особливо щодо розкриття підготовки втечі та військових злочинів. — Участь штатних неофіційних співробітників (HIM). — Документація захисту кордону (особливо в Берліні), інцидентів на кордоні (зокрема, будівництво тунелів) та здійсненого дезертирства. — Конструкція, обладнання, боєготовність збройних сил. — Аналіз безпеки, оцінка політичної і військово-стратегічної ситуації в країні і за кордоном. — Міжнародні відносини Міністерства національної оборони (MfNV). — Навчання іноземних військових кадрів у Національній народній армії (NVA). — Охорона військових інспекторів та спостерігачів. — Розвідка західнонімецьких органів прикордонного контролю та ворожих сил включно зі союзниками та військовими зв'язковими місіями (MVM) поблизу кордону зі Західної Німеччиною та Західним Берліном. — Контррозвідка, пов'язана з діяльністю розвідувального управління Міністерства національної оборони «MfNV» та військових аташе, зокрема, у справах дезертирства, в співпраці з Головним відділом II (HA II) та Головним управлінням розвідки (HVA). — Ворожий об'єкт «Німецьке суспільство для соціальних відносин».

Обсяг	Термін функціонування
654 пог. м	1952 — 1990 рр.

1.3.3. Головне відділення VI (паспортний контроль, туризм, «Інтерготель»).

Завдання:

- Охорона, контроль та нагляд за в'їздом та виїздом транспорту, у тому числі за транзитом, паспортний контроль, збір даних та централізоване управління зберігання даних, а також стеження за пасажирськими перевезеннями.
- Вистежування та запобігання зловживань при перетині кордону.
- Оперативні заходи в області проведення операції та за її межами (передовсім розвідка в пунктах перетину кордону з ФРН та Західним Берліном).
- Контррозвідка за особами, підозрюваними в шпигунстві.
- Спостереження в рамках політичного туризму, а також захист об'єктів та установ, відповідальних за пасажирський рух та туризм.
- Контррозвідка серед членів митного управління НДР.

Містить:

- Нагляд за в'їздом та виїздом транспорту, у тому числі транзиту, готелями та міжнародними місцями для кемпінгу туристичного бюро «народного підприємства» (VEB) НДР та туристичного бюро Союзу вільної німецької молоді (FDJ / Jugendtourist). — Нагляд за туристами НДР за кордоном. — Вистежування та запобігання зловживанням при перетині кордону. — Участь неофіційних співробітників (IM) та офіцерів із особливих доручень (OibE) в туристичному русі пасажирів, в управлінні митницею, в туристичному бюро «народного підприємства» (VEB) НДР та туристичного бюро Союзу вільної німецької молоді (FDJ) в готелях, а також у пунктах перетину кордону. — Участь оперативної групи Головного відділення VI в інших соціалістичних країнах. — Агітація осіб та установ Федеральної прикордонної служби (BGS), митного управління у Федеративній Республіці, в Західному Берліні, а також органів прикордонного контролю інших держав. — Облік «політтуризму» та «подорожей видатних діячів» у НДР. — Співпраця з іншими міністерствами, з прикордонними військами та митним управлінням. — Картотеки розшуку та фото-документація, у тому числі у зв'язку з повідомленнями, подіями та інцидентами на транзитному шляху, а також при перетині кордону. — Міжнародна співпраця щодо контролю кордону.
- Структурні зміни та зміни стосовно завдань Головного відділу VI.
- Керування та контроль Відділом VI / Районним управлінням та установами паспортного контролю в пунктах перетину кордону в межах Лінії VI.

Обсяг	Термін функціонування
627 пог. м	1959—1990 рр.

1.3.4. Головне відділення VII (Охорона Міністерства внутрішніх справ та Німецької народної поліції).

Завдання:

- Відповідне охоронне забезпечення та захист Міністерства внутрішніх справ (Mdl) і підпорядкованих організацій чи відомств, зокрема, Німецької народної поліції (DVP), загонів народної поліції, штабу цивільної оборони, а також громадських установ (таких як школи Міністерства внутрішніх справ, державне управління архіву).

- Співпраця з 1-ою робочою групою кримінальної поліції.

- Відповідне охоронне забезпечення органів управління в'язниць Міністерства внутрішніх справ, а також оперативна робота (вербування) серед ув'язнених та затриманих.

- Відповідне охоронне забезпечення Центрального приймального відділення в Рьонтенталі та охоронна діяльність серед репатріантів та переселених іноземців.

- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE).

Містить:

Нагляд за Міністерством внутрішніх справ та підпорядкованими органами: Німецької народної поліції, цивільних управлінь, в'язниць, геодезії, державного управління архіву. — Контроль внутрішніх перевезень. — Проведення «охоронної діяльності» серед репатріантів у НДР та переселених. — Боротьба з кримінальністю, контрабандою та спекуляціями. — Створення документів щодо неофашистів та праворадикальної молоді, ситуації серед іноземців у НДР та групи радянських військ у Німеччині (GSSD) в рамках боротьби з криміналітетом. — Оцінка Головного відділу VII щодо міжнародно-правових угод у галузі прав людини, а також до внутрішньополітичного підґрунтя.

Обсяг	Термін функціонування
451 пог. м	1950—1990 рр.

1.3.5. Головний відділ VII (спостереження, слідство)

Завдання:

- Спостереження за особами в зв'язку з опрацюванням оперативних процедур та акціями центрального управління, особливо за міжнародним пасажирським рухом
- Спостереження за членами військових інспекцій, зокрема, за привілейованими особами та кореспондентами.
- Нагляд у межах боротьби з підпільною політичною діяльністю та «політтуризмом».
- Розслідування, арешти, обшуки, у зв'язку з оперативними процедурами та (основними) акціями.
- Охорона та контроль транзитних маршрутів (шосе) між Федеративною Республікою Німеччини і Західним Берліном, а також міжнародних транзитних маршрутів до Польщі, до Чехословаччини та Скандинавії.
- Розслідування та спостереження в області проведення операції та за її межами, передовсім у ФРН та Західному Берліні.
- Планування та проведення заходів проти окремих осіб, груп та установ у області проведення операції.
- (відповідно до завдання) Слідство щодо «осіб, які перебувають у оперативному розпрацюванні».
- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE).

Окрім того:

Протоколи слідства, спостереження та арешту. — Контролювання транзитних перевезень через НДР, західних кореспондентів, особливо осіб «ворогів держави». — Контролювання та спостереження за західними військовими місіями. — Зустріч бундесканцлера Віллі Брандта з міністр-президентом НДР Віллі Штофом в Ерфурті. — Спостереження за так званім «політтуризмом» у НДР. — Документація щодо організації допомоги при втечі та окремих

організаторів втечі. — Результати спостережень за порушенням кордону, у тому числі літальними апаратами. — Документування нападів на прикордонні укріплення НДР та «прикордонних провокацій» із західної сторони. — Нагляд за так званими «зонами операцій» (ФРН, Західний Берлін). — Спостереження за опозицією в НДР та за діяльністю церкви, мирних чи екологічних груп. — Сповідання про «особливе» поводження та ситуації в повсякденному житті населення НДР. — «Оперативні прикордонні шлюзи» для перетину агентами Міністерства внутрішньої безпеки кордону з НДР.

Обсяг	Термін функціонування
648 пог. м	(1946) 1951—1990 рр.

1.3.6. Департамент XXII (Боротьба з тероризмом).

Завдання:

- Виявлення, запобігання, опрацювання та боротьба з терористичними та іншими актами насильства, спрямованими проти НДР, які мають оперативне значення.
- Секретне службове спостереження та опрацювання ліво — та правотерористичних та інших терористичних організацій, угруповань та осіб у зоні проведення операцій.
- Нагляд та контроль за міжнародним тероризмом (особливо за національно-визвольним рухом), а також за лівим та правим екстремізмом чи радикалізмом у ФРН, зокрема, за умов запобігання злочину тероризму передусім громадянами НДР.
- Реалізація оперативних та оперативно-військових завдань із метою запобігання тероризму.
- Реалізація оперативних та оперативно-військових завдань при терористичних чи інших оперативно-значущих актах насильства, у тому числі з проведенням переговорів із терористами чи викрадачами.
- Навчання на задіяння спеціальних військових сил у боротьбі з тероризмом.
- Захисний супровід літаків і участь у запобіганні та боротьбі з нападом на літальні апарати та цивільну авіацію НДР.
- Оброблення анонімних та псевдозагроз тероризму та актів насильства.
- Встановлення, охорона та транспортування вибухових пристроїв.
- Управління неофіційними співробітниками (ІМ).

Зокрема

Притулок/ надання громадянства членам Фракції червоної армії в НДР та зарахування їх до неофіційних співробітників. — Революційні осередки. — Палестинські повстанські організації (наприклад, організації ФАТХ та Абу-Нідаль). — Екстремістські організації в Туреччині, передовсім Сірі Вовки та Робітничі партія Курдистану. — Проіранська організація Гісб Аллах. — Емігрантські організації з Афганістану, Вірменії, країн Балтики, Болгарії. — Міжнародна революційна організація угруповання Карлоса. — Секти сикхи і Ананда Марга в Індії та члени Секти Мун з Південної Кореї. — Групи маоїстів, також Комуністична партія Німеччини і Світлий шлях (Перу). — Троцькістські групи. — Терористичні організації в Західній Європі, такі як ІРА (Ірландська республіканська армія, Північна Ірландія) і ЕТА (басксько-сепаратистські групи, Іспанія / Країна Басків), Червоні бригади (Італія). — Охоронно-спортивні угруповання та правоекстремістські чи правоконсервативні групи або партії у ФРН, такі як

Націонал-демократична парія Німеччини, Німецький народний союз, Республіканці, Фронт націонал-соціалістів, мирно-робітничі партія, молоді націонал-демократи, союз вірної вітчизні молоді. — Правозахисні організації, спрямовані проти НДР, такі як Міжнародне товариство прав людини, Робоча група 13-го серпня. — Співпраця з іншими підрозділами Міністерства державної безпеки та суміжними спецслужбами, у тому числі пов'язаними зі системою спільного обліку інформації про ворогів (SOUND-пам'ять). — Дія отрути та поводження з вибухонебезпечними речовинами у зв'язку з навчанням та плануванням введення військ спеціального призначення. — Погрози на адресу установ, представникам та громадянам НДР, зокрема, лист формального характер Еріху Хонеккеру щодо самогубства з доданою гільзою, з нагоди його державного візиту до Федеративної Республіки Німеччина. — Фільми про викрадення. — Записи телефонних розмов, зокрема, в Міністерстві державної безпеки відносно замахів, погроз щодо вибухів і лайок.

Обсяг	Термін функціонування
398 пог. м	(1939—1945) 1950—1990

1.3.7 Центральна група координування переселення

Завдання:

- Централізоване координування дій оперативних підрозділів Міністерства державної безпеки у зв'язку з переселенням у ФРН, в Західний Берлін або в несоціалістичні країни, у тому числі з метою відкликання заяв на виїзд.
- Централізоване координування дій оперативних підрозділів Міністерства державної безпеки у зв'язку з попередженням, виявленням та запобіганням незаконного виїзду з НДР (§ 213 Кримінального кодексу НДР) і боротьби з діяльністю ворогів держави (§ 105 Кримінального кодексу).
- Політично-оперативне опрацювання та контроль над організаціями допомоги втечі, включно з вербуванням, введенням та задіянням неофіційних співробітників у цих групах.
- Оперативне опрацювання ворожих організацій у Західному Берліні та ФРН, особливо окремих осіб, які були пов'язані з незаконним перетином кордону та переселенням.
- Створення актуальних загальних звітів, аналізів, порівнянь та стислих робіт щодо кваліфікування діяльності Міністерства державної безпеки відносно незаконного перетину кордону та переселення.
- Координування співпраці з органами безпеки соціалістичних держав і введених оперативних груп Міністерства державної безпеки в соціалістичних державах для запобігання сенсаційних інцидентів, пов'язаних із покиданням НДР, а також поверненням осіб.
- Створення актуальних загальних звітів, порівнянь та стислих робіт.
- Управління неофіційними співробітниками (ІМ), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE).

Містить:

Звернення щодо переселення та втечі з держави. — «Адвокатські справи»: возз'єднання сім'ї, викуп ув'язненого, обмін агентами (особливо вплив і спосіб діяльності адвоката Фогеля). — «Ворожі організації» (наприклад, Міжнародне товариство захисту прав людини, міжнародна організація «Міжнародна Амністія», Товариство

13-го серпня). — «Ворожі об'єкти» (наприклад, Центральний пункт прийому в м. Гіссен, тимчасові гуртожитки в Берліні — Марієнфельд) та «організації допомоги при втечі». — Примусове усиновлення в НДР. — Порушення кордону за допомогою транспортних засобів, повітряних куль, зокрема, у зв'язку з купівлею земельної ділянки заявником для довготривалого виїзду — основні та провідні матеріали. — Спосіб діяльності та організації підрозділів.

Обсяг	Термін функціонування
423 пог. м	(1944—1949) 1950—1990 рр.

1.3.8. Робоча група XVII (бюро відвідувачів у Західному Берліні)

Завдання:

- Змістовне, матеріально-технічне, фінансове та кадрове забезпечення роботи бюро в справах відвідувачів та поїздок НДР у Західному Берліні («пропускне бюро»).
- Забезпечення роботи співробітників бюро в справах відвідувачів та поїздок (відповідно до вимог захисту).
- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE).

Окрім того:

Основні матеріали для принципів функціонування та діяльності робочої групи. — Документи для співробітників бюро, службовців сенату та НДР. — Інформації щодо оточення бюро в Західному Берліні. — Підготовка, перебіг та результати переговорів та акцій перепуску. — Використання та принцип роботи кур'єрської та транспортної служби в бюро в Західному Берліні. — Підвищення кваліфікації та розвиток персоналу.

Обсяг	Термін функціонування
210 пог. м	(1919—1962) 1963—1990 рр.

1.4. Переказ документів зі сфери компетенції /діяльності заступника Шванітца

1.4.1. Секретаріат заступника Шванітца.

Завдання:

- Виконання завдань секретаріату: розподіл та передавання збірника основних службових положень міністра чи конкретного розпорядження заступника міністра, генерал-лейтенанта Шванітца.
- Спеціальні лінійні операції офіцерів особливого призначення.

Містить:

Центральні планові завдання в Міністерстві державної безпеки, а також планування та контролювання. — Здійснення будівельних проектів Міністерства державної безпеки. — Матеріально-технічне забезпечення. — Готовність до мобілізації. — Захист даних при використанні обчислювальної техніки в Міністерстві державної безпеки.

Обсяг	Термін функціонування
15 пог. м	1985—1989 рр.

1.4.2. Головний Відділ III (радіорозвідка, захист радіозв'язку).

- Підрозділ радіоелектронної боротьби, головним завданням якої є радіорозвідка та здобуття інформації,

захист радіозв'язку, науково-технічний розвиток, матеріально-технічне забезпечення та сервіс технічних пристроїв та систем, зокрема, тилове забезпечення.

- Контроль та нагляд за радіомережею та лініями зв'язку країн НАТО та інших несоціалістичних країн для аналізування стану радіомовлення в Західній Європі, США та потенційних кризових областях для завчасного виявлення можливих військових та інших несподіваних випадків (функція завчасного попередження) та для отримання інформації відповідно до заданих основних інформаційних пунктів.

• Контроль та нагляд за областю ультракоротких та коротких радіохвиль на території НДР для забезпечення радіосуверенітету НДР (встановлення та локалізації несанкціонованих радіотрансляцій), для визначення, локалізації та аналізування підпільнодіючих агентурних радіопрограм на території та з території НДР із пов'язаними з ним країнами, а також встановлення, локалізація та ліквідація автоматичних радіоелектронних засобів шпигування (зонди, сенсори) західних секретних підрозділів на території НДР та їхніх союзників.

- Встановлення прогалів та слабких місць у радіозв'язку, лініях зв'язку країн-членів НАТО та інших зацікавлених країн.

• Забезпечення охорони та конфіденційності в радіозв'язку НДР включно зі захистом від електронного вторгнення спецслужб у радіозв'язок НДР.

- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE) як на території НДР, так і в області проведення операції.

Містить:

Цільове контролювання завдань та протоколи прослуховування телефонного контролю та контролю телекса західнонімецьких політиків, а також службовців ФРН та країн союзників. — Радіорозвідка проти західнонімецьких секретних служб та поліції, військових, прикордонних служб, цивільної оборони як НАТО, так і союзних військ ФРН. — Розвідка ворожих супутникових систем. — Ведення боротьби електронними засобами Міністерства державної безпеки та співпраця із спецслужбами СРСР та інших соціалістичних держав. — Розвідка закритих каналів зв'язку противника. — Розвиток та створення радіо та зв'язкової техніки. — Захисний нагляд за радіоаматорством. — Діяльність та забезпечення баз прослуховування Міністерства державної безпеки вздовж внутрішнього кордону, в представництві НДР у Бонні та на закордонних базах радіопешуку.

Обсяг	Термін функціонування
606 пог. м	1971—1990 рр.

1.4.3. Оперативно-технічний сектор (OTS)

Завдання:

- Переважно дослідницька діяльність в рамках завдань, а також робота з розробки прототипів і дрібносерійне виробництво оперативно-технічного обладнання, установок і прихованого використання «контейнер». Окрім того, розвиток засобів хімічного та фототехнічного передавання даних, здійснення та розроблення криміналістичних та науково-технічних експертиз для оперативно-технічного забезпечення роботи різних підрозділів Міністерства державної безпеки, дослідження та аналіз ворожої техніки, отримання та видача оперативних документів.

- Створення та провадження спеціальних збірників, як наприклад, збірник відбитків пальців для Міністерства державної безпеки.

Містить:

Щорічні плани та аналізи роботи. — Плани щодо науки та техніки. — Кадрові справи. — Співпраця з іншими підрозділами Міністерства державної безпеки, з науковими інституціями й окремими підприємствами НДР. — Співпраця зі спецслужбами соціалістичних держав. — Використання інформаційних технологій для роботи в ОТС. — Необхідність та використання оперативної техніки. — Дослідження у галузі письма, звукового обладнання та обладнання для прослуховування, фото— й відеотехніки, радіо і комунікаційного устаткування, а також військової техніки. — Розвиток, використання, оцінювання фізичних та хімічних методів, у тому числі засобів маркування. — Збір відбитків пальців з метою дактилоскопічної експертизи. — Імпорт із несоціалістичної економічної зони, а також відхилення від становлення ембарго.

Обсяг	Термін функціонування
513 пог. м	1957—1990 рр.

1.4.4. Відділ інформування**Завдання**

- Планування, організація та забезпечення служб новин Міністерства державної безпеки (зв'язок центральних підрозділів, районного керівництва, а також окружних підрозділів).
- Забезпечення комунікаційним зв'язком Міністерства державної безпеки з партійним та державним апаратом.
- Забезпечення таємного урядового зв'язку.

Містить:

Вимоги підрозділів (включно з Головною адміністрацією А), а також рекреаційних установ щодо інформаційно-технічного забезпечення. — Міжнародна співпраця з партнерськими спецслужбами та країнами, що розвиваються. — Одержання «товарів ембарго» із західних країн. — Спеціальні лінії радіозв'язку під час державних візитів у НДР. — Інформативні структури Міністерства державної безпеки, Соціалістичної партії єдності Німеччини та уряду НДР у період напруженості у міжнародних стосунках.

Обсяг	Термін функціонування
396 пог. м	1957—1990 рр.

1.4.5. Відділ XI (справи шифрування)**Завдання:**

- Організація та забезпечення військових та цивільних органів та служб шифрування НДР та зашифроване спілкування з іноземними представництвами НДР.
- Керівництво та контролювання осіб/кадрів, уведених у систему шифрування.
- Розроблення, розвиток, виготовлення та використання шифрувальних технік та засобів.
- Розвиток та використання криптологічних методів для шифрування передачі даних.
- Отримання інформації з зашифрованих новин іноземних представництв та установ.
- Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE) як на території НДР, так і за кордоном.

Містить:

Основоположні документи: Керівництво та контроль охоронної діяльності в системі шифрування, окрім того, з оперативними заходами. — Криптологія, методи шифрування, шифрувальні та спеціальні техніки. — Аналізи методів і технік шифрування військових та цивільних установ західних держав. — Використання спеціалістів шифрування як офіцерів з особливих доручень у закордонних представництвах НДР. — Забезпечення системи шифрування й секретних каналів зв'язку уряду, іноземних шифрувальних служб НДР, Національної народної армії, прикордонних військ, а також різних комбінатів, підприємств та установ НДР. — Співпраця зі спецслужбами соціалістичних держав, зокрема, з молодими національними державами. — Співпраця з кубинськими спецслужбами, зокрема, для зібрання дипломатичної інформації в американському просторі.

Обсяг	Термін функціонування
231 пог. м	1957—1989 рр.

1.4.6. Відділ озброєння та хімічна служба**Завдання:**

- Оперативно-технічне та матеріально-технічне забезпечення підрозділів Міністерства державної безпеки зброєю, боєприпасами та хімічним обладнанням.
- Підготовка та організація заходів захисту працівників Міністерства державної безпеки від наслідків застосування зброї масового знищення та наслідків ядерних аварій.
- Забезпечення радіаційного захисту в Міністерстві державної безпеки.
- Забезпечення захисту від використання отрути в збройно-технічній та хімічній службах.
- Проведення фахового навчання та підвищення кваліфікації працівників Міністерства державної безпеки в збройно-технічній та хімічній службах.

Окрім того:

Планування, управління, організація та структура відділу. — Закупівля зброї, боєприпасів, обладнання. — Планування та надання послуг, зокрема, Головному управлінню А. — Здійснення експорту та імпорту, торгівля зброєю через сферу комерційного координування та зовнішньоторговельних підприємств, експорт та імпорт спеціальних товарів. — Склад зброї, об'єкт Кафельсдорф. — Каталог умовних номерів для зброї, боєприпасів, хімічного обладнання та саперів. — Постачання зброї в Ірак та Іран у 1981-1982 рр. — Співпраця з МВС, Міністерством національного захисту НДР, Національною народною армією та підприємствами. — Документи, що стосуються Чорнобиля, радіоактивного сміття та захисту від радіоактивного випромінювання. — Пропозиція дослідницького інституту «Манфред фон Арденн» у Дрездені щодо використання наркотиків при відстрілюванні великої дичини прикордонними військами НДР (у прикордонній зоні). — Експерименти над тваринами та мисливство.

Обсяг	Термін функціонування
106 пог. м	(1923—1943) 1958—1990 рр.

1.4.7. Відділення 26 (прослуховування телефонних розмов)

Завдання:

Офіційна співпраця з відповідальними працівниками регіональних бюро Deutsche Post і підлеглих відділень зв'язку в Берліні, згідно зі «Спільною інструкцією щодо управління контролю та запису повідомлень відповідно до § 115 Кримінально-процесуального кодексу» від 18.12.1979 року; Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE).

- Конспіративне використання оперативно-технічних засобів та методів у межах НДР згідно зі вказівками.
- Телефонне прослуховування користувачів телефонного зв'язку Deutsche Post та інших систем провідного зв'язку (Доручення А).
- Контролювання зв'язку телекс та окремого зв'язку, а також постійного зв'язку до телеграфної мережі (Доручення Т).
- Акустичний контроль у закритих та суміжних із ними вільних приміщеннях (Доручення Б).
- Оптичне та електронне спостереження та документування, головним чином у приміщеннях (Доручення Д).
- Використання спеціального захисно-технічного обладнання та хімічних засобів маркування (Доручення А).
- Розроблення та надання аутентичної інформації в зв'язку з оперативним провадженням та оперативним особистим контролем, та підтримка інших оперативних заходів та процесів.
- «Виявлення та розвідка ворожих вмонтованих засобів спостереження, а також випромінювання на важливих об'єктах та установах на території НДР і у встановлених іноземних представництвах НДР» (Доручення Х).
- Конспіративне проникнення в об'єкти (споруди, квартири, бюро, готелі, автомобілі та інше).

Містить:

Бази прослуховування в Східному Берліні та окремих округах НДР. — Спеціальні кабельні мережі. — Керування прослуховуванням. — Виявлення та відключення телефонних кабелів між Східним та Західним Берліном після будівництва Берлінської стіни 13-го серпня 1961 року. — Деконспірація прихованих пристроїв для прослуховування (виявлення їх сторонніми особами), зокрема, неофіційними співробітниками та з участю офіцерів для особливих доручень. — Схема з'єднання та керування прослуховуванням у посольствах США та в постійних представництвах ФРН. — Планування у зв'язку з задуманим впровадженням цифрових технологій зв'язку. — Технічний опис «підключення» на телефонних станціях Німецька Пошта (Deutsche Post).

Обсяг	Термін функціонування
128 пог. м	1956—1989 рр.

1.5 Перелік документів зі сфери компетенції /діяльності заступника Гроссманна

1.5.1. Секретаріат Гроссманна

Жодних документів.

1.5.2. Головне управління розвідки

Завдання:

Зовнішня розвідка, зокрема, контррозвідка та «активні заходи» в області проведення операції (передовсім ФРН та Західний Берлін).

Управління неофіційними співробітниками (IM), робота з офіцерами з особливих доручень (OibE) і зі штатними неофіційними співробітниками (НІМ).

Містить:

Інформація щодо внутрішньої, зовнішньої, економічної та військової політики ФРН, США та інших країн-членів НАТО, та інших несоціалістичних держав. — Щомісячні звіти щодо попереднього виявлення ознак напруження та щодо стану в «області проведення операції». — Звіти про діяльність організацій у вигнанні в ФРН. — Ставлення Головного управління А до військової доктрини НДР. — Доповіді та презентації розвідок противника. — Службові документи 1979 року щодо працівника-втікача Головного управління Р/Сектор економіки й техніки Вернера Стіллера. — Ліквідація Головного управління розвідки. — Відеозаписи про «шпигунів» у «області проведення операції» (Гійом, Лоренц, Голіаф).

Обсяг	Термін функціонування
52 пог. м	1953—1990 рр.

2. Архівні фонди Відділу XII.

2.1 Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд

Завдання:

Місцем збереження справ було Головне відділення та окремі відділи Міністерства державної безпеки, у відповідальність яких входило опрацювання оперативних процедур, які підлягали реєструванню процесів слідства, оперативного особистого контролю, процесів вербування неофіційних (IM) та громадських співробітників (GMS) та управління ними. Окрім того, підрозділи Міністерства державної безпеки, в яких опрацьовувалися оперативні матеріали, котрі не підлягали обліку, щодо осіб, зареєстрованих тоді в операціях безпеки чи в картотеці «Керблох», а також заяви щодо поновлення чи переселення в НДР. — До цього додаються архівні реєстраційні документи окружного управління державної безпеки в м. Берлін, які до кінця 1983 року зберігалися в центральному архіві Міністерства державної безпеки.

Містить:

Розвідувальні операції. — Діяльність так званих «ворожих організацій», руху захисту середовища, руху за мир, молодіжного руху, руху за права громадян, а також акції протесту в НДР. — Переслідування свідків Єгови. — «Економічні злочини», «паразитична діяльність», кримінально-карні справи. — Контролювання безпеки. — Дезертирство та інші військові злочини, а також інциденти в так званих збройних органах НДР. — Вербування й управління неофіційними співробітниками (IM), громадськими співпрацівниками безпеки (GMS), а також інформаторами з в'язниць. — Нагляд за іноземцями та посольствами (у тому числі й за місіями безпеки), дипломатами та кореспондентами в НДР. — Використання офіцерів в особливих операціях. — Розвідка та запобігання пору-

шенню кордону, втечі громадян із НДР, а також зв'язок зі спецслужбами тодішніх соціалістичних країн. — Прийом прохань від громадян ФРН та іноземців на переселення в НДР. — Діяльність у «області проведення операції» та за її межами (ФРН, Захід).

Обсяг	Термін функціонування
9.993 пог. м	1950—1989 рр.

2.2 Архівний фонд 2 — Загальний архів

Завдання:

Архівний фонд 2 Міністерства державної безпеки містить документи численних підрозділів, які не були вже важливими та не віддавалися на збереження в архівний відділ Міністерства державної безпеки, відділ XII.

Містить:

Розвідка/контррозвідка. — Слідства щодо політичної опозиції, загальнокримінальної злочинності, а також пожеж та аварій. — Співпраця зі спецслужбами соціалістичних країн. — Інформації про актуальний стан справ у НДР. — Заяви населення в особистих та соціальних справах. — Внутрішній розпорядок у службах державної безпеки. — Документи управління внутрішніх справ Німеччини. — Медичні документи.

Обсяг	Термін функціонування
475 пог. м	(1946—1949) 1950—1989 рр.

2.3 Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників

Завдання:

Місце збереження справ Головного відділу кадрів та кваліфікації Міністерства державної безпеки.

Містить:

Особові справи працівників (кадрові справи) Міністерства державної безпеки, керівництва та попередніх працівників Міністерства державної безпеки, цивільних службовців, військових, які служили в підрозділах Міністерства державної безпеки, унтер-офіцерів вартової служби, відхилені кадрові пропозиції та інші справи кадрового та політичного змісту, а також архівні справи унтер-офіцерів, які були завербовані як неофіційні співпрацівники Міністерства державної безпеки під час проходження ними дійсної служби.

Обсяг	Термін функціонування
1.767 пог. м	1950—1989 рр.

2.4 Архівний фонд 4 — Справи прокурорів та військової прокуратури

Завдання:

В архівному фонді 4 зберігаються документи Генеральної прокуратури, окружних та військових прокурорів НДР.

Містить:

Слідства та процеси в справах нацистських злочинів та злочинів, вчинених під час війни. Слідства, процеси, а також апеляційні провадження у справі «антидержавної пропаганди та агітації» та підготовці чи спробі втечі з держави. Слідства в зв'язку з дезертирством та процеси над військовими національної народної армії щодо «антидержавної пропаганди та агітації».

Обсяг	Термін функціонування
82 пог. м	(1922—1949) 1950—1989 рр.

2.5 Архівний фонд 5 — Секретні справи

Завдання:

Місце збереження актів передовсім Головного відділу IX/5 (Слідства проти членів Міністерства державної безпеки), Головного відділу II/1 (внутрішня безпека Міністерства державної безпеки) та Головного відділення I (оборонна робота Національної народної армії та прикордонних військ).

Окрім того:

Слідства, експертизи, розшуки та предмети процесів у справах дезертирства, розголошення таємниці, підозра у шпигунстві, загальнокримінальній злочинності (у тому числі участь у нацистських злочинах та злочинах, вчинених під час війни), суїциди та інші інциденти за участю членів Міністерства державної безпеки). — Звіти партійних і державних чиновників та громадських діячів НДР.

Обсяг	Термін функціонування
348 пог. м	1955—1989 рр.

2.6 Архівний фонд 6 — Справи управління розвідки Міністерства національної оборони

Завдання:

Управління розвідки було структурним підрозділом Міністерства національної оборони НДР із власною мережею секретних співробітників у «оперативній області» (ФРН, Захід) для військового шпигунства проти НАТО та її збройних сил, проти Бундесверу, збройних сил інших держав, проти федеральної прикордонної служби та поліцейських ФРН, а також збір інформації про озброєння й технологію зброї, виробництво озброєння, а також радіорозвідку ворожих військових сил та союзів за допомогою власного 2-го полку радіорозвідки Національної народної армії. Оперативні співробітники трактувалися управлінням розвідки як «агентурні працівники», «похідні розвідники». Іншими джерелами інформації були так звані «легалісти», які, як і військові аташе в посольстві НДР чи як військові спостерігачі або інспектори, легально працювали в «області проведення операції». Співпраця з Міністерством державної безпеки координувалася Головним відділом I/Відділом зовнішньої оборони/підрозділом 2. Управління розвідки також відповідало за забезпечення захисту нелегальної мережі, а також перевірка всіх «кадрів». Укладена в 1975 році угода між Міністерством державної безпеки та Міністерством національної оборони регулює неофіційні повідомлення управління розвідки.

Містить:

Слідства та відомості щодо осіб, які мали бути завербовані для неофіційної співпраці в управлінні розвідки, а також звіти зустрічей із військовим керівництвом.

Обсяг	Термін функціонування
4 пог. м	1976—1989 рр.

2.7 Архівний фонд 7 — Сховище XII/01, судові відомості в справах загальнокримінальної злочинності та радянських військових трибуналів

Завдання:

Згідно з угодою Міністерства державної безпеки та Міністерства юстиції НДР, із 1960 року судові справи після їхнього виключення із судового реєстру передавалися

Міністерству державної безпеки, Відділу XII. Починаючи з 1973 року, передавалися також деякі судові справи в справі так званої загальнокримінальної злочинності та військових злочинах після того, як терміни зберігання їх у прокуратурі минали, а також справи засуджених радянським військовим трибуналом щодо їхнього відбування покарання. Оскільки Головний відділ IX Міністерства державної безпеки, згідно з кримінально-процесуальним кодексом НДР, при певних правопорушеннях виконував також функцію слідчого органу, багато цих судових справ було передано також безпосередньо Міністерством державної безпеки. Затримані особи спочатку «пасивно» вносилися до так званої Центральної особової картотеки Ф 16 Міністерства державної безпеки. З 1981 року, відповідно до порядку використання складів Міністерства державної безпеки, дані слідства були виокремлені та числилися в центральному архіві Міністерства державної безпеки як особливе сховище інформації XII/01/«Сховище справ раніше засуджених осіб за загальнокримінальні злочини». З 1985 року сховище було розширене для «справ щодо раніше засуджених громадян НДР».

Окрім того:

Сховище XII / 01 складалося з довідкового апарату, віднятих матеріалів, збірника рішень та вироків, а також із реєстру засуджених осіб:

- Головна картотека (судові відомості/довідкові картотеки), похідні картотеки (особливі картотеки правопорушень).
- Оригінали судових рішень.
- Справи ув'язнених, збережені в управлінні в'язниць Міністерства внутрішніх справ НДР.
- Судові рішення у справі «важких кримінальних злочинів» та судові справи, які зберігаються в прокуратурі понад 10 років, а також судові справи з визначеним довготривалим терміном зберігання (у тому числі справи іноземців НДР).
- Справи зі судового реєстру щодо осіб, які були засуджені радянським військовим трибуналом чи під час так званих «вальдхаймівських судових процесів».
- Судові справи та попередні розслідування в справах втікачів, як і «політично важливих» осіб. Згідно з законами НДР, сюди також належать судові справи щодо шпигунства, «бойкотів та підбурювання до війни», «публічних образ державної влади», державних зрад та розголошення таємниць, нелегальної міграції, порушення паспортного режиму, опору державній владі, порушення громадського миру, саботажу, економічних «диверсій», незаконного зберігання зброї, загроз насильству, шантажу, тілесних ушкоджень, злочинів на сексуальному ґрунті, а також збір вироків військового суду та радянського військового трибуналу, у тому числі в справах членів СС, працівників гестапо включно з нацистськими вироками проти свідків Єгови, дезертирів вермахту.

Обсяг	Термін функціонування
5.022 пог. м	(1945—1949) 1950—1990 рр.

2.8 Архівний фонд 8 — Справи про дезертирство

Завдання:

Основним місцем зберігання справ було Головне відділення I (оборонна діяльність у Національній народній армії та прикордонних військах), у склад якого входило відділення XII (контролювання осіб), зовнішня контррозвідка та прикордонне командування Північ, Південь, Центр.

Окрім того:

Дезертирство солдатів, унтер-офіцерів, курсантів та офіцерів внаслідок вдалого перетину внутрішнього кордону, тобто на територію Західного Берліну. Документи містять, зокрема, розслідування та документацію процесу скоєння злочину, частково з фотографіями та топографічними картами прикордонних зон, розкриття контактів, залишених дезертирами у НДР, та оцінка можливого розкриття ними військових таємниць.

Обсяг	Термін функціонування
58 пог. м	1978—1989 рр.

2.9 Архівний фонд 9 — Область діяльності I, кримінальна поліція

Завдання:

Сфера діяльності кримінальної поліції була створена у 1959 році як структурний підрозділ Міністерства внутрішніх справ із оперативного відділу, тобто оперативної групи МВС. Із 1964 року отримала назву «Область діяльності I» кримінальної поліції (далі К I). Завданнями К I були передовсім перешкоджання у скоєнні важких злочинів, охорона соціалістичної власності в народному господарстві, особистий контроль із особливими заходами та методами щодо надзвичайно небезпечних правопорушень, опрацювання справ щодо організованої злочинності, а також релігійних громад, перешкоджання втечам та бунтам у в'язницях. К I працювали з неофіційними співробітниками, неофіційними співробітниками кримінальної поліції, неофіційними співробітниками кримінальної поліції з кола злочинців. У подальшому були також у К I МВС незалежний підрозділ I / U (група спостереження), співпрацівники якого працювали в секретних об'єктах під фіктивними іменами, документами та посадами. У Міністерстві державної безпеки Головний відділ VII та відділ VII були відповідальним за забезпечення захисту (лінія VII/1 Міністерства держбезпеки), координування та співпрацю з МВС і Німецькою народною поліцією (лінія VII/9).

Містить:

Злочини на комбінатах та підприємствах. — Вербування та перевірка неофіційних співробітників кримінальної поліції, неофіційних співробітників кримінальної поліції з кола злочинців та власників таємних квартир для зустрічей. — Спостереження за особами та громадськими місцями. — Розслідування вбивств. — Спостереження за працівниками німецької залізниці. — Нагляд над ув'язненими та колишніми в'язнями, зокрема «асоціальними».

Обсяг	Термін функціонування
117 пог. м	1960—1989 рр.

2.10 Архівний фонд 10 (розслідування нацистських злочинів та злочинів, скоєних під час війни)

Завдання:

- Цілісний систематичний облік, архівування, політична оцінка та утилізація усіх наявних у Міністерстві державної безпеки нацистських документів.
- Отримання нацистських документів завдяки тісній співпраці зі східноєвропейськими спецслужбами, центром документації державного архіву НДР, Інститутом марксизму-ленінізму при центральному комітеті Соціалістичної єдиної партії Німеччини та з Німецьким Інститутом військової історії.

- Надання доказів для провадження та опрацювання щодо попереднього слідства справ нацистів.
- Надання інформації відповідним підрозділам щодо провадженої нацистами документації.
- Підтримування міжнародних правозахисних відносин генеральної прокуратури НДР стосовно нацистського періоду.

Містить:

- Призупинений процес верифікації нацистських злочинів.
- Персональне досьє для розслідування нацистського минулого, перш за все відносно осіб із ФРН.
- Документи стосовно осіб із німецького робітничого руху та антифашистського руху опору, передусім тих, які потім займали високі посади в НДР.
- Міжнародні судові доручення і запити від окремих осіб або організацій стосовно нацистського періоду.
- Вироки радянського військового трибуналу.
- Процеси слідства щодо нацистського періоду (зокрема, «Червона капела», «Чужа армія Схід», «концтабір»).

Обсяг	Термін функціонування
725 пог. м	(1933—1945), 1959—1989 рр.

3. Інші документи**3.1. Бюро центрального керівництва спортивного об'єднання «Динамо»****Завдання:**

- Управління спортивним об'єднанням «Динамо» як спортивною організацією.
- У даному випадку залучення до великого спорту (керівництво за політично-оперативне забезпечення високих показників у спорті взяло на себе Головне відділення ХХ/3).

Містить:

Документи відносно працівників Міністерства держбезпеки в бюро центрального керівництва спортивного об'єднання «Динамо», наприклад, характеристики, плани, обґрунтування.

Обсяг	Термін функціонування
0,3 пог. м	1956—1989 рр.

3.2. Зібрання фільмів**Структура:**

Міністерство держбезпеки мало власну кіностудію з виробництва фільмів на 16-ти міліметровій плівці, яка теж продукувала копії робіт кіностудії ДЕФА та телебачення. Ця продукція була основою добірки фільмів, створеною на консервативних принципах. До зібрання, яке поповнювалося фільмами на 35-ти і 8-ми міліметровій плівці, переважно входили іноземні та аматорські роботи. Метою продукування фільмів для Міністерства держбезпеки була робота із громадськістю, підтримування традицій, політично-оперативна діяльність, а також підвищення рівня культури та виховання. Наскільки це було можливо, зібрання фільмів поширювалося на обмеженій території та класифікувалося відповідно до особливої системи. Основними замовниками продукції були Головний відділ II, Головний відділ VIII, Головний відділ IX та Центральна група оцінювання та інформації.

Містить:

Допити, процеси (допомоги при втечі), спостереження за особами, захист об'єктів, ювілеїв Міністерства держбезпеки, дні народження Мільке, дитячі табори, традиційні дійства, реконструкції аварій і нещасних випадків. Також зібрання містило фільми, зняті на основі документів Головного відділу IX про нацистські злочини та злочини, вчинені під час війни.

Обсяг	Термін функціонування
1 091 штук	(1914, 1933—1946) 1950—1989 рр.

3.3. Зібрання фотографій**Структура:**

Фотоколекція в переважній більшості містила зібрання фотографій Міністерства держбезпеки, які з консервативних підстав не могли залучатися до письмових справ або без значних причин знаходилися в письмових справах. Наскільки це було можливо, походження зібрання не розголошувалося та класифікувалося за спеціальною системою. Використовувалися усі на той час можливі фотоформати — від мікроформ до повнопланових. Переважно йшлося про чорно-білі та кольорові фотографії у форматі контактних відбитків як стандартних розмірів, так і великих — 40х60 см. Окрім того, збереглися окремі слайди та серії слайдів.

Містить:

Фотографії Еріха Мільке, генералів та офіцерів високих звань, а також окремих високопосадовців. — Заходи Міністерства держбезпеки, районні комітети, спортивне об'єднання «Динамо». — Агітаційні та виховні матеріали. — Фотографії з оперативних робіт агентурної розвідки та контролю за товариствами НДР. Особливо фотографії відносно кордону, інцидентів на кордоні та нагляду за опозицією. — Вилучено меншу частину фотографій із оперативної роботи підрозділів та фото періоду націонал-соціалізму.

Обсяг	Термін функціонування
Близько 1 081 000 штук	(1907—1949) 1950—1990 рр.

3.4. Карти та плани Міністерства державної безпеки**Завдання:**

У Міністерстві державної безпеки робоча група міністерства підготувала великий обсяг топографічних документів.

Містить:

Місцезнаходження об'єктів Міністерства держбезпеки. — Технічна розбудова та роботи з уточнення лінії державного кордону між НДР та ФРН, Західним Берліном. — Військово-географічні розвідувальні документи щодо «західного театру військових дій». — Планування демонстраційних маршів та парадів у Східному Берліні. — Підготовка будинків у Східному Берліні до святкування 750-ої річниці міста Берлін. — Енергопостачання та лінії зв'язку ФРН. — Карти морських шляхів. — Карти транзитних ліній. — Позначення перебудови прикордонних пунктів на Фрідріхштрассе та Ціммерштрассе в Берліні. — Карти побережжя Балтійського моря. — Карти заборонених зон та баз військової підготовки.

Обсяг	Термін функціонування
215 пог. м.	1962—1990

3.5 Машинна обробка даних

Із кінця 60-тих років Міністерство держбезпеки використовувало електронну обробку даних. До моменту розпуску цього Міністерства у 1989-1990 рр. було оброблено велику кількість проектних даних, понад мільйон записів.

У Центральному особовому банку даних Міністерства держбезпеки зберігали переважно службову секретну інформацію про осіб, стан справ та подій. У проекті «Система автоматичного попереднього відбору» (SAVO) зберігалися дані про усіх осіб, зареєстрованих Міністерством держбезпеки (близько 6 млн). У міграційній базі даних (RDB) було збережено дані стосовно в'їзду та виїзду на територію НДР; у проекті Система інформаційного пошуку (SIRA) Головного відділення розвідки містяться докази зібрані агентами інформації зі всього світу; у відомості грошового утримання зберігалися дані відносно заробітної плати усіх штатних працівників Міністерства держбезпеки, а також дані службових секретних розробок приладів оперативного-технічного сектора (OTS) Міністерства держбезпеки.

У 80-тих роках у окремих підрозділах Міністерства держбезпеки з'явилася велика кількість менших децентралізованих засобів електронної обробки інформації.

Хоча велика частина збереженої інформації та носіїв даних у процесі ліквідації Міністерства держбезпеки була знищена, все ще лишилася значна кількість збережених даних.

Містить:

Згідно зі законом Державної служби безпеки тодішньої НДР, до вже реконструйованих та готових для використання наявних даних входили: інформація з проекту SIRA Головного відділення розвідки, дані про заробітну плату всіх штатних працівників Міністерства держбезпеки, дані Головного відділення XVIII/8 щодо забезпечення в сфері електротехніки та електроніки підприємства та установи, а також дані Відділу IX/7 Міністерства держбезпеки відносно ефективного задіяння розвідки у «важливих політично-оперативних подіях».

Обсяг	Термін функціонування
7 835 носіїв даних	1969—1990 рр.
44 проекти	1969—1990 рр.

3.6 Районний комітет Соціалістичної єдиної партії Німеччини (СЄПН/ нім. SED)

У Міністерстві держбезпеки за дорученням центрального комітету Соціалістичної єдиної партії Німеччини районний комітет був відповідальним за проведення партійної роботи в Берліні в Міністерстві державної безпеки.

Містить:

Зустрічі/рішення районного комітету СЄПН. — Агітація / пропаганда. — Виховання / партійні школи. — Соціальна та медична допомога, в тому числі використання об'єктів Міністерства держбезпеки. — Діяльність районного управління СЄПН щодо опозиції НДР. — Реакції на зміни політичних сил у 1988—1989 рр., а також розпуск Міністерства держбезпеки. — Партійні штрафи / дисциплінарні процедури всередині районного осередку СЄПН. — Масові організації в Міністерстві держбезпеки (в районному осередку союзу вільної німецької молоді, районному керівництві товариства німецько-радянської

дружби, районному керівництві об'єднання вільних німецьких профспілок).

Обсяг	Термін функціонування
189 пог. м	(1946—1949) 1950—1990 рр.

3.7 Аудіодокументи

Структура зібрання:

Йдеться переважно про зібрання аудіоплівки та касет. Бручки до уваги технічні характеристики та особливості змісту цього зібрання, йдеться про розкриття архіву центрального управління.

Згідно з результатами перевірки, більше 80% переданих аудіодокументів не містять жодного запису або ж містять стерті чи частково стерті фрагменти або записи, які не мають відношення до Міністерства держбезпеки (наприклад, розважальна музика). важливі для дослідження записи містять менше 20% аудіодокументів.

Містить:

Службові конференції та наради Міністерства держбезпеки. — Промови Мільке та інших високопоставлених осіб чи колишніх співпрацівників Міністерства держбезпеки, також у рамках збереження традицій Міністерства держбезпеки. — Доповіді та реферати. — Аудіозаписи політичних процесів проти опозиційних діячів (наприклад, Роберта Гавеманна). — Записи процесів у справах шпигунства. — Допити в справах «втечі з держави», економічних злочинів, шпигунства. — Контролювання простору, радіо та телефонного зв'язку. — Внутрішні дзвінки чергових офіцерів чи Міністерства держбезпеки. — Аудіозаписи ЗМІ для оцінювання інформації. — Навчальні матеріали (наприклад, для навчання неофіційних співпрацівників).

Обсяг	Термін функціонування
Близько 31 000 штук	1950 — 1990 рр.

3.8. Зібрання відеозаписів

Структура зібрання:

Зібрання відеозаписів містило переважно збірку з дев'яти різних відеостандартів. Більша частина зібрання — це телевізійні записи західно— та східнонімецьких програм новин, якими керувало Міністерство держбезпеки за допомогою тематичної картотеки. До навчального відео належала велика частина даних Міністерства держбезпеки.

Велику частину навчального відео складали дані Міністерства держбезпеки, які викривлено передавали зміст та інформацію про певних осіб. Підрозділом, який безпосередньо займався відеостудією, було Головне управління розвідки з об'єктом Гозен у Берліні.

Основними замовниками відеозаписів були Головні відділи II, XXII, Центральна оцінювально-інформативна група та Головне управління розвідки. Наскільки це можливо, походження зібрання не розголошувалося та класифікувалося за спеціальною системою. Якість записів через їхній вік та техніку відтворення частково в дуже поганому стані, так що після відтворення необхідне було термінове копіювання.

Містить:

Спостереження, слідства та арешти. — Контроль на прикордонних територіях. — Шпигунські процеси, виховні фільми для захисту від політичного, економічного та

військового шпигунства. — Традиційна діяльність та соціальна робота. — Технічні дослідження та судові розслідування. — Телевізійні записи, передовсім на політичну тему.

Обсяг	Термін функціонування
1 663 штук	(1950) 1980 — 1990 рр.

Організація управління в округах та районних підрозділах.

1. Берлін

1.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (3 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Відділ IX (Слідчий орган, 7 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (10 пог. м), Відділ воєнно-медичної служби (0,1 пог. м), Група оцінки та контролю (36 пог. м), Відділ XII (Довідка/Сховище, 16 пог. м), Робоча група керівників (3 пог. м), вартовий та оборонний підрозділи (0 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 16 пог. м), Відділ фінансів (55 пог. м), штаб (1 пог. м).

1. Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 66 пог. м), Відділ XIX (транспорт, пошта, новини, 93 пог. м), Відділ XX (держапарат, культура, церква, підпільна діяльність, 221 пог. м). Робоча група захисту секретних матеріалів (0,2 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 12 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 45 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 26 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 10 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 6 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (1 пог. м), Група окружного координування (2 пог. м), Самостійний відділ прикордонної оборони (0 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, захист радіозв'язку, 1,2 пог. м), Відділ оперативної техніки (1 пог. м), Відділ новин (2 пог. м), Відділ XI (шифрування, 1 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0 пог. м), Бюро керівництва (21 пог. м), Відділ тилової служби (1 пог. м.).

Заступник розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 8 пог. м).

1.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (898 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (16 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (205 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів містяться в архівному фонді 1).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (9 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (0 пог. м).

1.3. Інші документи

Керівництво партії (22 пог. м).

1.4. Документи районних підрозділів.

Фрідріхсгайн (19 пог. м), Геллерсдорф (4 пог. м), Гогеншюнгаузен (7 пог. м), Кьопенік (51 пог. м), Ліхтенберг (73 пог. м), Марцан (42 пог. м), Мітте (54 пог. м), Панков (27 пог. м), Пренцлауер Берг (82 пог. м), Трептов (34 пог. м), Вайсензее (22 пог. м).

2. Коттбус

2.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (0,1 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (157 пог. м), Відділ воєнно-медичної служби (26 пог. м), Група оцінювання та контролю (105 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 34 пог. м), Робоча група керівників (1 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (0,2 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 35 пог. м), Відділ фінансів (101 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 10 пог. м.), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку, 0,1 пог. м.).

Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 28 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 8 пог. м), Відділ XX (держапарат, культура, церква, підпільна діяльність, 12 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (1 пог. м.).

Об'єкт підрозділу Чорна пума (44 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 19 пог. м), Відділ M (контроль кореспонденції, 32 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 6 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 3 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 24 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 1 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0,1 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (0,1 пог. м). Група окружного підрозділу (11 пог. м.).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 2 пог. м), Відділ оперативної техніки (3 пог. м), Відділ новин (15 пог. м) Відділ XI (шифрування, 0,1 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (1 пог. м), Відділ тилової служби (11 пог. м), Бюро керівництва (56 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 13 пог. м).

2.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1 099 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (0 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (175 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (2 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (4 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (5 пог. м).

2.3. Інші документи

Керівництво партії (4 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (1 пог. м).

2.4. Документи районних підрозділів

Калау (103 пог. м), Коттбус (299 пог. м), Фінстервальде (53 пог. м), Форст (32 пог. м), Губен (12 пог. м), Герцберг (7 пог. м), Гойерсверда (33 пог. м), Ессен (13 пог. м), Бад Лібенверда (10 пог. м), Лукау (36 пог. м), Люббен (19 пог. м), Зенфтенберг (131 пог. м), Штремберг (14 пог. м), Вайсвасер (11 пог. м).

3. Дрезден

3.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (17 пог. м), Офіцер особливого призначення (0 пог. м), Група оцінювання та контролю (241 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 219 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (114 пог. м), Відділ військово-медичної служби (67 пог. м), Робоча група керівників (12 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (22 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 9 пог. м), Відділ фінансів (23 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 36 пог. м.), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку, 42 пог. м.).

Заступник з оперативних питань (4 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 210 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 96 пог. м), Відділ XX (держапарат, культура, церква, підпільна діяльність, 123 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (7 пог. м), Робоча група акцій та операцій (0 пог. м), Службовий об'єкт Технічний університет / Вищі школи (42 пог. м).

Заступник керівника (3 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 94 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 219 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 86 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 73 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 183 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 12 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (3 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (3 пог. м). Група окружного підрозділу (104 пог. м.).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 12 пог. м), Відділ оперативної техніки (20 пог. м), Відділ новин (48 пог. м), Відділ XI (шифрування, 29 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (6 пог. м), Відділ тилової служби (106 пог. м), Бюро керівництва (101 пог. м).

Заступник розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 0,1 пог. м).

3.2. Архівний фонд відділу XII.

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (2607 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (20 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (475 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (160 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (23 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (8 пог. м).

3.3. Інші документи

Керівництво партії (0,4 пог. м).

3.4. Документи районних підрозділів

Баутцен (140 пог. м), Бішофсверда (136 пог. м), Діпполдсвальде (124 пог. м), Дрезден-Штадт (527 пог. м), Дрезден-Ланд (93 пог. м), Фрайталь (218 пог. м), Гьорлітц (101 пог. м), Гроссенгайн (94 пог. м), Каменц (47 пог. м), Льюбау (110 пог. м), Майсен (209 пог. м), Нескі (65 пог. м), Пірна (209 пог. м), Різа (76 пог. м), Зебнітц (117 пог. м), Ціт-тау (140 пог. м).

4. Ерфурт

4.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (38 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Група оцінки та контролю (122 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 197 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (298 пог. м), Відділ військово-медичної служби (40 пог. м), Робоча група керівників (7 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (1 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 25 пог. м), Відділ фінансів (97 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 13 пог. м.), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку, 6 пог. м.).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 15 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 5 пог. м), Відділ XX (держапарат, культура, церква, підпільна діяльність, 44 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (2 пог. м), Робоча група акцій та операцій (0 пог. м).

Перший заступник (0 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 102 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 226 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 42 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 3 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 117 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 1 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0,2 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (0,2 пог. м). Група окружного підрозділу (7 пог. м.), Самостійний підрозділ прикордонної оборони (0,3 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 21 пог. м), Відділ оперативної техніки (1 пог. м), Відділ новин (41 пог. м), Відділ XI (шифрування, 4 пог. м), Самостійний відділ озбро-

ення та хімічної служби (2 пог. м), Відділ тилової служби (30 пог. м), Бюро керівництва (47 пог. м).

Заступник розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 0,3 пог. м).

4.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1 683 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (22 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (92 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (40 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (94 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (міститься в архівному фонді 1).

4.3. Інші документи

Керівництво партії (38 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (2 пог. м).

4.4. Документи районних підрозділів

Апольда (61 пог. м), Арнштадт (29 пог. м), Айзенах (200 пог. м), Ерфурт (283 пог. м), Гота (63 пог. м), Гайлігенштадт (39 пог. м), Лянгензальца (32 пог. м), Мюльгаузен (25 пог. м), Нордгаузен (60 пог. м), Зьомерда (32 пог. м), Зондергаузен (34 пог. м), Ваймар (129 пог. м), Ворбіс (35 пог. м).

5. Франкфурт-на-Одері

5.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (0 пог. м), Офіцер особливого призначення (1 пог. м), Група оцінювання та контролю (21 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 69 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (28 пог. м), Відділ військово-медичної служби (13 пог. м), Робоча група керівників (6 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (16 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 36 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (0,3 пог. м), Відділ фінансів (70 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 11 пог. м.).

Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 30 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 82 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 33 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (3 пог. м), Робоча група акцій та операцій (0,2 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ II (контроль розвідки, 17 пог. м), Відділ M (контроль кореспонденції, 0,2 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 25 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 20 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 5 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 1 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (2 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (0,2 пог. м). Група окружного підрозділу (21 пог. м.).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (0,1 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 12 пог. м), Від-

діл оперативної техніки (1 пог. м), Відділ новин (1 пог. м), Відділ XI (шифрування, 10 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0 пог. м), Бюро керівництва (53 пог. м), Самостійний підрозділ Берлін (0 пог. м), Уповноважений у справах новаторства, 0 пог. м). Відділ тилової служби (101 пог. м.).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 2 пог. м).

5.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1351 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (12 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (125 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (44 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (3 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (135 пог. м).

5.3. Інші документи

Керівництво партії (0,4 пог. м).

5.4. Документи районних підрозділів

Ангермюнде (24 пог. м), Бесков (127 пог. м), Бернау (66 пог. м), Еберсвальде (43 пог. м), Аезенгютенштадт (82 пог. м), Франкфурт-на-Одері (70 пог. м), Бад Фраєнвальде (70 пог. м), Фюрстенвальде (47 пог. м), Шведт (38 пог. м), Зеелов (120 пог. м), Штраусберг (46 пог. м).

6. Гера

6.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (0,1 пог. м), Офіцер особливого призначення (0 пог. м), Група оцінювання та контролю (83 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 202 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (163 пог. м), Відділ військово-медичної служби (5 пог. м), Робоча група керівників (1 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (5 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 33 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (6 пог. м), Відділ фінансів (16 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 41 пог. м.).

Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 71 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 14 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 18 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (4 пог. м), Робоча група акцій та операцій (0 пог. м), Службовий об'єкт Карл Цайсс Єна (28 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ II (контроль розвідки, 65 пог. м), Відділ M (контроль кореспонденції, 420 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 130 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 33 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 52 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 7 пог. м), Самостійний відділ оборони військового коман-

дування (4 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (2 пог. м), Самостійний підрозділ прикордонної оборони (1 пог. м). Група окружного підрозділу (12 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 2 пог. м), Відділ оперативної техніки (5 пог. м), Відділ новин (8 пог. м), Відділ XI (шифрування, 3 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (3 пог. м), Відділ тилової служби (17 пог. м), Бюро керівництва (22 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 24 пог. м).

6.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1728 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (4 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (269 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (13 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (3 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (міститься в архівному в фонді 1).

6.3. Інші документи

Керівництво партії (5 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (0 пог. м), Зібрання карт (17 пог. м).

6.4. Документи районних підрозділів

Айзенберг (17 пог. м), Гера (169 пог. м), Грайц (18 пог. м), Єна (47 пог. м), Льобенштайн (7 пог. м), Пьоснек (11 пог. м), Рудолштадт (22 пог. м), Заальфельд (65 пог. м), Шляйц (10 пог. м), Штадтрода, 14 пог. м), Цойленрода (14 пог. м).

7. Галле

7.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (1 пог. м), Представник начальника (0 пог. м), Група оцінки та контролю (236 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 186 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (292 пог. м), Відділ воєнно-медичної служби (105 пог. м), Робоча група керівників (30 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (8 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 131 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (23 пог. м), Відділ фінансів (97 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 131 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0,1 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 166 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 101 пог. м), Відділ XX (держапарат, культура, церква, підпільна діяльність, 253 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (6 пог. м), Робоча група акцій та операцій (0 пог. м), Службовий об'єкт Хімічний комбінат Біттерфельд (28 пог. м), Службовий об'єкт Льюона (92 пог. м), Службовий об'єкт Буна (241 пог. м).

Заступник з оперативних питань (2 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 79 пог. м), Відділ M (контроль кореспонденції, 387 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний

рух, туризм, 63 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 56 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 47 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 13 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (9 пог. м), Група окружного підрозділу (31 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (1 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 13 пог. м), Відділ оперативної техніки (15 пог. м), Відділ новин (26 пог. м), Відділ XI (шифрування, 25 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0,1 пог. м), Відділ тилової служби (72 пог. м), Бюро керівництва (62 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 1 пог. м).

7.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (2088 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (0 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (165 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (119 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (21 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (7 пог. м).

7.3. Інші документи

Керівництво партії (51 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (0 пог. м).

7.4. Документи районних підрозділів.

Артерн (73 пог. м), Ашерслебен (61 пог. м), Бернбург (44 пог. м), Біттерфельд (102 пог. м), Дессау (42 пог. м), Айслебен (17 пог. м), Гренефгайнген (20 пог. м), Галле (57 пог. м), Галле-Нойштадт (217 пог. м), Гетштедт (25 пог. м), Гогенмользен (59 пог. м), Кьотен (36 пог. м), Мерсбург (42 пог. м), Наумбург (76 пог. м), Небра (73 пог. м), Кьюдлінгбург (45 пог. м), Кьойрфурт (18 пог. м), Россбау (97 пог. м), Заалькрайз (54 пог. м), Зангергаузен (39 пог. м), Вайсенфельс (86 пог. м), Віттенберг (33 пог. м), Цайтц (38 пог. м).

8. Карл-Маркс-Штадт

8.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (17 пог. м), Офіцер для особливих доручень (5 пог. м), Група оцінювання та контролю (166 пог. м), Відділ XII (Довідка/Сховище, 120 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (165 пог. м), Відділ воєнно-медичної служби (112 пог. м), Робоча група керівників (7 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (1 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 30 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (8 пог. м), Відділ фінансів (68 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 18 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (13 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 265 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 81 пог. м), Відділ XX (держа-

парат, культура, церква, підпільна діяльність, 220 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (7 пог. м), Робоча група акцій і операцій (0 пог. м).

Заступник з оперативних питань (2 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 106 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 8 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 58 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 27 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 12 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 9 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (6 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (1 пог. м), Група окружного підрозділу (51 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (2 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 2 пог. м), Відділ оперативної техніки (0,2 пог. м), Відділ новин (2 пог. м), Відділ XI (шифрування, 18 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (1 пог. м), Відділ тилової служби (17 пог. м), Бюро керівництва (26 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0,1 пог. м), Відділ вісмут (27 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 01 пог. м).

8.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (3639 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (3 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (276 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (356 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (0 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (міститься в архівному фонді 1).

8.3. Інші документи

Керівництво партії (18 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (4 пог. м).

8.4. Документи районних підрозділів

Аннаберг (39 пог. м), Айо (58 пог. м), Айорбах (49 пог. м), Бранд-Ербсдорф (64 пог. м), Фльога (75 пог. м), Фрайберг (145 пог. м), Глаухау (64 пог. м), Гайніхен (48 пог. м), Гогенштайн-Енсталь (42 пог. м), Карл-Маркс-Штадт / Ланд (106 пог. м), Карл-Маркс-Штадт (144 пог. м), Клінгенталь I (20 пог. м), Марієнберг (83 пог. м), Ольснітц (41 пог. м), Плауен (150 пог. м), Райгенбах (67 пог. м), Рохлітц (33 пог. м), Шварценберг (47 пог. м), Штольберг (41 пог. м), Вердау (43 пог. м), Цшопау (53 пог. м), Цвікау (151 пог. м).

9. Лейпціг

9.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (49 пог. м), Персональний радник (4 пог. м), Група оцінки та контролю (151 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 193 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (36 пог. м), Відділ військово-медичної служби

(32 пог. м), Робоча група керівників (5 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (26 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 84 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (5 пог. м), Відділ фінансів (65 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 39 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 197 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 51 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 160 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (5 пог. м), Робоча група акцій і операцій (1 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (5 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 156 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 196 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 68 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 27 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 303 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 5 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0 пог. м), Група окружного підрозділу (28 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 15 пог. м), Відділ оперативної техніки (7 пог. м), Відділ новин (22 пог. м), Відділ XI (шифрування, 3 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (5 пог. м), Відділ тилової служби (77 пог. м), Бюро керівництва (271 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ вісмут (42 пог. м).

9.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (2019 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (15 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (290 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (7 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (міститься в архівному фонді 1).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (міститься в архівному фонді 1).

9.3. Інші документи

Керівництво партії (18 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (4 пог. м).

9.4. Документи районних підрозділів

Альтенбург (96 пог. м), Борна (4 пог. м), Деліцш (55 пог. м), Дьобельн (46 пог. м), Айленбург (51 пог. м), Гайтайн (17 пог. м), Грімма (87 пог. м), Лейпціг-Ланд (172 пог. м), Лейпціг-Штадт (369 пог. м), Ошатц (34 пог. м), Шмьольн (4 пог. м), Торгау (28 пог. м), Вурцен (66 пог. м).

10. Магдебург

10.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (3 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Група оцінки та контролю

(145 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 130 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (241 пог. м), Відділ військово-медичної служби (111 пог. м), Робоча група керівників (9 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (23 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 27 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (7 пог. м), Відділ фінансів (115 пог. м), Відділ IX (Розслідування, 25 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (2 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 207 пог. м), Відділ XIX (Транспорт, пошта, новини, 170 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 204 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (2 пог. м), Робоча група акцій і операцій (0 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0,4 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 63 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 3 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 81 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 138 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 98 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 2 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0,1 пог. м), Група окружного підрозділу (15 пог. м), Самостійна група прикордонної оборони (1 пог. м). Самостійний відділ цивільної оборони (1 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки / забезпечення (1 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 62 пог. м), Відділ оперативної техніки (11 пог. м), Відділ новин (12 пог. м), Відділ XI (шифрування, 20 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (5 пог. м), Відділ тилової служби (30 пог. м), Бюро керівництва (54 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 6 пог. м).

10.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1601 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (17 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (181 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів(міститься в архівному фонді 1).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (міститься в архівному фонді 1).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (47 пог. м).

10.3. Інші документи

Керівництво партії (1 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (3 пог. м).

10.4. Документи районних підрозділів

Бург (148 пог. м), Гарделеген (103 пог. м), Гентін (53 пог. м), Гальберштадт (215 пог. м), Гальденслебен (176 пог. м), Гафельберг (66 пог. м), Кльотце (66 пог. м), Магберург (496 пог. м), Ошерслебен (278 пог. м), Остербург (119 пог. м), Зальцведель (97 пог. м), Шьонебек (196 пог. м), Штрасфурт (112 пог. м), Штендаль (215 пог. м), Ванцлебен (106 пог. м), Вернігероде (143 пог. м), Вольмірштедт (18 пог. м), Цербст (88 пог. м).

11. Нойбранденбург

11.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (0,2 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Група оцінки та контролю (68 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 83 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (111 пог. м), Відділ військово-медичної служби (8 пог. м), Робоча група керівників (2 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (2 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 9 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (0,1 пог. м), Відділ фінансів (26 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 2 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0,1 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 12 пог. м), Відділ XIX (транспорт, пошта, новини, 7 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 50 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (0,2 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0,1 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 30 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 1 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 4 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 25 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 3 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 2 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0,3 пог. м), Група окружного підрозділу (8 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (0,1 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0,2 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 1 пог. м), Відділ оперативної техніки (0,4 пог. м), Відділ новин (1 пог. м), Відділ XI (шифрування, 8 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (3 пог. м), Відділ тилової служби (9 пог. м), Бюро керівництва (50 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 6 пог. м).

11.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (966 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (8 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (139 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (25 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (46 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (89 пог. м).

11.3. Інші документи

Керівництво партії (1 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (0 пог. м), Зібрання карт (2 пог. м).

11.4. Документи районних підрозділів

Альтентрептов (5 пог. м), Анклам (44 пог. м), Деммін (29 пог. м), Мальхін (4 пог. м), Нойбрандербург (74 пог. м), Нойштерлітц (15 пог. м), Пассевальк (9 пог. м), Пренцлау (25 пог. м), Рьобель (22 пог. м), Штрасбург (6 пог. м), Темплін (13 пог. м), Тетеров (3 пог. м), Уккермюнде (51 пог. м), Варен (74 пог. м).

12. Потсдам

12.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (1 пог. м), Офіцер для особливих призначень (0 пог. м), Група оцінки та контролю (145 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 112 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (176 пог. м), Відділ воєнно-медичної служби (66 пог. м), Робоча група керівників (3 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (0 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 0,4 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (1 пог. м), Відділ фінансів (26 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 9 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0,4 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 146 пог. м), Відділ XIX (транспорт, пошта, новини, 149 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 120 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (5 пог. м).

Заступник з оперативних питань (1 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 62 пог. м), Відділ M (контроль кореспонденції, 2 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 39 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 111 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 13 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 9 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (12 пог. м), Група окружного підрозділу (31 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0,2 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 42 пог. м), Відділ оперативної техніки (3 пог. м), Відділ новин (2 пог. м), Відділ XI (шифрування, 14 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0,1 пог. м), Відділ тилової служби (0,2 пог. м), Бюро керівництва (25 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 1 пог. м).

12.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1809 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (6 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (179 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (25 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (5 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (141 пог. м).

12.3. Інші документи

Керівництво партії (0,1 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (Документи в різних підрозділах), Зібрання карт (1 пог. м).

12.4. Документи районних підрозділів.

Бельціг (80 пог. м), Бранденбург (235 пог. м), Грандзее (13 пог. м), Ютерборг (97 пог. м), Кьонінгс Вустергаузен (58 пог. м), Кирітц (11 пог. м), Люкенвальде (130 пог. м), Наен (37 пог. м), Нойрупін (5 пог. м), Ораніенбург (166 пог. м), Потсдам (46 пог. м), Прітцвальк (65 пог. м), Ратенов (57 пог. м), Віттшток (52 пог. м), Цоссен (143 пог. м).

13. Росток

13.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (21 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0,3 пог. м), Група оцінки та контролю (115 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 103 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (204 пог. м), Відділ воєнно-медичної служби (22 пог. м), Робоча група керівників (0,4 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (1 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 13 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (3 пог. м), Відділ фінансів (55 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 12 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0,02 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 31 пог. м), Відділ XIX (транспорт, пошта, новини, 9 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 71 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (0,2 пог. м), Відділ ув'язнення (25 пог. м), Службовий об'єкт — атомна електростанція в Грайсвальді (6 пог. м).

Заступник з оперативних питань (1 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 5 пог. м), Відділ M (контроль кореспонденції, 1 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 23 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 1 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 33 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 0 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0,2 пог. м), Група окружного підрозділу (16 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (0,1 пог. м). Самостійний підрозділ прикордонної оборони (1 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0,1 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 2 пог. м), Відділ оперативної техніки (7 пог. м), Відділ новин (3 пог. м), Відділ XI (шифрування, 11 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0,1 пог. м), Відділ тилової служби (11 пог. м), Бюро керівництва (41 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 0,3 пог. м).

13.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1878 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (32 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (128 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (0 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (13 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (133 пог. м).

13.3. Інші документи

Керівництво партії (1 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (0,01 пог. м), Зібрання карт (0,1 пог. м).

13.4. Документи районних підрозділів

Бад Доберан (7 пог. м), Грайсвальд (90 пог. м), Грефесмюлен (12 пог. м), Гріммен (7 пог. м), Рибнітц-Дамгартен (3 пог. м), Росток (12 пог. м), Рьюген (10 пог. м), Штральзунд (44 пог. м), Вісмар (8 пог. м), Вольгаст (8 пог. м).

14. Шверін

14.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (1 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Група оцінки та контролю (29 пог. м), Відділ XII (Довідка / Сховище, 0,3 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (62 пог. м), Відділ військово-медичної служби (57 пог. м), Робоча група керівників (0 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (0 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 15 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (0,1 пог. м), Відділ фінансів (57 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 16 пог.м.), Вартовий та оборонний підрозділи (0 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 37 пог. м), Відділ XIX (транспорт, пошта, новини, 51 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 1 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (0 пог. м), Робоча група акцій та операцій (0 пог. м), Група окружного підрозділу (5 пог. м).

Заступник з оперативних питань (1 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 4 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 0,1 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 29 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 0,2 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 22 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 0 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0,1 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (0 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 0 пог. м), Відділ оперативної техніки (0 пог. м), Відділ новин (0 пог. м) Відділ XI (шифрування, 0,1 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0,2 пог. м), Відділ тилової служби (1 пог. м), Бюро керівництва (12 пог. м).

Заступник у справах розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 0,1 пог. м).

14.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1448 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (0 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (87 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (12 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (14 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (0 пог. м).

14.3. Інші документи

Керівництво партії (0 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (0 пог. м).

14.4. Документи районних підрозділів

Бьюцов (30 пог. м), Гадебуш (60 пог. м), Гьюстров (53 пог. м), Гагенов (37 пог. м), Любц (0,2 пог. м), Людвігслюст (72 пог. м), Пархім (32 пог. м), Перлеберг (98 пог. м), Шверін (97 пог. м), Штернберг (27 пог. м).

15. Зуль

15.1. Документи підрозділів

Керівник окружного управління (0 пог. м), Офіцер для особливих доручень (0 пог. м), Група оцінки та контролю (175 пог. м), Відділ XII (Довідка/Сховище, 36 пог. м), Відділ кадрів та кваліфікації (57 пог. м), Відділ військово-медичної служби (1 пог. м), Робоча група керівників (5 пог. м), Вартовий та оборонний підрозділи (0,3 пог. м), Відділ XIV (місце попереднього ув'язнення, 52 пог. м), Відділ 26 (Контроль телефонного зв'язку (4 пог. м), Відділ фінансів (26 пог. м). Відділ IX (Розслідування, 46 пог. м).

Перший заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ XVIII (народне господарство, 124 пог. м), Відділ XIX (транспорт, пошта, новини, 43 пог. м), Відділ XX (держпарат, культура, церква, підпільна діяльність, 118 пог. м), Робоча група захисту секретних матеріалів (6 пог. м).

Заступник з оперативних питань (0 пог. м), Відділ II (контррозвідка, 53 пог. м), Відділ М (контроль кореспонденції, 192 пог. м), Відділ VI (паспортний контроль, прикордонний рух, туризм, 18 пог. м), Відділ VII (МВС, Німецька народна поліція, 95 пог. м), Відділ VIII (Спостереження та слідство, 57 пог. м), Робоча група XXII (попередження тероризму, 3 пог. м), Група окружного координування (48 пог. м), Самостійний відділ оборони військового командування (0 пог. м), Самостійний відділ цивільної оборони (3 пог. м). Самостійний підрозділ прикордонної оборони (0 пог. м).

Заступник у справах оперативної техніки/забезпечення (0 пог. м), Відділ III (радіорозвідка, 79 пог. м), Відділ оперативної техніки (0 пог. м), Відділ новин (18 пог. м), Відділ XI (шифрування, 5 пог. м), Самостійний відділ озброєння та хімічної служби (0 пог. м), Відділ тилової служби (1 пог. м), Бюро керівництва (68 пог. м).

Заступник розвідки (0 пог. м), Відділ XV (розвідка, 0 пог. м).

15.2. Архівний фонд відділу XII

Архівний фонд 1 — Оперативний центральний фонд (1140 пог. м).

Архівний фонд 2 — Загальний архів (34 пог. м).

Архівний фонд 3 — Архів особових справ працівників (199 пог. м).

Архівний фонд 4 — Справи прокурорів (35 пог. м).

Архівний фонд 5 — Справи робочої групи 1 кримінальної поліції (10 пог. м).

Архівний фонд 6 — Поточне місце зберігання частин та томів справ у процесі опрацювання їх неофіційними співробітниками (міститься в архівному фонді 1).

15.3. Інші документи

Керівництво партії (31 пог. м), Спортивне об'єднання «Динамо» (2 пог. м).

15.4. Документи районних підрозділів

Гільбурггаузен (166 пог. м), Ільменау (151 пог. м), Майнінген (42 пог. м), Нойгауз (1 пог. м), Бад Зальцуген (157 пог. м), Шмалькальден (73 пог. м), Зоннеберг (170 пог. м), Зуль (109 пог. м).

Частина IV

Відкриття документів

1. Правила доступу до документів

Доступ до документів Служби державної безпеки (СДБ) регулюється Законом про документи Штазі (ЗпДШ), що набрав чинності 29 грудня 1991 р., із внесеними останніми змінами від 21 грудня 2006 р. Існують три незалежні одне від одного види права доступу, кожен із яких ЗпДШ описує в окремих підрозділах:

- Права приватних осіб (див. § 12 ЗпДШ).
- Використання документів державними та недержавними органами (див. § 19 ЗпДШ).
- Використання документів для політичного та історичного аналізів, зокрема, пресою, радіо та кіновиробництвом (див. § 32 ЗпДШ).

Доступ для приватних осіб, дослідників та представників ЗМІ надається шляхом подачі запиту, для державних та недержавних органів — шляхом подачі прохання.

Права приватних осіб

Будь-яка особа може подати запит на доступ до документів Міністерства державної безпеки (МДБ або Штазі) на своє ім'я, незалежно від того, чи є вона громадянином Німеччини.

Приватні особи подають письмовий бланк із запитом на перегляд справ, отримання інформації або видачу ксерокопій. Підтвердження особи, що вимагається згідно з законом при поданні запиту, як правило, видається в межах Німеччини відповідальним реєстраційним органом. Проте достатньо також подати офіційно завірнену копію іншого дійсного документа, що засвідчує особу. Для близьких родичів померлих та зниклих безвісти людей діють особливі правила.

Якщо заявник бажає довірити представлення своїх інтересів довірєній компетентній особі, така особа зобов'язана показати своє доручення до моменту подачі запиту або доступу до документів. Довірена компетентна особа не має більше прав, ніж сторона, яку вона представляє.

Ці правила, що регулюють доступ, базуються на правових засадах із захисту даних ЗпДШ, згідно з якими доступ до інформації про конкретну особу може здійснюватися лише цією особою. Права жодної людини не повинні порушуватися шляхом доступу до чийось особистих даних сторонніми особами.

Заявки розглядаються на предмет повноти та законності доступу, за виявленої недостатньої інформації від заявника вимагається надання додаткових інформації або документів. Після цього, незалежно від місця подачі запиту, розпочинаються пошуки в архівних фондах центрального управління та у їхніх філіях. Коли потрібні для заявника документи знайдено, необхідно перевірити наявність серед матеріалів інформації про інших осіб, яка підлягає захисту. З метою захисту права на недоторканність приватного життя така інформація анонімізується (зафарбовується чорним). Анонімізації видаються у вигляді дублікатів (копій). Імена штатних та неофіційних співробітників не підлягають анонімізації.

Якщо в документах указані псевдоніми неофіційних співробітників, заявник має принципове право на оприлюднення цивільного імені. Для розшифрування псевдонімів потрібно подати окремий запит.

ЗпДШ розрізняє, на відміну від архівного права, чотири категорії осіб: постраждали, треті особи, співробітники і бенефіціари (§ 6 ЗпДШ — пояснення термінів). Доступ до документів здійснюється залежно від того, до якої з категорій належать документи, які вимагає заявник. Розподіл документів за категоріями здійснюється на основі наявної архівної бази документів. При цьому вирішальним є підхід, за яким працювала Державна служба безпеки, який впливає зі справ (архівний підхід).

Постраждали

До постраждалих належать такі особи, про яких Міністерство державної безпеки цілеспрямовано збирало інформацію. Пострадали не зобов'язані пояснювати причину свого інтересу до доступу для перегляду справ, отримання інформації чи видачі копій. Вони мають юридичне право на перегляд усіх наявних заведених щодо їхньої особи документів.

Треті особи

Права доступу для так званих «третьох осіб» (таких, на яких нема заведених справ, проте інформація про них міститься в документах, що стосуються інших осіб) не суттєво відрізняються від прав постраждалих. Вони повинні подати обґрунтування свого інтересу у доступі до інформації, а також надати вказівки щодо пошуку матеріалів. Затрата ресурсів на пошуки повинна відповідати потребі заявника у доступі до конкретної інформації.

Співробітники Служби державної безпеки

Особи, що працювали в Штазі штатними або неофіційними працівниками, можуть отримати лише обмежений доступ до документів, власне лише до таких, що були заведені на особу з персоналу чи командування. Захисту перед доступом підлягають доповіді, складені колишніми співробітниками на інших осіб. Доступ до них може надаватися лише в окремих випадках, у разі доведеного особливого правового інтересу.

Правила для співробітників застосовуються також щодо осіб, які віддавали вказівки співробітникам СДБ стосовно їхньої діяльності, а також були неофіційними співробітниками Першого підрозділу кримінальної поліції НДР, який відповідав за переслідування та політичне шпигунство, вели тісну співпрацю зі Штазі чи були з нею пов'язані особисто.

Бенефіціари

Ще однією категорією заявників, згідно зі ЗпДШ, є бенефіціари. До них належать особи, які заручалися вагомою підтримкою Штазі або отримували вигоду від кримінального переслідування інших осіб, або скоювали чи готували злочини за відома, потурання або сприяння з боку Штазі.

Для бенефіціарів діють, наскільки можливо, ті самі обмежувальні правила доступу до документів, як і для співробітників Служби державної безпеки. Таким чином близькі родичі померлих чи зниклих безвісти (напр., чоловіки та дружини, діти, внуки, батьки, брати і сестри) володіють правом доступу до документів Штазі. В такому разі існує відхилення від правила, згідно з яким можливість доступу до документів, заведених на конкретну особу, може здійснюватися лише цією особою. Доступ дозволений лише згідно зі вказаною в законі метою, яка має бути викона-

ною заявником, а саме: реабілітація зниклих безвісти або померлих, захист права на недоторканність приватного життя, особливо для пояснення щодо закидів про співпрацю зі Штазі, а також вияснення долі зниклих безвісти або померлих. Родич померлого може скористатися його правом на доступ до документів.

Подальше використання документів приватними особами.

Кожен заявник після отримання доступу до перегляду документів, має право на використання інформації та документів, одержаних від ВФУ. Проте він мусить дотримуватися рамок, окреслених іншими законами за межами ЗпДШ (зокрема, Цивільного права, Закону про ЗМІ, Кримінального права). Більш детально ці рамки описує насамперед юрисдикція закону про ЗМІ.

Використання документів державними та недержавними органами

Державні та недержавні органи можуть отримати доступ до документів згідно з метою, чітко описаною в законі. Тут слід розрізняти два основні напрямки:

а) компенсація (за політичне переслідування, професійну дискримінацію, шкоду здоров'ю внаслідок ув'язнення тощо) та кримінальна реабілітація засуджених на підставі вироків судів НДР (здебільшого за політичні злочини згідно з законами НДР) разом із вихідними претензіями постраждалих (т. зв. «пенсія жертвам політичного переслідування»). Установа робить важливий внесок, знаходячи серед документів Міністерства державної безпеки та передаючи компетентним органам інформацію про судовий процес, періоди утримання під вартою і причини для винесення вироку у справі заявника.

б) перевірка офіційної чи неофіційної діяльності в рядах Міністерства державної безпеки осіб, які займають на сьогодні відповідальні посади. Така перевірка сьогодні стосується як членів парламенту, так і членів комунальних рад, управлінь, керівників установ, а також осіб, що беруть участь у аналізі діяльності СДБ. Окремі групи осіб, що також підлягають перевірці, існують також у сфері спорту і у збройних силах. Положення закону, згідно з якими ті чи інші особи підлягають перевірці, зазнавали неодноразових змін із моменту прийняття ЗпДШ.

Правом на подачу прохання володіють уповноважені установи. Ндержавні органи повинні підтвердити свою потребу доступу до документів у письмовому вигляді з зазначенням правової основи. Федеральний уповноважений перевіряє співвідношення прохання установи-заявника з допустимою метою використання матеріалів і наскільки застосування документів Штазі необхідне для досягнення заявленої мети.

Згідно з правилами, установа-заявник отримує доступ до документів у вигляді письмового повідомлення від ВФУ, до якого за потреби додається підтвердження в формі копій документів, які стосуються мети або особи, щодо яких подане прохання.

Органи можуть отримати дозвіл на перегляд документів за запитом лише в тому випадку, якщо повідомлення ВФУ недостатнє. Повідомлення та право на перегляд документів завжди надаються щодо тієї особи, яку зазначено в поданому органом проханні. У випадку наявності серед документів інформації стосовно інших постраждалих або третіх осіб така інформація анонімізується.

Установи самі вирішують, чи подавати запит до ВФУ в рамках дозволеної мети, сторона не є до цього зобов'язана.

Також рішення, прийняті на підставі повідомлення про підтвердження штатної чи неофіційної діяльності в органах СДБ, є відповідальністю суто органу-прохача.

На відміну від приватних осіб, які мають право використовувати отримані ними копії документів у рамках загальних законів, тобто без цільового використання, органи-прохачі мають право використовувати отримані від ВФУ інформацію та документи лише з метою, вказаною в їхньому проханні про доступ до них. Передача даних третім особам або їх застосування з іншою метою недопустиме.

Використання документів для опрацювання з політичного метою та для історичних досліджень представниками преси, радіо та кіновиробництва.

ВФУ, в рамках своїх законних повноважень, підтримує наукові дослідження та ЗМІ (пресу, радіо та кіно), а також заклади громадянської освіти, які проводять історичний та політичний аналіз діяльності Штазі, механізмів панування колишньої НДР разом із колишньою зоною радянської окупації, а також націонал-соціалістичної диктатури (наскільки цього стосуються документи МДБ).

Дослідники та представники ЗМІ повинні подати в запиті тематичний опис запланованої роботи. Крім цього, їм необхідно підтвердити намір публікації результатів дослідження або матеріалу для ЗМІ.

У разі віднайдення в архівах документів, що стосуються заявленої теми, заявники отримують дозвіл на перегляд документів із подальшою видачею копій. При цьому ВФУ, надаючи доступ заявникові, повинна зважати, щоб це не суперечило захистові інтересів осіб, згаданих у документах. Так, наприклад, документи, де фігурують імена постраждалих, доступні принципово в анонімній формі або за наявності чіткої згоди постраждалого (винятком є імена постраждалих, які померли понад 30 років тому).

Окрім цього, дослідники та представники ЗМІ, публікуючи матеріал, також юридично зобов'язані піклуватися про недоторканність інтересів згаданих осіб. Щодо власних публікацій ВФУ діють ті самі вимоги, як і щодо зовнішніх публікацій.

Засоби масової інформації

ЗМІ відіграють важливу роль у осмисленні диктатури. Це стосується, здебільшого, розкриття драматичних тем. Нерідко також у ході розслідувань ЗМІ стають відомі імена колишніх співробітників МДБ (якщо йдеться про публічно відомих осіб) — ці факти підлягають дискусії. Судові суперечки з цього питання виникають здебільшого на тій підставі, що хоча, згідно зі Законом про документи Штазі, опублікування цих імен принципово допускається, проте це не повинно суперечити іншим правилам захисту інтересів особи (Порядок винятків із правил). У кожному окремому випадку для публічного висвітлення речей вимагається детальна оцінка.

Публікація інформації

Перед будь-яким оприлюдненням інформації потрібно зважати одночасно і на інтерес до публічного розгляду обставин, і на право на недоторканність приватного життя особи, про яку йдеться. Відповідальність за це лежить на дослідникові або журналістові, який має намір опублікувати інформацію. Він повинен, зокрема, бути впевненим, що через висвітлення інформації стосовно певної особи не буде порушено її права на недоторканність приватного життя.

Сучасні особистості, службовці і чиновники

Існують спеціальні правила доступу з боку дослідника-заявника або представника ЗМІ у випадку використання інформації про сучасників, котрі займають політичні посади або є держслужбовцями. Зокрема, така інформація може бути використана лише тоді, якщо вона стосується її ролі в історії сьогодення, чиновницького чи службового використання. При цьому слід зважати на гідні захисту інтереси згаданих осіб. Якщо існує намір використання матеріалів, то особи, яких вони стосуються, повинні бути вчасно заздалегідь повідомлені про це, а також про зміст самої інформації для того, аби отримати змогу на висунення заперечень.

Доступ до перегляду неанонімізованого матеріалу

Законом №7 про внесення змін до ЗпДШ було надано розширення прав доступу зовнішнім дослідникам. Для наукових досліджень в університетах та інших дослідних установах на сьогодні також можливий доступ до перегляду неанонімізованих документів, згідно з вимогами, описаними в законі.

Витрати

ВФУ знімає платню та компенсації за здійснення різного роду офіційних актів на основі § 42 ЗпДШ. Він діє для одиничних осіб-заявників, а також для прохань, поданих недержавними органами.

Постраждали та треті особи разом із їхніми близькими родичами звільняються від платні за отримання інформації чи доступу до перегляду документів. Лише за видачу копій береться невелика платня. Ідеєю таких правил є бажання надати доступ до документів постраждалим без особливих фінансових перешкод, аби вони могли прояснити свою приватну історію.

2. Використання документів

2.1 Використання документів приватними особами, державними та недержавними органами, а також дослідниками та ЗМІ

Документи, наявні в архіві ВФУ, були використані для дуже великої кількості звернень осіб за інформацією через Відділ інформації установи (АУ):

а) Використання документів приватними особами: станом на кінець липня 2010 року своїм правом на доступ до перегляду документів із моменту створення установи скористалися загалом 1 778 879 осіб, які подали 2 715 166 запитів (перші і повторні запити, запити на розшифрування псевдоніма та на видачу копій). У 2009 році налічувалося понад 102 000 запитів. За винятком 2005 та 2008 років, кількість поданих запитів у першому десятилітті цього тисячоліття завжди перевищувала 90 000 за рік.

Щодо запитів за останні роки можна навести такі дані: близько трьох чвертей складають попередні запити. У понад 20% випадків серед документів інформація про особу була вказана виключно в формі картотечного бланку, в подальших 40% запитів у базі містився також більший обсяг інформації, що веде до особистого доступу до перегляду документів заявником. Історія решти запитів різна.

б) Стосовно репарацій, кримінальної реабілітації, пенсії жертвам політичного переслідування, а також прохань, поданих щодо кримінального переслідування та ін.,

установою від моменту заснування було отримано 472 601 прохання. В 2009 році ця кількість становила 11 419, серед них половина стосувалася т. зв. пенсії жертвам політичного переслідування.

в) Стосовно перевірки особи установою було отримано 3 315 916 прохань. Однак у 2009 році їх кількість становила лише 21 641, схожа ситуація була у попередньому році. Значно вищі показники за минулі роки можна пояснити збільшенням із року в рік кількості прохань стосовно перевірки співробітників державних служб та прохань щодо надання пенсії.

г) Стосовно запитів від дослідників та ЗМІ ВФУ станом на сьогодні отримала 24 231 запит, найбільше з них у 2009 році — 1 930. Обсяг документів як дозволених до огляду, так і виданих у вигляді копій згідно з цими запитами є значно більшим, ніж при «середньостатистичному» запиті на перегляд документів від приватної особи або при більшості прохань від державних та недержавних органів.

2.2 Використання документів у сфері громадянської освіти та зв'язків із громадськістю

Велике значення має використання документів МДБ для **історично-політичної освіти**, якою займається ВФУ (про суміжну сферу дослідження ВФУ див. Частина VI публікації). Оприлюднення історії, структури, методів роботи та засобів впливу Штазі належить до встановлених законом завдань установи.

Щороку за допомогою сотень заходів центрального управління та його філій, таких як лекції, доповіді, дискусії, кінопокази, покази шкільних проєктів та виставок, громадянам надається змога довідатися про репресивний апарат МДБ. Крім того, педагогічні кадри проходять інструктаж із порадами щодо висвітлення матеріалів ВФУ на заняттях. Освітня пропозиція ВФУ базується на документах Штазі, тобто безлічі справ, аудіо— та відеодокументів. У них містяться безліч прикладів контролю та репресій Штазі з одного боку, а також відваги та громадянської хоробрості громадян з іншого.

На базі цих джерел ВФУ створила навчальні матеріали для школярів, які таким чином отримують безпосередній доступ до новітньої історії Німеччини. На підставі ряду документів **«Джерела для шкільного користування»** найближчим часом повинні розробити демонстративний **приклад** матеріалу для історично-політичного виховання, створений із використанням оригінальних джерел (із упуццям деякої інформації).

Витяги зі справ із цього ряду документів були скомпановані переважно для проведення заходів зі школярами, вчителями та студентами. Це такі фрагменти, які завдяки наочному характеру та стосунку до сфери життя молоді особливо годяться для роботи з учнями. Спочатку вони були задумані як матеріал для використання учнями під час самостійної роботи. Опісля багато педагогів висловили бажання надалі використовувати ці матеріали у навчанні з опорою на історичні джерела. З цієї метою ВФУ було створено ряд документів — **«Джерела для шкільного користування»**.

1) Джерела для використання у школах №1: Неофіційні співробітники серед молоді. Неофіційний співробітник (ІМ) «Женя».

Справа містить усі етапи неофіційної роботи молоді жінки на МДБ від моменту налагодження контакту, вер-

бування 17-річної особи в 1981 році, включно з її доповідями. Поруч із структурою, методами та шляхами виконання роботи МДБ цей витяг зі справи демонструє, як розвідувальні органи змушували молодь працювати на себе та використовували її зі злочинною метою.

2) Джерела для використання у школах №2: Втеча з НДР. «Спроба двох школярів прорватися через кордон».

Справа описує спробу втечі двох 15-річних школярів через внутрішньонімецький кордон у грудні 1979 року. Одного з учнів застрелили прикордонні солдати. Найбільшу частину витягів зі справи складають письмові фрагменти з описами заходів, які були вжиті МДБ заради запобігання розголосу деталей смерті родичам померлого та громадськості.

3) Джерела для використання у школах №3: «НДР — під замком». Молодь на прицілі в Штазі на прикладі оперативної процедури «Сигнал».

Витяг зі справи є частиною великого фонду документів. Оригінальний матеріал містить загалом 16 томів справ, уміщених на 2 727 сторінках. Для виконання оперативної процедури «Сигнал» могли стати поштовхом два види ситуацій: молодь брала участь у мирній варті біля Меморіалу жертв фашизму 1-го вересня 1985 року та факти фіксування поліцією лозунгів, здебільшого пацифістського змісту, серед демонстрантів у ніч із 2-го на 3-тє вересня 1985 року в центрі міста Росток. Троє підлітків із Ростока хотіли таким чином відмежуватися від байдужості та пристоусування і висловити своє ставлення до стану речей у НДР.

4) Джерела для використання у школах №4: «Ревізор»: повчальний фільм для внутрішнього перегляду в рядах МДБ на DVD. Автентичне джерело з інформацією для шкільного навчання.

В архівах ВФУ зберігаються, поруч зі справами, також тисячі фільмів та відео Штазі. Особливо корисними для укріплення образу співробітника Штазі були навчальні фільми, звідки кадри черпали навики свого підступного ремесла. Мабуть, найвідомішим таким фільмом є «Ревізор» (Штазі, 1985 р., 32 хв.). Фільм розповідає про громадянина НДР, який попадає під приціл Штазі і якому дається ім'я «Ревізор». За ним вели спостереження, переслідували і, зрештою, заарештували.

ВФУ вже роками демонструє цей фільм на виставках, форумах, семінарах для школярів та вчителів. Через високий попит, також і в колишній Східній Німеччині, відділ, відповідальний за освіту та дослідження, випустив фільм на DVD без скорочень, анонімізувавши інформацію про постраждалих, аби не порушувати їхні особисті права. До цього диска додається ще один із вичерпною довідковою інформацією до теми. Витяги зі справ та пропозиції використання матеріалів у шкільній програмі заохочують практичне застосування цих автентичних джерел в освітній роботі.

5) Джерела для використання у школах №5: «Шкільний протест 1961 р.». Штазі проти випускного класу спеціалізованої школи в Анкламі.

В справах ідеться про 12-ий клас спеціалізованої старшої середньої школи (EOS) міста Анклам та її вчителів. Висвітлюються події осені 1961 року, які сталися невдовзі після зведення Берлінської стіни. Справи свідчать про те, яким чином навіть невеликий протест — символічний протест проти примусового самозобов'язання до

військової служби — став причиною жорстких санкцій із боку владного апарату НДР, застосованих до учнів та вчителів.

Поряд із іншими вищезгаданими освітніми форматами варто також звернути увагу на виставки, що проводяться ВФУ. Там презентують відвідувачам найрізноманітніші документи МДБ, від справ, аудіо — та відеодокументів до технічних засобів нагляду. Центральним управлінням ВФУ було організовано три виставки:

а) Постійна виставка «Служба державної безпеки — владний інструмент диктатури СЕПН», відкрита з листопада 1998 року в інформаційно-документаційному центрі ВФУ в Берліні на Францозише Штрассе (неподалік Унтерден-Лінден Штрассе). Згідно з рішенням буднагляду, це приміщення необхідно було покинути. В липні 2010 року центр переїхав на Ціммер Штрассе (біля колишнього КПП Чарлі), де з січня 2011 року відкрилася нова постійна виставка, присвячена історії таємної поліції СЕПН. Виставка згодом повинна перейти до своєї остаточної локації — на Магдаленен Штрассе, 1 (Берлін-Ліхтенберг) — у колишній комплекс Міністерства держбезпеки.

б) Перша мандрівна виставка «Штазі — гарант диктатури СЕПН» тривала від 1996 року до літа 2008 року та збрала понад 270 000 відвідувачів у понад 81 місті.

в) Другу мандрівну виставку «Ворог — той, хто мислить по-іншому» за період проведення з жовтня 2008 року по серпень 2010 року відвідало понад 90 000 осіб.

Обидві мандрівні виставки демонструвалися і будуть демонструватися здебільшого на території Західної Німеччини та за кордоном.

На додаток регіональні філії ВФУ проводять набагато більше спеціальних виставок на регіональну тематику також на базі матеріалів МДБ. Після свого експонування виставки на регіональну тематику безкоштовно передаються на певний термін у школи, це також є поштовхом для учнівських доповідей та проєктних днів.

У рамках роботи із громадськістю ВФУ часто користуються документами Штазі. Наприклад, на відкритті виставки або під час вступної промови, або під час екскурсії гідями в адаптованій формі розповідається про проведені розслідування щодо діяльності МДБ у даному регіоні та їхні результати. Подібно відбувається, коли з приводу дискусій на тему перевірки працівників місцевих парламентів (т. зв. комунальних представницьких органів) на захід запрошуються представники установ ВФУ. Меншою мірою документи МДБ використовуються для окремих доповідей Федеральних уповноважених.

На офіційному сайті ВФУ публікуються, особливо з нагоди пам'ятних дат, важливі документи щодо діяльності МДБ, що вписуються в відповідний історичний контекст. Так із нагоди 20-их роковин Мирної революції була опублікована серія таких документів.

ВФУ використала особливим чином документи МДБ у серії заходів «Під замком: сценічні читання неопублікованих текстів із НДР».

У спільному проєкті разом із книжковою гільдією Гутенберга та Інес Гайпель, письменницею і професоркою Берлінської вищої школи театрального мистецтва імені Ернста Буша ВФУ звернула увагу аудиторії на імена заборонених у НДР авторів. Серія «Під замком» зібрана з творів одинадцяти неопублікованих у НДР авторів. Цитати з заведених на них справ Штазі та службових інструкцій МДБ протиставляються цій літературі в формі сценічних

читань — захоплюючий експеримент, де зустрічаються два мовні та ментальні світи, і важко собі уявити щось більш суперечливе від них.

До того Інес Гайпель разом зі своїм колегою, письменником Йоахімом Вальтером, упорядкували «Архів пригнобленої літератури НДР»; вибірка з цієї літератури вийшла накладом книжкової гільдії в серії «Замовчувана бібліотека».

Документи, наявні в архівах ВФУ, стали для «Архіву пригнобленої літератури НДР», як не парадоксально, найкращим джерелом матеріалу, оскільки тексти авторів часто конфіскували, а потім зберігали та використовували як докази на процесах. Нерідко на підставі пошуків серед документів МДБ ставало можливим повернути авторам їхні тексти.

3. Відомчий перелік документів та науково-довідковий апарат архівних документів

В основі лежать два види науково-довідкового апарату в ВФУ: картотеки, успадковані (здебільшого стосовно окремих осіб) від МДБ, та архівний пошуковий апарат, які співробітники ВФУ створили самі (йдеться про внутрішній науково-довідковий апарат ВФУ — базу даних «Освоєння справ» (САЕ) та «Електронний реєстр осіб» (ЕПР), а також про опубліковані здебільшого в інтернеті архівні описи та відомчі переліки документів, успадковані з центрального управління та регіонів.

Картотеки, успадковані від Штазі

Науково-дослідний апарат, що залишився після Штазі, містить численні особові картотеки в архівах центрального управління та на місцях. Розрізняють центральні та місцеві картотеки. Центральні картотеки призначені для централізованої перевірки обліку осіб та доступу до архівних справ. Ці картотеки, передаючись від одного службового підрозділу до іншого, велися відділом XII. Місцеві картотеки велися службовими підрозділами як доказ ведення обліку щодо особи в відповідній сфері компетенції, для доступу до детальнішої інформації всередині службового підрозділу та для пошуків інформації.

До особових картотек МДБ належать передусім вагами за численністю центральні картотеки Ф 16 (особова картотека) та Ф 22 (картотека справ), що велися в МДБ та районних адміністраціях. Довгий час вони були єдиними можливим доступом до вже заархівованих у МДБ та регіональних управліннях сховищ, архівних фондів МДБ. Ці картотеки разом із іншими центральними картотеками (Ф 77 (картотека псевдонімів) незамінні в роботі ВФУ. Нижче наводяться деякі пояснення до цього:

Ф 16 (особова картотека)

За допомогою картотеки Ф 16 Міністерством державної безпеки вівся централізований облік осіб, які перебували на обліку оперативних службових підрозділів, згідно зі службовими вказівками. В особових картотеках вказуються ім'я, прізвище, дата народження або персональний ідентифікаційний номер, місце народження та працевлаштування, а також дата обліку та відповідальний службовий підрозділ. Доступ до картотеки справ Ф 22 здійснювався за допомогою реєстраційного номера, що складався з області реєстрації, порядкового номера та року реєстрації. Загалом лише з доступом до картотеки справ Ф 22 можна дізнатися про характер справи.

Особова картотека в центральному управлінні сортована за фонетичним принципом. При пошуках це давало

можливість розпізнавання файлів, заведених на імена зі схожим звучанням.

Ф 22 (картотека справ)

Картотека справ Ф 22, з виданим у центральній особовій картотеці реєстраційним номером, використовувалася як доказ зареєстрованих МДБ справ, а також була можливістю доступу до зареєстрованих і вже архівованих документів. Ф 22 упорядкована за роками, місцем реєстрації та реєстраційним номером; справжнє ім'я особи в Ф 22 не вказане. Картотека справ містить також опис характеру справи, псевдонім, назву відповідального службового підрозділу, а також ім'я відповідального штатного співробітника МДБ. У Ф 22 також описано внесені зміни, наприклад, зміна відповідальної особи. Вказаний архівний шифр уможливує доступ до відповідної справи в архівосховищі.

Якщо на Ф 22 не вказано архівного шифру, то справа не була архівована МДБ.

Ф 77 (картотека псевдонімів)

Основу картотеки псевдонімів складають дані з картотеки справ Ф 22. Вона містить опис характеру справи, псевдонім, реєстраційний номер, назву відповідального службового підрозділу і дату реєстрації. Картотека псевдонімів використовувалася стосовно активних справ як огляд архівного фонду зареєстрованих справ та актив окремих службових підрозділів. Також вона використовувалася МДБ для підготовки статистичного аналізу. На архівованих справах із картотеки Ф 77 вказаний архівний шифр.

Науково-довідковий апарат, створений ВФУ

Бази даних

Близько десяти років тому було розпочато облік документів за допомогою розробленої ВФУ Програми освоєння справ. До сьогодні вона використовується для ведення переліку та пошуків, а також для вироблення складових науково-довідкових апаратів та повинна через кілька років змінитися новорозробленою системою.

Найбільш об'ємними базами даних в архівах ВФУ є електронні реєстри осіб. Вони містять перш за все особові дані з центральних картотек та дослідно-конструкторських робіт. Електронні реєстри осіб служать своєрідним фільтром для ведення подальших пошуків у картотеках. У центральному управлінні ця база даних налічує на сьогодні понад 8,9 мільйонів записів, у регіональних філіях загалом — 13,8 мільйонів записів.

Дані бази «Розенгольц» (Rosenholz) складаються з даних особової картотеки Ф 16/ГУР (*Головне управління розвідки, ГУР — Hauptverwaltung Aufklärung, HVA — ред.*), даних картотеки справ Ф 22/ГУР та статистичного звіту ГУР. База містить на сьогодні дані про 293 080 осіб та 57 497 справ, а також 2 038 записів щодо 1 702 статистичних звітів. Із 2003 року в базі даних «Резенгольц» було здійснено 137 278 пошуків осіб та справ. Важливою складовою роботи є також прояснення записів із особової картотеки Ф 16/ГУР. Частково погана якість зображень робить деякі фрагменти нечитабельними, що змушує проводити масштабні роботи з узгодження даних із іншими даними та картотеками. Таке прояснення інформації є вимогою для розпізнавання та підкріплення даних про конкретну особу. Крім того, були виявлені також зображення записів картотеки, які, незважаючи на всі перевірки, визнані нечитабельними, а отже, непотрібними.

Центральне управління веде та доповнює базу даних ГТО (ГУР/ГІМ/ОіБЕ) (*Головне управління розвідки, ГУР /*

Штатні та неофіційні співробітники, ГМ / Офіцери особливого призначення, ОіВЕ — ред.), яка веде облік штатних та неофіційних співробітників, осіб та справ із обліків ГРУ та офіцерів спеціального призначення. База даних ГГО налічує на сьогодні 203 779 записів.

База даних ГМ/ВР (*Штатні співробітники, ГМ / Вартовий полк, ВР — ред.*) центрального управління містить дані про штатних співробітників МДБ та вартового полку «Фелікс Дзержинський» та охоплює сьогодні записи про 277 012 осіб.

Науково-довідковий апарат на офіційному сайті ВФУ www.bstu.bund.de

Одним із пріоритетних напрямків діяльності архівів є виставлення решти науково-довідкового апарату в мережу інтернет для освоєних документів, залишених від Державної служби безпеки у центральному управлінні та регіонах.

Щодо документів центрального управління доступні зараз п'ять науково-довідкових апаратів: архівний опис секретаріатів заступників міністра Найбера, Міттіга і Шваніца, архівний опис для відділу Х (Міжнародні зв'язки), відомчий перелік документів ГУР та архівний опис до архівного фонду №2 «Загального архіву».

До цього додається презентований у 2009 році перелік фільмів та відео МДБ НДР. Перелік охоплює назву та коротку довідку про всі гідні архівування фільми та відео центрального управління МДБ та всіх регіональних управлінь за винятком приватних відео та фільмів. Також була опублікована серія відомчих переліків документів філій до службових підрозділів окружних управлінь.

Дотепер у центрі уваги були відомчі переліки документів службових підрозділів регіонального управління Нойбранденбург (Neubrandenburg) та його окружних управлінь. Поруч із багатьма службовими підрозділами та керівництвом партійної організації є доступні покажчики до всіх тамтешніх окружних управлінь. Сюди також вклю-

чено зведення документів решти регіональних управлінь: із Ростока додано декілька відомчих переліків документів регіонального управління, зведення з деяких окружних управлінь додаються. Також в інтернеті доступні переліки документів регіональних управлінь Хемніца і Магдебурга.

Презентація постійно доповнюється і слугує зразком для представлення інших філій. Розширення презентації крокує разом зі збільшенням попиту на використання відповідних документів за останні роки.

Частина V

Оцифрування документів

Поруч із освоєнням архіву ВФУ на сьогодні також працює над розробкою технічно стійких, стабільних рішень для тривалого використання т. зв. спеціальних інформаційних носіїв із метою захисту оригіналів інформації.

Залежно від виду медіа та матеріалу носія виокремлюють різні стратегії, з одного боку, виходячи з принципів зберігання, з іншого боку, з аспектів використання матеріалів. У архіві ВФУ застосовується метод оцифрування з метою створення копії оригіналу для подальшого користування і для захисту таким чином самого оригіналу. Таку процедуру проводять із фото-, відеоматеріалами та рукописами. Проте оцифровані копії аудіозаписів слугують часто т. зв. «замінним оригіналом», оскільки справжній оригінал, згідно з принципами зберігання, більше не може зберігатися або використовуватися. У такому разі оцифрування відбувається не лише для полегшення користування, але й безпосередньо для збереження



аудіоінформації; для цифрового архіву в майбутньому повинні бути розроблені цифрова стратегія консервації разом із прописаними конкретними заходами для захисту цифрової консервації.

У деталях:

Стосовно переліку фотоматеріалів в архіві ВФУ, як правило, описані лише серії зображень, переліків окремих фотографій у відомчому переліку не ведуть. Фотофонд містить позитиви, негативи, слайди, а також особливі формати: альбоми, скляні пластини або мікрозображення.

В оцифрованому вигляді для використання самим архівом і користувачами фото представлені в єдиному розширенні 300 dpi у форматі A4 в нестиснутому вигляді як TIFF-файл та стиснутому як JPG-файл. Для швидкого знаходження на екрані також створюється третій екземпляр як іконка зображення розширенням 72 dpi.

Використання фотографій відбувається відповідно до запитів користувачів.

Оригінали зображень скануються в повному вигляді та без жодних коректур.

Можливою є видача як цифрових, так і аналогових фото. За 2009 рік було виготовлено близько 1 500 позитивів та репронегативів. Тенденція щодо користування та видачі рухається однозначно в бік оцифрованих зразків. За 2009 рік для користування було виготовлено понад 6 500 оцифрованих зразків.

Проте забезпечення довготривалості збереження інформації фотографій відбувається, як правило, за аналоговим принципом на плівку. Деякими винятками є плівкові матеріали на нітратній основі. За останні кілька років вдалося потроху ідентифікувати фотонегативи на нітратній основі та виокремити їх із запасів. Станом на сьогодні для цих 2 700 зображень, а також для майбутнього обробленого матеріалу на нітратній основі, передбачені заміні копії на основі поліестеру та цифровий зразок для користування. Після детальної перевірки якості репродукованих оригінали утилізують належним чином.

Фільми та відео зі спадщини МДБ зберігаються в форматі Betacam SP і в такому ж вигляді використовуються. Тут ВФУ була і є у вигідному становищі, оскільки володіє достатньою кількістю старої техніки для резервного копіювання дев'яти різних відеоформатів.

Коли 27 жовтня 2009 року вперше святкували День аудіовізуальної спадщини, представники ВФУ були запрошені для доповіді в ІПН (*Institut für Nationale Gedenken, IPN — ред.*). Цей день нагадує про «Рекомендацію про охорону та збереження рухомих зображень», опубліковану ЮНЕСКО 27 жовтня 1980 року. Цей новий день, ініційований ЮНЕСКО, повинен сприяти жвавішому донесенню аудіовізуальної спадщини до громадської свідомості та приверненню уваги до її захисту. Таким чином внаслідок професійного обміну думками дійшло до практичної підтримки — колегам із ІПН подарували VOR-магнітофон для освоєння свого архіву.

На даний час на стадії будівництва знаходиться спеціальна кімната для редагування відео. Ця розробка пришвидшить масштабні роботи з анонімізації та якісно поліпшить зразки для видачі користувачам.

Уже розпочато розробку ідей щодо довготривалого архівування фільмів та відео.

Стосовно аудіофонду, то оцифровування аналогових звуконосіїв не лише полегшить користування інформа-

цією, адже тут також повинні бути вжиті заходи з забезпечення довготривалого збереження інформації.

Оцифровування аналогової аудіоінформації здійснюється в WaveLab, професійному аудіоредакторі. Згідно з міжнародними стандартами та якістю аналогової вихідної інформації, аудіодані перекодовуються у формат WAV із частотою 48 кГц зі швидкістю передачі даних у 24 біт, моно (в поодиноких випадках стерео або двоголосі). Як робочі копії аудіодані зберігають у форматі MP3. WaveLab дає можливість опрацювання звукових даних без потреби використання цифрових заміних копій.

Готові оцифровані дані наразі доступні лише в аудіоцифровій базі даних, внутрішньо розробленій ВФУ, в центральному управлінні. В ній зібрані вручну формальні та технічні метадані з процесу оцифровування. Також присутня функція для ведення пошуку серед усіх метаданих. Це уможливорює структурований мультидоступ різних внутрішніх користувачів центрального управління до аудіоцифрових зразків. Функції експорту, відтворення та редагування додаються.

Звукові носії, яким не загрожує значне псування, зберігаються після проведення процедури оцифровування надалі у своїй аналоговій формі.

Оцифровані аудіодані потім суттєво економлять ресурси при видачі для користування. Загалом економиться близько третини робочого часу за видачу цифрового зразка, ніж це відбувалося з аналоговим.

За 2009 рік було програно близько 650 записів із загальною тривалістю близько 50.000 хвилин.

Перспектива:

До середини 2011 року проектна група ВФУ повинна внутрішньо розробити концепцію для забезпечення довготривалості збереження/довготривалого архівування в цифровому форматі.

Це напрацювання повинне окреслити стратегічні засади, на базі яких згодом міг би бути проведений реалізаційний проект ВФУ.

Термінова вимога до дій виникає з того факту, що завдяки оцифровуванню аудіофонду, тепер його більшість наповнюють т. зв. «замінні оригінали», тобто аналогові вихідні матеріали більше не доступні в первинній формі.

Таким чином цей фонд потребував особливої уваги в контексті збереження автентичності та цілісності цифрових об'єктів.

Концепція цифрового довготривалого архівування повинна прояснити професійні, правові, організаторські та технічні умовності для цього. Також потрібно провести перевірку вимог, які виникають зі створеного конфлікту між процедурою цифрового резервного копіювання, законними завданнями ВФУ та вимогами щодо використання матеріалів. Для цього ВФУ прагне налагодити співпрацю з іншими архівами, особливо із Федеральним архівом.

Частина VI

Бібліографія публікацій установи

Станом на 18.10.2010 р.

Відділ освіти та досліджень

Анатомія Служби державної безпеки, історія, структура, методи

Довідник МДБ

Roland Wiedmann (Bearb.): Die Organisationsstruktur des Ministeriums für Staatssicherheit 1989, Teil V/1, 408 S., Berlin 1995. Номінальна плата — 10,00 € (доступно лише як PDF-файл)

Jens Gieseke: Die hauptamtlichen Mitarbeiter des Ministeriums für Staatssicherheit, Teil IV/1, 107 S., 2. Aufl., Berlin 1996. Номінальна плата — 5,00 €

Bernd Eisenfeld: Die Zentrale Koordinierungsgruppe: Bekämpfung von Flucht und Übersiedlung, Teil III/17, 52 S., 2 Aufl., Berlin 1996. Номінальна плата — 5,00 €

Tobias Wunschik: Die Hauptabteilung XXII: «Terrorabwehr», Teil III/16, 56 S., 2. Aufl., Berlin 1995. Номінальна плата — 2,50 €

Günter Förster: Die Juristische Hochschule des Ministeriums für Staatssicherheit, Teil III/6, 41 S., Berlin 1996. Номінальна плата — 2,50 €

Maria Haendcke-Hoppe-Arndt: Die Hauptabteilung XVIII: Volkswirtschaft, Teil III/10, 130 S., Berlin 1997. Номінальна плата — 5,00 €

Hanna Labrenz-Weiß: Die Hauptabteilung II: Spionageabwehr, Teil III/7, 79 S., 2., durchges. Aufl., Berlin 2001. Номінальна плата — 5,00 € (доступно лише як PDF-файл)

Silke Schumann: Die Parteiorganisation der SED im MfS, Teil III/20, 89 S., 3. Aufl., Berlin 2002. Номінальна плата — 5,00 €

Jens Gieseke (Hg.): Wer war wer im Ministerium für Staatssicherheit. Kurzbiographien des MfS-Leitungspersonals 1950 bis 1989, Teil V/4, 84 S., Berlin 1998. Номінальна плата — 5,00 €

Reinhard Buthmann: Die Objektdienststellen des MfS, Teil II/3, 25 S., Berlin 1999. Номінальна плата — 2,50 €

Hubertus Knabe: Die Rechtsstelle des MfS, Teil III/4, 21 S., Berlin 1999. Номінальна плата — 2,50 €

Reinhard Buthmann: Die Arbeitsgruppe Bereich Kommerzielle Koordinierung, Teil III/11, 67 S., 2. Aufl., Berlin 2004. Номінальна плата — 5,00 €

Roger Engelmann, Frank Joestel: Grundsatzdokumente des MfS, Teil V/5, 508 S., Berlin 2004. Номінальна плата — 10,00 € (доступно лише як PDF-файл)

Johannes Beleites: Abteilung XIV: Haftvollzug, Teil III/9, 65 S., Berlin 2004. Номінальна плата — 5,00 €

Stephan Wolf: Hauptabteilung I: NVA und Grenztruppen, Teil III/13, 102 S., 2., durchges. Aufl., Berlin 2005. Номінальна плата — 5,00 €

Hanna Labrenz-Weiß: Die Abteilung M, Teil III/19, 48 S., Berlin 2005. Номінальна плата — 2,50 € (доступно лише як PDF-файл)

Довідник МДБ

Monika Tantzsch: Hauptabteilung VI: Grenzkontrollen, Reise— und Touristenverkehr, Teil III/14, 109 S., Berlin 2005. Номінальна плата — 5,00 €

Angela Schmole: Abteilung 26: Telefonkontrolle, Ab-hörmaßnahmen und Videoüberwachung, Teil III/19, 66 S., 2., durchges. Aufl., Berlin 2009. Номінальна плата — 5,00 €

Thomas Auerbach, Matthias Braun, Bernd Eisenfeld, Gesine von Prittwitz, Clemens Vollnhals: Hauptabteilung XX: Staatsapparat, Blockparteien, Kirchen, Kultur, «politischer Untergrund», 179 S., Berlin 2008. Номінальна плата — 5,00 €

Helmut Müller-Enbergs: Die inoffiziellen Mitarbeiter, 53 S., Berlin 2008. Номінальна плата — 2,50 €

Tobias Wunschik: Hauptabteilung VII: Ministerium des Innern, Deutsche Volkspolizei, 99 S., Berlin 2009. Номінальна плата — 5,00 €

Roger Engelmann, Frank Joestel: Die Zentrale Auswertungs— und Informationsgruppe, 100 S., Berlin 2009. Номінальна плата — 5,00 €

Walter Süß: Die Staatssicherheit im letzten Jahrzehnt der DDR. Geschichte der Staatssicherheit, 114 S., Berlin 2009. Номінальна плата — 5,00 €

Andreas Schmidt: Hauptabteilung III: Funkaufklärung und Funkabwehr (mit Karte des Stützpunktsystems), 245 S., Berlin 2010. Номінальна плата — 5,00 €

Документи (серія А)

Günter Förster: Die Dissertationen an der «Juristischen Hochschule» des MfS. Eine annotierte Bibliographie, 143 S., 2. Aufl., Berlin 1997. Номінальна плата — 5,00 €

Silke Schumann: Vernichten oder Offenlegen? Zur Entstehung des Stasi-Unterlagen-Gesetzes. Dokumentation der öffentlichen Debatte 1990/1991, 349 S., 2. Aufl., Berlin 1997. Номінальна плата — 5,00 €

Günter Förster: Bibliographie der Diplomarbeiten und Abschlußarbeiten an der Hochschule des MfS, 577 S., Berlin 1998. Номінальна плата — 10,00 €

Frank Joestel (Hg.): Strafrechtliche Verfolgung politischer Gegner durch die Staatssicherheit im Jahre 1988. Der letzte Jahresbericht der MfS-Hauptabteilung Untersuchung, 128 S., 2. Aufl., Berlin 2004. Номінальна плата — 5,00 €

Аналізи та доповіді (серія В)

Ausreisen oder dableiben? Regulierungsstrategien der Staatssicherheit (öffentliche Veranstaltung am 26. Oktober 1995), 129 S., 2. Aufl., Berlin 1998. Номінальна плата — 5,00 €

Bodo Wegmann, Monika Tantzsch: Soud: Das geheimdienstliche Datennetz des östlichen Bündnissystems, 104 S., Berlin 1996. Номінальна плата — 5,00 €

Walter Süß: Zu Wahrnehmung und Interpretation des Rechtsextremismus in der DDR durch das MfS, 106 S., 3. Aufl., Berlin 2000. Номінальна плата — 5,00 €

Reinhard Buthmann: Hochtechnologien und Staatssicherheit. Die strukturelle Verankerung des MfS in Wissenschaft und Forschung der DDR, 311 S., 2., durchges. Aufl., Berlin 2000. Номінальна плата — 5,00 €

Відділ освіти та досліджень інформує

Helmut Müller-Enbergs: IM-Statistik 1985-1989, 66 S., (3/1993). Номінальна плата — 1,50 €

Jens Gieseke: Die Hauptamtlichen 1962. Zur Personalstruktur des Ministeriums für Staatssicherheit, 51 S., (1/1994). Номінальна плата — 1,50 €

Roger Engelmann: Zu Struktur, Charakter und Bedeutung der Unterlagen des Ministeriums für Staatssicherheit, 63 S., (3/1994). Номінальна плата — 2,50 €

Walter Süß: Entmachtung und Verfall der Staatssicherheit. Ein Kapitel aus dem Spätherbst 1989, 75 S., (5/1994). Номінальна плата — 2,50 €

Jens Gieseke: Doktoren der Tschechistik. Die Promovenden der «Juristischen Hochschule» der MfS, 29 S., (6/1994). Номінальна плата — 2,50 €

Roger Engelmann, Silke Schumann: Kurs auf die entwickelte Diktatur. Walter Ulbricht, die Entmachtung Ernst Wollwebers und die Neuausrichtung des Staats-sicherheitsdienstes 1956/57, 81 S., (1/1995). Номінальна плата — 5,00 €

Andreas Niemann, Walter Süß: «Gegen das Volk kann nichts mehr entschieden werden». MfS und SED im Bezirk Neubrandenburg 1989. (Die Entmachtung der Staatssicherheit in den Regionen, Teil 1), 71 S., (12/1996), 2. Aufl., Berlin 1997. Номінальна плата — 2,50 €

Stephan Fingerle, Jens Gieseke: «Partisanen des Kalten Krieges». Die Untergrundtruppe der Nationalen Volksarmee 1957 bis 1962 und ihre Übernahme durch die Staatssicherheit, 70 S., (14/1996). Номінальна плата — 2,50 €

Clemens Vollnhals: Die kirchenpolitische Abteilung des Ministeriums für Staatssicherheit, 43 S., (16/1997), 2. Aufl., Berlin 1997. Номінальна плата — 2,50 €

Walter Süß: Das Verhältnis von SED und Staats-sicherheit. Eine Skizze seiner Entwicklung, 36 S., (17/1997), 2. Aufl., Berlin 1998. Номінальна плата — 2,50 €

Tobias Wunschik: Die maoistische KPD/ML und die Zerschlagung ihrer «Sektion DDR» durch das MfS, 45 S., (18/1997), 2. Aufl., Berlin 1998. Номінальна плата — 2,50 €

Holger Horsch: «Hat nicht wenigstens die Stasi die Stimmung im Lande gekannt?» MfS und SED im Bezirk Karl-Marx-Stadt (Die Entmachtung der Staatssicherheit in den Regionen, Teil 3), 59 S., (19/1997), 2. Aufl., Berlin 1998. Номінальна плата — 2,50 €

Volker Höffer: «Der Gegner hat Kraft». MfS und SED im Bezirk Rostock (Die Entmachtung der Staatssicherheit in den Regionen, Teil 4), 63 S., (20/1997). Номінальна плата — 2,50 €

Eberhard Stein: «Sorgt dafür, dass sie die Mehrheit nicht hinter sich kriegen!» MfS und SED im Bezirk Erfurt (Die Entmachtung der Staatssicherheit in den Regionen, Teil 5), 57 S., (22/1999). Номінальна плата — 2,50 €

Andrzej Paczkowski: Terror und Überwachung. Die Funktion des Sicherheitsdienstes im kommunistischen System in Polen von 1944-1956, 37 S., (23/1999). Номінальна плата — 2,50 €

Joachim Lampe: Juristische Aufarbeitung von Westspionage, 35 S., (24/1999), 3., durchges. Aufl., Berlin 2002. Номінальна плата — 2,50 €

Gudrun Weber: Stille Post. Neue Wege der Westarbeit in der Vertriebsorganisation des MfS in den sechziger Jahren, 65 S., (25/2005). Номінальна плата — 2,50 €

Arno Polzin: Der Wandel Robert Havemanns vom Inoffiziellen Mitarbeiter zum Dissidenten im Spiegel der MfS-Akten, 59 S., 2., überarb. Aufl., Berlin 2006, (26/2005). Номінальна плата — 2,50 €

Regina Teske: Staatssicherheit auf dem Dorfe. Zur Überwachung der ländlichen Gesellschaft vor der Vollkollektivierung 1952 bis 1958, 109 S., (27/2006). Номінальна плата — 5,00 € (зараз не доступно)

Helmut Müller-Enbergs: «Rosenholz». Eine Quellen-kritik, 234 S., (28/2007). Номінальна плата — 5,00 € (доступно лише як PDF-файл)

Окремі публікації

Joachim Granzow: Die Löwengrube. Als Arzt in DDR—Haftanstalten Mitte der fünfziger Jahre. Ein Erlebnis-bericht, 215 S., 2. Aufl., Berlin 2006. Номінальна плата — 5,0 €

Науково-популярні книги

Bernd Eisenfeld, Roger Engelmann: 13.8.1961: Mauerbau, Fluchtbewegung und Machtsicherung. Mit einem Vorwort von Marianne Birthler, 120 S., Berlin 2001. Номінальна плата — 5,00 €

[Buchhandelsausgabe «Mauerbau, Fluchtbewegung und ...», Verlag Edition Temmen: 13,00 €]

Ilko-Sascha Kowalczyk: «17. Juni 1953: Volksaufstand in der DDR». Ursachen-Abläufe-Folgen. Mit einem Vorwort von Marianne Birthler, 312 S., Berlin 2003. Номінальна плата — 10,00 €

[Buchhandelsausgabe «17. Juni 1953: Volksaufstand in der DDR» Verlag Edition Temmen: 19,90 €]

Зазначені публікації ВФУ, як довідник МДБ, документи (серія А), аналізи та доповіді (серія В), інформатори відділу освіти та досліджень, науково-популярні книги в м'якій палітурці, видаються лекторам, школярам, студентам та освітнім закладам за зниженою номінальну плату, а саме:

Номінальна плата при видачі одного примірника	Знижена номінальна плата при видачі одного примірника лекторам, школярам, студентам, освітнім закладам	Знижена номінальна плата при видачі багатьох примірників (мін. 5 екз.) освітнім закладам
10.00 €	5.00 €	2.00 €
5.00 €	2.50 €	1.00 €
4.00 €	2.00 €	1.00 €
2.50 €	2.50 €	1.00 €
2.00 €	2.00 €	1.00 €

Школярі та студенти можуть отримати знижку на номінальну плату, показавши свій учнівський або студентський квиток, лектори — показавши посвідчення освітньої установи.

Більший тираж тієї самої публікації (мін. 5 примірників) видається лекторам за зниженою номінальною платою в разі, коли наявне підтвердження освітнього закладу щодо викладацької діяльності в ньому даного педагога. Для доказу достатньо подати письмове замовлення на публікації на фірмовому бланку відповідного освітнього закладу.

Федеральне агентство з питань громадянської освіти в співпраці з ВФУ

Jens Gieseke unter Mitarbeit von Doris Hubert: Die DDR-Staatssicherheit. Schild und Schwert der Partei, 120 S. Номінальна плата — 2,00 €

Jens Gieseke with Doris Hubert: The GDR State Security. Shield and Sword of the Party, 120 S. Номінальна плата — 2,00 €

Земельний уповноважений із питань документів Служби держбезпеки колишньої НДР федеративної землі Мекленбург-Передня Померанія в співпраці з ВФУ: Johannes Beleites: Schwerin. Demmlerplatz. Die Untersuchungshaftanstalt des Ministeriums für Staatssicherheit. Номінальна плата — 5,00 €

Тюринзький інститут підвищення кваліфікації вчителів, розвитку навчального плану та медіа (ТГІЛЛМ в м. Бад Берка) в співпраці з ВФУ: Fluchtgeschichten. Materialien zur Aufarbeitung der Geschichte, Bad Berka 2001. Номінальна плата — 2,00 €

Тюринзький інститут підвищення кваліфікації вчителів, розвитку навчального плану та медіа: Mut zum Widerstand. Materialien Heft 69, Bad Berka 2002. Номінальна плата — 2,00 €

Регіональна філія в Ерфурті

Petra Saar, Marion Wagner: Stasi-Stücke. Szenische Umsetzungen von Fällen aus MfS-Akten zum Lesen und Nachspielen für Schüler, 76 S., Erfurt 2004. Номінальна плата — 2,00 €

Виставковий каталог

«Feind ist, wer anders denkt». Eine Ausstellung über die Staatssicherheit der DDR, 88 S., 2., überarb. Aufl., Berlin 2009. Номінальна плата — 5,00 €

CD-ROM

«Die Aufarbeiter» Ein Blick in die Arbeit der Stasi-Unterlagen-Behörde. Номінальна плата — 2,00 €

DVD

Doppel-DVD: «Revisor». Überwachung, Verfolgung, Inhaftierung durch das MfS: Ein Fallbeispiel für den Unterricht. BStU für Schulen. Quellen für die Schule 4, Film— DVD eines Stasi-Lehrvideos und Bildungs-DVD mit Begleitmaterial, Redaktion: Axel Janowitz, Gudrun Krauß, Hans-Peter Löhn, Andreas Schiller, Unterrichtseinheit: Tobias Schmuck, Koblenz 2008. Номінальна плата — 4,00 €

«Ein Volk unter Verdacht»— Die Staatssicherheit der DDR, Ein Unterrichtsfilm der BStU für Schüler und Schülerinnen aller Schultypen ab der 9. Klasse, Regie: Franziska Schlotterer, Zusätzlich zu dem 40minütigen Dokumentarfilm enthält die

DVD Materialien zur Vor— und Nachbereitung der Thematik im Unterrichtsgespräch, Berlin 2010. Номінальна плата — 5,00 €

Безкоштовно доступні публікації установи

Zweiter, Dritter, Vierter, Fünfter, Sechster, Siebenter, Achter und Neunter Tätigkeitsbericht der Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik

Gesetz über die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik (Stasi-Unterlagen-Gesetz-StUG) vom 20. Dezember 1991

Act Regarding the records of the state security service of the former German Democratic Republic (Stasi Records Act) of 20 December 1991

Abkürzungsverzeichnis: Häufig verwendete Abkürzungen und Begriffe des Ministeriums für Staatssicherheit, 128 S., 9. Aufl., Berlin 2009

Entscheidungen gegen das Schweigen, 15. Jahre Einsicht in die Stasi-Unterlagen, Berlin 2007

The «European Network of Official Authorities in Charge of the Secret-Police Files» a Reader on their Legal Foundations, Structures and Activities, 82 S., Berlin 2009, inklusive CD (Диск містить описи законів, що регулюють ведення аналізу, інституцій-членів «Європейської мережі установ, відповідальних із питань справ таємної поліції» англійською мовою). Herausgegeben von der Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR, Redaktion: Reiner Schiller-Dickhut, Bert Rosenthal (BStU)

Das «Europäische Netzwerk der für die Geheimpolizeiakten zuständigen Behörden» ein Reader zu ihren gesetzlichen Grundlagen, Strukturen u. Aufgaben, 88 S., Berlin 2010 (ohne CD), Herausgegeben von der Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR, Redaktion: Reiner Schiller-Dickhut, Bert Rosenthal (BStU)

Замовлення надсилати на адресу Федеральної уповноваженої з питань документів Служби державної безпеки колишньої Німецької Демократичної Республіки, відділ освіти та досліджень №2, п. Клюге:

Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik Abteilung Bildung und Forschung 2

Frau Kluge

10106 Berlin

E-Mail: publikation@bstu.bund.de

Telefon: 030 / 2324-8803 030 / 18 665-8803 (IVBB)

Fax: 030 / 2324-8809 030 / 18 665-8809 (IVBB)

Багато публікацій доступні для завантаження як PDF-файли за адресою: www.bstu.de/Publikationen

Доступні в книгарнях:

Відділ освіти та досліджень, аналізи та документи

Наукова серія федеральних уповноважених у видавництві «CH. Links Verlag», Berlin

Band 1: Klaus-Dietmar Henke, Roger Engelmann (Hg.): Aktenlage. Die Bedeutung der Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes für die Zeitgeschichtsforschung, 244 S., 2. Aufl., Berlin 1996, 15,50 €, ISBN 3-86153-098-8

Band 2: Karl Wilhelm Fricke: Akten-Einsicht. Rekonstruktion einer politischen Verfolgung. Mit einem Vor-wort von

Joachim Gauck, 264 S., 4., akt. Aufl., Berlin 1996, 17,50 €, ISBN 3-86153-099-6

Band 3: Helmut Müller-Enbergs (Hg.): Inoffizielle Mitarbeiter des Ministeriums für Staatssicherheit. Richtlinien und Durchführungsbestimmungen, 544 S., 3., durchges. Aufl., Berlin 2001, 20,50 €, ISBN 3-86153-101-1

Band 4: Matthias Braun: Drama um eine Komödie. Das Ensemble von SED und Staatssicherheit, FDJ und Kulturministerium gegen Heiner Müllers «Die Umsiedlerin oder Das Leben auf dem Lande» im Oktober 1961, 172 S., 2., durchges. Aufl., Berlin 1996, 12,00 €, ISBN 3-86153-102-X

Band 5: Siegfried Suckut (Hg.): Wörterbuch der Staatssicherheit. Definitionen zur «politisch-operativen Arbeit», 472 S., 3., durchges. Aufl., Berlin 2001, 20,50 €, ISBN 3-86153-111-9

Band 6: Joachim Walther: Sicherungsbereich Literatur. Schriftsteller und Staatssicherheit in der Deutschen Demokratischen Republik, 888 S., Berlin 1996, 34,80 €, ISBN 3-86153-121-6

Band 7: Clemens Vollnhals (Hg.): Die Kirchenpolitik von SED und Staatssicherheit. Eine Zwischenbilanz. 464 S., 2., durchges. Aufl., Berlin 1997, 24,50 €, ISBN 3-86153-122-4

Band 8: Siegfried Suckut, Walter Süß (Hg.): Staatspartei und Staatssicherheit. Zum Verhältnis von SED und MfS, 351 S., Berlin 1997, 19,50 €, ISBN 3-896153-131-3

Band 9: Silke Schumann: Parteierziehung in der Geheimpolizei. Zur Rolle der SED im MfS der fünfziger Jahre, 218 S., Berlin 1997, 10,00 €, ISBN 3-86153-146-1

Band 10: Helmut Müller-Enbergs (Hg.): Inoffizielle Mitarbeiter des Ministeriums für Staatssicherheit. Teil 2: Anleitungen für die Arbeit mit Agenten, Kundschaftern und Spionen in der Bundesrepublik Deutschland, 1118 S., 2. Aufl., Berlin 1998, 34,80 €, ISBN 3-86153-145-3

Band 11: Karl Wilhelm Fricke, Roger Engelmann (Hg.): Konzentrierte Schläge. Staatssicherheitsaktionen und politische Prozesse in der DDR 1953-1956, 359 S., Berlin 1998, 19,50 €, ISBN 3-86153-147-X

Band 12: Reinhard Buthmann: Kaderversicherung im Kombinat VEB Carl Zeiss Jena. Die Staatssicherheit und das Scheitern des Mikroelektronikprogramms, 256 S., Berlin 1997, 12,50 €, ISBN 3-86153-153-4

Band 13: Clemens Vollnhals: Der Fall Havemann. Ein Lehrstück politischer Justiz, 312 S., 2., akt. Aufl., Berlin 1998, 15,50 €, ISBN 3-86153-215-8

Band 14: Sonja Süß: Politisch mißbraucht? Psychiatrie und Staatssicherheit in der DDR, 773 S., 2. Aufl., Berlin 1998, 29,50 €, ISBN 3-86153-173-9

Band 15: Walter Süß: Staatssicherheit am Ende. Warum es den Mächtigen nicht gelang, 1989 eine Revolution zu verhindern, 815 S., 2. Aufl., Berlin 1999, 29,50 €, ISBN 3-86153-181-X

Band 16: Roger Engelmann, Clemens Vollnhals (Hg.): Justiz im Dienste der Parteiherrschaft. Rechtspraxis und Staatssicherheit in der DDR, 574 S., Berlin 1999, 24,50 €, ISBN 3-86153-184-4

Band 17: Thomas Auerbach: Einsatzkommandos an der unsichtbaren Front. Terror— und Sabotagevorbereitungen des MfS gegen die Bundesrepublik. Mit einem Vorwort von Ehrhart Neubert, 192 S., 5. Aufl., Berlin 2004, 10,00 €, ISBN 3-86153-183-6

Band 18: Hubertus Knabe: West-Arbeit des MfS. Das Zusammenspiel von «Aufklärung» und «Abwehr», 597 S., 2. Aufl., Berlin 1999, 24,50 €, ISBN 3-86153-182-8

Band 19: Wolfgang Buschfort: Parteien im Kalten Krieg. Die Ostbüros von SPD, CDU und FDP 264 S., Berlin 2000, 15,50 €, ISBN 3-86153-226-3

Band 20: Jens Gieseke: Die hauptamtlichen Mitarbeiter der Staatssicherheit. Personalstruktur und Lebenswelt, 615 S., Berlin 2000, 24,50 €, ISBN 3-86153-227-1

Helmut Müller-Enbergs: Inoffizielle Mitarbeiter des Ministeriums für Staatssicherheit. Teil 3: Statistiken, 800 S., Berlin 2008, 39,90 €, ISBN: 3-86153-441-X

Аналізи та документи

Наукова серія федеральних уповноважених у видавництві «Edition Temmen», Bremen

Band 21: Ehrhart Neubert, Bernd Eisenfeld (Hg.): Macht — Ohnmacht — Gegenmacht. Grundfragen zur politischen Gegnerschaft in der DDR, 457 S., Bremen 2001, 24,90 €, ISBN 3-86108-792-8

Band 22: Hans-Peter Löhn: Spitzbart, Bauch und Brille — sind nicht des Volkes Wille! Der Aufstand am 17. Juni 1953 in Halle an der Saale, 212 S., Bremen 2003, 10,90 €, ISBN 3-86108-373-6

Band 23: Georg Herbstritt, Helmut Müller-Enbergs (Hg.): Das Gesicht dem Westen zu ... DDR-Spionage gegen die Bundesrepublik Deutschland, 458 S., Bremen 2003, 22,90 €, ISBN 3-86108-388-4

Band 24: Karl Wilhelm Fricke, Roger Engelmann: Der «Tag X» und die Staatssicherheit. 17. Juni 1953-Reaktionen und Konsequenzen im DDR-Machtapparat, 347 S., Bremen 2003, 17,90 €, ISBN 3-86108-386-8

Band 25: Bernd Eisenfeld, Ilko-Sascha Kowalczyk und Ehrhart Neubert: Die verdrängte Revolution. Der Platz des 17. Juni 1953 in der deutschen Geschichte, 847 S., Bremen 2004, 29,90 €, ISBN 3-86108-387-6

Band 26: Matthias Braun: Die Literaturzeitschrift «Sinn und Form». Ein ungeliebtes Aushängeschild der SED-Kulturpolitik, 229 S., Bremen 2004, 11,90 €, ISBN 3-86108-398-1

Аналізи та документи

Наукова серія федеральних уповноважених у видавництві «Vandenhoeck & Ruprecht», Göttingen

Band 27: Roger Engelmann, Ilko-Sascha Kowalczyk (Hg.): Volkserhebung gegen den SED-Staat. Eine Bestandsaufnahme zum 17. Juni 1953, 478 S., Göttingen 2005, 32,90 €, ISBN 3-525-35004-X

Band 28: Henry Leide: NS-Verbrecher und Staatssicherheit. Die geheime Vergangenheitspolitik der DDR, 448 S., 3. Aufl., Göttingen 2007, 29,90 €, ISBN 3-525— 35018-X

Band 29: Georg Herbstritt: Bundesbürger im Dienst der DDR-Spionage. Eine analytische Studie, 459 S., Göttingen 2007, 29,90 €, ISBN 978-3-525-35021-8

Band 30: Jens Gieseke: Staatssicherheit und Gesellschaft. Studien zum Herrschaftsalltag in der DDR, 391 S., Göttingen 2007, 27,90 €, ISBN 978-3-525-35083-6

Band 31: Matthias Braun: Kulturinsel und Machtinstrument. Die Akademie der Künste, die Partei und die Staatssicherheit, 463 S., Göttingen 2007, 31,90 €, ISBN 978-3-525-35049-2

Band 32: Roger Engelmann, Thomas Großbölting, Hermann Wentker (Hg.): Kommunismus in der Krise. Die Entstalinisierung 1956 und die Folgen, 478 S., Göttingen 2008, 34,90 €, ISBN 978-3-525-35052-2

Band 33: Lukasz Kaminski, Krzysztof Persak und Jens Gieseke (Hg.): Handbuch der kommunistischen Geheimdienste in Osteuropa 1944-1991, 583 S., Göttingen 2009, 39,90 €, ISBN 978-3-525-35100-0

**НДР очима Штазі: таємні звіти керівництву СЕПН
Видання федеральних уповноважених у видавництві «Vandenhoeck & Ruprecht», Göttingen**

Die DDR im Blick der Stasi 1976. Die geheimen Berichte an die SED-Führung, herausgegeben von Siegfried Suckut, 320 S., mit Datenbank auf CD-ROM, Göttingen 2009, 29,90 €, ISBN 978-3-525-37300-2

Науково-популярні книги

Bernd Eisenfeld, Roger Engelmann: 13.8.1961: Mau-erbau, Fluchtbewegung und Machtsicherung, 120 S., Bremen 2001, 13,00 €, ISBN 3-86108-790-1

Ilko-Sascha Kowalczyk: «17. Juni 1953: Volksauf-stand in der DDR». Ursachen-Abläufe-Folgen, 312 S., Bremen 2003, 19,90 €, ISBN 3-86108-385-X

Підсерія: Biografische Quellen im Verlag Edition Temmen, Bremen

Band 1: Peter Eisenfeld: «rausschmeißen...». Zwanzig Jahre politischer Gegnerschaft in der DDR, 504 S., Bremen 2002, 24,90 €, ISBN 3-86108-342-6

Band 2: Wolfgang Schollwer: «Gesamtdeutschland ist uns Verpflichtung». Aufzeichnungen aus dem FDP-Ostbüro 1951-57, 298 S., Bremen 2004, 15,90 €, ISBN 3-86108-043-5

Підсерія: Biografische Quellen im Verlag Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen

Band 3: Dietmar Riemann: Laufzettel. Tagebuch einer Ausreise, 512 S., Göttingen 2005, 29,90 €, ISBN 3-525-35800-8

Одиночні публікації

Науково-дослідний центр із питань військової історії в Потсдамі в співпраці з ВФУ

Links-Verlag: Torsten Diedrich, Ilko-Sascha Kowalczyk: Staatsgründung auf Raten?, 435 S., Berlin 2005, 29,90 €, ISBN 978-3-86153-380-4

Links-Verlag: Torsten Diedrich, Walter Süß (Hrsg.): Militär und Staatssicherheit im Sicherheitskonzept der Warschauer-Pakt-Staaten, 370 S., Berlin 2010, 34,90 €, ISBN 978-3-86153-610-9

Федеральний фонд переоцінки диктатури СЕПН у співпраці з ВФУ

Links-Verlag: Christian Halbrock: «Stasi-Stadt» — Die MfS-Zentrale in Berlin-Lichtenberg, Ein historischer Rundgang um das ehemalige Hauptquartier des DDR—Staatssicherheitsdienstes. Mit einem Vorwort von Marianne BIRTHLER, 75 S., Berlin 2009, 12,90 €, ISBN 978-3-86153-520-1

Lukas-Verlag: Christian Halbrock: «Mielkes Revier»: Stadtraum und Alltag rund um die MfS-Zentrale in Berlin-Lichtenberg, 253 S., Berlin 2010, 19,80 €, ISBN 978-3-86732-073-3

Асоціація «Robert-Havemann-Gesellschaft e.V.» у співпраці з ВФУ

Werner Theuer und Arno Polzin unter Mitarbeit von Dr. Bernd Florath: AKTEN LANDSCHAFT Havemann. Nachlass und Archivbestände zu Robert Havemann, 576 S., Berlin 2008, 25,00 €, ISBN 978-3-938857-07-6

Робоча група з архівно-наукового аналізу

Архів діяльності Служби державної безпеки НДР

Наукова серія федеральних уповноважених у видавництві «Lit Verlag», Münster

Band 1: Dagmar Unverhau: Das «NS-Archiv» des Ministeriums für Staatssicherheit. Stationen einer

Entwicklung, 258 S., 2., durchges. Aufl., Münster 2004, 19,90 €, ISBN 3-8258-3512-x

Band 2: Dagmar Unverhau (Hg.): Das Stasi-Unterlagen-Gesetz im Lichte von Datenschutz und Archivgesetzgebung. 320 S., 2., durchges. Aufl., Münster 2003, 20,90 €, ISBN 3-8258-3924-9

Band 3: Dagmar Unverhau (Hg.) unter Mitarbeit von Roland Lucht: Lustration, Aktenöffnung, demokratischer Umbruch in Polen, Tschechien, der Slowakei und Ungarn, 410 S., 2., durchges. Aufl., Münster 2005, 19,90 €, ISBN 3-8258-4515-x

Band 4: Abteilung Archivbestände der BStU (Hg.): Findbuch zum «Archivbestand 2: Allgemeine Sachablage» des Ministeriums für Staatssicherheit der DDR, 328 S., Münster 2001, 12,90 €, ISBN 3-8258-5543-0

Band 5: Dagmar Unverhau (Hg.): Kartenverfälschung als Folge übergroßer Geheimhaltung? Eine Annäherung an das Thema Einflußnahme der Staatssicherheit auf das Kartenwesen der DDR, 306 S., 3., durchges. Aufl., Münster 2006, 19,90 €, ISBN 3-8258-5964-9

Band 6: Dagmar Unverhau (Hg.): Hatte «Janus» eine Chance? Das Ende der DDR und die Sicherung einer Zukunft der Vergangenheit, 448 S., Münster 2003, 19,90 €, ISBN 3-8258-7120-7

Band 7: Dagmar Unverhau (Hg.): State Security and Mapping in the GDR. Map Falsification as a Consequence of Excessive Secrecy? Lectures to the conference of the BStU from 8th-9th March 2001 in Berlin, 318 S., Berlin 2006, 29,90 €, ISBN 3-8258-9039-2

Band 8: Abteilung Archivbestände der BStU (Hg.): Vorläufiges Findbuch zur Abteilung X: «Internationale Verbindungen» des Ministeriums für Staatssicherheit der DDR. Bearbeitet von Marko Pollack und Doreen Bombitzki, 335 S., Münster 2005, 19,90 €, ISBN 3-8258-9018-x

Band 10: Abteilung Archivbestände der BStU (Hg.): Vorläufiges Findbuch Sekretariate der Stellvertreter des Ministers Neiber, Mittig und Schwanitz im Ministerium für Staatssicherheit der DDR. Bearbeitet von Elisabeth Larssen und Jana Florczak, 400 S., Münster 2008, 19,90 €, ISBN 978-3-8258-1106-8

Одиночні публікації

Доступні в книгарнях або ВФУ

Klaus-Dietmar Henke (Hg.): Wann bricht schon mal ein Staat zusammen! Die Debatte über die Stasi-Akten auf dem 39. Historikertag 1992, München 1993 (розкуплено/недоступно)

Arbeitsgebiet I der Kriminalpolizei. Aufgaben, Struktur und Verhältnis zum MfS, 56 S., Berlin 1994 (розкуплено/недоступно)

Clemens Vollnhals: Das Ministerium für Staatssicherheit. Ein Instrument totalitärer Herrschaftsausübung, 24 S., Berlin 1995 (розкуплено/недоступно)

Jens Gieseke: Der Mielke-Konzern. Die Geschichte der Stasi 1945-1990, 320 S., 3., erw. und akt. Aufl., München 2006, 24,90 €, ISBN 3-421-05952-7

Ilko-Sascha Kowalczyk: Endspiel. Die Revolution von 1989 in der DDR, 602 S., München 2009, 24,90 €, ISBN 978-3-406-58357-5

Ilko-Sascha Kowalczyk: Die 101 wichtigsten Fragen — DDR, 159 S., München 2009, 9,95 €, ISBN 978-3-406-59232-4

Документи (серія А)

Доступні в книгарнях або ВФУ

MfS und Leistungssport. Ein Recherchebericht, 209 S., Berlin 1994 (розрачено/недоступно)

Серія «Документи (серія А)» продовжується в серії «Відділ освіти та досліджень інформує». Крім цього, також з'явилися багато інших публікацій ВФУ з численними додатками до документів.

Аналізи та доповіді (серія В)

Доступні в книгарнях або ВФУ

Thomas Auerbach unter Mitarbeit von Wolf-Dieter Sailer: Vorbereitung auf den Tag X. Die geplanten Isolierungslager des MfS, 154 S., 3., durchges. Aufl., Berlin 2000 (розрачено/недоступно)

Із серії заходів федеральних уповноважених:

Bearbeiten — Zersetzen — Liquidieren; Die Inoffiziellen Mitarbeiter; Freiheit für meine Akte, Berlin 1993 (розрачено/недоступно)

Hollitzer, Tobias: «Wir leben jedenfalls von Montag zu Montag». Zur Auflösung der Staatssicherheit in Leipzig. Erste Erkenntnisse und Schlußfolgerungen, 321 S., 2. durchges. Aufl., Berlin 2000 (розрачено/недоступно)

Müller-Enbergs, Helmut: Das Zusammenspiel von Staatssicherheit und SED nach der Selbstverbrennung des Pfarrers Oskar Brüsewitz aus Rippicha am 18. August 1976, S., Berlin 1993 (розрачено/недоступно)

Tantzsch, Monika: Maßnahme «Donau» und Einsatz «Genesung». Die Niederschlagung des Prager Frühlings 1968/69 im Spiegel der MfS-Akten, 145 S., 2. Aufl., Berlin 1998 (розрачено/недоступно)

Verfolgung und die Folgen. Über den Umgang mit den Opfern (öffentliche Veranstaltung am 27. Oktober 1994), 98 S., Berlin 1995 (розрачено/недоступно)

Серія «Аналізи та доповіді (серія В)» продовжується в серії «Відділ освіти та досліджень інформує».

Відділ освіти та досліджень інформує

Доступні в книгарнях або ВФУ

Walter Süß (Edition): Erich Mielke und KGB-Vize Leonid Schebarschin über den drohenden Untergang des Sozialistischen Lagers. Mitschrift eines Streitgesprächs am 7. April 1989, 41 S., (1/1993) (розрачено/недоступно)

Joachim Walther; Gesine von Prittwitz: Staatssicherheit und Schriftsteller. Bericht zum Forschungsprojekt, 30 S., (2/1993) (розрачено/недоступно)

Jürgen Fuchs: Unter Nutzung der Angst. Die «leise Form» des Terrors — Zersetzungsmaßnahmen des MfS, 40 S., (2/1994) (розрачено/недоступно)

Hans-Peter Löhn: «Unsere Nerven lagen allmählich blank». MfS und SED im Bezirk Halle. (Die Entmachtung der Staatssicherheit in den Regionen, Teil 2), 66 S., (13/1996), 2. Aufl., Berlin 1997, (розрачено/недоступно)

Bibliographie zum Staatssicherheitsdienst der DDR, zusammengestellt von Hildegard von Zastrow, 124 S., (15/1996), 2., erw. Aufl. (розрачено/недоступно)

Jens Gieseke: Das Ministerium für Staatssicherheit 1950-1989/90. Ein kurzer historischer Abriss, 56 S., (21/1998) (розрачено/недоступно)

Wilhelm Mensing: Ost-Hilfe für West-Genossen. Die Arbeit der Abteilung Verkehr beim Zentralkomitee der SED im Spiegel der Überlieferung des Ministeriums für Staatssicherheit der DDR (1946-1976), ca. 320 S., (29/2010). Номінальна плата — 5,00 €, ISBN 978-3-942130-71-4

Проекти співробітництва

Доступні в книгарнях або ВФУ

Akademie für politische Bildung Tutzing / BStU: Siegfried Suckut und Jürgen Weber (Hg.): Stasi-Akten zwischen Politik und Zeitgeschichte. Eine Zwischenbilanz, 338 S., München 2003, 19,80 €, ISBN 978-3-7892-8135-8

Архівно-наукові публікації

Доступні в книгарнях або ВФУ

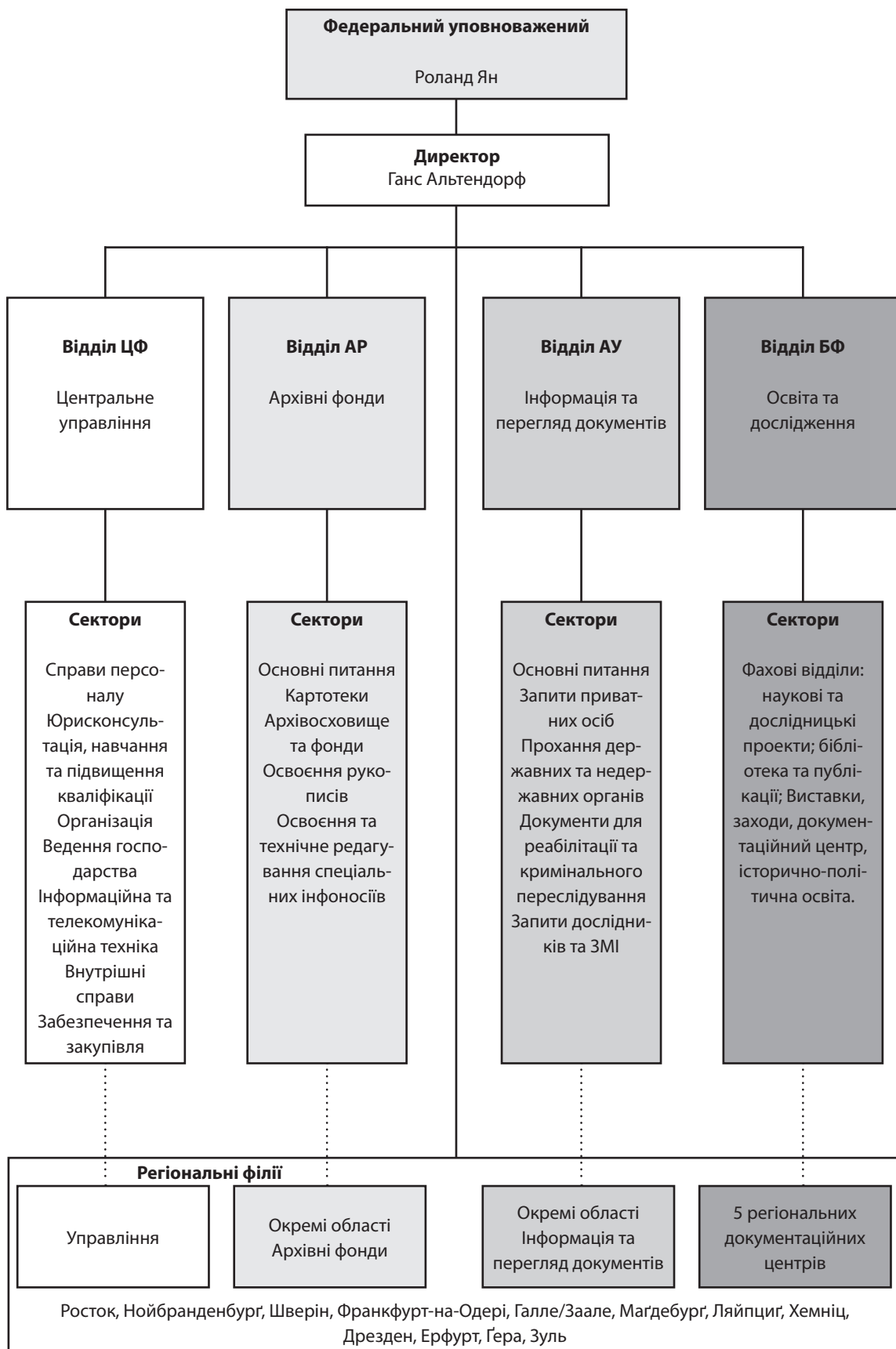
Робоча група з архівно-наукового аналізу
Архів діяльності Служби державної безпеки НДР
Наукова серія федеральних уповноважених у видавництві «Lit Verlag», Münster

Band 9: Dagmar Unverhau (Hg.): Geheimhaltung und Staatssicherheit. Zur Kartographie des Kalten Krieges, 600 S., Münster 2009, 29,90 €, ISBN 978-3-643-10070-2

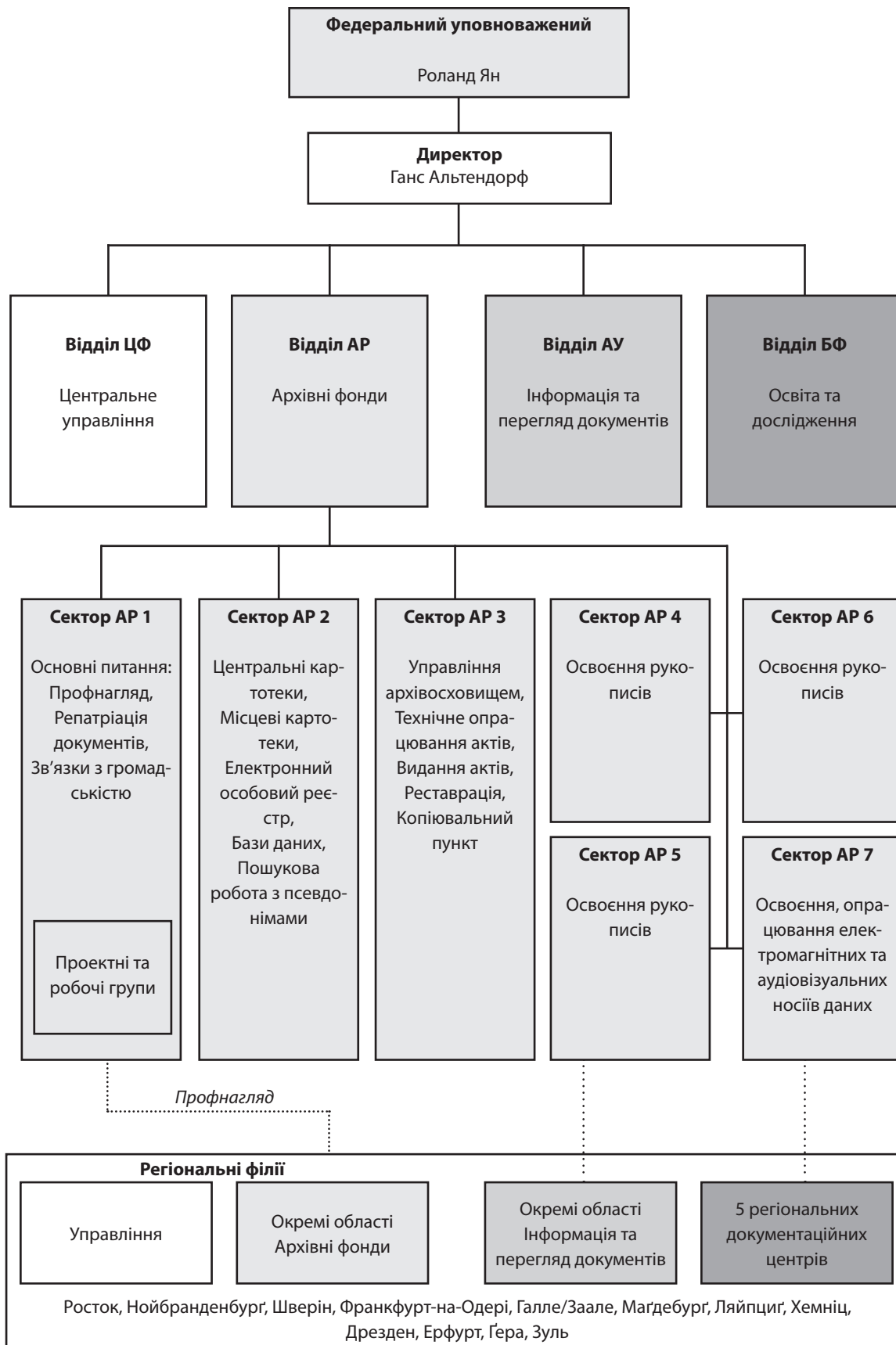
Безкоштовно доступні публікації установи

Доступні через ВФУ

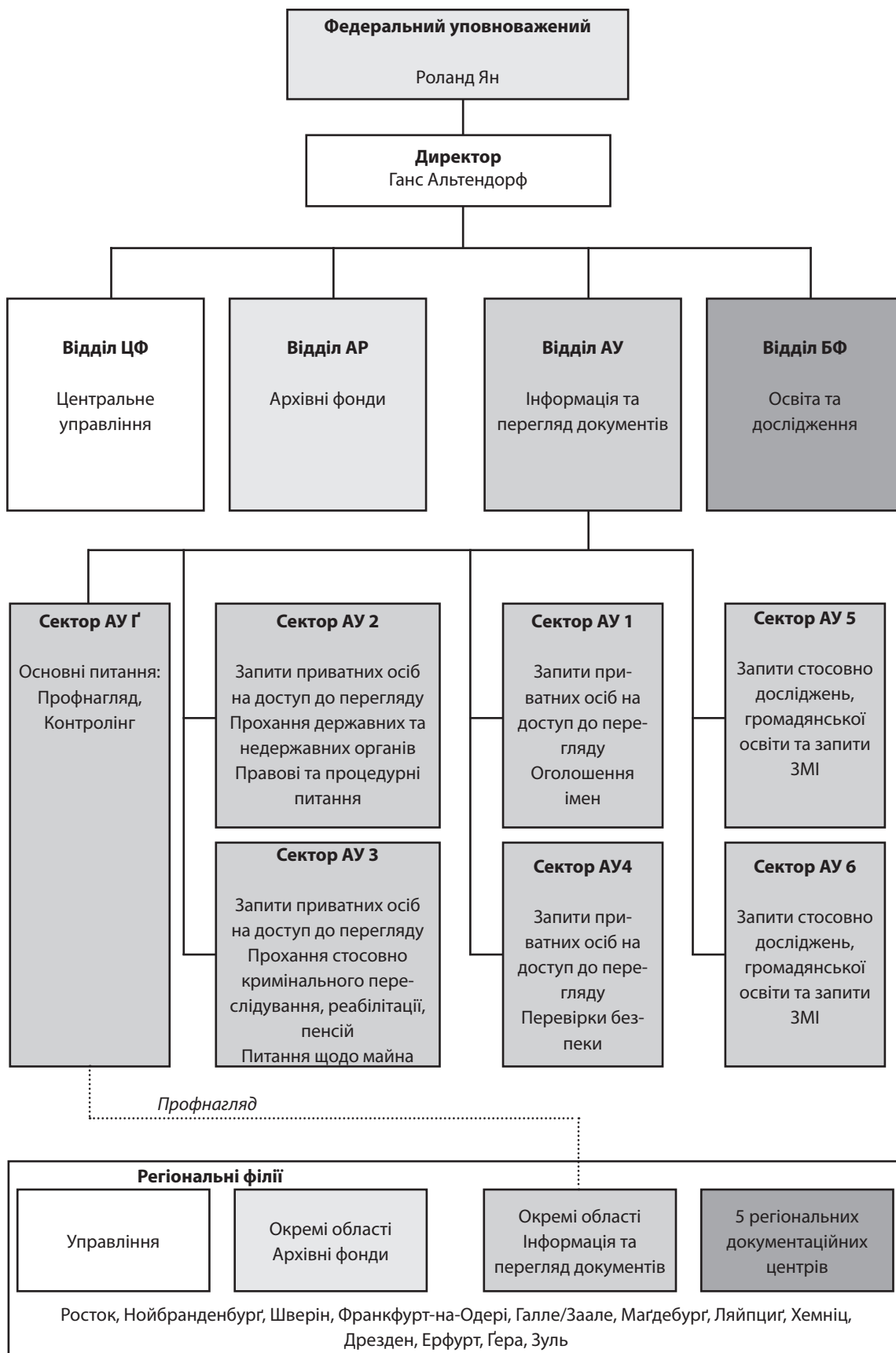
Zehn Jahre Stasi-Unterlagen-Gesetz — Zehn Jahre Aufarbeitung, 73 S., Berlin 2002.



Структура ВФУ



Структура відділу «Архівні фонди» ВФУ



Структура відділу Інформації та перегляду документів ВФУ

Чехія

Інститут дослідження тоталітарних режимів —
Архів справ державної безпеки

<http://www.ustrcr.cz/en>

<http://www.abscr.cz/en>

<http://www.abscr.cz/en/guide-to-the-collections>

Вступ

У початковій пропозиції, представленій ініціативною групою Сенату Парламенту Чеської Республіки в 2006 році, архів колишньої служби безпеки мав бути організаційною частиною Інституту національної пам'яті, заснованого на основі польської та словацької моделей. Проте в Палаті депутатів Парламенту Чеської Республіки ця пропозиція була змінена, в результаті чого змінилося не лише найменування (Інститут дослідження тоталітарних режимів), але також було створено адміністративний орган (Архів справ державної безпеки), яким керував Інститут.

Законом № 181/2007 від 8 червня 2007 року «Про Інститут дослідження тоталітарних режимів та Архів справ державної безпеки», з поправками, було засновано два державних органи в межах однієї секції державного бюджету, а Архів справ державної безпеки отримав окремий статус у мережі публічних державних архівів. Після створення секції державного бюджету № 355, 1 серпня 2007 року було засновано Інститут дослідження тоталітарних режимів (далі згадується як «Інститут») та Архів справ державної безпеки (далі — «Архів»). Його очолив доктор наук із масової комунікації Павел Жачек як проміжний директор та делегований урядом представник для заснування обох установ. Він відповідав за залучення необхідних ресурсів, матеріальних та нематеріальних активів, прийом працівників, архівних матеріалів та інформаційних систем. Протягом шести місяців підготовчого періоду всі значні проблеми були, по суті, вирішені, за винятком однієї — отримання сучас-

ної архівної будівлі, якої відповідні міністерства не мали у своєму розпорядженні.

У грудні 2007 року Сенат Парламенту Чеської Республіки обрав Раду Інституту дослідження тоталітарних режимів, до обов'язків якої належало призначення директора Інституту, обговорення фінансової документації у рамках бюджетної секції, контроль за наданням доступу до документів служб безпеки, а також участь у обговоренні кандидатів на посаду директора Архіву. З 1 лютого 2008 року новостворений Архів взяв відповідальність за архівні матеріали і документи, надані Міністерством внутрішніх справ, Міністерством оборони (в тому числі військовою розвідкою), Міністерством юстиції, Управлінням зовнішніх зв'язків та інформації та Службою інформаційної безпеки. Архів утримується за рахунок частини секції № 355 бюджету, напряму керується Інститутом, як це передбачено законом, а в архівній сфері також підзвітний Міністерству внутрішніх справ Чеської Республіки.

Др. Ладислав Буковський, колишній директор архіву словацького Інституту національної пам'яті, став першим постійним директором Архіву. З моменту створення Архів відповідає за відкриття та публікацію документів комуністичних служб безпеки, а також за загальне збереження архівних матеріалів, їх професійне та наукове опрацювання. Відповідно до закону, він надає дослідникам доступ до цих матеріалів із можливістю проводити власні дослідження та видавничу діяльність. Крім того, Архів співпрацює з іншими державними архівами і розвиває співробітництво з науковими, культурними, освітніми установами.



Головна споруда Інституту досліджень тоталітарних режимів та Архіву справ державної безпеки на вул. Сівцевої у Празі

Частина I

Організаційна структура Архіву

Архів справ державної безпеки складається з Правління архіву, в тому числі Канцелярії директора та Департаменту фінансів і бюджету.

Канцелярія директора включає Архів електронних документів та Групу адміністрування електронного архіву, яка опрацьовує пошукові запити в автономній інформаційній системі, заархівованих користувацьких копіях та резервних копіях оцифрованих документів. Вона готує електронні документи для консультації, а також співпрацює з Групою з підготовки документів щодо надання дослідникам доступу до електронних копій. В архіві діє спеціальна Група фізичного збереження архівних матеріалів.

Департамент із фінансів та бюджету відповідає за фінансову діяльність, бухгалтерію, використання бюджетних коштів і адмініструє, розвиває та відновлює рухоме та нерухоме майно. Він співпрацює з Відділом фінансів та переказів Інституту (в особі адміністратора бюджетного відділу).

Перший заступник директора керує роботою Відділу архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ, оперативних досьє, слідчих справ та матеріалів Збройних сил Міністерства внутрішніх справ та Відділу архівних колекцій Державної служби безпеки та Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки. Групи та конкретні організаційні підрозділи, менші, ніж департамент, зосереджуються на підготовці документів для дослідників, проведенні пошуків (наприклад, із метою люстрації) та електронному управлінні архівом.

Відділ архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ, оперативних досьє, слідчих справ та матеріалів Збройних сил Міністерства внутрішніх справ складається з Департаменту архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ, Департаменту оперативних досьє та слідчих справ, Департаменту архівних колекцій Збройних сил Міністерства внутрішніх справ, а також двох груп із підготовки документів.

Департамент архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ керує архівними колекціями дофедерального Міністерства внутрішніх справ періодів 1945-1950 рр. та 1953-1968 рр., Міністерства національної безпеки періоду 1950-1953 рр., Федерального міністерства внутрішніх справ періоду 1969-1992 рр., деяких центральних підрозділів Державної служби безпеки 1945-1990 рр., колекціями Інституту вивчення Міністерства внутрішніх справ, в тому числі архівами судових справ громадян Чехословаччини з окремих німецьких судів під час нацистської окупації. Серед них — архівні матеріали і документи в паперовій формі, колекції картотек, мікрофільмів та відеоматеріалів. Департамент відповідає за стандартну адміністративну роботу (запити, пов'язані з архівними матеріалами), виконує архівні дослідження, опрацьовує запити щодо реабілітації, реституції та компенсацій, готує документи для врегулювання претензій на підставі закону № 255/1946, а також документи для надання експертних висновків на підставі закону № 242/2011. Крім того, Департамент виконує пошуки, надає відповідні архівні матеріали і документи для консультації із приват-

ними та офіційними заявниками, готує виписки та копії документів. Відповідно до закону № 412/2005, документи розслідувань, проведених органами національної безпеки, також є у пошуковій системі.

Департамент оперативних досьє та слідчих справ відповідає за адміністрування колекцій оперативних матеріалів як центральних, так і територіальних підрозділів розвідки і контррозвідки комуністичних служб безпеки — Державної служби безпеки (StB), у тому числі Військової контррозвідки, Служби громадської безпеки (VB), Розвідувального управління Головного управління прикордонної охорони та Державної прикордонної служби, Розвідувального управління Генерального штабу Чехословацької народної армії і Відділу внутрішнього захисту Міністерства юстиції Чеської Соціалістичної Республіки. Департамент збирає досьє та документи, картки показчики, мікрофільми, мікрофільми та їх набори. На додаток до звичайних службових обов'язків, департамент бере участь у наданні доступу до досьє та інших архівних матеріалів, відповідно до закону № 140/1996 «Про розкриття документів, створених під час діяльності колишніх органів Державної служби безпеки» і закону № 499/2004 «Про архіви і управління записами». Він готує виписки та копії архівних матеріалів, а також проводить комплексні архівні дослідження. В даний час інтереси дослідників найперше спрямовані на отримання оперативних документів у традиційній паперовій формі та в електронному вигляді. Департамент, крім пошуку архівних матеріалів для дослідників, постійно приділяє увагу детальній обробці архівних матеріалів, поступово виконуючи їх інвентаризацію та каталогізацію, та створює відповідний архівний пошуковий апарат. Відповідно до закону № 412/2005 «Про захист таємної інформації та заходи безпеки», департамент шукає документи і готує звіти для контролю безпеки, яку проводить Орган національний



Будівля департаменту архівних збірок (колекцій) Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки

безпеки. Крім того, він здійснює діяльність відповідно до закону № 451/1991, який передбачає додаткові вимоги для осіб, що є кандидатами на певні посади у державних установах та організаціях: працівники проводять пошук документів, необхідних для видачі сертифікатів Відділу безпеки Міністерства внутрішніх справ.

Департамент архівних колекцій Збройних сил Міністерства внутрішніх справ відповідає за особові справи офіцерів Корпусів національної безпеки (СНБ), Федерального міністерства внутрішніх справ, Військової контррозвідки, Розвідувального управління Генерального штабу Чехословацької народної армії, Прикордонної служби, Збройних сил Міністерства внутрішніх справ, цивільних співробітників Міністерства внутрішніх справ (крім цивільного адміністративного відділу) та Навчально-виправних корпусів (Відділ внутрішнього захисту), які завершили свою службу до 2008 року. На даний момент колекція містить більше 190 000 особових справ офіцерів та співробітників, починаючи від осіб 1910 року народження. В офіційному порядку документи використовуються Органом національної безпеки, підрозділами Міністерства внутрішніх справ і Міністерства оборони, Поліції Чеської Республіки і розвідувальних служб. Відділ також управляє і поступово веде архівну обробку колекцій колишньої Прикордонної служби, Збройних сил Міністерства внутрішніх справ та їх попередників; він також здійснює пошуки документів, пов'язаних із операціями Прикордонної служби а також проходження служби її офіцерами. Архівні матеріали, якими керує департамент, надаються дослідникам.

Департамент веде особливу діяльність, згідно з законом № 262/2011 «Про учасників руху опору та опозицію комунізму», надаючи експертні висновки на запити Міністерства оборони.

Група з підготовки документів Прага — Сівцова відповідальна за доступ дослідників до архівних матеріалів. Її працівники забезпечують нормальну роботу наукових центрів, зберігають відповідні записи стосовно істориків і наданих архівних матеріалів, спілкуються з ними, отримують архівні матеріали з відповідних відомств, несуть відповідальність за своєчасну і повну передачу цих архівних матеріалів для досліджень, виготовляють копії для науковців. Група з підготовки документів Прага — Сівцова надає в центральному науково-дослідному центрі здебільшого документи Департаменту оперативних досьє та слідчих справ; Група з підготовки документів Прага — На Струзе фокусується на забезпеченні доступу до архівних матеріалів, зібраних у Департаменті архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ.

Відділ архівних колекцій Державної служби безпеки і Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки складається з Департаменту архівних колекцій Державної служби безпеки, Департаменту архівних колекцій Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, Групи з підготовки документів (Каніце).

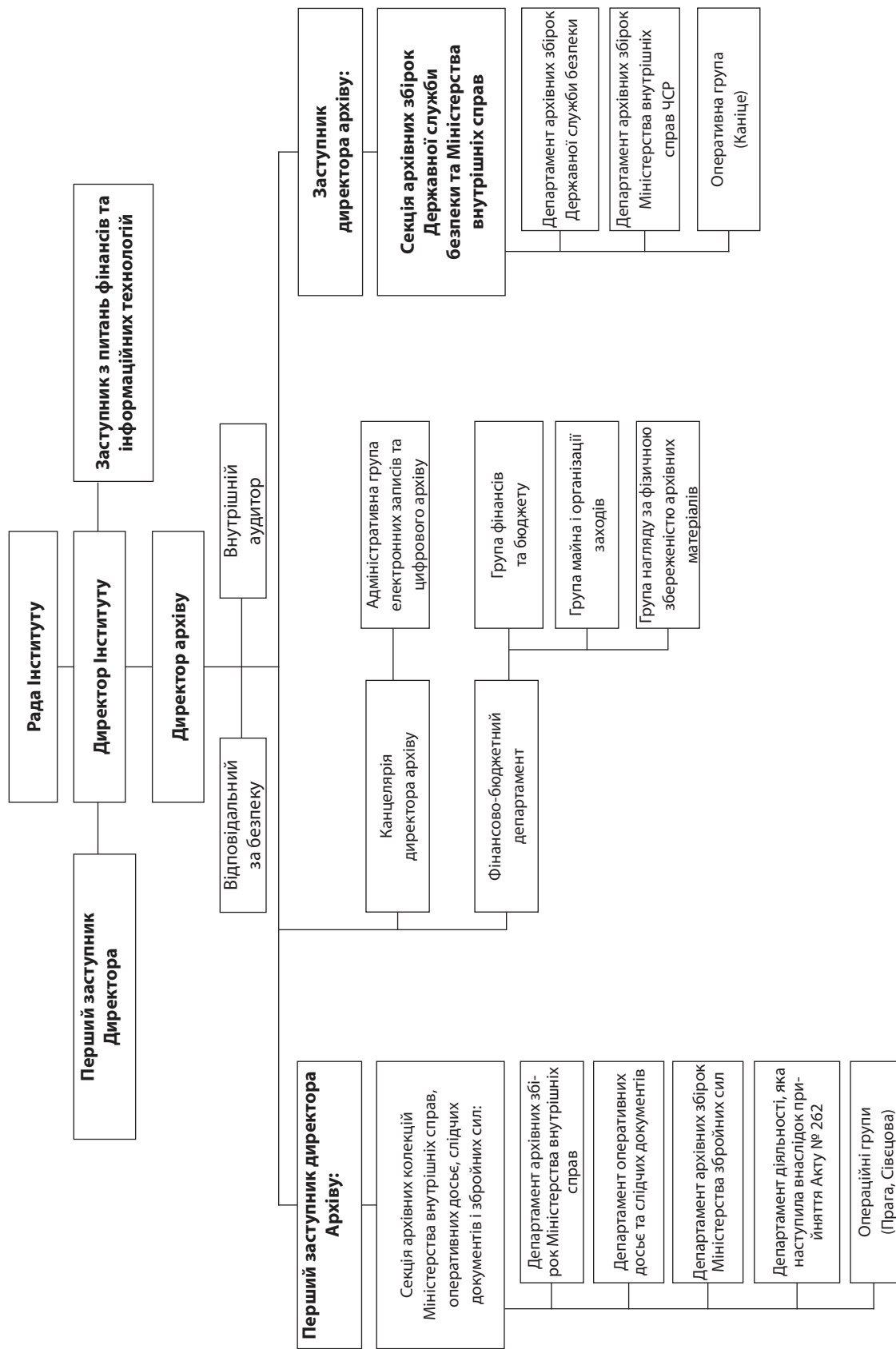
Департамент архівних колекцій Державної служби безпеки здебільшого адмініструє колекції територіальних підрозділів Державної служби безпеки, таборів примусової праці, таборів для інтернованих та Управління тюремної охорони, а також частково Федерального міністерства внутрішніх справ. Він відповідальний за їх реєстрацію, організацію та інвентаризацію. Деякі з архівних матеріалів доповнюють документацію Департаменту архівних колекцій Федерального Міністерства внутрішніх справ.

Департамент надає доступ до архівних матеріалів та документів для консультацій приватним та офіційним заявникам, готує витяги та копії, здійснює тематичний пошук. Архівні матеріали доповнюють матеріали та документи, зібрані у Департаменті архівних колекцій Федерального Міністерства внутрішніх справ. Департамент також бере участь у пошуках документів для розслідування з питань державної безпеки, які проводить Орган національної безпеки.

Департамент архівних колекцій Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки адмініструє архівні колекції дофедерального Міністерства внутрішніх справ, Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки, Служби громадської безпеки, в тому числі центральних та територіальних підрозділів періоду 1945-1991 (1992) рр., і деяких середніх поліцейських шкіл та їх попередників (школи СНБ). Він займається експертним доглядом архівних матеріалів, за які він відповідає, отримує архівні матеріали від їх авторів, записує та поступово опрацьовує архівні реєстри. Департамент надає доступ, опрацьовує запити від установ та індивідуальних осіб. Він також готує виписки та копії відповідних архівних матеріалів, а також проводить тематичні дослідження.

Група з підготовки документів Каніце готує документи для надання доступу дослідникам, веде реєстр наданих архівних матеріалів, робить копії. Архівні матеріали зберігаються у трьох сховищах в Празі — в будівлі Інституту Сівцова (Департамент оперативних досьє та слідчих справ), у якому також міститься Правління архіву; в будівлі на Струзе (Департамент архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ); і в будівлі Браник (друга частина Департаменту оперативних досьє та слідчих справ) та в Каніце, неподалік від Брно (Департамент архівних колекцій Державної служби безпеки, Департамент архівних колекцій Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки і Департамент архівних колекцій Збройних сил Міністерства внутрішніх справ). Окремі департаменти Архіву не прив'язані до регіонів, але створені за авторами документів або типом текстових матеріалів, що у них зберігаються. Така комплексна структура є наслідком незадовільних можливостей для зберігання архівних матеріалів, які мали наші попередники, зокрема, Міністерство внутрішніх справ і Міністерство оборони, що є одним із питань, які керівництво Архіву намагається вирішити у співпраці з Інститутом та відповідною комісією Уряду Чеської Республіки.

Організаційна структура Архіву справ державної безпеки станом на 19 грудня 2012 року



Частина II

Створення архівних колекцій

1. Правова основа для збору документів

2. Установи, зобов'язані до передачі документів

Частина 14 закону № 181/2007 стала правовою основою для збору архівних матеріалів Архівом органів безпеки. Згідно з його положеннями, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство оборони, в тому числі Військова розвідка, Міністерство юстиції, Інформаційна служба безпеки і Управління зовнішніх зв'язків та інформації до 1 лютого 2008 року передали Архіву всі реєстри та архівний пошуковий апарат, архівні колекції, у тому числі стосовно агентів, оперативні, слідчі та особисті досьє або документи, окремі архівні матеріали, а також документи, що створені під час діяльності служб безпеки та Комуністичної партії Чехословаччини, організацій Національного фронту у період з 4 квітня 1945 року по 15 лютого 1990 року та які були в їхньому розпорядженні. Міністерство внутрішніх справ також було зобов'язане передати матеріали, створені після 1 січня 1990 року щодо діяльності, пов'язаної з управлінням архівними матеріалами, які зберігалися службами безпеки.

Передача не торкнулася документів, створених у зв'язку з діяльністю органів безпеки з питань, які містять таємну інформацію, і передача яких передбачена лише після завершення цієї діяльності. Документи та архівні матеріали передаються до Архіву негайно після скасування їх конфіденційності.

Відповідно до ст. 13, п. 1 d) Архів отримує у своє користування на основі процедури розподілу архівні матеріали, створені у зв'язку з діяльністю служб безпеки в приміщеннях утримувачів документів (головно підрозділів поліції Чеської Республіки).

3. Історія колекцій

Архів справ державної безпеки, заснований 1 серпня 2007 року, представлений др. Павлом Жачеком, проміжним директором та уповноваженим представником Уряду Чеської Республіки, залучивши кадри архівного підрозділу Міністерства внутрішніх справ, повною мірою використав підготовчий період. Протягом шести місяців йому вдалося вирішити всі складні проблеми, пов'язані з розмежуванням архівних колекцій і їх розсекреченням, залучити необхідні інформаційні системи (відповідно до постанови уряду № 825 від 25 липня 2007 року), вжити заходів для покращення невідповідних місць для сховищ, побудувати один науково-дослідний центр (Сівецова) та модернізувати два інші (На Струзе і Канице), обладнавши їх сучасною комп'ютерною технікою. Наприкінці січня 2008 року, незадовго до фактичного постання Архіву, поділ архівних колекцій був погоджений із директором Управління архівами Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки.



Др. Златуше Куканова, колишній Директор Архіву справ державної безпеки

Станом на 1 лютого 2008 року Архів справ державної безпеки отримав матеріали з Міністерства внутрішніх справ, передані Відділом архівів органів безпеки, зокрема, текстові записи Міністерства внутрішніх справ і Міністерства національної безпеки, їх організаційних підрозділів, підрозділів Державної служби безпеки, Служби громадської безпеки, Прикордонної служби, Збройних сил Міністерства внутрішніх справ, шкільного Національного корпусу безпеки тощо, в тому числі документацію архівів Управління документації та розслідування злочинів комунізму кримінальної поліції і слідчої служби. Матеріали містили оперативні документи контррозвідки, слідчих та частково розвідувальних підрозділів Державної служби безпеки в оригінальній паперовій формі та у вигляді мікрофішів. Архів також отримав колишню центральну інформаційну систему матеріалів стосовно осіб, що становили інтерес служб, яка знаходилась у віданні Федерального міністерства внутрішніх справ, та була оцифрована у рамках проекту «Відкрите минуле» («Otevřená minulost»), та деякі інші бази даних. Загалом від Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки надійшло 15 248 погонних метрів архівних матеріалів.

Класифікацію архівів Управління зовнішніх зв'язків і інформації було розпочато в першій половині 2007 року за участі відділу архівів органів безпеки Міністерства внутрішніх справ. Після отримання та розсекречення матеріалів було здійснено фізичний огляд матеріалів, і 25 серпня 2008 року було підписано остаточний акт про передачу архівних матеріалів, що знаходились у віданні Головного розвідувального управління Служби. Згодом 9 вересня 2008 року було укладено рамкову угоду про співпрацю з Управлінням зовнішніх зв'язків та інформації, яка, зокрема, регулює подальшу передачу архівних матеріалів і документів відповідно до ст. 14 (2) закону № 181/2007.

Передача архівних матеріалів і документів Міністерства оборони Чеської Республіки розпочалася у другій половині 2007 року, коли військова розвідка передала моди-

фіковану інформаційну систему з посиланнями на оперативні дані колишньої військової контррозвідки та розвідувального управління Генерального штабу Чехословацької народної армії. З огляду на час та причини, пов'язані з архівними приміщеннями, систематизація документів знову продовжилася у січні 2008 року, коли розпочалася фізична передача. 21 березня 2008 року Архів і Військова розвідка підписали звіт про розмежування для забезпечення плавної передачі документів, архівних матеріалів, інформаційних систем і т.д., який також включав графік передачі архівних матеріалів (до 15 грудня 2008 року). Для того, щоб прискорити процес, колекції документів із позначкою «Частина А» і «Частина В» були також передані (загальною кількістю 437 мішків, у тому числі текстові записи з 1990 року). Архів на основі взаємної домовленості посортував їх та повернув авторам.

Міністерство юстиції Чеської Республіки передало Архіву текстові матеріали Відділу внутрішнього захисту Міністерства юстиції Чехословацької Соціалістичної Республіки і особові справи офіцерів навчально-виправних корпусів, що працювали у в'язницях. Реєстр та відповідний архівний пошуковий апарат, архівні колекції та індивідуальні архівні матеріали були передані Пенітенціарною службою Чеської Республіки на основі звіту про відбір документів від 6 серпня 2007 року, з 11 лютого 2008 року по 9 вересня 2008 року.

Найменший збір текстових записів, які походять із Державної служби безпеки, був переданий Інформаційною службою безпеки до кінця 2007 року, невелика частина досі не розсекречена і залишається у сховищі Служби безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки.

Відбір архівних матеріалів до Архіву тривав до кінця 2008 року і в наступному році в рамках стандартної процедури передачі. Внутрішній відбір документів здійснювався в межах Архіву, тобто його департаменти передавали документи одне одному з огляду на тематику.

У 2007—2009 рр. архівні матеріали, що потрапили до Архіву, але не підпадали під положення закону № 181/2007, були передані до Адміністративного архіву Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки. Це зайняло досить часу, оскільки в основному стосувалося несортованих матеріалів, що походили з підрозділів Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки, підрозділів поліції Чеської Республіки, Поліцейської академії Чеської Республіки, Середньої поліцейської школи Чеської Республіки, Генерального командування Пожежно-рятувальної служби Чеської Республіки, регіональних управлінь Державної Пожежно-рятувальної служби Чеської Республіки та інших організацій при Міністерстві внутрішніх справ з 1993 року по 2006 рік.

Передача документів із Архіву, відповідно до частини 14 (1) закону № 181/2007, від усіх попередніх адміністраторів, а також на основі стандартної процедури передачі триватиме ще найближчі роки; однак кількість архівних матеріалів, які будуть передані, не можна заздалегідь передбачити. На закінчення можна сказати, що Архів не отримав лише оперативних матеріалів колишньої Служби громадської безпеки, оскільки ця служба не була в повному обсязі у підпорядкуванні поліції Чеської Республіки.

Частина III

Характеристики зібраної архівної колекції

Дані, представлені в цьому розділі, варто розглядати лише як базову інформацію — більшість із них буде детально описано після завершення загальної інвентаризації всіх архівних надбань. В рамках інвентаризації для окремих колекцій формуються реєстраційні картки Національної архівної спадщини, які передбачають широкий спектр даних (назва архівного збору, його походження, часові межі, довжина в погонних метрах, кількість об'єктів, фізичний стан, опис тематики і т.д.), які потім будуть внесені в реєстри Національної архівної спадщини, що контролюються Відділом адміністрації архівів та управління матеріалами Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки.

1. Хронологічні рамки усіх колекцій

Найбільша частина матеріалів — з квітня 1945 року до 15 лютого 1990 року (дата розпуску Державної служби безпеки). Втім, з історичних причин Архів адмініструє документи з початку Другої світової війни та навіть до неї (а також зрідка з XIX століття). Задля забезпечення безболісного поділу окремих архівних колекцій, Архів зберіг в обґрунтованих випадках документи, створені до 31 грудня 1992 року (на основі угоди з Відділом адміністрації архівів та управління матеріалами у складі Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки).

2. Протяжність усіх архівних матеріалів

Станом на 31 грудня 2012 року Архів адміністрував близько 16 100 погонних метрів матеріалів. Завдяки загальній інвентаризації дані окремих колекцій поступово переглядаються та уточнюються, тому після її завершення буде відома остаточна кількість архівних колекцій і їх точна протяжність.

3. Категорії авторів колекцій

На підставі статутного зобов'язання виправити бездіяльність своїх попередників Архів справ державної безпеки почав загальну інвентаризацію, результатом якої буде повний огляд архівних колекцій. Загальний огляд може дати цей орієнтовний список, хоча він містить тільки частину запитуваної інформації.

Огляд колекцій Архіву справ державної безпеки — окремі департаменти

Департамент архівних колекцій Федерального міністерства внутрішніх справ

A/ Колекції Інституту

Департамент здійснює управління частиною архівних колекцій Дослідницького інституту Міністерства внутрішніх справ, який зібрав у 1950-х і 1960-х роках як текстові матеріали служб безпеки, створені після 1945 року (Регіональний відділ безпеки, Державна служба безпеки, Оборонна розвідка і т.д.), вилучені матеріали часів Другої світової війни, тобто конфісковані документи, пов'язані

з видатними особами, політичними партіями і громадськими організаціями. Тут також зберігається частина письмових матеріалів та картотека нацистських служб безпеки, нацистських судів рейху і протекторату Богемії і Моравії, СС з протекторату Богемії і Моравії, Фрайкорпс, Влайки, НСДАП, Опікунської ради з виховання молоді в Богемії і Моравії, текстові матеріали єврейських організацій. Для колекцій Інституту було створено великий іменний реєстр («двомільйонний реєстр») для оперативного пошуку інформації про фізичних осіб, і який до сьогодні використовується як пошуковий інструмент. Із текстовими матеріалами Інституту органічно пов'язані колекції центральних управлінь дофедерального Міністерства внутрішніх справ і Федерального міністерства внутрішніх справ, Служби громадської безпеки та Державної служби безпеки.

Служба громадської освіти (група: 44).

Текстові матеріали, створені Службою громадської освіти протягом Другої світової війни. Служба громадської освіти була приєднана до Міністерства внутрішніх справ, Міністерства освіти та національного просвітництва та Уряд протекторату в 1940—1945 рр. Колекція також містить документи розслідувань стосовно працівників Служби громадської освіти у 1946 році.

Часові рамки: 1940—1946 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 25,1 м (опрацьовано), 205 боксів, 39 звітів

Свідчення працівників гестапо та німецької служби безпеки (SD) (група: 52)

Текстові матеріали включають свідчення офіцерів і співробітників гестапо, німецької служби безпеки (SD), вилучені чехословацькими органами безпеки, заяви гестапо, колаборантів Абверу і СД, доповіді колаборантів і часткові списки офіцерів гестапо.

Часові рамки: 1945—1955 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 12,48 м (опрацьовано), 104 бокси

Опікунська рада з виховання молоді у Богемії та Моравії (група: 59)

Текстові матеріали, створені Опікунською радою з виховання молоді у Богемії та Моравії, відображають інтенсивну роботу Протекторату, розвиток його організаційної структури, а також звіти про навчальні курси та інші організовані установою заходи. Для документів Опікунської ради створено велику картотеку.

Часові рамки: 1940—1945 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 21,24 м (опрацьовано), 177 боксів

Колекція текстових матеріалів підрозділів СС з території Протекторату (оригінальна назва: Керівництво підрозділів СС у Протектораті; група 107)

Текстові матеріали СС у Протектораті Богемії та Моравії та у країнах, окупованих німецькою армією 1938—1945 рр. Більшість цих документів становить листування департаментів СС у Західному прикордонному окрузі (міста Хеб, Аш, Карлові Вари та ін.), анкети з фотографіями та особисті дос'є офіцерів СС. Додаткові письмові матеріали складаються насамперед із нотаток щодо розташування, інструкцій та листування департаментів СС.

Часові рамки: 1939—1945 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 5,52 м (нараховано), 45 боксів

Німецькі служби безпеки різного роду (група: 135)

Колекція текстових матеріалів різних німецьких служб безпеки, що діяли на території Протекторату та Словацької Республіки у період Другої світової війни. Група складається здебільшого з організаційних матеріалів, списків офіцерів СС, СД та гестапо.

Часові рамки: 1938—1945 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 10,92 м (опрацьовано), 85 боксів

Німецькі суди у Протектораті; (група 134)

Текстові матеріали, створені німецькими судами у Протектораті. Здебільшого містить особисті дос'є на офіцерів



Депозитарій (сховище) Департаменту архівних зборів Міністерства внутрішніх справ

Протекторату, затриманих протягом нацистської окупації та засуджених за спротив. На додаток, група містить особисті досьє працівників юридичних служб, прокурорів, суддів та адвокатів, які працювали у німецьких судах та прокуратурах у Протектораті Богемії та Моравії, а також свідчення стосовно Німецької партії Судет — Sudetendeutsche Partei (SdP) — та НСДАП, оцінки роботи юридичного персоналу.

Часові рамки: 1939-1945 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 81 м (опрацьовано), 912 боксів

Німецькі суди у Рейху; (група 141)

Текстові матеріали німецьких юридичних установ у Рейху за період Другої світової війни. Група містить здебільшого особисті досьє на затриманих та звинувачених офіцерів Протекторату та текстові матеріали Німецького народного суду у Берліні (Volksgerichtshof). На додаток, до групи належать слідчі матеріали прокуратури та гестапо, матеріали з німецьких спеціальних судів (Sondergerichte) та нижчих німецьких судів (регіональних судів у Празі, Брно, Літомержїце, Дрездені, Мюнхені та ін.). Крім слідчих матеріалів та матеріалів з прокуратури, наявні також судові вирoki. Текстові матеріали були отримані від Німецької Демократичної Республіки у 1950-х роках.

Часові рамки: 1939—1945 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 67,00 м (опрацьовано), 558 боксів

Міністерство закордонних справ, відділ II та III (група 233)

Колекція містить фотокопії, зроблені Дослідницьким інститутом Міністерства внутрішніх справ із документів Міністерства закордонних справ 1920—1939 рр. У ній є матеріали про осіб, що працювали на Відділ розвідки Міністерства закордонних справ, Чехословацькі закордонні посольства тощо. У групі також є записи чехословацьких компаній, що працювали за кордоном, керівного складу Міністерства закордонних справ, які обіймали посади у радах директорів.

Часові рамки: 1920—1962 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 1,2 м (опрацьовано), 10 боксів

Регіональний відділ безпеки, Прага (група 300)

Текстові матеріали Регіонального відділу безпеки Національного комітету, Прага. Вони містять свідчення та дані розслідувань щодо осіб, які працювали в колаборантських, фашистських, нацистських і німецьких організаціях, в тому числі членів Влайки, Чеської ліги проти більшовизму, Національної фашистської спільноти, у Фрайкорпс, Гітлерюгенді, СА і т.д. До колекції також увійшли звіти про діяльність та організацію німецьких розвідувальних підрозділів гестапо, СД і Абверу — списки співробітників, агентів та інформаторів.

Часові рамки: 1945 р.

Протяжність/довжина (у метрах): 9,50 м (опрацьовано), 78 боксів

Слідча комісія Національного та народного суду у Міністерстві внутрішніх справ (група 301)

Текстові матеріали включають слідчі справи на провідних німецьких представників Протекторату Богемії і Моравії, членів уряду Протекторату, нотатки про діяльність німецьких політичних партій, а також служби безпеки, військових і напіввійськових організацій у Протектораті Богемії і Моравії (НСДАП, гестапо, СД, Абверу, СА,

СС, Фрайкорпс, СДП, Вервольфу) і матеріали про діяльність чеських фашистських колабораціоністських організацій, таких як Влайка, Опікунська рада, Національна фашистська спільнота, Служба громадської освіти, Чеський союз військовослужбовців і т.д.

Часові рамки: 1945—1946 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 13,01 м (опрацьовано), 141 бокс

Головне управління військової контррозвідки (група 302)

Оперативні матеріали про контррозвідувальну діяльність військової розвідки (5-го управління Головного штабу Міністерства національної оборони) і його наступників, зокрема, Головного управління військової контррозвідки, в тому числі текстові записи військових розвідувальних служб усіх рівнів Чехословацької армії.

Часові рамки: 1945—1954 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 72,50 м (опрацьовано), 594 бокси

Різні документи стосовно безпеки після 1945 року (група 304)

Текстові дані про звільнених офіцерів СНБ, розслідування стосовно осіб, звинувачених на підставі указів, інформація про діяльність таких організацій Влайка, Національна фашистська спільнота, Опікунська рада та ін. Результати розслідувань діяльності гестапо, СД, Абверу, їх агентів та інформаторів. Інформація про заходи, застосовані проти німців; розслідування стосовно запитів на надання чехословацького громадянства та національного підданства. Документи про діяльність партизанських груп та руху опору. Розслідування щодо окремих осіб за спроби нелегального перетину кордону. Звіти про ситуацію у прикордонних регіонах та операції проти вояків Української повстанської армії. Розвідувальні звіти, щоденні звіти, періодичні звіти.

Часові рамки: 1945—1946 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 40,50 м (опрацьовано), 341 бокс

Центральне управління Державної служби безпеки (група 305)

Матеріали різного характеру, здебільшого звіти і розслідування діяльності колишніх членів і активістів нацистських і колабораціоністських організацій (в тому числі НСДАП, Фрайкорпс, Вервольф, Гітлерюгенд, Опікунська рада, Влайка). Моніторинг національної та державної лояльності цивільних службовців. Запити, звіти і протоколи допитів осіб, затриманих при спробі незаконного перетину державного кордону. Звіти та розслідування про діяльність партизанських груп та руху опору. Інформація про діяльність різних об'єднань, їх характеристики, політичну орієнтацію і висновки, що стосуються їхніх керівників та членів, в тому числі Ротарі-клубу, Асоціації приятелів демократичних держав, Асоціації приятелів США, спіритуалістів, масонів, єврейських та сіоністських об'єднань і т.д.

Часові рамки: 1945—1948 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 110,40 м (опрацьовано), 899 боксів

Колекція текстових матеріалів підрозділів СНБ, що відслідковували діяльність Української повстанської армії (УПА) в Чехословаччині у 1947—1948 рр. (група 307)

Текстові матеріали про діяльність підрозділів СНБ у 1947—1948 рр. проти збройних формувань УПА, які рей-

дували з України та Польщі через територію Чехословаччини на Захід. Колекція включає інструкції, доповіді розвідки, телеграми, звіти частин СНБ про діяльність УПА, особисті досьє і протоколи допитів полонених офіцерів УПА і т.д.

Часові рамки: 1947—1948 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 13,80 м (опрацьовано), 111 боксів

Гестапо Градец Кралоуе та Пардубіце (група 309)

Документи стосовно розслідування діяльності Гестапо Градец Карлоуе та Пардубіце.

Часові рамки: 1939—1945 рр., розслідування після 1945 року (до 1970-х рр.)

Протяжність/довжина (у метрах): 2,88 м (опрацьовано), 24 бокси

Штаб-квартира Державної служби безпеки (група 310)

Текстові матеріали секретаріату Штаб-квартири Служби безпеки та згодом Головного управління Служби безпеки. Колекція складається з матеріалів, що містять дані стосовно організації, розвитку і діяльності Міністерства внутрішніх справ, Міністерства національної безпеки, II Регіонального відділу безпеки, окремих регіональних командувань СБ, словацьких органів внутрішніх справ, документів колегій Міністерства внутрішніх справ і Міністерства національної безпеки, указів, інструкцій та наказів. Додаткові текстові матеріали стосуються окремих відділів Штаб-квартири СБ та організацій Корпусів в'язничної охорони та секцій СНБ. Колекції також містять розслідування, протоколи розпізнань, записи свідчень тощо.

Часові рамки: (1945—1947) 1948—1953 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 14,80 м (опрацьовано), 122 бокси

Верховна комісія «чистоти» цивільних службовців (група 312)

Текстові матеріали Верховної комісії «чистоти» цивільних службовців та відповідних комісій регіональних національних комітетів. Це здебільшого особисті досьє, створені протягом екзаменування лояльності і надійності цивільних службовців, які працювали на користь ворога протягом німецької окупації.

Часові рамки: 1945—1948 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 36,20 м (опрацьовано), 443 бокси

II Регіональний відділ безпеки (група 315)

Текстові матеріали II Регіонального відділу безпеки у Празі та діяльності слідчих комісій у національних комітетах на території Богемії та Моравії. Перша частина матеріалів містить особисті досьє та особові справи, які вів II Регіональний відділ безпеки та слідчі комісії зі звинувачень проти національної честі протягом періоду німецької окупації. Друга частина здебільшого складається з кореспонденції та списків членів Влайки, Національного фашистського товариства, Чеського союзу співпраці з німцями, Служби громадської освіти, Чеської ліги проти більшовизму.

Часові рамки: 1945—1947 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 29,87 м (опрацьовано), 249 боксів, (245 боксів, 49 книг)

Головне управління моніторингу преси (група 318)

Текстові матеріали Головного управління моніторингу преси Міністерства внутрішніх справ, пізніше — Центрального видавничого управління. Це документи про цензуру, оперативну діяльність в культурно-політичній

сфері. Вони містять звіти стосовно преси, радіо, телебачення, а також аналіз діяльності видавництв, газет та журналів.

Часові рамки: 1953—1968 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 41,60 м (опрацьовано), 385 боксів

Впорядковані документи секретаріату Міністерства внутрішніх справ (група 319)

Текстові матеріали з секретаріату Міністерства внутрішніх справ і його відділу скарг. Слідства щодо окремих осіб, які проводилися на підставі запитів від різних установ, судів, органів прокуратури. Звіти про видачу осіб із іноземним громадянством, надання державного громадянства, незаконні перетини кордону і повернення до закордонних країн. Прохання і пропозиції окремих осіб до Президента Республіки про помилування, прохання залишити ЧССР і відповідні розслідування і т.д.

Часові рамки: 1954—1960 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 5,28 м (опрацьовано), 44 бокси

Моніторинги (іноземні програми, медіа-огляди) (група 321)

Колекція містить огляди ЗМІ, опубліковані Чехословацьким прес-агентством із 1966 року до 1973 року, а також матеріали радіоэфірив західних держав, список коментаторів і огляди зарубіжних передач. Більшість моніторингових періоду 1952—1967 рр. зберігаються у Національному архіві Чеської Республіки.

Часові рамки: 1968—1973 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 25,44 м (опрацьовано), 167 боксів + 10 пакунків

Обрані матеріали служб безпеки (група 323)

Ця колекція була створена відповідно до наказу Міністра внутрішніх справ № 3/61 про збір оцінених матеріалів попередніх справ державної безпеки з відповідною супровідною документацією. Зібрана документація використовувалася для навчальних цілей та згодом зберігалася в Дослідницькому Інституті МВС. Тут документи, дослідження, звіти, брошури стосовно різної тематики: троцькізму, церкви (Ватикану, сіонізму), Словацької народної партії Глінки, фашистських рухів, волинських чехів, американської та британської служби розвідки, протоколи допитів арештованих агентів та ін.

Часові рамки: 1945—1955 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 3,50 м (опрацьовано), 28 боксів

Звинувачення нацистських військових злочинців (група 325)

Документи, зібрані співробітниками діловодства та групами Слідчого управління Міністерства внутрішніх справ (Державна служба безпеки) в 1962 році і протягом наступних років щодо кримінального переслідування нацистських військових злочинців. Колекція включає фотокопії документів із різних архівів та документи оперативної та слідчої роботи.

Часові рамки: оригінали, копії та фотокопії окупаційного періоду, документи з 1962 року та наступних років.

Протяжність/довжина (у метрах): 23,02 м (опрацьовано), 189 боксів, (187 боксів, 3 книги, 282 мікрофільми)

Єврейські організації (група 425)

Текстові матеріали різних єврейських та сіоністських організацій, що діяли на території Чеської Соціалістичної Республіки. Колекція містить конфісковані матеріали

єврейської релігійної громади та Центральної спілки сіоністів у Празі; листування і протоколи зустрічей Ради єврейських релігійних громад у Празі, циркуляри, списки членів, статuti, і т.д. Записи щодо проведення військової та авіаційної підготовки Хагани на чехословацькій території.

Часові рамки: 1945–1953 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 70,08 м (опрацьовано), 442 бокси, 18 картотек

Історичні колекції (група H)

Вибрані матеріали з оперативного архіву Державної служби безпеки (досьє агентів, пошукові досьє, групові досьє, досьє стосовно об'єктів інтересу та слідчі досьє), метою яких була документація «історичного розвитку» контррозвідки.

Часові рамки: 1945 рік та наступні роки

Протяжність/довжина (у метрах): 96,20 м (опрацьовано), 528 боксів

Колекції різних текстових матеріалів (група S)

Колекція складається з текстових матеріалів, отриманих від різних осіб, асоціацій, політичних партій, організацій та установ. Записи містять висновки про діяльність політичних партій, СБ, НСДАП, Національної фашистської спільноти, німецьких служб розвідки, гестапо, СД і Абверу. Вона також включає доповіді про діяльність руху опору під час Словацького національного повстання, діяльність Демократичної партії в Словаччині, єврейських та сіоністських організацій, Словацької народної партії Глінки і Гвардії Глінки.

Часові рамки: 1918–1960-ті рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 67,90 м (опрацьовано), 522 бокси

Операція R — Майнові претензії австрійських громадян до Чеської Соціалістичної Республіки (група 551)

Матеріали експертизи заяв австрійських громадян для виплати фінансових компенсацій за майно, конфісковане або націоналізоване у Чехословаччині після 1945 року. Завданням Міністерства внутрішніх справ був збір матеріалів для врегулювання майнових справ, на основі угоди між Чеською Соціалістичною Республікою та Австрією.

Часові рамки: 1955—1960 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 5,04 м (опрацьовано), 42 бокси

Відділ політичної розвідки Міністерства внутрішніх справ (група 2 M)

Збір документів політичної розвідки Міністерства внутрішніх справ. Матеріали розслідувань справ фізичних осіб, перевірки різних доносів і стеження за окремими особами (включаючи колаборантів, нацистів і т.д.).

Часові рамки: 1945—1948 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 79,30 м (опрацьовано), 676 боксів

Карти розвідки, вилучені Дослідницьким інститутом Міністерства внутрішніх справ (група Z)

Колекція Z містить «карти розвідки», створені Дослідницьким інститутом МВС. Ці карти завжди створюються для окремих осіб, груп осіб і різних організацій чи установ, контрольованих СБ.

Часові рамки: тематичні групи матеріалів, що були створені у 1960–1970-х роках з матеріалів Дослідницького інституту Міністерства внутрішніх справ та інших архівів.

Протяжність/довжина (у метрах): 23,50 м (опрацьовано), 200 боксів

В/ Колекції Федерального міністерства внутрішніх справ та Державної служби безпеки

Це колекції, створені центральними управліннями дофедерального Міністерства внутрішніх справ, Федерального міністерства внутрішніх справ та Державної служби безпеки. Вони містять матеріали їх організаційних підрозділів, центральних управлінь СНБ та деяких регіональних дирекцій СНБ. Найбільшим попитом користуються колекції офісів міністрів та їхніх заступників, колегій міністра, накази й розпорядження міністрів та їхніх заступників, та матеріали юридичного відділу управління внутрішніх справ. Ця суцільна серія становить найважливіше зібрання тогочасних управлінських актів.

Секретаріат Міністерства внутрішніх справ (група A 2/5-9)

Групи матеріалів:

A 2/5 Колегії та оперативні зустрічі Міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, 1976–1977 рр.,

Документи секретаріату, 1967–1978 рр.,

Промови та документи Міністра внутрішніх справ, 1965-1969 рр.,

Резолюції Національної асамблеї, Уряду Центрального комітету Комуністичної партії Чехословаччини, 1961-1971 рр.,

A 2/6 Накази Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки (включаючи відповідні матеріали), 1971–1975 рр.,

Накази Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, 1971–1975 рр.,

A 2/7 Накази Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки (включаючи відповідні матеріали), 1976-1980 рр.,

Накази Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, Чеської Соціалістичної Республіки та Словацької Соціалістичної Республіки, 1969-1980 рр.,

A 2/8 Юридичний відділ секретаріату Міністерства внутрішніх справ, 1970–1982 рр.,

A 2/9 Колегії Міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, 1978–1982 рр.,

Оперативні зустрічі керівництва Федерального міністерства внутрішніх справ, 1978–1982 рр.,

Часові рамки: 1969-1982 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

20,00 м (опрацьовано), 160 боксів

Дирекція розслідувань СБ Федерального міністерства внутрішніх справ (група A 3/2-3)

Групи матеріалів:

A 3/2 Матеріали, створені у ході розслідувань із державної безпеки з 1950 року по 1977 рік.

Часові рамки: 1950—1977 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

3,625 м (опрацьовано), 29 боксів

Дирекція розслідувань СБ Федерального міністерства внутрішніх справ, Прага

Групи матеріалів:

A 3/3 Матеріали, створені у ході розслідувань із державної безпеки з 1968 року по 1989 рік.

Часові рамки: 1968–1989 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

17,25 м (опрацьовано), 112 боксів, + 7 боксів із іменними покажчиками

Дирекція організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ

(групи матеріалів А 6/3–6)

Групи матеріалів:

А 6/3 Секретні накази Міністерства національної безпеки, 1951–1953 рр.,

Секретні накази Міністерства національної безпеки, 1953–1956 рр.,

А 6/4 Накази Міністерства національної безпеки, 1951–1953 рр.,

Накази Міністерства внутрішніх справ, 1953–1968 рр.,

Накази Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, 1969–1970 рр.,

А 6/5 Укази Міністерства внутрішніх справ із економічно-фінансових питань, 1954–1966 рр.,

Накази Міністерства внутрішніх справ, 1959–1968 рр.,

Накази Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, 1969–1970 рр.,

А 6/6 Документи управління з організаційних та внутрішніх справ, 1970–1974 рр.,

Книги щоденних доповідей, представлених постійною службою Міністерства внутрішніх справ, 1960–1972 рр.

Часові рамки: 1948–1970 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

8,00 м (опрацьовано) загалом, 64 бокси

Секретаріат Кабінету секретаря в Міністерстві внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, полк. др. юр. н. Яна Маєра (група А 10)

Часові рамки: 1968–1970 рр.

Текстові матеріали, створені у ході діяльності полк. др. юр. н. Яна Маєра на посаді заступника міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, першого заступника міністра внутрішніх справ та згодом керівника секретаріату Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки. Звіти зустрічей та документи з регулярної роботи, які збереглися до наших днів.

Протяжність/довжина (у метрах):

1,875 м (опрацьовано), 15 боксів

Дирекція спостереження — дирекція СНБ ІV (група А 25)

Колекція була створена в ході діяльності Державної служби безпеки та її попередників, що стежили як за чехо-

словацькими громадянами, так і за іноземцями. Колекція містить велику кількість наказів, інструкцій та рекомендацій стосовно проведення стеження. Також колекція містить достатньо повний набір «звітів про стеження», які дають можливість легко прослідкувати окремі операції, здійснювані Дирекцією спостереження Чехословацької контррозвідки і додатковими управліннями Міністерства внутрішніх справ. Документи зі стежень фрагментарні, однак вони дають можливість спостерігати за розвитком методів нагляду. Також збереглися фрагменти «щотижневих зведень спостереження» з 1980-х років і «двотижневої інформації» за період 1985–1988 рр. Колекція також містить робочі плани та їхню оцінку, аналіз економічних результатів управління, кадрові матеріали, а також оперативні матеріали відділу внутрішніх справ.

Часові рамки: 1948–1990 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

15,20 м (опрацьовано), 135 боксів

Відділ статистичних матеріалів (група А 31/1-2)

Група матеріалів:

А 31/1 Текстові матеріали, створені у ході діяльності Відділу статистичних матеріалів, центрального відділу матеріалів державної безпеки.

Часові рамки: 1948–1979 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

8,00 м (опрацьовано), 64 бокси

Група матеріалів: А 31/2

Часові рамки: 1967–1989 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

8,25 м (опрацьовано), 1 картотека (опрацьовано), 64 бокси

Секретаріат заступників міністра Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки генерал-майора др. юр. н. Яна Пешака та генерал-майора Павола Вано (група А 32)

Текстові матеріали, створені під час діяльності заступників міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки Яна Пешака і Павола Вано.

Часові рамки: 1969–1982 рр., 1982–1988 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):

8,60 м (опрацьовано), 69 боксів



Окислений папір, видобутий з пристрою Neschen C500 у реставраційній майстерні Архіву справ державної безпеки

Секретаріат перших заступників міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки генерал-майора Яна Гануляка, генерал-майора др. юр. н. Яна Ковача та генерал-лейтенанта Алоїза Лоренца, ССс. (група А 33)

Текстові матеріали, створені в ході діяльності перших заступників міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, Яна Гануляка та Яна Ковача були передані до архіву у 1984 році. Текстові матеріали, що стосуються першого заступника Алоїза Лоренца, не були передані. Згідно з описом, колекція містить лише звіти про зустрічі.

Важливою частиною повноважень перших заступників міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної республіки було управління оперативними підрозділами СБ.

Часові рамки: 1971–1979 рр., 1979–1985 рр., 1985–1989рр.

Протяжність/довжина (у метрах):
4 м (опрацьовано), 26 боксів

Управління контррозвідки для боротьби проти зовнішніх противників — Управління II СНБ (група А 34, А 34/1)

Текстові матеріали, створені у ході діяльності Чехословацької контррозвідки, яка мала протистояти внутрішнім та зовнішнім противникам для захисту чехословацької економіки (у 1953–1964 рр. та 1974–1988 рр. лише проти зовнішніх противників). Матеріали до 1953 року походять із Головного управління Державної служби безпеки та їх наступників. Збережені матеріали містять звіти про зустрічі, організаційні положення, матеріали з зустрічей керівництва служби, робочі плани та їхні оцінки, ситуаційні звіти, загальні повістки тощо.

Часові рамки: (1947) 1954–1990 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):
130 м (98,30 м опрацьовано, 7 м неопрацьовано), 938 боксів

Управління контррозвідки для боротьби проти внутрішніх ворогів — Управління X СНБ (група А 36)

Часові рамки: 1974–1989 рр.

Текстові матеріали управління Служби державної безпеки, діяльність якого фокусувалася на боротьбі з «внутрішнім ворогом», тобто класовими ворогами комуністичного режиму, дисидентами, церквами, неофіційною діяльністю, представниками правих рухів із періоду Празької весни і т.д. Збережені матеріали містять звіти з зустрічей, організаційні розпорядження, зустрічі керівництва штабу, робочі плани і їхні оцінки, оперативні звіти, загальні оперативні матеріали і т.д.

Протяжність/довжина (у метрах):
20,25 м (опрацьовано), 162 бокси

Управління контррозвідки для захисту економіки — Управління XI СНБ

Текстові матеріали управління Служби державної безпеки, яке займалося контррозвідувальним захистом чехословацької економіки від «ворожих» розвідувальних служб, іноземних монополій і міжнародних компаній. Воно також забезпечувало контррозвідувальний захист зовнішньої торгівлі і торгових відносин Чехословацької Соціалістичної Республіки. Збережені матеріали включають накази, інструкції, протоколи зустрічей керівництва штабу, а також щорічні плани діяльності та їхні оцінки.

Часові рамки: 1974–1988 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):
8,00 м (опрацьовано), 64 бокси

Захист партійного та урядового керівництва — Управління V СНБ

Текстові матеріали управління Служби державної безпеки та її попередників, яке займалося захистом членів уряду, вищих посадових осіб Комуністичної партії Чехословаччини та іноземних делегацій. Збережені матеріали містять звіти про зустрічі, організаційні положення, матеріали з зустрічей керівництва штабу, робочі плани та їхні оцінки, ситуаційні звіти, загальний порядок денний тощо.

Часові рамки: 1950–1992 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):
41,40 м (опрацьовано), 331 бокс

Управління паспортів та віз (група SPV-VD)

Звіти з зустрічей та реєстри виданих паспортів і дозволів на виїзд.

Часові рамки: 1952–1989 рр.

Протяжність/довжина (у метрах):
15,00 м (опрацьовано), 115 боксів

/С Список архівних матеріалів, отриманих від Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки та Музею Поліції Чеської Республіки

Станом на 21 березня 2008 року Музей Поліції Чеської Республіки (колишній Музей Корпусів національної безпеки, Прикордонної служби та Збройних сил Міністерства внутрішніх справ) передав Архіву після розсекречення три набори архівних матеріалів: 91 катушку фільмів, близько 17 м письмових матеріалів (субколекція 1, колекція IV; інші об'єкти колекцій) і 9 197 негативних відеокадрів (субколекція 2, колекція IV).

Назва	Вид одиниці	Кількість одиниць
Субколекція 1, колекція IV; об'єкти колекції	Набір	3 290
Субколекція 2, колекція IV;	Відеонегативи	9 197
Фільми	Катушки плівки	91 шт.

Колекції на даний момент опрацьовуються.

Департамент архівних колекцій Державної служби безпеки

Інститут Міністерства внутрішніх справ (група А 1)

Відділ готував матеріали та висновки для Міністерства внутрішніх справ та реалізовував довготермінову політику Міністерства внутрішніх справ.

Часові рамки: 1963–1969 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 5,88 м

Секретаріат Міністерства внутрішніх справ — частина I (група А 2/1-3)

Група матеріалів: А 2/1

Текстові матеріали Міністерства внутрішніх справ та Міністерства національної безпеки, Комісії з безпеки Центрального комітету Комуністичної Партії Чехословаччини, зустрічі колегіуму безпеки та політичного секретаріату Центрального комітету Комуністичної партії Чехословаччини. Розвиток апарату безпеки — партія, в'язниці, правові питання.

Часові рамки: 1948–1959 рр.

Протяжність/довжина (у метрах): 10,44 м
Група А 2/2
Текстові матеріали Управління внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ та Секретаріату Міністерства внутрішніх справ.

Часові рамки: 1960–1965 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 5,28 м
Група А 2/3

Текстові матеріали Секретаріату Міністерства внутрішніх справ та Федерального Міністерства внутрішніх справ, Колегії Міністерства внутрішніх справ, оперативні зустрічі Міністерства внутрішніх справ, резолюції Президії Центрального комітету Комуністичної партії Чехословаччини, матеріали, протоколи засідань юридичного комітету Комуністичної партії Чехословаччини, резолюції комітету з військового захисту Центрального комітету Комуністичної Партії Чехословаччини. Відповідні матеріали та промови Міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки.

Часові рамки: 1966–1975 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 11 м

Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ (група А 2/4)

Висновки Міністерства внутрішніх справ щодо пропозицій, представлених федеральною владою, розгляду законопроектів та інших законодавчих актів, координації створення наказів, інформація та юридичні рекомендації для окремих відділів.

Часові рамки: 1970–1978 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 6,72 м

Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Індіріха Котала (група А 5)

Текстові матеріали управління виправної освіти, управління економіки, економічного відділу, управління охорони здоров'я, фінансового відділу, відділу планування, відділу культурних заходів, дирекції архівів та відділу фізичного виховання.

Часові рамки: (1951) 1955–1968 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 3,12 м

Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ (група А 6/1-2)

Текстові матеріали, здебільшого законодавчого відділу та закордонного відділу, департаменту скарг та департаменту зв'язків із громадськістю та органами влади. Джерела, що мають стосунок до міжнародних договорів, різних статутів, директив та законів.

Часові рамки: А 6/1: 1946–1961 рр., А 6/2: 1946–1973 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): А 6/1 — 3,48 м, А 6/2 — 18,24 м

Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Ярослава Кліма (група А 7)

Колекція містить, зокрема, текстові матеріали керівника головного управління Державної служби Безпеки.

Часові рамки: 1962–1969 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 4,3 м

Наглядовий відділ Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки (група А 8, 8/2)

Колекція містить матеріали розслідування стосовно скарг засуджених осіб на зловживання з боку органів безпеки, прокурорів та судів, порушення «соціалістичної законності» та скарг щодо контрольно-інспекційної діяльності офіцерів СНБ.

Часові рамки: А 8: 1953–1972 рр., А 8/2: 1951–1981 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): А 8 — 9,48 м, А 8/2 — 8,76 м + надбання 0,40 м

Секретаріат першого заступника міністра внутрішніх справ полк. Яна Заруби (група А 9)

Колекція містить текстові матеріали стосовно діяльності міністерства, керівництва окремими управліннями Міністерства внутрішніх справ, Головного управління моніторингу преси, регіональних управлінь Міністерства внутрішніх справ та Управління навчально-виправних корпусів. Значна частина колекції представляє робочі плани підрозділів Міністерства внутрішніх справ та регіональних управлінь Міністерства внутрішніх справ і їхню оцінку; також у ній є документи попередника полк. Яна Заруби — полк. Юзефа Кудрни.

Часові рамки: (1949) 1956–1968 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 5,76 м

Федеральне міністерство внутрішніх справ — Відділ міжнародних відносин (група А 11)

Матеріали стосовно міжнародних відносин зі службами безпеки Болгарії, Угорщини, Німецької Демократичної Республіки, Польщі, Румунії, Радянського Союзу та в обмеженому обсязі Албанії, Китаю, Монголії та В'єтнаму.

Часові рамки: 1958–1969 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 6,48 м

Служба безпеки Міністерства внутрішніх справ (група А 12)

Текстові матеріали різних служб безпеки, зокрема, Міністерства внутрішніх справ, Міністерства національної безпеки, 1-го полку національної безпеки, Головного управління СНБ, регіональних управлінь СНБ, підрозділ 9600 СНБ.

Часові рамки: 1918–1951 рр.
Протяжність/довжина (у метрах): 1,92 м

Секретаріат заступника Міністра внутрішніх справ, полк. др. юр. н. Франтішка Васка (група А 13)

Текстові матеріали з посткупаційного періоду Секретаріату Державної служби безпеки, а точніше, Федеральної дирекції служби розвідки.

Часові рамки: 1969 р.
Довжина (у метрах): 0,96 м

Регіональна Штаб-квартира СНБ, Прага (група А 14)

Архівні матеріали, що походять із територіальних управлінь СНБ, які були скасовані 31 грудня 1948 року. Колекції містять різні джерела повоєнної історії, зокрема, різноманітні укази, ситуаційні звіти, звіти та матеріали шкіль та навчальних центрів СНБ.

Часові рамки: 1945–1949 рр.
Довжина (у метрах): 19,1 м

Регіональна Штаб-квартира СНБ, Брно (група А 15)

Архівні матеріали територіальних управлінь СНБ у Моравії, з відділом у Оставі. Картотека офіцерів СНБ та матеріали стосовно працівників відділів СНБ складають важливу частину колекції. Цікаво, що колекція також містить пропозиції нагород офіцерів Державної служби безпеки.

Часові рамки: (1923) 1945–1948 (1949) рр.
Довжина (у метрах): 19,02 м

Головна Штаб-квартира СНБ (група А 17)

Текстові матеріали Головної Штаб-квартири СНБ — одного з підрозділів Міністерства внутрішніх справ. Як і колекції регіональних управлінь, вона містить ситуаційні звіти та звіти про умови безпеки, включаючи прикордонні

регіони, інформацію для Міністерства внутрішніх справ, різні проекти закону про національну безпеку, звіти стосовно діяльності жандармерії протягом окупації, текстові звіти стосовно розгортання підрозділів СНБ, кримінальної активності тощо.

Часові рамки: 1945–1947 (1948) рр.

Довжина (у метрах): 8,6 м

Відділ розвідки Управління федеральної розвідувальної служби (група А 18)

Відділ розвідки Управління федеральної розвідувальної служби був допоміжним органом заступника міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки для адміністрування Управління федеральної розвідувальної служби. Він контролював діяльність підпорядкованих підрозділів та слугував колегіумом секретаріату заступника міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки.

Часові рамки: 1969–1970 рр.

Довжина (у метрах): 0,97 м

Секретаріат заступників федеральних міністрів внутрішніх справ, відповідальних за Збройні сили, генерал-майора Людвіка Главацького та полк. Кароля Перного (група А 19)

Колекція Секретаріату заступників федерального міністра внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, відповідальних за Збройні сили, містить текстові матеріали командувань Прикордонної служби та Служби внутрішньої охорони.

Часові рамки: 1952–1965 рр.

Довжина (у метрах): 1,08 м

Секретаріат заступника Міністра внутрішніх справ, полк. др. юр. н. Ярослава Восецького (група А 20)

Частково текстові матеріали, що описують діяльність Управління спостереження (Управління IV), Управління із захисту партійних та урядових керівників (Управління V), Управління розвідувальних технологій (Управління VI) та Відділ авіації Федерального міністерства внутрішніх справ.

Часові рамки: 1971–1972 рр.

Довжина (у метрах): 0,24 м

Управління зв'язку Федерального Міністерства внутрішніх справ (група А 21)

Текстові матеріали стосовно використання телекомунікаційних приладів стандартної телекомунікаційної мережі, розроблених для цілей безпеки, включаючи відповідні закони та регуляції.

Часові рамки: 1952–1975 рр.

Довжина (у метрах): 3 м

Управління фізичної освіти та професійного спорту (група А 22, 22/2)

Текстові матеріали стосовно організації фізичної підготовки офіцерів, аматорського та професійного спорту у підрозділах СНБ та Збройних сил Міністерства внутрішніх справ, а також спортивних підрозділів Червона зірка (Rudá hvězda), у тому числі Спартакіад, чемпіонатів, змагань та турнірів.

Часові рамки: А 22: 1954–1976 рр., А 22/II: 1969–1992 рр.

Довжина (у метрах): А 22 — 5,16 м, А 22/II — 7,32 м + надбання 8,37 м

Секретаріат Комісії з захисту державної таємниці (група А 23)

Технічні матеріали з правового регулювання державного, економічного захисту та захисту державної таємниці, списки таємної інформації, підсумки таємних досліджень, розвитку та продукції завдань, стандартів для захисту таємної інформації.

Часові рамки: 1947–1977 рр.

Довжина (у метрах): 3,24 м

Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Стефана Дем'яна (група А 24)

Документи стосовно діяльності Управлень IV, V, VI, VII і IX Міністерства внутрішніх справ, Управління паспортів та віз, Управління з розслідувань Міністерства внутрішніх справ, Відділу комунікацій Міністерства внутрішніх справ, Спеціальних відділів I, II, III, V і VI Міністерства внутріш-



Архів у Каніцах, біля Брно

ніх справ, Штабу цивільного захисту держави, навчально-виправних закладів Управління в'язниць Міністерства внутрішніх справ, Головної комендатури Служби проти-пожежного захисту. Частина текстових матеріалів також стосується періоду полк. Кароля Кошталя.

Часові рамки: 1954–1968 рр.

Довжина (у метрах): 3,6 м

Управління персоналу Федерального Міністерства внутрішніх справ (група А 26)

Текстові матеріали кадрового підрозділу унітарного Міністерства внутрішніх справ та Федерального міністерства внутрішніх справ, призовників та осіб, відкликаних із СНБ, офіцерів та співробітників Збройних сил Міністерства внутрішніх справ, кадрова політика, «чистка» апарату безпеки, звіти щодо еміграції близьких родичів офіцерів СНБ тощо.

Часові рамки: 1965–1982 рр.

Довжина (у метрах): 1,92 м

Управління розвідувальних технологій — Управління СНБ VI (група А 27)

Текстові матеріали стосовно організаційного розвитку та діяльності Управління IX та згодом Управління VI, інструкції, пропозиції та плани дослідницьких та проєктувальних робіт, вирішення технічних питань, співпраця з країнами соціалістичного табору, витік секретної інформації («провали») тощо.

Часові рамки: 1950–1983 рр.

Довжина (у метрах): 5,52 м

Управління контрозвідки для боротьби проти виняткових та надзвичайних форм кримінальної діяльності — Управління XIV СНБ (група А 28)

Текстові матеріали стосовно діяльності Управління XIV СНБ, тероризму, реагування на виняткові ситуації, захоплення авіації, саботаж, наркоманію та документація щодо спеціальних навчань департаменту.

Часові рамки: 1981–1985 рр.

Довжина (у метрах): 3,24 м

Головне управління військової контрозвідки — Управління СНБ III (група А 30, 30/2)

Текстові матеріали стосовно діяльності Військової контрозвідки (Управління VI, згодом Управління III), операцій Збройних сил Державної служби безпеки у Чехо-

словаччині, у тому числі накази керівництва управління, книги протоколів та рахункові книги.

Часові рамки: 1954–1971 рр.

Довжина (у метрах): 47,16 м

Усі «А» колекції, зібрані у Департаменті архівних колекцій СБ, опрацьовуються, готуються списки для покажчиків.

Накази, бюлетені, посібники (колекція RV)

Колекція різноманітних наказів, інструкцій, директив, брошур тощо.

Часові рамки: 1946–1991 рр.

Довжина (у метрах): 8,64 м

Затримання, інтернування, робота та табори примусової праці

Табори примусової праці були засновані згідно з законом № 247/1948 та стали джерелом дешевої робочої сили для національних підприємств. Збірка містить, зокрема, різноманітні звіти з таборів, біографії та картотеку осіб, що утримувалися у таборах примусової праці, ситуаційні звіти, анкети осіб, ув'язнених у таборах примусової праці, картотеку офіцерів, які там працювали, пропозиції та заяви комітетів, запити осіб, затриманих у таборах примусової праці, тощо. Матеріали з окремих таборів примусової праці здебільшого містять накази та інструкції, списки звільнених та переведених осіб, експертні висновки з економічних та рахункових питань, різноманітне листування та організаційні справи офіцерів. Матеріали з табору примусової праці Міров містять текстові документи стосовно інтернування офіцерів Чехословацької армії.

Табори для інтернованих

Після звільнення було створено близько 500 різних «таборів» у багатьох місцях. До них потрапляли як німці перед депортацією, так і особи, звинувачені або підозрювані у злочинах проти республіки. Наприкінці 1945 року загалом існували три типи таборів: для інтернованих (для осіб, засуджених надзвичайними народними судами за злочини згідно з указом про відплату № 16/1945); табори утримання під вартою (куди потрапляли німці) та табори праці (для осіб, направлених на примусові роботи згідно з указом № 71/1945). Колекції систематизовані не за таборами, а тематично, наприклад, вони містять звіти про звільнення, які часто підсумовують історію табору.

НАЗВА АРХІВНОЇ КОЛЕКЦІЇ	ГРУПА	ПОШУКОВІ ІНСТРУМЕНТИ	ЧАСОВІ РАМКИ	ЗАРЕЄСТРОВАНО ОДИНИЦЬ	ДОВЖИНА (у метрах)
Міністерство внутрішніх справ — Управління таборів примусової праці у Празі	E-1	Попередній реєстр	1948-1951	12 заповнених звітів, 5 покажчиків, 8 картотек, 81 боксів	15,84 м
Міністерство внутрішніх справ — Комісар Управління таборів примусової праці у Брно	E-2	Попередній реєстр	1948-1950	1 бокс	0,12 м
Міністерство внутрішніх справ — Комісар Управління таборів примусової праці в Оставі	E-3	Попередній реєстр	1949-1950	1 офіційна книга, 4 заповнених звіти, 1 покажчик, 1 бокс	0,2 м
Міністерство національної безпеки — Управління виправних заходів у Празі	E-4	Попередній реєстр	1950-1953	1 бокс	0,12 м
Міністерство внутрішніх справ — Управління центрів утримання під вартою та трудових центрів у Празі	E-6	Попередній реєстр	(1936) 1945-1951	119 боксів	14,28 м

Регіональний національний комітет, Прага — Регіональний командувач центрів для інтернованих у Богемії	E-7	Попередній реєстр	1945-1949	3 офіційних книги, 4 заповнених звіти, 4 покажчики, 83 бокси	10,22 м
Табір примусової праці Лесани	E 1_1	Попередній реєстр	1948-1951	1 заповнений звіт, 1 покажчик, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Всеборіце	E 1_1-1	Попередній реєстр	1949-1951	1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Святи Ян над Скалою	E 1_2	Попередній реєстр	1950	1 заповнений звіт, 1 покажчик	0,12 м
Табір примусової праці Кладно-Дрін	E 1_3	Попередній реєстр	1948-1951	1 офіційна книга, 3 заповнених звіти, 1 бокс	0,21 м
Табір примусової праці Кладно-Дубі	E 1_3-1	Попередній реєстр	1948-1950	5 офіційних книг, 3 заповнених звіти, 3 покажчики, 1 бокс	0,35 м
Табір примусової праці Прібрам-Война	E 1_11	Попередній реєстр	1949-1951	1 заповнений звіт, 1 покажчик	0,12 м
Табір примусової праці Чеське Будейовіце	E 2_1	Попередній реєстр	1948-1950	1 офіційна книга, 3 заповнених звіти, 3 покажчики, 1 бокс	0,24 м
Табір примусової праці Ячимов-Ніколай	E 3_3	Попередній реєстр	1950-1951	1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Ячимов-Плавно	E 3_3-1	Попередній реєстр	1950-1951	2 заповнених звіти, 1 покажчик	0,12 м
Табір примусової праці Гребени	E 3_9	Попередній реєстр	1949-1951	2 заповнених звіти, 2 покажчик, 1 бокс	0,18 м
Табір примусової праці Шіроке Требліце	E 4_3	Попередній реєстр	1949-1951	1 офіційна книга, 1 заповнений звіт, 1 бокс	0,12 м
Центр утримання під вартою Ліберець	E 4_5	Попередній реєстр	1946-1951	1 заповнений звіт, 1 покажчик, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Длажковіце	E 4_6	Попередній реєстр	1949-1951	1 заповнений звіт, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Дольні Жиретін	E 4_8	Попередній реєстр	1948-1949	1 офіційна книга, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Старков	E 5_5	Попередній реєстр	1949-1950	1 офіційна книга, 2 заповнених звіти, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Пардубіце	E 5_6	Попередній реєстр	1948-1951	1 офіційна книга, 2 заповнених звіти, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Брно	E 6_2	Попередній реєстр	1949-1953	1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Ославани	E 6_3	Попередній реєстр	1949-1950	2 заповнених звіти, 1 бокс, 2 плани	0,12 м
Табір примусової праці Вартліце	E 6_4	Попередній реєстр	1949-1951	1 заповнений звіт, 1 покажчик, 1 бокс, 3 плани	0,12 м
Табір примусової праці Готтвальдов	E 6_5	Попередній реєстр	1946-1954	2 офіційних книги, 3 заповнених звіти, 2 покажчики, 4 бокси	0,62 м
Табір примусової праці Годонін	E 6_6	Попередній реєстр	1950	1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Ухерчіце	E 6_10	Попередній реєстр	1949-1951	1 заповнений звіт, 1 покажчик, 4 плани	0,12 м
Табір примусової праці Зноймо	E 6_13	Попередній реєстр	1949	1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Ярославці	E 6_13-1	Попередній реєстр	1949-1951	1 заповнений звіт, 2 покажчики, 1 бокс	0,17 м
Дисциплінарний та трудовий табір у Зноймо	E 6_13-2	Попередній реєстр	1945	1 картотека	0,36 м

Табір примусової праці Трінец	E 7_2	Попередній реєстр	1949-1950	6 боксів, 1 план	0,72 м
Табір примусової праці Лази у Орлове	E 7_3	Попередній реєстр	1948-1949	1 заповнений звіт, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Остлава-Вітковице	E 7_7	Попередній реєстр	1949-1951	1 покажчик, 1 бокс	0,12 м
Табір примусової праці Міров	E 7_9	Попередній реєстр	1950-1951	1 бокс	0,12 м

Управління в'язничної охорони

Текстові матеріали у цих колекціях походять із періоду 1945-1952 рр. (також є раніші записи, з найстаршою датою від 1922 року). Колекція здебільшого складається з оглядів в'язниць, інспекцій та перевірок в'язниць, скарг та заяв ув'язнених, звітів із районних та регіональних судів, матеріалів стосовно втеч ув'язнених, харчування, пере-

везення в'язнів німецької національності, звітів стосовно кількості в'язнів у таборі Ячимов тощо. Деякі колекції паперів щодо виправної діяльності також містять особисті документи в'язнів та книги обліку в'язнів.

Також є неопрацьована частина документів із колекцій матеріалів із в'язниць (3,6 м), що містять справи із в'язниць у Брно, Угерському Градіште та Міколові.

НАЗВА АРХІВНОЇ КОЛЕКЦІЇ	ГРУПА	ПОШУКОВІ ІНСТРУМЕНТИ	ЧАСОВІ РАМКИ	ЗАРЕЄСТРОВАНО ОДИНИЦЬ	ДОВЖИНА (у метрах)
Міністерство юстиції — Управління охорони в'язниць у Празі	E/1	Попередній реєстр	(1916) 1945-1952	1 офіційна книга, 5 покажчиків, 61 бокс	7,68 м
Регіональний департамент виправної роботи у Брно	E/3	Попередній реєстр	1952-1956	4 заповнених звіти, 2 покажчики, 1 бокс	0,24 м
Відділ виправної роботи у Брно-Маломеріце	E/5	Попередній реєстр	1951-1953	2 офіційних книги, 6 заповнених звітів, 2 покажчики, 9 боксів	1,2 м
Відділ виправної роботи у Куновице	E/7	Попередній реєстр	1952-1953	1 бокс	0,12 м
Відділ виправної роботи у Збишові	E/8	Попередній реєстр	1947-1955	7 офіційних книг, 13 заповнених звітів, 5 покажчиків, 56 боксів	7,2 м
Головне Управління в'язничної охорони в Угерському Градіште	E/9	Попередній реєстр	1950-1953	1 бокс	0,12 м

Регіональні управління Державної служби безпеки та районні департаменти Державної служби безпеки

Колекції управління Державної служби безпеки в регіональних управліннях Корпусів національної безпеки та районних департаментів Державної служби безпеки позначені літерою В; створюються їхні списки. Вони завжди включають колекції управління Державної служби безпеки у регіонах (раніше Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ) та колекції відповідних підрозділів Державної служби безпеки у районах. Колекції базуються на територіальній реформі 1960 року, тобто створено сім реєстрів.

Колекції поділено на частини (з двома винятками — інвентар II частини Управління СБ Брно ще не завершено, та вже є III частина інвентарю Управління СБ Острави).

Деякі регіони та райони використовували особливі підрозділи, наприклад Управління Міністерства внутрішніх справ у Яхимові або залізничні союзи. Можна сказати, що згадані вище матеріали походять із періоду 1945-1990 рр., але в колекції є також значно старіші матеріали. Пізніші матеріали — з кінця 1970-х та 1980-х років досі неопрацьовано.

Частина I інвентарю включає документи з найранішого періоду (до 1960-х років) та текстові матеріали, що частково стосуються нацистських і фашистських партій і організацій (NSDAP, SD, Влайка, Гітлерюгенд тощо), гестапо та його інформаторів, руху опору, розслідувань стосовно окремих осіб або партизанських груп, політичних партій, церков, іноземців, диверсійної діяльності, молоді, відгуків громадян на різні події, офіцерів Української повстанської

армії, перетинів кордону та переселення німців; також є різні фотографії, матеріали стосовно документів Вермахту та копії рішень судів у справах осіб, засуджених надзвичайними народними судами.

Частина II інвентарів містить документи 1960-х та 1970-х років (інколи навіть із раннях 1980-х). Вони частково містять плани роботи окремих підрозділів та їхню оцінку, матеріали зустрічей, у тому числі звіти з окремих питань, звіти щодо ситуації у сфері державної безпеки загалом або стосовно окремих подій (вибори, конгреси, річні звіти лютого 1948 року, серпня 1968 року тощо), аналізи різних справ (наприклад правих опозиційних сил, молоді, членів хартій), матеріали стосовно окремих осіб, інформація щодо різноманітних операцій, агентів, емігрантів тощо, текстові записи стосовно внутрішньої організації та адміністрації індивідуальних елементів, спостереження у різних сферах тощо.

Матеріали з 1980-х років розміщені серед надбань Архіву. Вони здебільшого містять текстові записи, які не пройшли через процедуру знищення (не беручи до уваги знищення багатьох вирішальних документів, у тому числі пов'язаних із боротьбою проти внутрішнього ворога у грудні 1989 року) та не залишилися у кабінетах та сейфах. Так архів залучає різні матеріали, які не мають великої інформаційної цінності (та будуть відкинені у майбутньому), проте можуть допомогти з'ясувати обставини окремих справ.

На додаток, картотека регіональних управлінь також містить дані відділів паспортів та віз у регіонах та районах (D)

або департаментів паспортного контролю. Їхні коди такі ж, як у випадку колекцій, позначених В (наприклад, 1 — Прага та Центральна Богемія, 2 — Чеське Будейовіце тощо). Колекції відділів паспортів та віз містять звіти про діяльність, статистичні аналізи еміграції, звіти про поїздки тощо.

Для більшої ясності, даний список демонструє орієнтовну довжину (у метрах) архівних матеріалів регіональних та районних відділів паспортів та віз СБ в окремих регіонах:

Регіон Центральна Богемія Z — 45.73 м N — 79,81 м

Регіон Південна Богемія Z — 26.6 м N — 36,76 м

Регіон Західна Богемія Z — 17.15 м N — 43,9 м

Регіон Північна Богемія Z — 63.67 м N — 56,37 м

Регіон Східна Богемія Z — 24.03 м N — 22,35 м

Регіон Південна Моравія Z — 47.17 м N — 100,54 м

Регіон Північна Моравія Z — 55.38 м N — 38,52 м

Департамент оперативних досьє та слідчих документів

Головне управління служби розвідки — Управління СНБ I

Текстові матеріали Головного управління служби розвідки містять інформацію щодо організаційного розвитку Служби розвідки Міністерства внутрішніх справ, її операцій на території Чехословаччини, розвитку та утримання системи іноземних резидентів, розвитку мережі агентів та специфічної оперативної агентурної та дослідної роботи. Індивідуальні досьє агентів, особисті досьє офіцерів та оперативні досьє кореспонденції, що містять багато інформації з відкритих та таємних джерел, документацію з діяльності та інші показники, а також інформацію стосовно використання оперативних технологій. Також частково задокументована співпраця з розвідкою та державними службами безпеки комуністичних країн, зокрема з радянською службою розвідки. Оперативна документація містить інформацію стосовно сфер та об'єктів інтересу, плани та оцінки діяльності, накази, інструкції, протоколи зустрічей, звіти про зустрічі та багато інших матеріалів документального, інформаційного та адміністративного характеру.

Колекція Управління СНБ I — оперативна документація

Назва	Часові рамки	Довжина
Колекція Управління СНБ I — оперативна документація	1945–1990 рр.	154,3 м

Колекція Управління СНБ I — оперативні досьє

Назва	Часові рамки	Довжина
Досьє щодо об'єктів інтересу («1»)	1945–1990 рр.	496 м
Відкинута типи («2»)		
Особисті досьє офіцерів («3»)		
Досьє агентів («4»)		
Досьє таємних та конспіративних квартир («7»)		
Досьє з оперативного листування («8»)		
Досьє стосовно активних мір та заходів («9»)		

Слідчі документи (група V/MV, V/KS)

Слідчі документи (особисті та групові), що містять текстові записи стосовно окремих осіб, як перед їхнім арештом, так і протягом слідства, суду, включаючи оперативні матеріали (звіти агентів), підготовку розгляду справи, вироки та інколи навіть інформацію щодо процедури реабілітації.

Часові рамки: (1945) 1948–1990 рр.

Походження: Слідче управління СБ (центральне управління), Військова контррозвідка, регіональні слідчі відділи у Празі, Оставі, Брно, Чеських Будейовіцах, Усті над Лабем, Ліберці, Карлових Варах, Пільзені, Градці Краловому, Пардубіцах (у тому числі підпорядковані їм підрозділи) та їх попередники

Обсяг: 68 архівних звітів, 2 картотеки, 1 450 боксів

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Архівні звіти	Картотека
V/MV Центральне	2-42 801	33 719	50 654	24	39 740
V/KS Острава	75-13 866	11 078	19 442	9	—
V/KS Усті над Лабем	1-12 689	12 637	16 030	6	—
V/KS Ліберець	4-789	697	1 121	1	—
V/KS Пільзен	1-15 209	8 534	13 758	10	—
V/KS Карлові Вари	208-2 290	1 913	4 848	2	—
V/KS Градець Кралове	1-7 174	7 091	11 741	5	—
V/KS Чеське Будейовіце	1-5 625	5 480	7 305	3	—
V/KS Брно	1-15 323	14 861	20 625	8	—
Всього		96 010	145 524	68	39 740

Досьє щодо об'єктів інтересу (група ОВ/-)

Колекція здебільшого складається з досьє щодо об'єктів інтересу, які були створені організаціями, компаніями, їх інститутами та соціальними групами, ідентифікованими як «сфера контррозвідки», або досьє щодо контррозвідувального захисту, який першочергово мав на меті збір розвідувальних даних, що зосереджувалися б на проявах ворожої діяльності, контролю класових ворогів, захисті державної таємниці та надзвичайних подіях.

Часові рамки: (1945) 1948–1990 рр.

Походження: Центральні управління СБ, частково контррозвідка, відповідні підрозділи Управління СБ у Празі та регіональні управління і їх підрозділи, Військова контррозвідка, Головне управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону.

Обсяг: 9 архівних звітів + 1 932 бокси + 1 749 мікрофішів

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Фіші	Папки (резервні копії)	Картотеки	Архівні звіти
ОВ/Центральне	1,051–1 963	1 318	7 711	1 749	1 795	1 055	1
ОВ/ Градець Карлове	1-648	603	2 648	0	0		1
ОВ/Пільзен	—	54	237	0	0	0	1
ОВ/Острава	508-1065	109	769	0	0	0	2
ОВ/Усті над Лабем	–	85	661	0	0	0	1
ОВ/Брно	1-548	464	3 058	0	0	0	2
ОВ/Чеське Будейовіце	13-468	272	1 414	0	0	0	1
Всього		2 905	16 498	7 749	1 795	1 055	9

Досьє щодо діяльності контррозвідки (група KR/-)

Колекції містять досьє з проведення контррозвідувальних заходів стосовно окремих осіб або груп осіб, за якими Державна служба безпеки стежила або наглядала, використовуючи агентів та оперативні заходи.

Часові рамки: (1945) 1948–1990 рр.

Походження: Центральні оперативні управління СБ, зокрема, контррозвідка, відповідні підрозділи управління СБ у Празі, регіональні управління та їх підрозділи, Військова контррозвідка, Головне управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону.

Обсяг: 31 архівних звітів + 1 234 бокси + 39 433 мікрофіші

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Фіші	Папки (резервні копії)	Картотеки	Архівні звіти
KR/Центральне	68-1 009 064	85 932	16 652	39 433	40 263	250	16
KR/Брно	46-455 793	10 238	10 596	0	0	0	6
KR/Пільзен	177-10 444	3 875	3 942	0	0	5 085	5
KR/Чеське Будейовіце	31-3 895	1 953	2 056	0	0	0	4
Всього		31 051	33 246	39 433	40 263	5 335	31 051

Досьє агентів (група TS/-)

Колекція містить досьє та документи колабораціоністів, таємних агентів або кандидатів до відділів контррозвідки Державної служби безпеки.

Часові рамки: (1945) 1948–1990 рр.

Походження: Центральні оперативні управління СБ, зокрема, контррозвідка, відповідні підрозділи Управління СБ у Празі, регіональні управління та їх підрозділи, Військова контррозвідка, Головне управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону.

Протяжність: 35 архівних звітів + 1 376 бокси + 28 908 мікрофішів

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Фіші	Папки (резервні копії)	Картотеки	Архівні звіти
TS/Центральне	161-1 024 765	43 716	26 389	28 908	29 427	0	30
TS/Брно	414 525-460 414	1 801	3 666	0	0	0	1
TS/Чеське Будейовіце	26-11 401	4 405	5 531	0	0	0	4
Всього		49 922	66 637	28 908	29 427	0	35

«Тактичні» колекції (група T/-)

Колекція містить упорядковані частини знищених досьє, включаючи досьє стосовно об'єктів інтересу або особисті досьє, що розглядалися Державною службою безпеки як цінні для оперативної діяльності, та «втрачені» матеріали сто-

совно осіб або фактів, які не можна було віднести (відповідно до їх типу) до жодної базової категорії оперативних матеріалів.

Часові рамки: (1945) 1948–1990 рр.

Походження: Відділ статистичних матеріалів Федерального міністерства внутрішніх справ, Управління СНБ II, X та XI, Управління СБ у Празі, регіональні управління СБ — Чеське Будейовіце, Острава, Пільзен, Усті над Лабем, Ліберець, Градец Кралове.

Обсяг: 3 архівні звіти + 258 боксів + 9 упаковок

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Архівні звіти
Т/Центральне	90-2 398	1 848	1 872	1
Т/Пільзен	1-945	911	911	1
Т/Острава	1-516	516	517	1
Всього		3 275	3 832	3

«Спеціальні» колекції (група ZA, ZO, ZV)

Спеціальні агентурні колекції — ZA (1 архівний звіт + 18 боксів, 1945/1948-1990 рр.), особливі оперативні колекції — ZO (1 архівний звіт + 46 боксів, 1945/1948-1990 рр.), особливі слідчі колекції — ZV (1 архівний звіт + 146 боксів).

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Архівні звіти
ZA	125-6 092	58	147	1
ZO	11-4 657	60	251	1
ZV	2-490	414	1 174	1
Всього		532	1 572	3

Колекції «R» — реабілітовані (група R/-)

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Картотеки	Архівні звіти
R/Брно	5-324	61	156	1 650	1
R/Острава	1-56	56	109	0	1
R/Градец Кралове	1-62	60	71	0	1
Всього		513	336	1 650	3

Оперативні матеріали Управління зі стеження (група SL/-)

Неопрацьовані матеріали, близько 100 м

Назва колекції	Архівні номери	Кількість архівних одиниць	Кількість документів	Картотеки	Архівні звіти
SL/Центральне	0	7 688	бл. 15 000	23 631	0
SL/Пільзен	1-195	195	263	0	0
SL/Чеське Будейовіце	1-14	14	13	0	0
Всього		11 172	бл. 15 276	23 631	0

Реєстраційні інструменти

Основні реєстраційні інструменти включають реєстраційні звіти з досьє оперативної діяльності агентів і файли (записи про створення досьє — файлу на тему конкретної особи або факту), які утворюють окрему колекцію, а також архівні звіти з оперативних агентурних досьє і файли (записи про архівацію досьє або зберігання в оперативному архіві), які є частиною окремих колекцій, та картотеку (список осіб, що представляють інтерес), яка містить близько 890 000 карток.

Загалом оперативні матеріали (досьє на співробітників СБ, досьє на цільових осіб, агентурно-розшукові досьє і досьє за темами, що становлять інтерес, за виключенням досьє Управління зі стеження і розвідувальних технологій) містить 154 849 інвентарних одиниць.

Колекції, картотеки, реєстри тощо

Характеристики	Кількість
Колекція реєстраційних звітів	322 книги
Колекція старих архівних та реєстраційних звітів та допоміжних книг	136 книг + 808 аркушів
Картотека осіб, що становили інтерес/штаб-квартири	Близько 890 000 карток (оцифровано)
Картотека осіб, що становили інтерес/Градец Кралове	Близько 39 000 карток
Знищена документація/штаб-квартири	14 боксів
Знищена документація/Пільзен	1 бокс
Знищена документація/Острава	3 бокси
Знищена документація/Градец Кралове	5 боксів

Головне управління військової контррозвідки — дирекція III

Оперативні матеріали та інша документація Головного управління військової контррозвідки та її попередників містить інформацію стосовно оперативної агентурної діяльності у Чехословацькій народній армії та пов'язаних із нею цивільних середовищах, діяльності закордонних служб розвідки, випадків державної зради, терору, диверсій, ворожої пропаганди, підготовки до дезертирства, захисту військових таємниць тощо.

Колекція Управління СНБ III — документація

Назва	Часові рамки	Протяжність
Неопрацьовані матеріали	1953-1990 рр.	417 м

Колекція Управління СНБ III — оперативні досьє

	Часові рамки	Протяжність
Досьє агентів	1953-1990 рр.	245 м
Досьє з діяльності контррозвідки		
Досьє щодо об'єктів інтересу		

Управління розвідки Генерального штабу Чехословацької народної армії

Оперативні матеріали Управління розвідки Генерального штабу Чехословацької народної армії містить інформацію стосовно організаційного розвитку, позиції та діяльності військової розвідки та її підрозділів, у тому числі іноземних резиденцій, із 1945 року по 1990 рік, а також інформацію стосовно діяльності іноземних армій, їхнього озброєння тощо.

Неоперативні документи щодо діяльності Дирекції розвідки Генерального штабу з 1951 року по 1990 рік зберігаються у 351 архівному боксі. Вони містять внутрішні накази начальника управління, протоколи засідань, звіти, навчальні записники, журнали документів, плановані завдання, плани розвідування та моніторингу, навчальні матеріали тощо.

Колекція Управління розвідки Генерального штабу — документація

Назва	Часові рамки	Протяжність
Управління розвідки Генерального штабу	1945-1990 рр.	146 м

Колекція Дирекції розвідки Генерального Штабу — оперативні досьє

Назва	Часові рамки	Протяжність
Особисті досьє	1945-1990 рр.	310 м
Досьє від резидентів		
Початкові досьє стосовно таємних квартир та технологій		

Управління Навчально-виправних корпусів — Відділ внутрішнього захисту — оперативні досьє

Матеріали з оперативної діяльності агентів департаменту (з 1974 року) та відділу (з 1983) Управління Навчально-виправних корпусів Міністерства юстиції Чеської Соціалістичної Республіки містять матеріали, зібрані протягом контррозвідувальної діяльності стосовно осіб у в'язницях та закладах утримання під вартою, розслідувань, управління мережею таємних співробітників, зосередженою на стеженні за поведінкою в'язнів, викритті їхніх політичних поглядів, контактів за межами в'язниці.

Назва	Часові рамки	Протяжність
Досьє агентів	1971-1990 рр.	20 м
Досьє з діяльності контррозвідки		

Базова організація Комуністичної Партії Чехословаччини — Політичний Департамент Федерального міністерства національної оборони

Колекція містить протоколи засідань та інші текстові матеріали Комуністичної Партії Чехословаччини, що була пов'язана з відповідним організаційним підрозділом Федерального міністерства оборони — частково Управлінням розвідки Генерального штабу Чехословацької народної армії.

Назва	Часові рамки	Протяжність
Базова організація Комуністичної Партії Чехословаччини — Політичний Департамент Федерального міністерства національної оборони	1957-1987 рр.	22,5 м

Управління розвідки Головного управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону — оперативні досьє

Колекція містить досьє з оперативної діяльності агентів розвідки Управління розвідки Головного управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону, що зберігалися у реєстрах Головного управління розвідки (Управління СНБ I). За типами документів — колекція містить досьє щодо об'єктів інтересу, досьє секретних агентів, досьє щодо таємних та конспіративних квартир.

Назва	Часові рамки	Протяжність
Управління розвідки Головного управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону — оперативні досьє (розвідувальна частина)	1966-1990 рр.	10,65 м

Департамент архівних колекцій Збройних сил Міністерства внутрішніх справ

Колекції Прикордонної служби та документи, що супроводжували організацію захисту державного кордону, — прикордонні книги, накази, документи стосовно дозволів на перетин кордону. Матеріали можна загалом описати як текстові матеріали стосовно державних режимних заходів на прикордонній території. Колекції (регіональних) управлінь стосовно захисту державного кордону з комуністичними країнами мають ідентичний зміст.

Колекції Служби внутрішньої охорони містять матеріали стосовно захисту промислових заводів, в'язниць, шахт та інших об'єктів, а також пошукових операцій та інтервенцій усіх типів. Колекції Збройних сил також містять матеріали стосовно навчальних департаментів, які організовували кількомісячні курси для прикордонників — солдатів, що перебувають на строковій службі (тренувальні центри НКО), та багаторічних програм навчання для офіцерів Збройних сил Міністерства внутрішніх справ/професійних солдатів (навчальні центри, навчальні полки або школи офіцерів). Їх матеріали ілюструють хід навчання, його зміст та результати студентів.

Назва архівної колекції	Часові рамки	Протяжність
2-й полк Внутрішньої служби охорони у Празі	1960–1966 рр.	1,08
6-й окремий батальйон Внутрішньої служби охорони у Прибрамі	1961–1966 рр.	0,84
8-й окремий батальйон Внутрішньої служби охорони Пардубіце-Семтін	1959–1967 рр.	1,08
16-й окремий батальйон Внутрішньої служби охорони Залужі у Мосту	1954–1966 рр.	0,6
17-й окремий батальйон Внутрішньої служби охорони Брно	1957–1966 рр.	0,96
1-а моторизована бригада Внутрішньої служби внутрішньої охорони у Празі	(1951) 1952–1964 рр.	4,68
2-а бригада Внутрішньої служби охорони Лани	1952–1963 рр.	6,24
6-а бригада Внутрішньої служби охорони Яхимова	1954–1963 рр.	4,08
17-а бригада Внутрішньої служби охорони Брно	1952–1963 рр.	3,96
Навчальні центри НКО Внутрішньої служби охорони Варнсдорф	1953–1963 рр.	1,68
Навчальні кінологічні центри НКО Внутрішньої служби охорони Грабштейна	1958–1963 рр.	0,48
Автомобільні навчальні центри НКО Внутрішньої служби охорони Жихлава	1956–1963 рр.	0,48
1-й батальйон 2-ї бригади Внутрішньої служби охорони у Вінорі	1953–1963 рр.	1,68
2-й батальйон у Залужі 2-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1953–1963 рр.	1,2
3-й батальйон у Пардубіце-Семтіні 2-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1952–1962 (1964) рр.	1,08
1-й мото-механізований батальйон Внутрішньої служби охорони у Празі	1951–1962 рр.	1,92
Військовий навчальний центр Прикордонної служби та Внутрішньої служби охорони у Брунталі	1951–1966 (1968) рр.	11,4
Бригада навчального центру НКО Прикордонної служби та Внутрішньої служби охорони в Плані у Маріанських Лазнях	1963–1966 рр.	0,72
7-й спеціальний батальйон Внутрішньої служби охорони у Празі	1954–1966 рр.	1,32
1-й батальйон Яхимова 6-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1954–1963 рр.	1,2
2-й батальйон Викманова 6-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1954–1964 рр.	1,32
3-й батальйон Прібрам 6-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1954–1963 рр.	1,2
1-й батальйон Всетіна 17-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1954–1963	0,96
2-й батальйон Угерськи Брод 17-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1953–1963 рр.	1,2
3-й батальйон Жихлава 17-ї бригади Внутрішньої служби охорони	1954–1963 рр.	1,08
Резервний відділ Внутрішньої служби внутрішньої охорони у Празі	1959–1963 рр.	0,36
Технічний навчальний центр НКО Прикордонної служби Літомеріце	1952–1964 рр.	0,24
Кінологічний навчальний центр НКО Прикордонної служби Лібейовіце	1951–1960 рр.	0,6
Офіцерська школа Прикордонної служби у Голешові	1972–1976 рр.	7,2
Охоронна рота Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Празі	1965–1968 рр.	0,12
Управління Державної прикордонної служби в Остраві	(1945) 1973–[1991] рр.	27,6
Управління Державної прикордонної служби в Градці Краловому	(1945) 1973–[1991] рр.	17,46

Управління Державної прикордонної служби в Усті над Лабем	(1964) 1973–[1991] рр.	29,28
3-я бригада Прикордонної служби Карлові Вари	(1881) 1951–1966 рр.	12,5
4-а бригада Прикордонної служби Зноймо	[1950]–[1992] рр.	125,53
5-а бригада Прикордонної служби Хеб	(1913) 1951–1992 рр.	134,86
7-а бригада Прикордонної служби Сушіце	(1899) 1950–1992 рр.	86,88
9-а бригада Прикордонної служби Домажліце	1951–[1992] рр.	94,25
10-а бригада Прикордонної служби Волари	(1863) 1951–1966 рр.	7,3
12-а навчальна бригада Прикордонної служби Плана у Маріанських Лазнях	1950–1992 рр.	35,78
15-а бригада Прикордонної служби Чеське Будейовіце	(1907) 1951–[1992] рр.	102,34
19-а бригада Прикордонної служби Дечін	1952–1966 рр.	9,3
Охоронна рота Регіонального управління Корпусів національної безпеки Брно	1965–1974 рр.	0,36
Охоронна рота Регіонального управління Корпусів національної безпеки Острави	1963–1974 рр.	0,36
Охоронна рота Регіонального управління Корпусів національної безпеки Усті над Лабем	1964–1970 рр.	0,12
Охоронна рота Регіонального управління Корпусів національної безпеки Градец Кралове	1964–1972 рр.	0,12
5-й навчальний полк Міністерства внутрішніх справ, Фридек-Містек	1952–1993 рр.	22,32
Охоронна рота Регіонального управління Корпусів національної безпеки Пільзен	1965–1974 рр.	0,48
Празька замкова гвардія	1955–1983 рр.	2,16
Полк безпеки Міністерства внутрішніх справ у Празі	1964–1993 рр.	15,73
Заступник Міністра внутрішніх справ у національному підприємстві Сігма	1962–1975 рр.	1,44
Департамент прикордонного контролю	1958–1965 рр.	2,9
Головне управління Прикордонної служби і Служби захисту державного кордону у Празі	[1945]–[1991] рр.	201,15
Головне управління Внутрішньої служби охорони у Празі	1952–1963 рр.	26,24
Управління Прикордонної служби і Служби захисту державного кордону в Празі	[1950]–[1985] рр.	4,52
Військова рада Управління Головної прикордонної служби та Служби охорони державного кордону, Прага	1970–1989 рр.	4,56
Прикордонні підрозділи Корпусів національної безпеки	1945–1951 (1974) рр.	19,6
Управління військової служби Міністерства внутрішніх справ, Прага	1964–1993 рр.	20,29
3-й окремих батальйон Міністерства внутрішніх справ, Кладно	1986–1993 рр.	4,31
Підрозділи військової контррозвідки у Службі захисту державного кордону	1964–1990 рр.	4,2
Загальна протяжність		1 074,9

Особові документи

Колекція особових документів складається із трьох збірок файлів. Найбільший із них було отримано від Міністерства внутрішніх справ, другий містить особисті справи, передані Міністерством оборони, зокрема, Адміністративним архівом Армії Чеської Республіки, а останній, найменший, містить особові справи з Міністерства юстиції.

Особові документи Міністерства внутрішніх справ

Архівний набір включає особові справи співробітників Міністерства внутрішніх справ, народжених в 1910 році і пізніше, сягає 2590 м (194 400 справ). Колекція містить документи співробітників дофедерального Міністерства внутрішніх справ, Міністерства національної безпеки, Федерального Міністерства внутрішніх справ і Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, а також співробітників служб безпеки, тобто офіцерів Корпусів національної безпеки (Державної служби безпеки і Служби громадської безпеки), Прикордонної служби та Збройних сил Міністерства внутрішніх справ. Колекція також включає особові справи співробітників Головного розвідувального управління СНБ, надані Управлінням із зовнішніх зв'язків та інформації. До колекції не включені 9 167 особових справ працівників Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки з 1994 року по 2006 рік. Ця архівна колекція значно пов'язана зі збіркою персональних реєстраційних карток співробітників Міністерства внутрішніх справ, записів щодо ходу служби і просування цих осіб.

Назва	Часові рамки	Кількість документів	Протяжність
Особові документи Міністерства внутрішніх справ	Неможливо визначити	194 400	2 590
Особові реєстраційні картки співробітників Міністерства внутрішніх справ	Неможливо визначити		123

Особові документи з Міністерства оборони

Ця колекція — це специфічний архівний набір кадрових документів, що містить особові картки, загалом 6 200 файлів (95 м). Вона частково складається з особових документів професійних солдатів: офіцерів військової розвідки, особливо тих, що працювали в підрозділах Чехословацької народної армії (військових частинах, корпусах, дивізіях, бригадах і т.д.), підрозділах Міністерства національної оборони; меншою мірою, вона містить особові справи персоналу Розвідувального управління Генерального штабу Чехословацької народної армії.

Назва	Часові рамки	Кількість документів	Протяжність
Особові документи з Міністерства оборони	Неможливо визначити	6 200	95

Особові документи з Міністерства юстиції — Відділ внутрішнього захисту

Загалом 82 файли (3,6 м) особових справ співробітників Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки — Відділу внутрішньої безпеки Навчально-виправних корпусів.

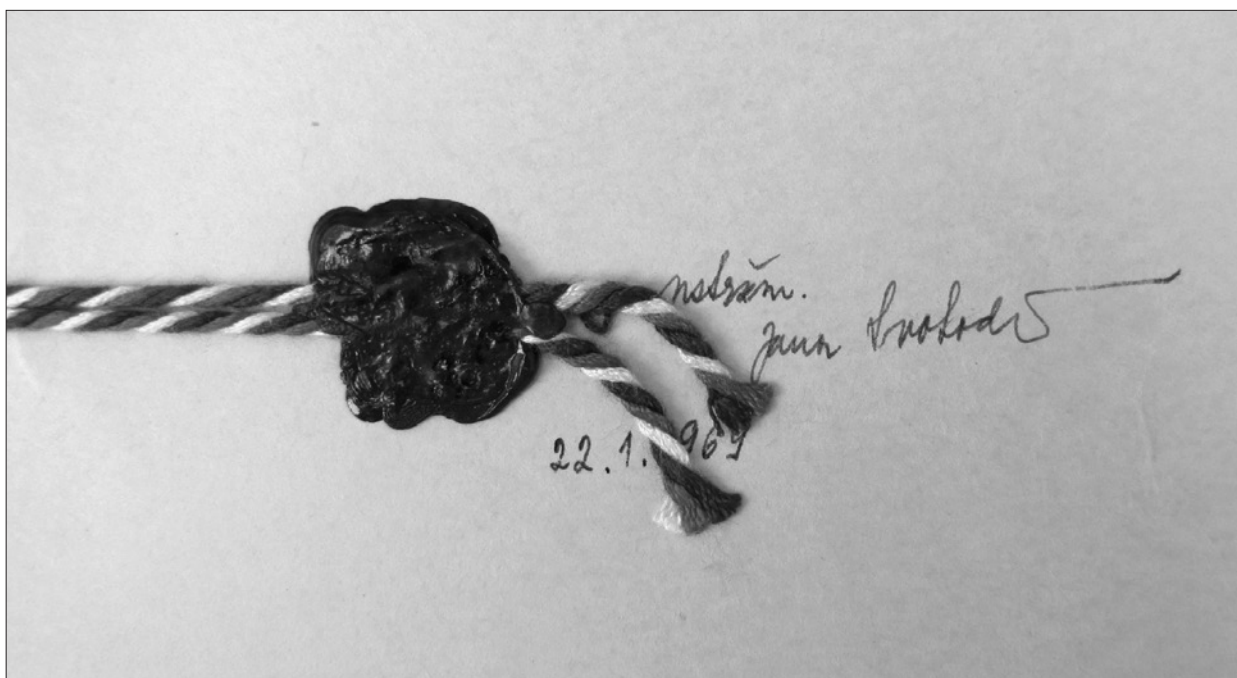
Назва	Часові рамки	Кількість документів	Протяжність
Особові документи з Міністерства юстиції — Відділ внутрішнього захисту	Неможливо визначити	82	3,6

Департамент архівних колекцій Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

Регіональні управління Корпусів національної безпеки

Колекції регіональних управлінь Корпусів національної безпеки і їх попередників включають архівні матеріали з періоду 1945-1991 рр., а іноді і більш ранні архівні матеріали. Це, здебільшого, матеріали Корпусів національної безпеки (раніше відділів жандармерії) із записами з періоду після 1849 року.

За типом матеріалів, колекції містять текстові записи, зокрема протоколи нарад, зустрічей керівників штабів, річні звіти, плани роботи, акти передачі, щоденні звіти, резюме з оперативної діяльності, організаційних питань, документи відділу реорганізації, аналізи, плани операцій із забезпечення безпеки і надзвичайних операцій та заходів із забезпечення безпеки, оцінки завдань, звіти зі стеження, списки власників рушниць та документи транспортної інспекції (книги нещасних випадків, статистика і т.д.). З огляду на наявність слідчого відділу, колекція містить копії слідчих справ. Частина офіційних книг включає журнали подій, книги службових станцій, службові книги і матеріали управлінь підрозділів СНБ. Частина реєстраційних інструментів містить здебільшого звіти зі зустрічей, журнали слідчих справ, облік скарг і книги зберігання.



Зразок архівної печатки

Протяжність окремих колекцій:

СН — Управління СНБ столичного міста Праги та Центральної Богемії

опрацьовані матеріали з (1849) 1945–1968 рр. (127,95 м)
неопрацьовані матеріали з (1849) 1952–2004 рр. (364,17 м)

I-ВВ Міське управління Праги та окремі районні управління СНБ

опрацьовані матеріали з 1945–1963 рр. (81 м)
неопрацьовані матеріали з 1951–2005 рр. (339,4 м)

J — Регіональне управління СНБ Чеське Будейовіце

опрацьовані матеріали з (1849) 1945–1981 рр. (104,78 м)
неопрацьовані матеріали з 1950–2001 рр. (134 м)

K — Регіональне управління СНБ Пільзен

опрацьовані матеріали з (1936) 1945–1982 рр. (80,40 м)
неопрацьовані матеріали з 1946–2006 рр. (169,06 м)

L — Регіональне управління СНБ Усті над Лабем

опрацьовані матеріали з (1849) 1945–1982 рр. (129,61 м)
неопрацьовані матеріали з 1946–2006 рр. (275,07 м)

M — Регіональне управління СНБ Градец Кралове

опрацьовані матеріали з (1849) 1945–1990 рр. (184,03 м)
неопрацьовані матеріали з 1945–2005 рр. (26,24 м)

N — Регіональне управління СНБ Брно

опрацьовані матеріали з (1913) 1945–1972 рр. (145,81 м)
неопрацьовані матеріали з (1942) 1945–2004 рр. (100,50 м)

O — Регіональне управління СНБ Острава

опрацьовані матеріали з (1827) 1945–1984 рр. (256,95 м)
неопрацьовані матеріали з 1954–2001 рр. (458,22 м)

Міністерство внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

Колекції відділів, які були частиною Міністерства внутрішніх справ, містять матеріали з різних етапів роботи

Міністерства, датовані з 1945 року по 1992 рік. Це, перш за все, матеріали центральних відділів виконавчого апарату державної безпеки (Головне управління ВБ, тобто штаб-квартира та Слідче управління ВБ), підрозділів, відповідальних за контроль, регулювання, нагляд та аналітичну діяльність Міністерства внутрішніх справ (секретаріати, служба Міністерства внутрішніх справ, Наглядний відділ, Юридичний відділ і т.д.) та секцій обслуговування (Економічне управління і Управління зв'язків).

H 1 — Головне управління Служби громадської безпеки

Головне управління Служби громадської безпеки було створене в 1952 році і діяло до кінця 1968 року. Колекція також містить матеріали його попередників: штаб-квартири Корпусів національної безпеки (1945–1949 рр.), створені з Генерального штабу поліції, та штаб-квартири Служби громадської безпеки, які існували з 1949 року по 1952 рік.

Протяжність всієї колекції:

опрацьовані матеріали — 41,45 м

неопрацьовані матеріали — 1,7 м

H 1 — 1 (полк. Ян Заруба) — пропозиції нової організації і створення районних департаментів Празького міського управління ВБ, плани розвитку Міністерства внутрішніх справ, звіти стосовно навчальних поїздок офіцерів ВБ за кордон, звіти з оперативної роботи та розслідувань.

Обсяг: 4 бокси (1967–1968 рр.)

H 1 — 2 (Голова Головного управління ВБ, полк. др. Їнджих Тхон) — звіти про ситуацію стосовно безпеки у 1968 році, звіти щодо втілення урядової резолюції про розвиток злочинності та про стандарти роботи органів прокуратури, протоколи зустрічей керівників управлінь ВБ.

Обсяг: 1 бокс (1967–1968 рр.)



Читальний зал архіву на вул. На Струзе, Прага

Н 1 — 3 (Інспекція Голови Головного управління ВБ) — скарги від громадян та органів влади стосовно офіцерів ВБ, звіти контролюючих органів у період подій серпня 1968 року.

Обсяг: 6 боксів, 15 книг (1967–1968 рр.)

Н 1 — 4 (Департамент внутрішніх справ) — звіти стосовно організації відділів, урядової кризи 1948 року, реорганізації прикордонних підрозділів, протоколи засідань колегії Міністерства внутрішніх справ, планові завдання Головного управління ВБ, протоколи нарад, аналіз діяльності ВБ, звіти про війська Варшавського договору, розташовані на території Чехословацької Соціалістичної Республіки, самогубство Яна Палаха.

Обсяг: 131 бокс, 68 книг (1946–1969 рр.)

Н 1 — 5 (Наглядний відділ) — щоденні звіти, звіти з подій.

Обсяг: 82 книги (1950–1969 рр.)

Н 1 — 6 (Політичний відділ) — аналіз профілактичних та освітніх заходів, записи з засідань керівників дирекцій ВБ, звіти про оцінку грошової реформи, плани роботи департаменту преси та пропаганди.

Обсяг: 4 бокси, 3 книги (1953–1965 рр.)

Н 1 — 7 (Управління залізниць) — пропозиції щодо нової організації безпеки залізничного транспорту, звіти про роботу та профілактичну діяльність, пожежі, залізничні аварії, крадіжки та злочини, записи перевірок у регіональних залізничних профспілках.

Обсяг: 27 боксів, 22 книги (1952–1963 рр.)

Н 1 — 8 (Освітній департамент) — огляд шкіл, курсів та посібників для навчання.

Обсяг: 1 бокс, 2 книги (1949–1955 рр.)

Н 1 — 9 (Відділ боротьби зі злочинністю) — звіти з перевірок у підрозділах ВБ.

Обсяг: 2 бокси (1953–1963 рр.)

Н 1 — 10 (Відділ боротьби проти крадіжок та спекуляції) — звіти про злочини та їх аналіз, плани роботи, протоколи зустрічей національних розвідувальних підрозділів.

Обсяг: 12 боксів (1951–1963 рр.)

Н 1 — 11 (Зовнішня та транспортна служба) — пропозиції з організації транспортних інспекцій, патрульних служб, принципів створення районних департаментів ВБ, реорганізації прикордонних відділів.

Обсяг: 18 боксів, 45 книг (1948–1969 рр.)

Н 1 — 12 (Відділ оперативного розшуку та дозволів) — дозволи на виробництво і зберігання вибухових речовин, звіти про нерозпізнані трупи, зниклих осіб, нерозкриті справи, огляди зброї, що належала громадянам африканських держав.

Обсяг: 37 боксів, 21 книга (1945–1963 рр.)

Н 1 — 13 (Відділ закордонних справ та ідентифікаційних карток) — звіти з видачі ідентифікаційних карток та звітність про резидентство громадян.

Обсяг: 1 бокс, 19 книг (1955–1962 рр.)

Н 1 — 14 (Адміністративний відділ) — звіти з видачі ідентифікаційних карток, транспортні графіки, розвиток пропозицій стосовно транспорту.

Обсяг: 4 бокси, 4 книги (1962–1964 рр.)

Н 1 — 15 (Інститут кримінології) — матеріали стосовно організації роботи кримінальної служби, звіти з ексгумації жертв нацизму, реєстри вогнепальної зброї, експертизи.

Обсяг: 3 бокси, 25 книг (1945–1968 рр.)

Н 1 — 16 (Економічний відділ) — звіти з перевірок фінансово-економічної ситуації.

Обсяг: 1 бокс, 1 книга (1952–1956 рр.)

Н 1 — 17 (Відділ статистики і реєстрації) — реєстри конфіскованого майна осіб, що фігурують у кримінальних процесах, складські книги конфіскованих об'єктів, протоколи нарад.

Обсяг: 14 боксів (1951–1969 рр.)

Н 1 — 18 (Кадрово-організаційний відділ) — протоколи з нарад.

Обсяг: 1 бокс (1966–1968 рр.)

Н 2 — Головна штаб-квартира Служби Громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки

Заснована у 1969 році у Міністерстві внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, діяла до 1975 року. Матеріали з цієї колекції можна також знайти у надбаннях.

Протяжність всієї колекції:

опрацьовані матеріали — 17,84 м

неопрацьовані матеріали — 1,52 м

Н 2 — 1 (Секретаріат головної штаб-квартири Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки) — заходи безпеки під час подій серпня 1968 року, повідомлення про надзвичайні події, злочинність, захист економіки, звіти з зустрічей, заходів безпеки, надзвичайних заходів безпеки, пропозиції заходів та інструкції.

Протяжність: 155 боксів (1968–1975 рр.)

Н 2 — 2 (Наглядний відділ головної штаб-квартири Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки) — щоденні звіти.

Протяжність: 38 боксів (1969–1975 рр.)

Н 2 — 3 (Інспекція головної штаб-квартири Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки) — скарги від громадян та органів влади на офіцерів ВБ, звіти стосовно перевірок у підрозділах.

Протяжність: 32 бокси (1969–1975 рр.)

Н 2 — 4 (Дирекція кримінальної служби Головної штаб-квартири Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки) — звіти з боротьби проти корупції, заходи проти спекуляції і корупції, статистика злочинності.

Протяжність: 9 боксів (1968–1975 рр.)

Н 2 — 5 (Відділ кадрів та навчань головної штаб-квартири Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки) — звіти із зустрічей.

Протяжність: 4 бокси (1969–1976 рр.)

Н 3 — Управління організації та внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

Управління організації та внутрішніх справ було створене у 1970 році та виконувало завдання стратегічного, регуляторного, координаційного, контрольного та, певною мірою, виконавчого характеру. У відділі безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки було відповідальне за створення матеріалів для прогнозів, концепцій і планів політики безпеки і вносило пропозиції стосовно організації і «раціоналізації» діяльності Міністерства внутрішніх справ і його відділів. Управлінням керував перший заступник міністра внутрішніх справ.

Колекція містить статuti центральних органів, процедури консультацій щодо організації ряду федеральних і республіканських (Чеська Соціалістична Республіка) міністерств, відповідні матеріали для обробки статутних та організаційних правил Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, висновки міністра внутрішніх справ за матеріалами деяких державних та громадських організацій, засідань керівництва.

Протяжність всієї колекції:

опрацьовані матеріали — 8,36 м

неопрацьовані матеріали — 8,65 м

Н 3 — 1 (Секретаріат голови Управління організації та внутрішніх справ)

Протяжність: 3 бокси (1971-1975 рр.)

Н 3 — 2 (Відділ організації, управління та внутрішньої адміністрації) — також містить архівні матеріали своїх попередників (матеріали для міжнародних угод тощо)

Протяжність: 57 боксів (1948-1975 рр.)

Н 3 — 3 (Відділ внутрішніх справ для організації та внутрішньої адміністрації) — особисті накази, зустрічі, плани роботи.

Протяжність: 3 бокси (1970-1975 рр.)

Н 3 — 4 (Відділ безпеки Служби громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки) — журнал подій, плани заходів Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки та Служби громадської безпеки, матеріали на тему діяльності Народної міліції.

Протяжність: 3 бокси (1969 р.)

Н 3 — 5 (Спеціальний відділ) — проекти інструкцій щодо захисту секретної інформації.

Протяжність: 1 бокс (1971 р.)

Н 4 — Колегія Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

У 1969 році нове Міністерство внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки розділилося на цивільно-адміністративний відділ та відділ безпеки. Колегія Міністерства внутрішніх справ для відділу безпеки була консультативним органом міністра з важливих питань професійного і політичного характеру та органом, що забезпечував організацію роботи Служби громадської безпеки, протипожежний захист та їх співпрацю.

Колекція містить інформацію про ситуацію в галузі безпеки, реалізацію політики безпеки, закони та організацію роботи підрозділів Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, робочі плани колегії, наради керівництва колегії та їх оцінки, звіти про стан цивільної оборони, з особливою увагою до Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки в окремі періоди; матеріали, що стосуються зустрічей партійних і службових посадових осіб, матеріали для «чистки» апарату безпеки з 1968 року по 1969 рік, звіти про захист секретної інформації у сфері безпеки та цивільно-адміністративній галузі, інформація про продуктивність у сфері протипожежного захисту, стан і розвиток злочинності і злочинної діяльності молодих людей, звіти про економічні результати, плани на матеріально-технічну базу та капітальне будівництво, плани і інструкції для надзвичайних пошукових операцій і т.д.

Протяжність всієї колекції:

опрацьовані матеріали — 3,96 м

неопрацьовані матеріали — 0,64 м

Часові рамки колекції: 1969-1980 рр.

Часові рамки надбань: 1969-1991 рр.

Н 5 — Правління Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

До складу Правління Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, створеного в 1969 році, входили міністр, його заступники і, за потреби, інші високопосадовці з Міністерства, визначені міністром.

Колекція містить матеріали про готовність Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки до вжиття надзвичайних заходів та військової готовності держави, капітальне будівництво та базові матеріально-технічні плани, заходи безпеки для різних урочистостей, матеріали стосовно будівництва метро, проекти поправок до кримінального законодавства, аналіз слабких місць Міністерства та аналіз рівня нещасних випадків, звіти стосовно «резерву», результати інспекційних поїздок, проведених членами колегії Міністерства внутрішніх справ, звіти про виконання завдань у сфері транспорту, захисту секретної інформації і т.д.

Протяжність всієї колекції: 15 боксів (1,84 м)

Часові рамки колекції: 1969-1980 рр.

Н 7 — Слідче управління Служби громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

На 1 січня 1949 року кримінальні установи всіх рівнів були скасовані і їх робота була передана відповідним штаб-квартирам національної безпеки. Кримінальні штаб-квартири стали відділом IV управління Служби громадської безпеки. Наприкінці 1953 року об'єднані кримінальні корпуси було поділено на Відділ боротьби зі злочинністю та Відділ боротьби з крадіжками і спекуляцією. Одночасно був створений окремий слідчий відділ Головного управління Служби громадської безпеки. У 1964 році було засноване Слідче управління Служби громадської безпеки, і весь слідчий апарат було переведено з організації Служби громадської безпеки.

Колекція містить звіти та аналізи з дослідження розвитку кримінальної злочинності, плани роботи та їх оцінки, матеріали із засідань керівників слідчих секцій, різні інструкції і накази, методичні вказівки, пропозиції щодо реорганізації, матеріали для публікацій та пропагандистської діяльності, звіти про ситуацію в галузі безпеки та копії слідчих справ про серйозні кримінальні дії.

Протяжність всієї колекції:

опрацьовані матеріали — 8,24 м

неопрацьовані матеріали — 15,46 м

Часові рамки, у тому числі надбань: 1954-1992 рр.

Н 7 — 1 (Секретаріат Слідчого управління Служби громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки)

Протяжність: 16 боксів (1954-1981 рр.)

Н 7 — 2 (Департамент I Слідчого управління Служби громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки)

Протяжність: 7 боксів (1957-1969 рр.)

Н 7 — 3 (Департамент II Слідчого управління Служби громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки)

Протяжність: 46 боксів (1962-1975 рр.)

G — Секретаріат Генерального інспектора Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки

Секретаріат був створений 5 березня 1969 року та став допоміжним органом для генерального інспектора прямого контролю Служби громадської безпеки, полк. др. юр. н. Індрижа Тхона. Генеральний інспектор був відповідальний за діяльність Служби громадської безпеки, протипожежний захист та цивільну оборону. Посада була скасована у 1970 році.

Колекція містить текстові матеріали інформативного та документального характеру. Особлива частина формується з текстових записів щодо подій серпня 1968 року на території Чеської Соціалістичної Республіки; колекція також включає доповіді про безпеку та політичну ситуацію, звіти з розслідування самоспалення Яна Палаха і Яна Заїца, плани щодо заходів безпеки та звіти про їх реалізацію, пропозиції щодо організації, сфери діяльності та кількості працівників виконавчого апарату Федерального міністерства внутрішніх справ, опис діяльності, що проводилася Міністерством внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, листи і скарги від громадян та установ, зокрема, міністра внутрішніх справ, звіти із зустрічей.

Протяжність всієї колекції:

опрацьовані матеріали — 0,12 м

неопрацьовані матеріали — 0,72 м

Часові рамки колекції: 1969-1970 рр.

Накази з кадрових питань:

Колекція містить кадрові накази міністра внутрішніх справ, заступників міністра і найбільш високопоставлених чиновників із кадрових питань різних відділів, що входять до компетенції Міністерства внутрішніх справ.

Протяжність всієї колекції — 126 м

Часові рамки колекції: 1951-1992 рр.

Колекція наказів та регуляцій

Колекція містить акти, накази, регуляції, інструкції і т.д. з внутрішнього управління керівників різних відділів безпеки.

Протяжність всієї колекції — 6,8 м

Часові рамки колекції: (1920) 1945–1978 рр.

Інші неопрацьовані колекції Міністерства внутрішніх справ та Поліції Чеської Республіки

- Секретаріат Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (1968-1989 рр.)
- Офіс Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1969-1992 рр.)
- Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1969-1992 рр.)
- Штаб Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1976-1992 рр.)
- Дорадчий комітет Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки, (1977-1991 рр.)

- Інспекція Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1980-1992 рр.)
- Головне управління Служби громадської безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1988-1990 рр.)
- Штаб цивільної оборони Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1973 р.)
- Управління з роботи з біженцями Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1991-1992 рр.)
- Законодавчий відділ Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) та його попередники (1977-1992 рр.)
- Управління з кадрових питань Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) його попередник та наступники (1961-1992 рр.)
- Управління з політично-освітньої, навчальної роботи, преси та промоційної діяльності Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) та його попередники та наступники (1955-1988 рр.)
- Юридичний відділ (у різні часи частина Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, Управління організації та внутрішніх справ, Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки)
- Економічне управління Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, його попередники та наступники (1950-1978 рр.)
- Відділ економічної безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1956-1971 рр.)
- Економічне управління Відділу економічної безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1970-1981 рр.)
- Управління зі зв'язків Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1945-1965 рр.)
- Відділ зі зв'язків Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1975-1992 рр.)
- Відділ оборони Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1969-1992 рр.)
- Управління заходів безпеки Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1975-1988 рр.)
- Управління охорони здоров'я Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки та його попередники (1959-1987 рр.)
- Відділ охорони здоров'я та соціального захисту Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки та його попередники (1969-1990 рр.)
- Управління охорони здоров'я та соціального захисту Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки та його попередники (1973-1984 рр.)
- Інститут здоров'я Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки та його попередники (1958–1983 рр.)
- Центр здоров'я Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1978-1984 рр.)

- Дисциплінарний та транспортний відділи Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (Міністерство внутрішніх справ та середовища) (1958–1992 рр.)

- Управління кримінальної служби Міністерства внутрішніх справ (Міністерство внутрішніх справ та середовища) Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки) (1978–1991 рр.)

- Архів Каніце Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки (1995–1998 рр.)

- Головне управління протипожежних корпусів Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки та його попередники (1946–1988 рр.)

- Головний комітет Комуністичної Партії Чехословаччини Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1969–1989 рр.)

- Головний комітет Союзу Соціалістичної Молоді Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (1977–1990 рр.)

Протяжність усіх неопрацьованих архівних матеріалів колекцій відділів Міністерства внутрішніх справ: 190,50 м.

Спеціальні школи СНБ та їх попередники

Усі, крім однієї, колекції шкіл Корпусів національної безпеки (Міністерство внутрішніх справ) не опрацьовані.

Н 6/1 — офіцерська школа СНБ, Брно — окремий центр в Острові над Огрі. Колекція містить звіти із зустрічей, звіти зі скарг, накази керівників школи, протоколи зустрічей керівництва школи та працівників, звіти про морально-політичні характеристики офіцерів та освітньо-політичну роботу, плани освітнього відділу, аналізи, плани навчального процесу, списки підручників, текстові записи стосовно скасування окремого центру. Журнали



Реставраційна робота в архіві

та матеріали зберігаються у Середній поліцейській школі Міністерства внутрішніх справ у Брно.

Протяжність всієї колекції: 22 бокси (2,57 м)

Часові рамки колекції: 1965–1980 рр.

Неопрацьовані колекції шкіл міністерства здебільшого містять текстові матеріали стосовно шкільних заходів, інструкції, регуляції, матеріали щодо економічних справ та контрактів, звіти стосовно переведень, робочі плани та їх оцінки, протоколи зустрічей шкільного керівництва, скарги студентів та на студентів, статистичні дані, організаційні правила відповідних шкіл, списки класів (старіших та скасованих шкіл), звіти з випускних екзаменів, розклади, звіти із зустрічей та, вибірково, накази з кадрових питань.

(Часові рамки архівних матеріалів подані у дужках.)

- Середня технічна школа СНБ, Їхлава (1964–1992 рр.)

- Середня офіцерська школа СНБ, Їхлава (1973–1976 рр.)

- Середня школа прапорщиків СНБ, підрозділ у Їхлаві-Брно (1974–1977 рр.)

- Середня школа прапорщиків СНБ, підрозділ у Всетні-Брно (1966–1976 рр.)

- Середня школа прапорщиків СНБ, Унчін (1970–1976 рр.)

- Середня школа прапорщиків СНБ, Прага 10 — Вршовіце (1967–1974 рр.)

- Середня школа прапорщиків СНБ, Брно, та її наступники (1964–1992 рр.)

- Середня школа прапорщиків та офіцерська школа, Святи Ян под Скалоу (1963–1986 рр.)

- Інститут Федерального Міністерства внутрішніх справ у Пардубіцах та його наступники (1952–1992 рр.)

- Середня школа прапорщиків та офіцерська школа, Вінор (1963–1976 рр.)

- Середня технічна школа СНБ, Прага (1953— 1992 рр.)

- Резервний полк Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки (1970–1990 рр.)

- Середня технічна школа Корпусів національної безпеки, Прикордонної служби та Збройних Сил Міністерства внутрішніх справ, Голешов (1981–1992 рр.)

- Інститут Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (Чеської Республіки), Велтруси (1979–1983 рр.)

Протяжність колекцій: 43,15 м

Міністерство внутрішніх справ також забезпечувало технічну освіту в галузі протипожежного захисту.

- Професійна пожежна школа Міністерства внутрішніх справ, Брно (1987–1992 рр.)

- Середня технічна пожежна школа Міністерства внутрішніх справ, Фридек-Містек (1967–1992 рр.). Протяжність колекцій: 0,3 м

Частина IV

Надання доступу до документів

1. Принципи, що визначають доступ до документів

Надання доступу до текстових записів, що зберігаються в Архіві справ державної безпеки, регулюється законом № 499/2004 «Про архіви і управління матеріалами з поправками», указом № 645/2004, з поправками, а також (меншою мірою) законом № 140/1996 «Про розкриття документів, створених у ході діяльності колишніх органів Державної служби безпеки», з поправками, та законом № 181/2007 «Про Інститут із дослідження тоталітарних режимів і Архів справ державної безпеки», з поправками. Закон про Архів значно розширив доступ для дослідників до оперативних текстових записів колишньої Державної служби безпеки, адже він визначив, що принцип, згідно з яким лише архівні матеріали, старші тридцяти років можуть бути у відкритому доступі, не застосовується до цих матеріалів. Більше того, закон передбачає, що в даному випадку може застосовуватися звільнення від обмеження доступу до архівних матеріалів, які містять конфіденційні персональні дані. Закон № 181/2007 розширив це положення на текстові матеріали усіх органів безпеки, наприклад, Служби громадської безпеки, Прикордонної служби, Військової контррозвідки, Розвідувального управління Генерального штабу Чехословацької народної армії, Відділу внутрішнього захисту Навчально-виправних корпусів тощо.

На практиці це означає, що будь-який дослідник може запросити доступ до будь-якого матеріалу, що міститься в архіві, незалежно від того, чи він пов'язаний якимось чином із особою, матеріали щодо якої він планує отримати. Крім того, дослідники можуть зробити за власний рахунок цифрові копії та скани (за допомогою власних сканерів) усіх цих матеріалів або замовити ксерокопії та цифрові копії відповідно до цінника. Цей рівень доступу, безсумнівно, є найбільш ліберальним серед усіх посткомуністичних країн.

Сайт Архіву робить значну частину існуючого архівного пошукового апарату доступним громадськості, тому дослідники можуть заздалегідь вибрати матеріали, які вони хочуть вивчити. У разі, якщо досьє або файли стосовно конкретних осіб зберігалися Державною службою безпеки, дослідникові достатньо вислати, наприклад, електронною поштою імена осіб, у справах яких він зацікавлений, а потім просто зачекати на повідомлення про те, у якому архівному дослідницькому центрі архівні матеріали готові для вивчення. По відношенню до інших видів матеріалів, наприклад, тих, які стосуються певної історичної теми, деякі дослідники приходять безпосередньо до науково-дослідних центрів без попереднього контакту з Архівом, незважаючи на це необхідні матеріали, якщо це можливо, надаються їм майже відразу.

2. Використання документів

Інтерес до архівних матеріалів, що знаходяться у віданні Архіву справ державної безпеки, дуже значний не лише серед істориків і журналістів, а й серед широкої громадськості.

Дана таблиця показує кількість дослідників (осіб загалом), дослідницьких візитів та архівних матеріалів, виданих заявникам з 2010 року по 2012 рік:

	2008	2009	2010	2011	2012	Всього
Дослідники	1526	1699	1921	1665	1693	8504
Дослідження	4087	4670	5016	4367	4399	22539
Надано архівних одиниць	38878	45916	29110	34510	29800	178214

Ще одним завданням Архіву є робота з офіційними документами і запитамі на адресу Архіву від державних органів і установ. Найбільша частина пов'язана з ідентифікацією та наданням даних на підставі закону № 451/1991, який встановлює деякі додаткові вимоги для окремих посад у державних органах та організаціях Чеської і Словацької Федеративної Республіки, Чеської Республіки та Словацької Республіки, закону № 279/1992 «Про передумови для деяких посад, що мають бути виконані для призначення офіцерів поліції Чеської Республіки і офіцерів тюремної служби Чеської Республіки», закону № 412/2005 «Про захист секретної інформації і заходи безпеки», закону № 40/1993 і закону № 193/1999 «Про громадянство», закону № 255/1946 «Про офіцерів Чехословацької Армії за кордоном і деяких інших учасників визвольної боротьби», закону № 357/2005 «Про відшкодування учасникам національної боротьби за розвиток та визволення Чехословаччини та відзначення тих із них, хто вижив» і закону № 262/2011 «Про учасників руху опору комунізму та опозицію».

Запити дослідників спершу отримує Група електронних матеріалів Канцелярії директора архіву. Їх подальша обробка проводиться Групою з підготовки документів та архівними департаментами, що завідують фондами архіву. Також співробітники Архіву готують висновки для процедур, які здійснює Орган національної безпеки, і виконують копії архівних матеріалів, необхідних для державних органів.

У 2008 році Архів надав Органу національної безпеки, Міністерству внутрішніх справ, Поліції Чеської Республіки, Розвідувальній службі і т.д. інформацію про 23 902 осіб, відповідаючи на 1 214 запитів. Орган національної безпеки, для якого Архів опрацював 609 запитів, був найчастішим заявником.

У 2009 році загалом було задоволено 1 167 офіційних запитів, що вимагало видачі даних про 24 124 осіб.
 У 2010 році Архів отримав 1 078 офіційних запитів, у тому числі 22 580 пошуків у реєстрі стосовно окремих осіб.
 У 2011 році Архів отримав 1 348 запитів, що вимагало надання інформації про 16 118 осіб.
 У 2012 році Архів задовольнив 1 464 офіційних заяви та підготував 20 425 зведень стосовно окремих осіб.

Характеристики реєстрів та пошукових інструментів, що полегшують доступ до архівних документів

A 1	Інститут Міністерства внутрішніх справ		1973	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	так
A 2/1	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ (Міністерства національної безпеки)	I	1979	Відділ статистики Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 2/2	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ	II	1974	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	так
A 2/3	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ	III	1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ	так
A 2/4	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — юридична група	IV	1982	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — група статистики	так
A 5	Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Індіріха Котала		1976	Юридичний відділ Секретаріату Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 6/1, A 6/2	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	I, II	1978	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 7	Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Ярослава Кліма		1978	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 8	Наглядний підрозділ Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки	I	1978	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 8	Наглядний підрозділ Міністерства внутрішніх справ Чехословацької Соціалістичної Республіки	II	1988	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 9	Секретаріат першого заступника міністра внутрішніх справ полк. Яна Заруби		1979	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 11	Федеральне міністерство внутрішніх справ — Відділ міжнародних відносин	I	1979	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спіске Подграді	так
A 11	Федеральне міністерство внутрішніх справ — Відділ міжнародних відносин	II	1979	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спіске Подграді	так
A 12	Служба безпеки Міністерства внутрішніх справ		1979	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ	так
A 13	Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ, полк. др. юр. н. Франтішка Васека		1980	Управління СНБ XIII — 2-й відділ	так
A 14, 15, 16	Регіональні штаб-квартири СНБ, Прага, Брно, Братислава		1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ, Спіске Подграді	так
A 17	Штаб-квартира СНБ, Прага		1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ, Спіске Подграді	так
A 18	Відділ розвідки управління федеральної розвідувальної служби		1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ	так
A 19	Секретаріат заступників федеральних міністрів внутрішніх справ, відповідальних за Збройні сили, генерал-майора Людвіка Главацки та полк. Кароля Перного		1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ	так
A 20	Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ, полк. др. юр. н. Ярослава Восецкого		1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ	так
A 21	Управління зі зв'язків Федерального Міністерства внутрішніх справ, Прага		1982	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спіске Подграді	ні

A 22	Управління фізичного виховання та професійного спорту Федерального Міністерства внутрішніх справ, Прага	I	1982	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
A 22	Управління фізичного виховання та професійного спорту Федерального Міністерства внутрішніх справ	II	2002	Архів Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки, Брно — Канице	так
A 23	Секретаріат Комісії з захисту державної таємниці, Прага		1983	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики	так
A 24	Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Стефана Дем'яна		1983	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
A 26	Управління з кадрових питань Федерального Міністерства внутрішніх справ, Прага		1984	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
A 27	Управління СНБ VI (Управління розвідувальних технологій)		1986	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики	так
A 28	Управління контррозвідки для боротьби проти виняткових та надзвичайних форм кримінальної діяльності (Управління XIV СНБ)		1987	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — Відділ статистики	так
A 30/1	Управління СНБ III, Прага (Військова контррозвідка)	I	1988	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ — Відділ статистики	так
A 30/2	Управління військової контррозвідки (Управління СНБ III) Федерального міністерства внутрішніх справ	II	1988	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ — Відділ статистики	так
RV	Накази, бюлетені, посібники		1998	Архів Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки, Брно — Канице	так
E 1	Затримання, інтернування, трудові табори та табори примусової праці		1977	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
E 2	Управління охорони в'язниць та виправних підрозділів		1978	Статистичний відділ Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 1	Празьке регіональне управління СНБ та його підрозділи у Центральній Богемії	I	1973	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	так
B 1, D 1	Управління СНБ столичного міста Праги та Центральної Богемії — Регіональне управління СБ у Празі та підрозділи у Центральній Богемії	II	1986	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
B 2	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та її підрозділи у Південній Богемії	I	1975	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 2, D 2	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СБ у Південній Богемії	II	1985	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
B 3	Регіональне управління Міністерства внутрішніх справ у Пільзені та підрозділи Міністерства внутрішніх справ у Західній Богемії	I	1975	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 3, D 3	Регіональне управління СНБ — Управління СБ у Пільзені та підрозділи СБ у Західній Богемії	II	1987	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
B 4	Регіональне управління СНБ в Усті над Лабем та підрозділи Міністерства внутрішніх справ у Північній Моравії	I	1976	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 4, D 4	Регіональне управління СНБ — Управління СБ в Усті над Лабем та підрозділи СБ у Північній Богемії	II	1986	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так

B 5	Регіональне управління Міністерства внутрішніх справ у Градеці Кралове та підрозділи Міністерства внутрішніх справ у Східній Богемії	I	1975	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 5, D 5	Регіональне управління СНБ — Управління СБ у Градец Кралове та підрозділи СБ у Східній Богемії	II	1988	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
B 6	Регіональне управління СНБ у Брно та підрозділи Міністерства внутрішніх справ у Південній Моравії	I	1976	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 7	Регіональне управління Міністерства внутрішніх справ в Оставі та підрозділи Міністерства внутрішніх справ у Північній Моравії	I	1975	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Спісске Подграді	так
B 7, D 7	Регіональне управління СНБ — Управління СБ в Оставі та підрозділи СБ у Північній Моравії	II	1984	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
B 7, D 7	Регіональне управління СНБ — Управління СБ в Оставі та підрозділи СБ у Північній Моравії	III	1990	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ — відділ статистики, Спісске Подграді	так
A 2/5	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ, Частина V	Частина V	1983	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	ні
A 2/6	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ	Частина VI	1984	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
A 2/7	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ	Частина VII	1985	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
A 2/8	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Юридичний відділ	Частина VIII	1985	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
A 2/9	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ	Частина IX	1989	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
A 31/1	Відділ статистики	Частина I	1990	Управління Федерального міністерства внутрішніх справ для координації та управління, архівний департамент	так
A 32	Секретаріат заступників федерального міністра внутрішніх справ, генерал-майора Яна П'єцака та генерал-майора Павола Вано		1990	Управління Федерального міністерства внутрішніх справ для координації та управління, Відділ статистики	так
A 33	Секретаріат перших заступників міністра внутрішніх справ генерал-майора Яна Гануляка, генерал-майора др. юр. н. Яна Ковача та генерал-лейтенанта Алоїза Лоренца.		1990	Управління Федерального міністерства внутрішніх справ для координації та управління, Відділ статистики	так
A 6/3	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	Частина III	1981	Управління СНБ XIII — 2-й відділ	так
A 6/4	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	Частина IV	1982	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
A 6/5	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	Частина V	1983	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
A 6/6	Управління організаційних та внутрішніх справ Федерального міністерства внутрішніх справ	Частина VI	1984	Секретаріат Федерального Міністерства внутрішніх справ, Відділ статистики	так
2342	5-та бригада Прикордонної служби Хеб		2003	5-та бригада Прикордонної служби Хеб	так
2358	Військова рада Головного управління Прикордонної служби та Служби охорони державного кордону		2001	Військова рада Головного управління Прикордонної служби та Служби охорони державного кордону	так
2345	10-та бригада Прикордонної служби, Волари		2003	10-та бригада Прикордонної служби Волари — попередній реєстр	так

2340	3-тя бригада Прикордонної служби, Карлові Вари		2004	3-тя бригада Прикордонної служби Карлові Вари — попередній реєстр	так
2343	7-ма бригада Прикордонної служби, Сушіце		2009	10-та бригада Прикордонної служби Сушіце — попередній реєстр	ні
H 1	Головне управління Служби громадської безпеки, Прага	I	1977	Управління організації та внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 1	Головне управління Служби громадської безпеки, Прага	II	1978	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 2	Головна штаб-квартира Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки, Прага	I	1977	Управління організації та внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 2	Головна штаб-квартира Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки, Прага	II	1979	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 3	Управління організації та внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, Прага	I	1980	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 4	Колегія Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки	I	1983	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 5	Управління Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки	I	1983	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 6/1	Школа для прапорщиків СНБ, Брно — окремих центр в Острові над Огрі	I	1983	Архівний департамент Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	ні
H 7	Слідче управління Служби громадської безпеки Чеської Соціалістичної Республіки	I	1984	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
H 8	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки — Відділ міжнародних відносин	I	1995	Архів Канице Міністерства внутрішніх справ	ні
СН	Регіональне управління СНБ у Празі	I	1979	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
I	Міське управління Служби громадської безпеки, Прага	I	1980	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
G/A	Секретаріат Генерального Інспектора Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки, Прага	I	1975	Управління організації та внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 1	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 2	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Управління Служби громадської безпеки	II	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 3	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Чеських Будейовіцах, підпорядковані та розпущені підрозділи	III	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 4	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Чеському Крумльові, підпорядковані та розпущені підрозділи	IV	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 5	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Індірухув Градец, підпорядковані та розпущені підрозділи	V	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так

J 6	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Пелгрімові, підпорядковані та розпущені підрозділи	VI	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 7	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Піску, підпорядковані та розпущені підрозділи	VII	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 8	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Прахатіцах, підпорядковані та розпущені підрозділи	VIII	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 9	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Страконіцах, підпорядковані та розпущені підрозділи	IX	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
J 10	Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах та підрозділи СНБ у Південній Богемії — Районне управління СНБ у Таборі, підпорядковані та розпущені підрозділи	X	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 1, K 2	Регіональне управління СНБ у Пільзені, Регіональне управління СНБ — Управління Служби громадської безпеки у Пільзені	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 3	Міське управління СНБ у Пільзені	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 4, K 5	Регіональне управління СНБ у Домажліце Регіональне управління СНБ у Хебі	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 6	Регіональне управління СНБ в Карлових Варах	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 7	Регіональне управління СНБ у Клатовому	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 8	Регіональне управління СНБ Пільзен-південь	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 9	Регіональне управління СНБ у Пільзень-північ	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 10	Регіональне управління СНБ в Рокицанах	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 11	Регіональне управління СНБ в Соколові	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
K 12	Регіональне управління СНБ в Тахові	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 1	Регіональне управління СНБ в Усті над Лабом	I	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 2	Регіональне управління СНБ — Управління Служби громадської безпеки в Усті над Лабом	II	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 3, L 4	Північна Богемія — район Ческа Ліпа та Дечін	III	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 5	Північна Богемія — район Хомутов	IV	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 6, L 7	Північна Богемія — райони Яблонец над Нісоу та Ліберець	V	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 8, L 9	Північна Богемія — райони Літомеріце та Лоуни	VI	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
L 10, L 11, L 12	Північна Богемія — райони Мост, Тепліце та Усті над Лабом	VII	1987	Секретаріат Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так

N 1, N 2	Регіональне управління СНБ у Брно, район Їхлава	I	1981	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
N 3	Південна Моравія, район Брно-місто	II	1982	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
N 4	Південна Моравія, район Брно-венков	III	1983	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
N 5, N 6	Південна Моравія, райони Бланско та Брецлав	IV	1983	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
N 7, N 8, N 9, N 10	Південна Моравія, райони Готвальдов, Годонін, Кромеріз та Простейов	V	1983	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
N 11, N 12, N 13, N 14, N 15	Південна Моравія, райони Требіц, Угерске Градїште, Вишков, Зноймо та Ждар над Сазаноу	VI	1984	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так
N 16	Штаб-квартира національної безпеки у Брно	I	1984	Штаб Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки	так



Архів у Браніку, Прага

Частина V

Оцифрування документів

Принципи оцифрування документів

Переведення архівних матеріалів і документів, що знаходяться у віданні Архіву, в електронну форму, відповідно до закону № 181/2007, проводиться Департаментом ІТ та оцифрування Інституту. Специфічний процес оцифрування відбувається на основі договору про співпрацю. Інститут та Архів поступово створювали технологічні процедури, що значною мірою захищають оригінальну форму архівних матеріалів та запобігають надмірному користуванню. Внутрішні інструкції регулюють організацію роботи, підготовку архівних матеріалів, співпрацю між установами та рівень відповідальності. Архів у співпраці з Інститутом встановив пріоритети стосовно оцифрування архівних матеріалів та документів, на основі таких критеріїв:

1. виконання офіційних завдань,
2. обробка запитів дослідників, включаючи підтримку наукових виставок та освітньої діяльності Інституту,
3. довготерміновий захист архівних матеріалів як культурної спадщини,
4. розвиток цифрового архіву електронного пошукового центру.

У відборі реєстраційних документів для пошуків у реєстрі (люстрації), було оцифровано набір 890 000 карток стосовно осіб, що становлять інтерес (ЕЗО), згодом було оцифровано реєстри особистих карток колишніх офіцерів комуністичних спецслужб, ще пізніше і архівні звіти стосовно підрозділів Чехословацької Державної служби безпеки з періоду 1951–1989 рр., на даний момент матеріали розміщені як інструмент для дослідників на сайті Архіву www.abscr.cz/cs/seznam-registru. Попередні реєстри архівних колекцій були також вибірково переведені в електронну форму та поступово публікуються на сторінці www.abscr.cz/en/guide-to-thecollections.

На першому етапі було вирішено систематично оцифрувати архівні колекції, які часто використовують дослідники, в тому числі матеріали Секретаріату міністра внутрішніх справ (2/1), Головного управління військової контррозвідки (302) і Центрального управління Державної служби безпеки (305), а також колекції з невідомим громадськості змістом, отримані від розвідувальних служб, наприклад колекцію Головного управління розвідувальної служби (Управління СНБ І). Від 2009 року на основі тристоронньої угоди з Музеєм Голокосту США, Колекція Єврейських організацій (425) була оцифрована. Поступово архівні матеріали у вигляді мікрофішів були повністю переведені у цифрову форму. З моменту прийняття закону № 262/2011 переважна більшість оцифрованих документів була використана для підготовки експертних висновків як Архіву, так і Інституту та для обробки запитів Міністерства оборони та Комітету з етики Чеської Республіки для компенсації учасникам антикомуністичної опозиції і рухів опору.

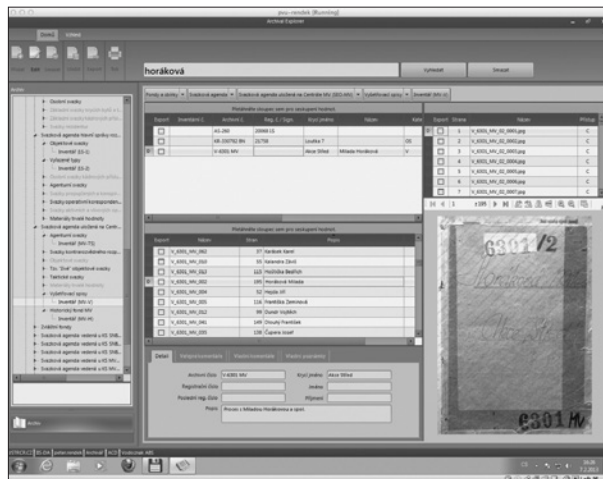
Відділ ІТ і оцифрування Інституту переводить статичні текстові документи, зображення і комбіновані документи (паперові документи і фотографії), аудіо— та відео-записи (конвертовані з аналогових ЗМІ — записи, магнітні стрічки і касети) в електронний формат.

Робоче місце для оцифрування наразі обладнане 7 книжковими сканерами, 1 сканером для ручного сканування мікрографічних матеріалів, сканером для напіваавтоматичного сканування мікрофішів та 2 фотосканерами. Департамент оцифрування у співпраці з Архівом також надає електронні користувацькі копії без втрати роздільності.

Після створення Інституту та Архіву загалом було оцифровано 4 769 642 сторінок документів протягом 11 місяців 2008 року. Після замовлення напіваавтоматичного сканера для мікрофішів продуктивність зросла вже протягом наступного року, збільшивши відсоток оцифрованих мікрофішів серед інших документів до 58%. Загалом у 2009 році в цифрову форму було переведено 8 900 000 сторінок, включаючи близько 5 000 000 сканів мікрографічних матеріалів.

Огляд оцифрованих інвентарних одиниць у період з 2008 по 2012 — окремі колекції

Система обробки оцифрованих документів адаптована для постійного імпортування даних в електронний архів, який на даний момент використовують здебільшого працівники Інституту та Архіву та який буде у майбутньому доступний для дослідників. Згідно з положеннями закону, дослідники зможуть переглядати електронні копії у віддаленому доступі. У тестовій фазі, яка триває з липня 2009 року, до системи було імпортовано більше 18 484 архівних одиниць, загалом орієнтовно 3,3 мільйона файлів із відповідним архівним описом (метаданими). На підставі записів про передачу матеріалів оцифровані документи передаються в Архів через електронний архів; Архів опрацьовує документи відповідно до чинного законодавства, готуючи їх до подальшої передачі в Національний електронний архів.



Програма для перегляду документів у електронному архіві (відкрито аркуші зі справи Мілади Горакової)

Огляд оцифрування документів за період від 1 лютого 2008 р. до 31 грудня 2012 р.				
Колекції	Група	Обсяг — сайт Архіву органів безпеки	Оцифровано — інвентарні одиниці (архівні одиниці), кількість файлів	
		лінійні метри		
Інститут Міністерства внутрішніх справ				
Віктор Емануель Воска (особиста колекція)	16	1,06	8	1287
Др. Емануель Моравец (особиста колекція)	39		1	88
Свідчення працівників гестапо та німецької служби безпеки (СД)	52	12,5	72	9668
Опікунська рада з виховання молоді у Богемії та Моравії	59	21	31	654
Колекція текстових матеріалів підрозділів СС з території Протекторату	107	5,5	9	1502
Німецькі суди у Протектораті	134	81	15	1221
Різні служби безпеки	135	10,9	15	2448
Німецькі суди у Рейху	141	67	82	6885
Вилучені німецькі документи (Архів Александрія)	144		27	34066
Міністерство закордонних справ, відділ II та III	233		1	202
Регіональний відділ безпеки, Прага	300	9,5	36	7423
Слідча комісія для національних та народних судів у Міністерстві внутрішніх справ	301	17,4	11	3130
Головне управління військової контррозвідки	302	72,5	499	59086
Документи секретаріату Міністерства внутрішніх справ	303		1	128
Різні документи стосовно безпеки від 1945 року	304	40,5	98	15160
Центральний офіс Державної служби безпеки	305	110,4	274	50085
Колекція текстових матеріалів підрозділів СНБ, що відслідковували діяльність Української повстанської армії (УПА) в Чехословаччині з 1947 по 1948 рр.	307		33	2994
Колекція документів зі стеження за особами з інших груп внутріш- нього опору	308		3	375
Гестапо Градец Кралове та Пардубіце	309	2,9	9	2780
Штаб-квартира Державної служби безпеки	310	14,8	145	11016
Верховна комісія «очищення» для цивільних службовців	312		4	670
Регіональний відділ безпеки II	315	29,9	28	1389
Головне управління моніторингу преси Міністерства внутрішніх справ	318	41,6	35	11098
Впорядковані документи з секретаріату Міністерства внутрішніх справ	319	5,3	22	2073
Моніторинги (іноземні трансляції, медіа-огляди)	321	3,5	14	20408
Обрані матеріали СБ (Державної служби безпеки)	323	3,5	29	2199
Звинувачення нацистських військових злочинців	325	22,6	135	19262
Студентський суд честі	423		1	44
Єврейські організації	425	56	16184	446633
Різні служби безпеки у Словаччині від 1945 року	215 (S/2)	33,8	45	5758
Операція R — Майнові претензії австрійських громадян до Чеської Соціалістичної Республіки	551	4,8	1	160
Колекції різних текстових матеріалів	S	67,9	308	21051
Відділ політичної розвідки Міністерства внутрішніх справ	2M	79,3	158	44979
Картотека 2M			1	2470200
Карти розвідки, створені Інститутом вивчення Міністерства внутрішніх справ	Z	23,5	2620	62577
Картотека SS			1	15508
Пошукова картотека			1	53084
Архівні колекції відділів внутрішнього управління та організації Федерального міністерства внутрішніх справ		лінійні метри		
Інститут вивчення Міністерства внутрішніх справ (A1)	A1	5,88	1	26
Секретаріат Міністерства внутрішніх справ (A2)	A2	52,58	3032	72653
Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Їндіріха Котала	A5		3	17

Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Ярослава Кліма (А7)	A7	3,8	23	903
Секретаріат першого заступника міністра внутрішніх справ полк. Яна Заруби(А9)	A9	576	71	1710
Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. др. юр. н. Франтішка Васека (А13)	A13	0,96	6	87
Секретаріат заступників міністра внутрішніх справ із питань Збройних сил генерал-майора Людвіка Главачека та полк. Карела Перного	A19		3	167
Секретаріат заступника міністра внутрішніх справ полк. Стефана Дем'яна	A24	3,6	16	242
Управління з організаційних та внутрішніх справ Федерального Міністерства внутрішніх справ (А6)	A6	29,72	2700	19695
Наглядний відділ Міністерства внутрішніх справ (А8)	A8	18,6	1420	84265
Секретаріат кабінету секретаря Міністерства внутрішніх справ ЧССР полк. др. юр. н. Яна Маєра	A10		1	4
Відділ міжнародних відносин (А11)	A11	6,48	5	606
Відділ статистики (А31)	A31	19,01	7	2230
Служби безпеки Міністерства внутрішніх справ (А12)	A12	1,92	1	206
Архівні колекції центральних виконавчих департаментів Міністерства внутрішніх справ та Федерального Міністерства внутрішніх справ		лінійні метри		
Головне управління служби розвідки (Управління I)	ISF	105,5	333	299052
Головне управління військової контррозвідки (Управління III)	A30		6	173
Управління контррозвідки (Управління II) (А34)	A34	98,3	506	49184
Управління зі стеження (Управління IV) (А25)	A25	15,2	47	2917
Управління розвідувальних технологій (Управління VI) (А27)	A27	5,52	23	394
Управління контррозвідки для боротьби з внутрішніми противниками (Управління X) (А36)	A36	19,44	1816	143384
Управління з розслідувань СБ (А3)	A3, C1-6	23	33	1919
Архівні колекції підрозділів Прикордонної служби та Внутрішньої служби охорони		лінійні метри		
Військова рада Головного управління Прикордонної служби, Прага (2358)	2358	4,56	3	176
Неопрацьовані на момент публікації колекції		802,27	2	2485
Управління розвідки Генерального штабу		лінійні метри		
Неоперативні матеріали		75,9		64195
Архівні колекції Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки		лінійні метри		
Головні штаб-квартири ВБ (Служби громадської безпеки) (Н1)	H1	45,3		30597
Секретаріат Генерального інспектора Міністерства внутрішніх справ Чеської Соціалістичної Республіки (G)	G	0,8	45	1729
Архівні колекції територіальних СНБ (Корпуси національної безпеки) та підрозділів СБ		лінійні метри		
Регіональні штаб-квартири СНБ, Прага	A14		81	2963
Управління СБ у Празі та Центральній Богемії (В1)	B1	46,95	171	2904
Управління СБ у Чеських Будейовіцах (В2)	B2	27,06	12	1048
Управління СБ у Пільзені (В3)	B3	17,71	8	826
Управління СБ в Усті над Лабем (В4)	B4	64,92	9	1172
Управління СБ у Градку Краловому (В5)	B5	24,6	7	522
Управління СБ у Брно (В6)	B6	48	1	4
Управління СБ в Остраві (В6)	B7	56,76	7	1440
Архівні колекції територіальних підрозділів СНБ та СБ		лінійні метри		
Регіональне управління СНБ у Чеських Будейовіцах (J)	J			567
Регіональне управління СНБ у Градку Краловому (M)	M			4579
Регіональне управління СНБ у Брно	N			261
Регіональне Управління СНБ в Остраві (O)	O		4	4469

Архівні колекції територіальних підрозділів військової розвідки		лінійні метри		
Неоперативні матеріали, звіти про отримання та знищення документів		254,3		17510
В'язнична система та табори примусової праці		лінійні метри		
Матеріали, отримані від Міністерства юстиції (Відділ внутрішнього захисту)				21090
Оперативні матеріали		кількість архівних одиниць		
Оперативні матеріали Головного управління служби розвідки		архівні одиниці		
Дос'є щодо об'єктів інтересу	I.S-1	1524	1524	2443340
Відкинута типи	I.S-2	666	666	122320
Особисті дос'є службовців	I.S-3	1892	1764	687491
Дос'є агентів	I.S-4	7445	7445	4025157
Дос'є таємних та конспіративних квартир	I.S-7	496	327	35034
Дос'є з оперативного листування	I.S-8	963	963	1825777
Дос'є з активних мір та заходів	I.S-9	15	15	30362
Матеріали дос'є з тривалою цінністю			511	57352
Оперативні матеріали, зібрані у центральному офісі Міністерства внутрішніх справ (Відділ статистики Міністерства внутрішніх справ)		архівні одиниці		
Дос'є агентів — штаб-квартири	MV-TS	43716	22952	2078760
Дос'є з розробки контррозвідки — штаб-квартири	MV-KR	85932	27300	3224957
Дос'є щодо об'єктів інтересу — штаб-квартири	MV-OB	1318	124	436467
Тактичні дос'є — штаб-квартири	MV-T	1848	158	27016
Слідчі справи — штаб-квартири	MV-V	33719	1020	582219
Історична колекція Міністерства внутрішніх справ	MV-H	834	1073	168144
Спеціальні колекції		архівні одиниці		
Спеціальні агенти	ZA-MV	58	6	1261
Спеціальні оперативні матеріали	ZO-MV	60	22	30987
Спеціальні слідчі матеріали	ZV-MV	414	49	133978
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Брно		архівні одиниці		
Дос'є агентів — Брно	BN-TS	1801	25	4537
Дос'є з розробки контррозвідки — Брно	BN-KR	10238	236	15584
Дос'є щодо об'єктів інтересу — Брно	BN-OB	464	8	142515
Дос'є агентів — Брно	BN-V	14861	260	214046
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Чеських Будейовіцах		архівні одиниці		
Слідчі справи — Чеське Будейовіце	CB-V	4405	125	56522
Дос'є щодо об'єктів інтересу — Чеське Будейовіце	CB-OB	1953	21	45123
Дос'є з розробки контррозвідки — Чеське Будейовіце	CB-KR	272	86	2037
Слідчі справи — Чеське Будейовіце	CB-TS	5480	32	1449
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Градці Кралове		архівні одиниці		
Дос'є щодо об'єктів інтересу — Градец Кралове	HK-OB	603	104	70226
Дос'є агентів — Градец Кралове	HK-V	7091	136	96973
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Карлових Варах		архівні одиниці		
Слідчі справи — Карлові Вари	KV-V	1913	54	30119
Різні матеріали з управління Карлові Вари	KV-S		24	1810
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Ліберці		архівні одиниці		
Слідчі справи — Ліберець	LB-V	697	16	32364
Різні матеріали з Дирекції Ліберець	LB-S		11	1417

Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ в Оломоуц		архівні одиниці		
Різні матеріали з управління Оломоуц	OL-S		19	3328
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ в Оставі		архівні одиниці		
Досьє щодо об'єктів інтересу — Острава	OV-OB	109	3	3124
Слідчі справи — Острава	OV-V	11078	149	117569
Різні матеріали з Дирекції Острава	OV-S	2351	21	5289
Тактичні досьє — Острава	OV-T		7	470
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ у Пільзені		архівні одиниці		
Досьє з розробки контррозвідки — Пільзен	PL-KR	3875	61	1305
Досьє щодо об'єктів інтересу — Пільзен	PL-OB	54	1	420
Тактичні досьє — Пільзен	PL-T	911	3	150
Слідчі справи — Пільзен	PL-V	8534	137	53385
Різні матеріали з Дирекції Пільзен	PL-S		40	4461
Оперативні матеріали Регіонального управління Міністерства внутрішніх справ в Усті над Лабем		архівні одиниці		
Слідчі матеріали — Усті над Лабем	UL-V	12637	108	46937
Різні матеріали управління Усті над Лабем	UL-S	2114	16	1157
Оперативні матеріали Головного управління військової контррозвідки		архівні одиниці		
Досьє агентів, досьє розробки контррозвідки	VKR-TS, VKR-KR	57236	45162	2095665
Досьє щодо об'єктів інтересу	VKR-OB	694	9	28239
Аркуші записів				556802
Оперативні матеріали Управління IV		архівні одиниці		
Досьє Управління IV			307	58091
Оперативні матеріали Управління VI		архівні одиниці		
Досьє Управління VI			218	268674
Оперативні матеріали Служби розвідки Генерального штабу		архівні одиниці		
Досьє Управління розвідки Генерального Штабу			2486	252634
Оперативні матеріали Відділу внутрішнього захисту Управління Навчально-виправних корпусів		архівні одиниці		
Досьє агентів	OVO-TS	4695	4	150
Досьє з розробки контррозвідки	OVO-KR	378	2	133
Оперативні матеріали Головного управління Прикордонної служби та Служби захисту державного кордону		архівні одиниці		
Досьє			122	86633
Особові документи службовців та працівників		лінійні метри		
Особові документи Міністерства внутрішніх справ		2590	690	158604
Особові документи з Міністерства оборони		95	4	1124
Інші колекції		лінійні метри		
Накази, бюлетені, посібники				5667
Інструменти пошуку, картотеки, ОЕК КР тощо				3730944
Документи чеського відділу Радіо Ватикан, 1951-1992 рр.				82873
			інвентарні одиниці / архівні одиниці	документи
ВСЬОГО			147986	28 414 834

Частина VI

Публікації

1. Список публікацій, що базуються на документах органів державної безпеки, виданих протягом існування установи

Aktivita NKVD/KGB a její spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945–1989 [Діяльність НКВС/КДБ та співпраця з таємними службами у Центральній та Східній Європі з 1945 року по 1989 рік]. II. ÚSTR. Praha 2009.

BÁRTA, Milan: Inspekce ministra vnitra v letech 1953–1989. Výběr dokumentů [Наглядовий підрозділ Міністра внутрішніх справ з 1953 року по 1989 рік. Обрані документи]. ÚSTR. Praha 2009.

BÁRTA, Milan — CVRČEK, Lukáš — KOŠICKÝ, Patrik — SOMMER, Vítězslav: Oběti okupace. Československo, 21. srpen — 31. prosinec 1968 [Жертви окупації. Чехословаччина, 21 серпня — 31 грудня 1968 року]. ÚSTR. Praha 2008.

BLAŽEK, Petr (red.): «Tentokrát to bouchne» [Зараз буде вибух]. OABS MV ČR — FF UK. Praha 2007.

BURSÍK, Tomáš: Osud odbojové organizace Černýlev 777. Příspěvek k historii ozbrojeného odporu proti komunistickému režimu v Československu [Історія організації опору Чорний Лев 777. Внесок в історію збройного опору проти комуністичного режиму у Чехословаччині]. OABS MV. Praha 2007.

BURSÍK, Tomáš: Přišli jsme na svět proto, aby nás pronásledovali. Trestanecké pracovní tábory při uranových dolech v letech 1949–1961 [Ми народилися, щоб нас переслідували. Карні табори праці в уранових шахтах з 1949 року по 1961 рік]. ÚSTR. Praha 2009.

KALOUS, Jan a kol.: Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1949. Ministři a jejich náměstci [Біографічний словник посадовців Міністерства внутрішніх справ з 1948 року по 1949 рік. Міністри та їх заступники]. ÚSTR. Praha 2010.

KALOUS, Jan: Štěpán Plaček. Život zpravodajského fanatika ve službách KSČ [Štěpán Plaček. Життя фаната розвідки в службах Комуністичної Партії Чехословаччини]. ÚSTR. Praha 2010.

KALOUS, Jan — KOCIAN, Jiří (red.): Český a slovenský komunismus (1921–2011) [Чеський та словацький комунізм (1921–2011)]. ÚSD AV ČR — ÚSTR. Praha 2012.

KUDRNA, Ladislav: Bojovali a umírali v Indočíně. První vietnamská válka a Českoslováci v cizinecké legii [Вони воювали і помирали в Індокитаї. Перша в'єтнамська війна та чехословаки у закордонних легіонах]. ÚSTR — Naše vojsko. Praha 2010.

KUDRNA, Ladislav: První vietnamská válka. Na pozadí osudu Ladislava Charváta [Перша в'єтнамська війна на тлі історії Ладислава Харвата]. ÚSTR — Academia. Praha 2012.

Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2008, No. 6.

Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2009, No. 7.

Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2010, No. 8.

Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2011, No. 9.

Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2012, No. 10.

Securitas Imperii, 2009, No. 1 (15).

Securitas Imperii, 2010, No. 1 (16).

Securitas Imperii, 2011, No. 2 (19).

Securitas Imperii, 2012, No. 1 (20).

Securitas Imperii, 2012, No. 2 (21).

STÁREK, František: Hnědá kniha o procesech s českým undergroundem [«Коричнева книга» випробовувань чеського підпілля]. ÚSTR. Praha 2012.

Команда авторів: Praha objektivem tajné policie [Прага крізь об'єктив Таємної поліції]. ÚSTR. Praha 2009.

Команда авторів: Soliter. Pocta historikovi Václavu Veberovi [Самітник: На честь історика Вацлава Вебера]. ÚSTR. Praha 2012.

TICHÝ, Martin: Říkali mu Dědek. Příběh protikomunistické skupiny Bayer a spol. [Його називали «Дідок». Історія антикомуністичної групи Баєр і Ко.]. ÚSTR. Praha 2011.

TOMEK, Prokop: Systém sjednocené evidence poznatků o nepříteli v československých podmínkách [Система уніфікованого реєстру матеріалів стосовно ворогів у чехословацьких умовах]. ÚSTR. Praha 2008.

VANĚK, Pavel: Pohraniční stráž a pokusy o přechod státní hranice v letech 1951–1955 [Прикордонна служба та спроби перетину кордону у період 1951–1955 рр.]. ÚSTR. Praha 2008.

VANĚK, Pavel: Vojenská kronika 4. Znojenské pohraniční brigády 1945–1955 [Військова хроніка 4-ї Прикордонної бригади Зноймо, 1945–1955 рр.]. ÚSTR. Praha 2010.

2. Список публікацій на архівну та методологічну тематику

BAYEROVÁ, Ludmila: Prověřovací materiál k odbojovým a partyzánským skupinám působícím v protektorátu Čechy a Morava v letech 1939–1945 [Огляд матеріалів стосовно рухів опору та партизанських груп, що діяли у Протектораті Богемія та Моравія з 1939 року по 1945 рік]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2008, No. 6., ст. 367–379.

BĚLOUŠEK, Daniel: Ničení agenturně-operativní agendy v rámci Vojenské kontrarozvědky po 17. Listopadu 1989 [Знищення оперативних агентурних матеріалів у військовій контррозвідці після 17 листопада 1989 року]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2010, No. 8., ст. 151–160.

BENDA, Patrik: Přehled svazků a spisů vnitřního zpravodajství centrály Státní bezpečnosti v roce 1989 [Огляд досьє та справ Внутрішньої розвідки штаб-квартири Державної служби безпеки у 1989 році]. Sešity [Том] 7. ÚDV ZK. Praha 2003.

BUKOVŠKY, Ladislav: Archiv bezpečnostních složek. Základní informace [Архів справ державної безпеки. Базова інформація]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2008, No. 6., ст. 7–18.

BUKOVŠKY, Ladislav: Archiv bezpečnostních složek po dvaceti letech. Úvod k tzv. Quintanově zprávě [Архів справ державної безпеки двадцять років потому. Вступ до «Справи Квінтанове». У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2009, No. -33.

FROLÍK, Jan: Několik poznámek k «zveřejnění evidenčních podkladů a seznamu personálních spisů podle zákona

č. 107/2002 Sb.» [Кілька заміток щодо «Розкриття реєстру матеріалів та списку особистих справ згідно з законом № 107/2002»]. У: Sborník Archivu Ministerstva vnitra [Збірник архіву Міністерства внутрішніх справ], 2004, No. 2, pp. 295–303.

FROLÍK, Jan: Několik příkladů využití písemností, vzniklých z činnosti personálních útvarů MNB a MV při zkoumání jejich historického vývoje po roce 1945 [Декілька прикладів використання письмових матеріалів, створених у ході діяльності кадрових відділів Міністерства національної безпеки та Міністерства внутрішніх справ для оцінки їх історичного розвитку після 1945 року]. У: Sborník Archivu Ministerstva vnitra [Збірник архіву Міністерства внутрішніх справ], 2006, No. 4, pp. 221–249.

FROLÍK, Jan: Pasti na lustrační routi [Пастки на шляху до люстрації]. У: Střední Evropa [Центральна Європа], 1993, No. 33, pp. 63–77.

FROLÍK, Jan: Rozdělení fondů Archivu Federálního ministerstva vnitra [Розділення колекцій, що були у виданні Архівом Федерального міністерства внутрішніх справ]. У: Archivní časopis [Архівний часопис], No. 1, pp. 5–14.

FROLÍK, Jan: Zvláštní fond (fond Z) operativního archivu Státní bezpečnosti [Особлива колекція (Колекція Z) оперативного архіву Державної служби безпеки]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2004, No. 2, pp. 295–303.

GABRIELOVÁ, Petra: Kartotéka akce «48» a vyhodnocení tzv. protistátní činnosti členů Církve římskokatolické ve vybraných tzv. ilegálních skupinách [Картотека операції «48» та аналіз «підривної діяльності» членів римо-католицької церкви в обраних «нелегальних групах»]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2011, No. 9., st. 45–94.

KESZELI, Tomáš: Zájmové osoby v evidenci I. správy ZNB [Особи, що становили інтерес служб у реєстрі Управління I Корпусу національної безпеки]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2006, No. 2, st. 73–77.

KOSTLÁN, Martin: Budování a koncepce činnosti restaurátorského pracoviště Archivu bezpečnostních složek [Розвиток та концепція діяльності департаменту реставрації Архіву справ державної безпеки]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2009, № 7, st. 39–44.

LABJAK, Stanislav: Počítačová databáze EZO [Комп'ютерна база реєстрів осіб, що становили інтерес служб]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2005, № 2, st. 58–61.

MÜLLEROVÁ, Xenie — VYSKOČILOVÁ, Zdena: Informace o fondu objektových svazků StB Hradec Králové [Інформація про колекцію досьє щодо об'єктів, які становили інтерес СБ, Градец Кралове]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2006, № 4, st. 251–310.

NAVRÁTIL, Pavel: Průvodce operativními svazky Hlavní správy rozvědky [Посібник з оперативних досьє Головного розвідувального управління]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2010, № 8, st. 253–263.

PAVLÍKOVÁ, Anna: Několik poznámek ke zpracování svazkové agendy Správy sledování [Декілька заміток щодо опрацювання оперативних матеріалів Управління зі стеження]. У: Sborník Archivu Ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2006, № 4, st. 311–317.

POUROVÁ, Jitka: Hlavní správa vojenské kontrarozvědky — III. správa ČNB — a zpřístupňování dokumentů vzniklých její činností v souladu se zákonem č. 107/2002 Sb. [Головне управління військової контррозвідки — Управління III ЧНБ — та надання доступу до документів, створених у ході її діяльності згідно з законом № 107/2002]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2005, № 3, st. 413–419.

PTÁČNÍKOVÁ, Světlana: Stručný přehled fondů, uložených v depozitáři FMV Archivu MV Brno-Kanice [Стислий огляд колекцій, що зберігаються у фондах Федерального міністерства внутрішніх справ Архіву Міністерства внутрішніх справ у Брно-Каніце]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2005, № 3, st. 379–408.

PTÁČNÍKOVÁ, Světlana: Zpráva o činnosti Metodické komise v Archivu bezpečnostních složek [Звіт щодо діяльності методологічної комісії Архіву справ державної безпеки]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2010, № 8, st. 11–16.

PTÁČNÍKOVÁ, Světlana a kol.: Rešerše archivních materiálů k roku 1989 z fondů Archivu bezpečnostních složek [Списки архівних матеріалів колекцій Архіву справ державної безпеки на 1989 рік]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2009, № 7, st. 301–349.

PTÁČNÍKOVÁ, Světlana — PENÍŽKOVÁ, Xenie: Informace o archivních materiálech k tématice československých letců v RAF jako tzv. bývalých lidí v 1. a 3. oddělení ABS MV (1. část) [Інформація щодо архівних матеріалів стосовно чехословацьких пілотів у RAF як «колишніх людей» у Департаменті 1 та 3 Архіву органів безпеки Міністерства внутрішніх справ (Частина 1)]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2007, № 5, st. 297–322.

PTÁČNÍKOVÁ, Světlana — VANÍČKOVÁ, Vladimíra: Judaika v Archivu Ministerstva vnitra [Юдаїка в Архіві Міністерства внутрішніх справ]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2005, № 3, st. 321–342.

RENDEK, Peter: Agentúrno-operativne zväzky v informačným systéme československej rozvedky [Оперативні агентурні досьє в інформаційній системі чехословацької розвідки]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2006, № 2, st. 68–73.

RENDEK, Peter: EZO — Evidence zájmových osob [Реєстр осіб, що становили інтерес служб]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2012, № 10, st. 75–125.

RENDEK, Peter: Systém zjednotenej evidencie poznatkov o nepriateľovi [Система уніфікованого реєстру матеріалів стосовно ворогів]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2005, No. 2, st. 62–74.

ŠRÚTEK, Michal — KOSTLÁN, Martin: Průzkum fyzického stavu vyšetřovacích spisů v kauze dr. Milady Horákové a spol., známé jako akce STŘED, I. [Перевірка фізичного стану слідчих матеріалів, пов'язаних зі справою др. Мілада Горакова та інших, відомої як операція ЦЕНТР, I]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2011, № 9, st. 325–369.

ŠRÚTEK, Michal — KOSTLÁN, Martin: Průzkum fyzického stavu vyšetřovacích spisů v kauze dr. Milady Horákové a spol., známé jako akce STŘED, II. [Перевірка фізичного стану слід-

чих матеріалів, пов'язаних зі справою др. Мілада Горакова та інших, відомої як операція ЦЕНТР, II]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2011, No. 9., ст. 371-385.

VANÍČKOVÁ, Vladimíra a kol.: Informace o archivních materiálech k tématice poválečné československé sociální demokracie, uložených v Archivu Ministerstva vnitra [Інформація щодо архівних матеріалів повоєнної чехословацької соціал-демократії, що зберігаються в Архиві Міністерства внутрішніх справ]. У: Sborník Archivu ministerstva vnitra [Збірник Архіву Міністерства внутрішніх справ], 2005, № 3, ст. 343-376.

ZAPLETAL, Tomáš: Problematika zneužívání drog v materiálech ABS. Rešerše archivních fondů k problematice «toxikomanie» [Проблематика наркозалежності у матеріалі Архіву справ державної безпеки. Списки матеріалів щодо тематики «Наркозалежність»]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2008, № 6, ст. 380-402.

ZEMAN, Petr: Projekt Elektronického archivu [Проект електронного архіву]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2009, № 7, ст. 35-38.

ŽÁČEK, Pavel: Administrativa písemností kontrarozvědné povahy. Jednotný evidenční, statistický a archivní systém StB po roce 1970 [Адміністрація письмових матеріалів контрозвідувального характеру. Інтегрований реєстр, статистична та архівна система СБ після 1970 року]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2012, No. 10., ст. 151-197.

ŽÁČEK, Pavel: Agenturně-operativní svazky Státní bezpečnosti a jejich evidence, 1954–1957 [Агентурно-оперативні досьє Державної служби безпеки та їх реєстри, 1954–1957 рр.]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2005, № 3, ст. 6-17.

ŽÁČEK, Pavel: Lépe dříve než později [Краще раніше, ніж пізніше]. У: Revue Proglas, 2000, № 2, ст. 21–24.

ŽÁČEK, Pavel: «Můžou přijít, jsme hotovi...» Tzv. Lorencova skartace z prosince 1989 v dokumentech [«Вони можуть прийти, ми готові...» Знищення документів Лоренцом у грудні 1989 року]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2004, № 0, ст. 28-41.

ŽÁČEK, Pavel: «Ostrá zbraň» Státní bezpečnosti. Spolupracovníci StB ve směrnících pro agenturně-operativní práci 1947–1989 [«Обусична зброя» Державної служби

безпеки. Колаборанти СБ в інструкціях агентурно-оперативної діяльності з 1947 року по 1989 рік]. У: BLAŽEK Petr (ред.): Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968–1989 [Опозиція та опір проти комуністичного режиму у Чехословащині, 1968–1989 рр.]. Ústav českých dějin FF UK — Dokořán. Praha 2005, ст. 180–222.

ŽÁČEK, Pavel: Přísně tajné! Státní bezpečnost za normalizace. Vybrané směrnice a metodické pokyny politické policie 1978–1989 [Цілком таємно! Державна служба безпеки у період нормалізації. Обрані посібники та методологічні інструкції Політичної Поліції, 1978–1989 рр.]. Votobia. Praha 2001.

ŽÁČEK, Pavel: Registrace, vedení a archivace svazků ve směrnících čs. komunistické rozvědky [Реєстрація, збереження та архівація досьє в інструкціях Чехословацької комуністичної розвідки]. У: Paměť národa [Пам'ять народу], 2006, № 2, ст. 57-68.

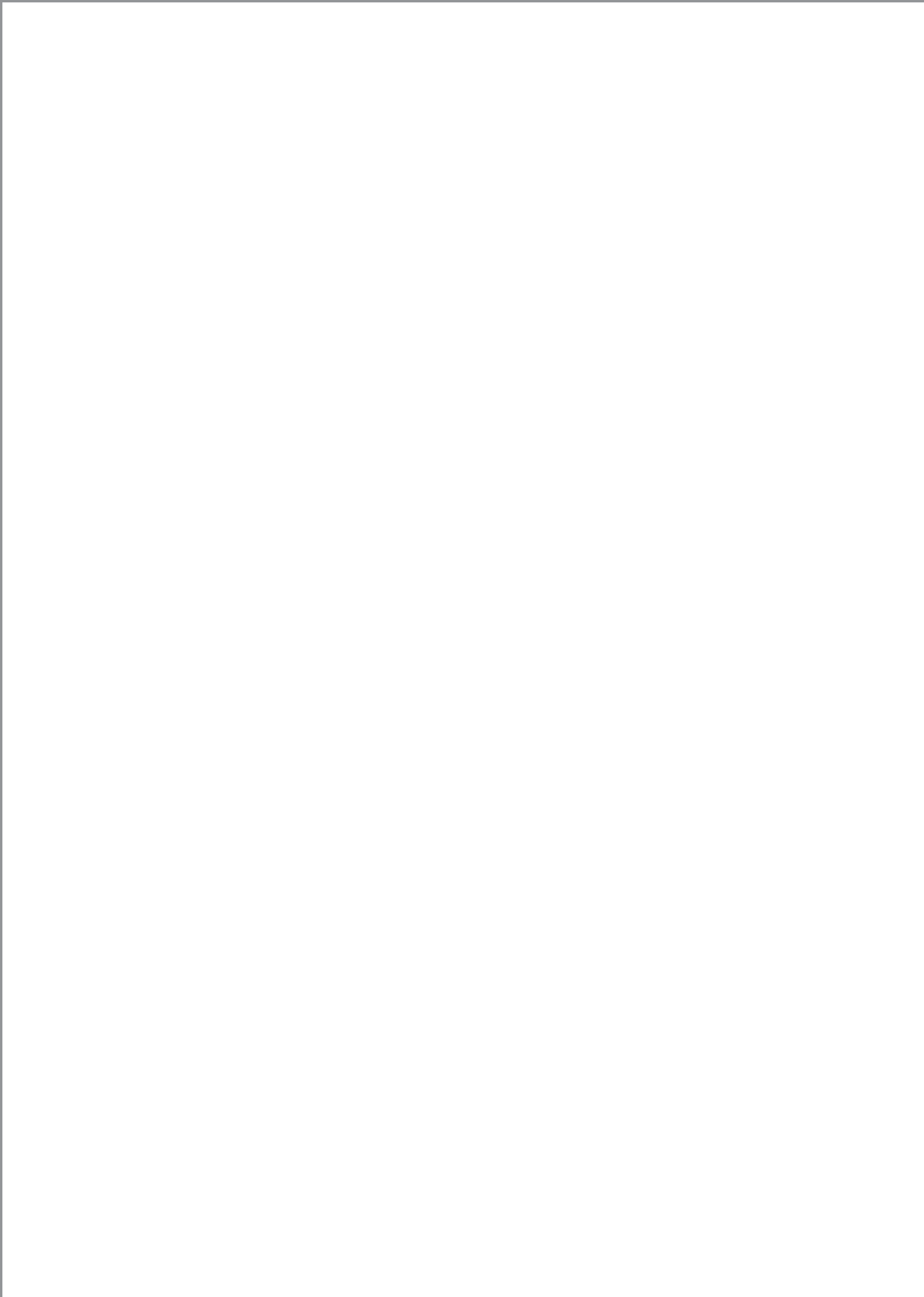
ŽÁČEK, Pavel: «Sachergate»: první lustrační aféra. Nesnáze postkomunistické elity (nejen) se svazky Státní bezpečnosti [«Захергате»: Перша люстраційна справа. Труднощі посткомуністичної еліти, пов'язані (не лише) з досьє Державної служби безпеки]. У: Paměť a dějiny [Пам'ять і історія], 2007, № 1, ст. 50–81.

ŽÁČEK, Pavel: Seznamy, registry a svazky. Co s dokumentací Státní bezpečnosti? [Списки, реєстри і досьє. Що робити з документацією Державної служби безпеки?] У: Proglas, 2006, № 10, ст. 28–31.

ŽÁČEK, Pavel: «Socialismus, to je především evidence» Změny v registraci, evidenci a archivaci agenturněoperativních svazků, 1958–1962 [«Соціалізм — це перш за все реєстри». Зміни в реєстрації, реєстри та архівація агентурно-оперативних досьє, 1958–1962 рр.]. У: Sborník Archivu bezpečnostních složek [Збірник Архіву справ державної безпеки], 2011, № 9, ст. 217-269.

ŽÁČEK, Pavel: Svazky Státní bezpečnosti: Průsečík boje o komunistickou minulost [Досьє Державної служби безпеки: Перехрестя боротьби за комуністичне минуле]. У: Střední Evropa [Центральна Європа], 2001, № 109, ст. 227-245.

ŽÁČEK, Pavel: Svazky StB. Specifický prostředek k pohledu do totalitní minulosti [Досьє СБ. Специфічний спосіб погляду на тоталітарне минуле]. У: Parlamentní zpravodaj [Парламентський репортер], 1999, № 10, ст. 24–25.



Угорщина

Історичний архів державної безпеки в Угорщині

www.abtl.hu

Частина I

Організаційна структура архіву

Історичний архів — це спеціальний державний архів. Відповідальним керівником архіву є генеральний директор. Генеральний директор та його заступники обираються шляхом відкритого конкурсу та призначаються на сім років головою Парламенту. Перед призначенням кандидати проходять співбесіди в Національному комітеті безпеки та Культурному комітеті. Вимоги відповідності дуже суворі. Ніхто з осіб, які були членами уряду, державними секретарями або офіційними співробітниками національних організацій, політичної партії протягом останніх десяти років перед призначенням не можуть бути генеральним директором або заступником генерального директора. Такі ж умови стосуються тих, хто був працівником колишніх органів державної безпеки, отримував їх звіти або діяв у якості агента. Людина на цій посаді може займати посаду за сумісництвом лише у сфері науки, освіти або мистецтва.

Роботу Історичного архіву контролює голова парламенту. Кожного року генеральний директор повинен відвідувати перед комітетами, які проводили співбесіду перед його призначенням. Обставини, за яких керівники Архіву можуть втратити роботу, регулюються законом. Це правило, зокрема, гарантує повну незалежність Інституту. Архів — це національна установа без регіональних підрозділів. Кількість працівників — 99. Архів є незалежною установою, що фінансується публічно. Бюджет визначається парламентом у щорічному законі про бюджет. Згідно з досвідом, джерела фінансування постійно доступні. Досі вибори або урядові кризи не становили загрозу для постійної роботи установи. Поки вплив економічної кризи на Інститут не відчутний.

Історичний архів має власну бюджетну лінію у рамках бюджету парламенту.

Головні дані стосовно фінансового 2009 року відповідно до затвердженого бюджету:

Заявлено витрат 708,5 m Ft

Заявлено прибутків 5,0 m Ft

Заявлено поставок 703,5 m Ft

Частина II

Формування архівних фондів

Юридичні умови та завдання

Історичний архів зберігає й опрацьовує документи колишніх органів Державної безпеки, що датуються періодом із 21 грудня 1944 року по 14 лютого 1990 року (21 грудня 1944 року відбулося засідання Тимчасової Національної Асамблеї, а 14 лютого 1990 року органи

Державної безпеки припинили своє існування без правонаступників) та документи колишніх люстраційних комітетів. Люстраційні комітети діяли між 1994 та 2005 роками. Закон визначає завдання Історичного Архіву у § 8 (3):

Архів

а) надає зацікавленим особам можливість реалізувати свої права для ознайомлення з їхніми особистими даними, згідно з умовами закону;

б) надає визначеним законом організаціям дані для розкриття минулого посадовців, пов'язаного зі Службами безпеки;

в) забезпечує дослідження згідно з положеннями закону;

г) виконує завдання, визначені законом «Про Архів»;

Завдання а) та в) детальніше описані у частині 5.

Завдання б) ілюструє нашу участь у процесі люстрації.

Люстрація в Угорщині проводилася судовими органами, а Архів (як третя організація) надавав їм дані. Люстрація була завершена, але закон досі надає можливість кожному цікавитися інформацією стосовно можливого минулого у органах Державної безпеки усіх громадських діячів. Детальніше — у частині V.

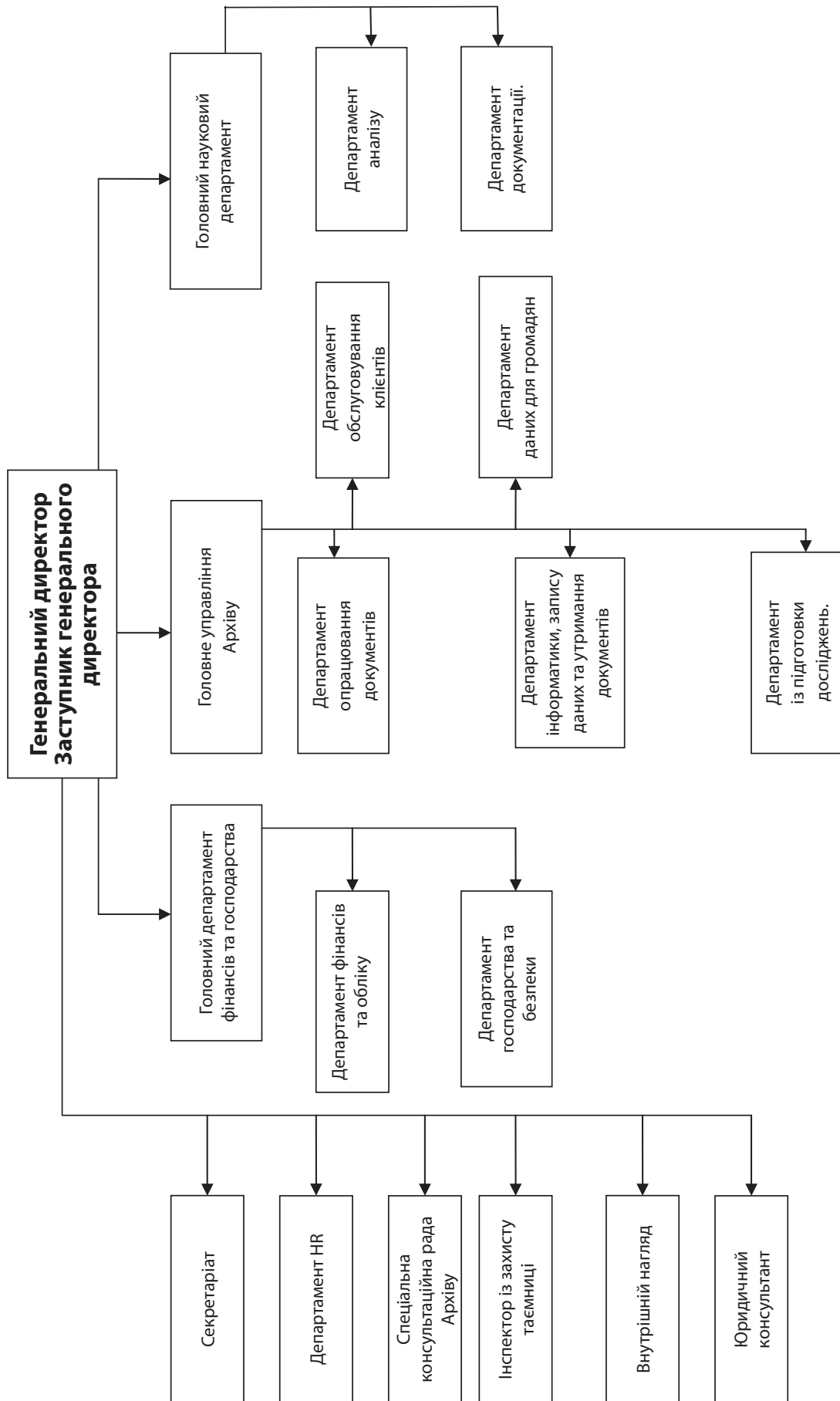
Ми досліджуємо документи відповідно до завдань, сформульованих у законі «Про Архів», а також проводимо дослідження та публікуємо їхні результати.

До наших завдань, згідно з законодавством, не належить політична освіта та інформація, а також немає людських ресурсів для цих напрямків. Досі ми проводимо таку діяльність за допомогою наших публікацій, конференцій, матеріалів на нашому сайті та виставок. Ми надсилаємо матеріали наших виставок для демонстрації по-всій території країни.

Реабілітація жертв не належить до обов'язків Архіву. Ця проблема була вирішена на підставі законів про реабілітацію зі змінами та поправками. Закон «Про реабілітацію» скасував політичні вироки, а закон «Про поправки» забезпечив фінансову компенсацію задовго до того, як був створений правовий попередник Архіву. Компенсації досі надаються в одній сфері: учасники революції 1956 року можуть отримати надбавки до пенсії. У значній кількості випадків Архів може надати їм документи, які підтверджують їхнє право на надбавку. Жертви, які звернулися до нашого Інституту, потребують особистої уваги, яку вони за можливості можуть отримати в Архіві.

Обсяг колекції Історичного архіву був визначений ст. 1 (1) закону III від 2003 року. Згідно з законом, архівна колекція складається з документів колишнього Управління III (Служби безпеки) Міністерства внутрішніх справ та його правонаступників, документів, що стосуються співробітників, секретних співробітників та надзвичайно секретних співробітників Головного управління та документів люстраційних комітетів, які контролюють деяких важливих осіб, що обіймають публічні або державні посади та формують громадську думку.

Колекція Історичного офісу (заснованого в 1997 році) і Історичного архіву (діє з 2003 року) юридично визначається як набір документів, які надійшли від органів Державної безпеки, що існували в різні епохи і працювали окремо один від одного з урахуванням структури та обробки документів. Після отримання, дослідження та базового впорядкування матеріалу стало можливим створення архівної системи, у якій зберігаються документи органів Державної служби безпеки періоду 1944-1990 рр.



Головні відділи новоствореної архівної системи з деталізованою класифікацією документів можна знайти у частині «Поділ та база документів».

Історія колекції

Архів було створено на основі рішення Конституційного суду. У 1994 році Конституційний суд перевіряв конституційність закону, який передбачав проведення люстрації осіб на важливих державних посадах. Рішенням встановлено, що парламент діяв проти положень Конституції, не надаючи особам інформаційного самовизначення, проводячи їх люстрацію. Таким чином, парламент був зобов'язаний покласти край цій антиконституційній ситуації, регулюючи законом право людей на ознайомлення з особистими даними, зібраними та збереженими органами служби безпеки. Редагуючи закон «Про люстрацію» у 1997 році, парламент створив Історичний офіс, який, попри свою назву, був де-факто архівом. У 2003 році, як побічний ефект від скандалу навколо минулого прем'єр-міністра в органах безпеки, парламент заснував Історичний архів державної безпеки в Угорщині, прийнявши новий закон. Історичний архів Державної безпеки був правонаступником Історичного офісу.

Частина III

Характеристики зібраних архівних матеріалів

Відділ 1

Документи органів Державної безпеки (Державної оборони) та їх операцій:

1944 (1945) - 1990 (1997) рр. — том: 546,22 погонних метрів

Цей відділ містить окремо збережені функціональні документи організацій, сформованих колишніми органами Державної безпеки. Це незалежні серії, що складаються з документів центральних органів Державної безпеки, що діяли у різні періоди, організацій Державної безпеки у відділках поліції, підрозділів із подібними завданнями у Міністерстві оборони та Угорській народній армії.

Відділ 2

Документи органів Державної безпеки, що не належать певним організаційним одиницям: (2000) — том: 729,71 погонних метрів

У цьому відділі є збірки документів, що були створені та розглядалися різними органами Державної безпеки та їх організаційними підрозділами, або документи, особливо важливі з різних точок зору.

Головна збірка документів у цьому відділі — це колишній так званий «Закритий архів», який містить перш за все документи з судових процесів, різні оперативні і мережеві документи, документи стосовно інтернування і депортації, інформаційні звіти для Міністерства внутрішніх справ та документи стосовно персоналу, фінансів та працевлаштування.

Відділ 3

Мережеві, оперативні та слідчі справи:

(1912) 1945-1990 (1993) рр. — том: 2 424,47 погонних метрів

Цей відділ містить більшість документів Архіву, документи стосовно розслідувань, оперативної діяльності, роботи, вербування, обшуку квартир та пошуку інформації. Крім файлів, які були передані центральними оперативними установами, у відділі є також окремі серії матеріалів, що містять документи колишнього Головного управління III/I (Служба розвідки).

Відділ 4

Колекції:

(1910) 1945-1990 (2003) рр. — том: 72,80 погонних метрів

Цей відділ містить різного роду другорядні матеріали, що використовувалися органами Державної Служби Безпеки; колекції указів щодо державної безпеки; документи стосовно екстремістських правих організацій, колекцію предметів, переданих Архіву на відповідальне зберігання; тогочасні навчальні фільми Служби безпеки.

Відділ 5

Документи після 1990 року: 1994-2005 рр. — том: 45,21 погонних метрів

У цьому відділі є документи так званих люстраційних комітетів, які контролювали деяких відомих осіб, що обіймали важливі посади у державних структурах та формували громадську думку.

Більшість документів у Архіві — це переважно документи Головного управління III/III (так звана група внутрішнього контрреагування), що зберігалися у попередника Історичного офісу до його заснування у 1997 році. Починаючи з 1 лютого 2000 року сучасні правила зобов'язують органи національної безпеки передати до Архіву всі документи, що перестали становити для них інтерес із огляду на діяльність цих установ. Тоді до колекцій були додані документи Головного управління III/I (Служба розвідки), III/II (Служба контррозвідки), III/IV (Військова контррозвідка), III/V (спеціальні співробітники) та інші внутрішні документи стосовно державної безпеки.

Документи, що досі мають статус секретних, далі зберігаються в Національній службі безпеки і повинні перевірятися кожні три роки експертами з питань державної таємниці. Якщо ці документи втратять статус секретних, вони будуть передані до Історичного архіву.

Історичний архів постійно отримує та опрацьовує документи, що досі можна знайти за їх авторами. Після необхідної архівної обробки та згідно із законодавчими положеннями Інститут планує зробити їх доступними для науковців та зацікавлених громадян.

Наприкінці 2008 року обсяг документів, що зберігалися в Історичному архіві, сягав 3818,41 погонних метрів. Понад дві третини цих матеріалів класифікуються за типами документів. Решту складають функціональні документи колишніх державних організацій безпеки і колекції, довідкові документи і сучасні реєстри, що були створені і використовувалися цими організаціями.

Архів зберігає в основному паперові документи, але у нас також є велика кількість сучасних копій мікрофільмів служб безпеки з розслідувань, оперативні документи і щоденні інформаційні звіти.

Обробка різноманітних документів (зі слідств, оперативних матеріалів, робочих та вербувальних документів),

які становлять більшість документів, що зберігаються в Історичному архіві, складається з трьох етапів:

— для більш ефективного обслуговування громадян і дослідників ми розміщуємо особисті дані людей, яких стосуються документи, у нашій базі даних;

— ми оцифруємо сторінка за сторінкою документи, які часто використовуються та є у поганому стані. Ми зберігаємо їх зміст у центральній базі даних, що робить підготовчу роботу в Інституті простішою, а також допомагає вберегти оригінальні документи.

— протягом тематичних досліджень цих документів уся інформація, що може допомогти нам знайти документ швидше (опис змісту, дані стосовно того, коли і як був створений документ) вносяться у нашу центральну базу даних.

У правових рамках наші дослідники мають доступ до центральної бази даних Історичного архіву та інших електронних пошукових ресурсів у дослідницькому залі Архіву та в інтернеті.

Частина IV

Надання доступу до документів

Принципи, що визначають доступ до документів

1. Ви можете отримати доступ до документів, що зберігаються в Архіві, якщо ви:

- а) особа, про яку містяться відомості у документах, або близький родич такої особи, що померла;
- б) дослідник;
- в) будь-яка особа;
- г) державна установа.

У законі існують відмінності у доступі до матеріалів, якщо людина, що фігурує у документах, є

- особою, що перебувала під стеженням;
- працівником;
- елементом мережі;
- оперативним зв'язковим;
- третьою особою.

Особа, що перебувала під стеженням, — це особа, що була об'єктом зацікавлення Державної безпеки, тобто жертва.

Працівник — це особа, яка була найнята органами Державної безпеки як член таємного чи публічного штату.

Елемент мережі — це інформатор, що відповідно до документів задовольняє щонайменше один із таких критеріїв: надсилав секретні звіти під зміненим ім'ям, підписав декларацію про приналежність, його діяльність давала йому певні переваги.

Оперативний зв'язковий — це особа, що надавала допомогу у роботі органів Державної Служби безпеки в залежності від потреби; або особа, що постійно надавала інформацію як волонтер без підписання декларації про приналежність.

Третя особа — будь-хто, хто не підпадає під жодну з цих категорій.

2. Доступ до документів

Документи містять імена та посади багатьох осіб, що представляли виконавчу владу (наприклад, детективи, поліцейські, судді, адвокати, секретарі партій, KISZ/молодіжні комуністичні організації/секретарі). Ці імена не зберігаються в анонімному порядку, вони разом із посадами є публічними або навіть є даними публічного інтересу.

Особа, що перебувала під стеженням, може отримати доступ до більшості даних. Вона може читати документи стосовно себе та документи, необхідні для того, щоб ідентифікувати особу, що була членом мережі, оперативним помічником, та особи працівників органів безпеки, пов'язаних із її справою. стосовно своєї особи дані, що зберігаються в Архіві. Після смерті особи, що перебувала під спостереженням, або третьої особи ці права у законному порядку отримують найближчі родичі. Близький родич по прямій лінії — це брат, сестра, чоловік, дружина або партнер, якщо шлюб чи громадянський шлюб існували на момент створення документу та на момент смерті людини.

Співробітник, член мережі та оперативний зв'язковий може мати доступ лише до даних, які стосуються його особи. Так, співробітник не уповноважений переглядати, що він запитував у жертви протягом допиту або кого і як він завербував. Подібно, член мережі не може переглядати своїх звітів, якщо це не його власні дані, а «плід» його діяльності. Родичі цих осіб не успадковують право на доступ. Це правило вже стало причиною конфліктів. Зокрема, потрібно окремо вирішувати, до якої категорії дана особа належить. Особа може бути співробітником в один період життя та перебувати під стеженням в інший. Часто це трапляється з особами, що були під стеженням та працювали як інформатори у той самий час згідно з критеріями закону. Після смерті особи родичі отримують документи, що підтверджують те, що вона була жертвою, а потім вони можуть прочитати у науковій публікації, що дана особа була інформатором. (Регуляції для дослідників будуть описані згодом).

Особа, що були визнані жертвами, можуть безкоштовно отримати копії документів, які вони уповноважені переглядати. У цих копіях ми повинні зробити анонімними всі дані, які заявники не уповноважені бачити.

Кожен може мати доступ до документів та можливість публікувати документи, які не містять особистих даних. Згідно з головним правилом, особисті дані можуть стати публічними лише після того, як минає час їх захисту. Час захисту складає 30 років після смерті особи; якщо дата смерті невідома, 90 років після дати народження; якщо вона також невідома — 60 років після дати створення документу. У випадку деяких особливо вразливих особистих даних, час захисту продовжується до 60, 90 або 120 років. Ці дані стосуються раси, національності, належності до меншин або етнічного статусу, релігії чи іншої ідеології, стану здоров'я, одержимостей та сексуального життя. Письмового дозволу особи достатньо для винятку з головного правила.

У зазначених вище рамках кожен, хто звертається до Інституту, може лише переглядати окремі документи, також вони можуть бути використанні для наукових

досліджень. Дослідження проводяться безкоштовно, але копії документів у цьому випадку платні. Дані, що були у правовому порядку доступні публічності, або дані, пов'язані з публічними особами, — це виняток, до них кожен може отримати доступ.

Спеціальні правила стосуються осіб на державних посадах. Немає значення, чи особа займає державну посаду тепер або займала її раніше. Це стосується кожного, хто має або мав виконавчу владу, був призначений на публічну посаду чи мав завдання формування громадської думки. Кожен може звернутися до Історичного архіву з запитом стосовно даних на тему можливого минулого у Державній безпеці цих осіб; пересвідчитися, чи є документи, що відповідають правовим критеріям, згідно з якими можна визнати дану особу співробітником, членом мережі чи оперативним зв'язковим. У таких випадках Історичний архів повинен запитати особу, чи вона визнає себе публічною особою. Це питання має бути задане незалежно від того, існують документи стосовно минулого в Державній безпеці чи ні. (В іншому випадку сам факт запитання буде судженням). Якщо людина вважає себе публічною особою, Архів відповідь заявнику. Якщо людина не вважає себе такою, ми повинні ухилитися від відповіді. Особа, що звернулася до нас із запитом, повинна звернутися до суду та отримати судові рішення про те, чи є людина, стосовно якої поданий запит, публічною особою. Архів дасть відповідь або відхилить запит у залежності від рішення суду.

3. Наукові дослідження

Дослідники можуть отримати доступ до значної частини документів. Вони можуть переглядати будь-які документи, за винятком кількох спеціальних даних, навіть протягом часу дії захисту. Наукові дослідники — це особи, що мають дослідницьку ліцензію від ради членів правління (до складу якої входять представники наукових установ). Умови, згідно з якими можна отримати таку ліцензію та повноваження, які вона надає, визначаються законом «Про Архів» та законом, яким було засновано Історичний архів. У цій сфері громадяни Європейського Союзу та країн, що входять до Європейського Економічного Простору, мають такі ж права, як і угорські громадяни. До дослідницької ліцензії має бути доданий детальний план дослідження, список публікацій і так звана заява про підтримку. Заява про підтримку видається дослідницьким інститутом на основі плану дослідження. Якщо дослідникові відмовлено у ліцензії, він може звернутися до суду.

Громадяни інших країн можуть отримати ліцензію дослідника, якщо Комітет Європейського Співтовариства заявив, що дана держава забезпечуватиме відповідний захист особистих даних. У цьому випадку Заява про підтримку може бути видана лише відповідним інститутом Угорської Академії Наук.

Науковий дослідник повинен надати заяву, що він дотримуватиметься правил захисту даних у роботі з документами та публікаціях. Це необхідно, тому що для розуміння та вивчення минулого наукові дослідники мають доступ до значно більшої кількості даних, ніж широка громадськість. Закон «Про захист даних» містить правила публічного розкриття даних. Згідно з цим законом, установа або особа, що проводить наукове дослідження, може розкрити дані публічності лише у тому випадку,

якщо особа, якої ці дані стосуються, дала свою згоду або це вкрай важливо для формування точки зору на результати історичних подій.

Існують такі обмеження: перед тим, як мине час захисту (тобто 30-90-60 років для дослідників), дослідники можуть мати доступ до даних стосовно раси, національності, приналежності до меншин або етнічного статусу, релігії чи іншої ідеології лише після дозволу ради членів правління. Дані стосовно стану здоров'я, одержимостей та сексуального життя можуть бути об'єктом дослідження після того, як мине період захисту. Особа, що була під спостереженням, або третя особа може заборонити дослідження її особистих даних на період не більше 90 років після дати публікації документів. Співробітники, члени мереж або оперативні зв'язкові не мають таких прав. Усі інші дані надаються у вільному доступі для досліджень.

Суди можуть непрямым чином надсилати запити до Архіву стосовно даних, якщо вони необхідні для виконання їхніх завдань.

Інші державні установи можуть отримати доступ до документів, що зберігаються в Історичному Архіві, якщо вони заздалегідь мають підтвердження від Комітету національної безпеки Парламенту, у термінових справах вони повинні поінформувати Комітет після свого запиту. Доступ до документів безкоштовний для усіх, але копії документів видаються на платній основі, у тому числі дослідникам та науковцям.

Частина V

Оцифрування архівних матеріалів

1. Принципи оцифрування

Існує три критерії обрання записів для оцифрування:

— Архівна та/або історична вартість та унікальність запису,

— Актуальний фізичний стан матеріалів, рівень знищення, якість оригінальних матеріалів (папір, чорнило, покриття тощо),

— Зацікавлення дослідників та громадськості у доступі до документу.

Головною метою оцифрування є захист знищених оригінальних матеріалів та спрощення надання доступу на локальному рівні та через інтернет.

Крім цих матеріалів, ми переводимо в електронну форму фотографії, що мають історичну цінність, які часто використовуються дослідниками, видавцями та електронними ЗМІ.

Спеціальна інтегрована база даних була створена протягом десяти років, зараз Історичний Архів обробив усю оцифровану інформацію та вручну записав дані стосовно матеріалів колишніх органів державної безпеки.

2. Кількість оцифрованих сторінок станом на 31 грудня 2009 року сягала орієнтовно 700 000. Історичний архів державної безпеки в Угорщині створив новий комплексний проект захисту документів всередині минулого року, тому кількість оцифрованих сторінок постійно зро-

стає. Їх кількість сягнула 1 мільйона у липні 2010 року. Оцінюється, що це 3-5 % загальної кількості сторінок, що зберігаються в Архіві.

Частина VI

Публікації Історичного Архіву

Щорічна книга Історичного відділу (т. 1)

Редактор серії: Kónyáné Kutrucz Katalin
 Редактор випуску: Gyarmati György
 Історичний відділ, Будапешт, 1993. ст. 312
 ISSN: 1585 3993

Державна безпека в епоху Ракозі

Ессе на тему діяльності політичної поліції після Другої світової війни

Серія «Спадщина нашого новітнього минулого»

Редактор серії: Gyarmati György

Редактор: Gyarmati György Історичний відділ, Будапешт, 2000. ст. 366

ISBN: 963 00 5092 7

Військові процеси протягом періоду комуністичної диктатури 1945-1958 рр.

Вивчення переслідувань членів Збройних Сил на початку епохи Холодної війни

Серія «Спадщина нашого новітнього минулого»

Редактор серії: Gyarmati György

Редактор: Okváth Imre

Історичний відділ, Будапешт, 2001. ст. 354

ISBN: 963 00 7464 8

Зустрічі Колегії Міністерства внутрішніх справ з 1953 по 1956 рр.

(Зустрічі між 28 липня 1953 по 22 червня 1954)

Колекція документів, зібрана: Kajári Erzsébet

Редактори: Gyarmati György, S. Varga Katalin
 том 1, Історичний відділ, Будапешт, 2001. ст. 880

(Історична колекція Служби Безпеки I, Колекція першоджерел)

ISBN: 963 00 6624 6

Щорічна книга Історичного відділу (т. 2)

Редактор серії: Kónyáné Kutrucz Katalin

Редактор: Gyarmati György

Історичний відділ, Будапешт, 2002. ст. 414

ISSN: 1585 3993

Щорічна книга Історичного відділу (т. 3)

Редактор серії: Kónyáné Kutrucz Katalin

Редактор: Gyarmati György

Редактори: Cseh Gergő Bendegúz, Petrikné Vámos Ida, Tóth Eszter

Історичні архіви угорської Служби Безпеки, Будапешт, 2004, ст. 424

ISSN: 1585 3993

Зустрічі Колегії Міністерства внутрішніх справ з 1953 року по 1956 рік

(Друга частина серії у двох томах: Зустрічі між 13 липня 1954 по 8 квітня 1955; Зустрічі між 13 квітня 1955 та 9 грудня 1955)

Колекція документів, зібрана: Kajári Erzsébet

Редактори: Gyarmati György, S. Varga Katalin

Історичні архіви угорської Служби Безпеки, Будапешт, 2005, ст. 491 + 568

(Історична колекція Служби Безпеки I, Колекція першоджерел)

ISBN: 963 00 6625 4

Європейський культурний форум та його тематика, Будапешт, 1985

Серія «Спадщина нашого новітнього минулого»

Редактор серії: Gyarmati György

Вибір документів; вступ та анотації: Müller Rolf

Співредактор: Krahulcsán Zsolt

Історичні архіви угорської Служби Безпеки, Будапешт, 2005, ст. 304

ISBN: 963 219 187 0

Зустрічі Колегії Міністерства внутрішніх справ з 1953 року по 1956 рік

(Остання частина серії у двох томах: Зустрічі між 18 січня 1956 по 4 травня 1956; Зустрічі між 21 травня 1956 та 15 жовтня 1956)

Колекція документів, зібрана: Kajári Erzsébet

Редактори: Gyarmati György, S. Varga Katalin

Історичні архіви угорської Служби Безпеки, Будапешт, 2006, ст. 524 + 484

(Історична колекція Служби Безпеки I, Колекція першоджерел)

ISBN: 963 00 6626 2

Фотографії 1956 року

Написано та впорядковано: Müller Rolf, Sümegi György

Історичні архіви угорської Служби Безпеки, Будапешт, 2006, ст. 119 + 31

ISBN: 963 229 860 8

УДБ (Управління державної безпеки) — Політика — Політична ситуація у 1956 році та органи безпеки в Угорщині, 1956

Серія «Спадщина нашого новітнього минулого»

Редактор серії: Gyarmati György

Редактор: Okváth Imre

Історичні архіви угорської Служби Безпеки, Будапешт, 2007, ст. 282

ISBN: 978-963-87554-0-7

Державна безпека та Олімпійські ігри 1956-1988 рр.

Вибір документів; вступ та анотації: Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf, Takács Tibor

Історичні архіви угорської Служби Безпеки — компанія L'Harmattan, Будапешт, 2008, ст. 164

ISBN: 978 963 87554 1 4

Документи з історії угорської політичної поліції 1. Документи Поліції спостереження з 1945 року по 1946 рік

Вибір документів; вступ та анотації: Krahulcsán Zsolt, Müller Rolf

Головний редактор: Gyarmati György
Історичні архіви угорської Служби Безпеки — компанія
L'Harmattan, Будапешт, 2009, ст. 366
ISBN: 978 963 87554 2 1

Державна безпека та трансформація режиму

(Збірник есе і досліджень)

Серія «Спадщина нашого новітнього минулого»

Редактор серії: Gyarmati György

Редактор: Okvátth Imre

Історичні архіви угорської Служби Безпеки — компанія
L'Harmattan, Будапешт
(у друку)

Betekintő («Під лупою»)

Інтернет-журнал архіву

(www.betekinto.hu)

2007/1-4 2008/1 — 4 2009/1 — 4 2010/1.

Польща

Архів Інституту національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу

<http://ipn.gov.pl/>
<http://ipn.gov.pl/en>
<http://ipn.gov.pl/en/archival-records>
<http://inwentarz.ipn.gov.pl/>

Вступ

Архів Інституту національної пам'яті — це унікальний збір інформації, що охоплює документи, пов'язані з трагічною історією Польщі та поляків у ХХ столітті. Зібрані записи включають, у першу чергу, матеріали, створені комуністичними органами державної безпеки у 1944–1990 роках. Інститут зібрав численні документи, створені органами цивільних та військових судів, пенітенціарної служби, системою державної адміністрації. Важливе місце також відведене архівним матеріалам, що були створені та зібрані попередником Інституту національної пам'яті, Комісією з розслідування злочинів проти польського народу. Архіви Інституту містять також документи, надані приватними особами. Це здебільшого спогади, звіти та листування.

Загалом, у архівах ІНП міститься 90 км різних документів. Там можна знайти, зокрема, паперові записи у вигляді справ, а також мікрофільми, фотографії або діафільми. Також у архіві є незвичайні експонати, наприклад, список жителів Тячева, створений німцями протягом Другої світової війни, що цікавий із огляду на свою форму — це металеві пластини, на яких вибиті відповідні дані про жителів міста. Матеріали Інституту містять також речові докази, що долучалися до кримінальних справ, як і предмети, конфісковані Службою Безпеки протягом обшуків та затримань.

Завдання Архіву Інституту національної пам'яті описані у законі від 18 грудня 1998 року «Про Інститут національної пам'яті — Комісією з розслідування злочинів проти польського народу» (Dz. U. 2007, № 63, п. 424) та закону від 18 жовтня 2006 року «Про розкриття інформації про документи органів служби безпеки, створені у 1944–1990 рр.

та змісту цих документів» (Dz. U. 2007, № 63, п. 425). Перший закон регулює, зокрема, «запис, набуття/збір, зберігання, впорядкування, збереження, розповсюдження та публікацію документів, створених та зібраних органами державної безпеки у період із 22 червня 1944 року по 31 липня 1990 року, та апаратом безпеки Третього Рейху та Союзу Радянських Соціалістичних Республік», натомість другий закон, так званий «закон про перевірку», «визначає правила та процедури відкриття інформації щодо документів органів державної безпеки та змісту документів, що зберігаються в архіві Інституту національної пам'яті — Комісії з розслідування злочинів проти польського народу».

Як результат заснування Інституту національної пам'яті багато документів, які раніше були практично невідомі дослідникам та журналістам, були висвітлені і назавжди увійшли в науковий обіг. Відкриття такої великої кількості першоджерел, створених органами безпеки для наукового дискурсу, внесло нову якість у вивчення новітньої історії Польщі. Раніше доступ до документів, створених таємною поліцією, був дуже обмежений. Перед 1990 роком вони використовувалися майже виключно «міністерськими» істориками, а у 1990-ті роки доступ можна було отримати лише після довгої та виснажливої процедури оформлення дозволу на опрацювання документів, при чому наявні матеріали давали уявлення лише про невеликий діапазон діяльності апарату безпеки.

Матеріали, створені та зібрані репресивними органами, — це, безсумнівно, цінне джерело знань про Польщу та поляків між 1939 та 1990 роками. Жоден інший польський архів не має такої різноманітної документації, що демонструє політику терору та утисків. Документи, зібрані у єдину мережу архівів, — це унікальне джерело матеріалів, що дає можливості для досліджень. В першу чергу, архівні матеріали з Інституту національної пам'яті спри-



Головний офіс Інституту Національної Пам'яті. Вул. Товарова, Варшава

яють дослідженням масштабу і розмаху репресій комуністичної влади проти власних громадян. Дослідження збройного підпілля, що боролось за незалежність після 1945 року, не були б можливими без доступу до документів, створених органами безпеки або військовими судами. Не було б можливо ретельно дослідити історію опозиції, що боролась за незалежність у 1970-х та 1980-х роках без можливості співставлення фактів або свідчень очевидців зі змістом документів, створених таємною поліцією. З одного боку, архіви ІНП містять документи, які є свідченням героїзму та патріотизму, а з іншого — підтверджують людську ницість, ганебність та зрадництво.

Архіви мають важливе значення. Це, в першу чергу, «репозиторій національної пам'яті». Вони супроводжують формування історичної свідомості, відіграють важливу роль у розвитку патріотичних почуттів та у формуванні громадянського суспільства. Як і інші історичні матеріали, документи, що знаходяться в Інституті національної пам'яті, — це національний скарб, що є об'єктом спеціального правового захисту. Це певного роду місток між минулим та теперішнім, який одночасно закладає фундамент для майбутніх поколінь.

Цей довідник архівів Інституту національної пам'яті — це унікальний посібник, що містить стислу інформацію про зміст архівних записів. Він має на меті інформування широкого загалу про те, які типи документів можна знайти в архівах ІНП. На додаток, тут також описані основні принципи збору, опрацювання, оцифрування та поширення документів.

Частина I

Організаційна структура архівів

Бюро з надання доступу і архівації документів (BUiAD — Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów) у Варшаві —



це архівний підрозділ Інституту національної пам'яті, разом із одинадцятьма Регіональними Бюро з надання доступу і архівації документів (OBUiAD — Okręgowe Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów), що об'єднані у структурі департаментів ІНП та знаходяться у містах, де є суди відповідного рівня. Регіональні бюро знаходяться у Білостоці, Гданську, Катовіцах, Кракові, Любліні, Лодзі, Познані, Жешові, Щеціні, Варшаві та Вроцлаві. Архівні підрозділи включають також чотири місцевих бюро, які мають свої власні архіви, та знаходяться у Бидгощі, Кельце, Ольштині та Радомі. Так, засоби окремих місцевих архівів складаються з архівних матеріалів, що були створені на території, яка підлягає відповідному суду.

Частина II

Формування архівних ресурсів

1. Правова основа збору документації

а) Закон від 18 грудня 1998 «Про Інститут національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу» (Dz. U. 2007, № 63, п. 424, з доповненнями).

У рамках архівної діяльності Інститут національної пам'яті займається записом, залученням/збором, зберіганням, опрацюванням, забезпеченням та розповсюдженням документів щодо злочинів і документів, що описують факти та обставини, пов'язані з історією польського народу у період від 1939 року по 1990 рік, як і ті, що інформують про жертв та постраждалих від терору.

Критерії, які визначають, що документи мають бути передані ІНП, описані у ст. 1 та 25 згаданого вище закону. Архіви Інституту збирають документи органів державної безпеки, що були створені та накопичилися у період від 22 липня 1944 року по 31 липня 1990 року, та документи органів безпеки Третього Рейху і Союзу Радянських Соціалістичних Республік, що стосуються злочинів нацистів, комуністів, а також інших тяжких злочинів проти миру, людяності або військових злочинів, жертвами яких були поляки або польські громадяни інших національностей у період із 1 вересня 1939 року по 31 липня 1990 року. Інститут національної пам'яті збирає усі докази інших репресій із політичних мотивів, організованих польськими органами слідства чи суду або особами, що діяли від їхнього імені, як і документи, пов'язані з діяльністю комуністичної політичної поліції.

Бази ІНП включають також документи, зібрані та створені у ході діяльності колишньої Головної комісії з розслідування німецьких злочинів (1945-1949 рр.), Головної комісії з розслідування нацистських злочинів у Польщі (1949-1991 рр.), Головної комісії з розслідування злочинів проти польського народу (1991-1998 рр.) та підпорядкованих цим установам структур. Документи, зокрема, охоплюють записи органів державної адміністрації, установ та суспільно-політичних організацій Третього Рейху, записи національних та міжнародних органів та установ із дослідження та розслідування злочинів нацизму, як і

багато унікальних колекцій, зібраних протягом десятиліть цими комісіями.

б) Закон від 18 жовтня 2006 року «Про розкриття інформації про документи органів державної безпеки 1944-1990 рр. та змісту цих документів» (Dz. U. 2007, № 63, п. 425, з доповненнями).

Документи, створені у ході розгляду судами оскаржень судових вироків, були передані архівам ІНП після закриття процесу згідно з законодавством. Ці документи були передані після завершення визначеного періоду для оскарження та, якщо подавалося оскарження, після його розгляду.

2. Установи, зобов'язані до передачі документів

Відповідно до положень Закону «Про Інститут національної пам'яті» та закону «Про розкриття інформації про документи органів служби безпеки» такі установи були зобов'язані передати документи:

1. Міністерство внутрішніх справ та Адміністрація голови Бюро державної безпеки (після реорганізації спеціальних служб відповідно: Голова агентства з внутрішньої безпеки та Голова розвідувального агентства) зобов'язані надати відповідні документи, бази даних, реєстри та переписи, а також справи офіцерів, що були створені або зібрані до 31 липня 1990 року;

2. Міністерство національної оборони зобов'язане надати документи, бази даних, реєстри та переписи органів військової безпеки, як і документи офіцерів цих служб, створені або зібрані до 31 грудня 1990 року;

3. Міністерство юстиції зобов'язане надати відповідні документи, бази даних, реєстри та бази даних, створені або зібрані органами пенітенціарної служби до 31 грудня 1956 року, Департаментом безпеки Центрального управління Пенітенціарної служби та установ, що перебувають

у його підпорядкуванні, до 31 грудня 1989 року, а також в'язничні картки осіб, репресованих за політичними мотивами, що утримувалися у в'язницях, слідчих ізоляторах та таборах;

4. Голова публічних та військових судів зобов'язаний надати особові справи осіб, репресованих із політичних мотивів;

5. Державні прокурори, що завідують публічними та військовими організаційними органами прокуратури зобов'язані надати справи, у тому числі довідкові матеріали для розгляду справ осіб, описаних у попередньому пункті;

6. Голови Архіву нових матеріалів та інших національних архівів зобов'язані надати відповідні матеріали колишньої Польської Робітничої Партії та колишньої Польської Об'єднаної Робітничої Партії, пов'язані з органами державної безпеки, а також матеріали органів безпеки окупованих країн — останні передаються у вигляді копій;

7. Голови Архіву нових матеріалів та інших національних архівів зобов'язані надати відповідні документи, бази даних, реєстри та картотеки, перелічені у пунктах 1-5, що зберігаються у цих архівах — вони передаються на основі позики.

Таким чином, засоби Інституту складаються з архівних матеріалів, які зберігалися у Центральних архівах Міністерства внутрішніх справ та адміністрації, Офісі збереження матеріалів та архівів Бюро державної безпеки (від 2002 року архіви Агентства з внутрішньої безпеки та Агентства розвідки), Головному поліцейському архіві та архівах інших організаційних підрозділів поліції, Архівах Прикордонної служби, Пенітенціарної служби, Військових інформаційних служб (починаючи з 2006 року Служба військової розвідки та Служба військової контррозвідки), військових архівах (Головний військовий архів, архіви сухопутних військ, повітряних військ та військово-мор-



Архівне приміщення, де зберігаються оперативні документи. Головний офіс

ськового флоту, Архівах центральних органів Міністерства національної оборони), архівах регіональних офісів, судів та прокуратур, Архіви нових матеріалів та архівах столичного міста Варшави, як і в інших національних архівах.

3. Історія збору документів

До 31 грудня 2012 року архівний підрозділ ІНП зібрав 90071,7 погонних метрів матеріалів, включаючи матеріали Бюро з надання доступу і архівації документів (ОБНДАД) у Варшаві — 30985,74 погонних метрів, Окружних Бюро з надання доступу і архівації документів (ОБНДАД) та місцевих бюро — 59085,96 погонних метрів. Окрім Варшави, більшість документів були зібрані в ОБНДАД у Катовіцах (11773,87 п. м.), Вроцлаві (9795,87 п. м.) та Кракові (6267,35 п. м.).

Регіональні бюро у Познані, Лодзі, Білостоці, Гданську, Щеціні та місцеве відділення у Бидгощі містять від 3000 до майже 5000 п. м.

В ОБНДАД у Любліні та Жешові зберігається менше ніж 3,000 п. м. матеріалів. Найменші збори належать регіональним офісам у Кельце, Радомі та Ольштині (від орієнтовно 265 погонних метрів до майже 1800). Документи складають більшість цих матеріалів. Тим не менше, у зборах є також мікрофільми (мікрофіші та мікрофільми на катушках), а також колекції фотографій (близько 39 мільйонів фото), відеоматеріали (більше 2,000 копій) та аудіозаписи (близько 1,450 копій). Значною мірою колекція складається зі справ, що нараховують 10000 погонних метрів.

Половина архівних матеріалів ІНП — це паспортні справи, що були вилучені з архівів поліції. Документи Агентства внутрішньої безпеки, Агентства розвідки та військових служб складають близько 20% матеріалів, натомість матеріали Міністерства внутрішніх справ — 9%. Менша частина матеріалів — це матеріали, зібрані в органах державної адміністрації (6%), архівах поліції (5%), у колишнього голови комісії з дослідження злочинів проти польського народу та матеріали військових архівів (по 3% кожен).

Процес збору документів почався у 2000 році і тривав із тією ж інтенсивністю до кінця 2003 року. Кількість документів, отриманих у наступних роках після цього періоду, суттєво зменшилася.

Проте аж до сьогодні в архівах ІНП досі кількість матеріалів збільшується завдяки надходженню документів, які відповідають статутним критеріям Інституту, також вони збагачуються матеріалами, що надаються приватними особами, організаціями та установами.

Матеріали з центральних державних установ та апеляційних судів варшавської юрисдикції, включаючи документи з архівів Служби військової розвідки та Агентства розвідки, були отримані БНДАД у Варшаві. Ці матеріали також використовуються філіями ІНП, що були створені у містах, де знаходяться апеляційні суди, а ОБНДАД отримують документи з території, що належить до юрисдикції цих судів.

Критерії, відповідно до яких Інститут розвивав свої фонди, визначені у законі «Про Інститут національної пам'яті» з 1998 року. Тим не менше, було необхідно конкретизувати процедури набуття документів у співпраці з установами, зобов'язаними передавати архівні матері-

али. Перші домовленості у цій справі були зроблені ще до розвитку структури архівного департаменту. Базові принципи та процедури передачі архівних документів були визначені Резолюцією Ради ІНП № 9/2000 від 24 серпня 2000 року. Відтоді був встановлений порядок залучення документів, а також процес їх пошуку та отримання. Згідно з цією резолюцією, отримання матеріалів від Офісу державної безпеки, Служби військової інформації, Поліції та Прикордонної служби відбувалося у два етапи. Групи, що складаються з архівістів і співробітників установ, які передають матеріали, повинні спершу переглянути справи та підготувати акти прийому-передачі у архіві зберігача; тоді документи, що були описані, поміщаються у спеціально забезпечені захисні бокси. Потім ці бокси відкриваються та перевіряються тією ж групою осіб вже в архівах Інституту. Оперативні матеріали передаються у першу чергу, згодом особові справи, а потім адміністративні та документальні матеріали.

Детальні правила співпраці між архівами були внесені до угод між ІНП та керівництвом установ, що були зобов'язані передавати документацію. Правила залучення справ зі Служби військової інформації були конкретизовані у протоколі, підписаному 2 квітня 2001 року Міністром національної оборони. Співпраця з Офісом державної безпеки була врегульована Декларацією від 5 квітня 2001 року, що має на меті вдосконалення трансферу матеріалів, які належать Офісу державної безпеки та Службі безпеки. 13 вересня 2001 року Декларація була доповнена Договором про двосторонню співпрацю, що регламентує отримання ІНП так званих загальних інформаційних матеріалів. 16 квітня 2002 року було укладено Договір про співпрацю з Генеральним директором Дежавного архіву, у якому погоджено, зокрема, що Державний архів передаватиме Інституту матеріали військових судів, військових прокурорів та військових судів Польської національної залізниці. Крім того, у першій половині 2002 року, Голова БНДАД разом із Головою Центрального військового архіву встановили графік передачі документів із військового архіву.

Процес збору матеріалів був пов'язаний із великою кількістю справ, що вимагали продовження процесу передачі. Протягом перших місяців існування діяльність архівного підрозділу зосереджувалась на організаційних питаннях. Перш за все, було працевлаштовано архівістів. У той же час велася робота з підготовки сховищ, у яких створювалися відповідні умови для зберігання документів. У Варшаві велика кількість сховищ була підготована для отримання матеріалів у липні 2001 року, коли у філіях вони були готові вже наприкінці 2001 року. Установи, зобов'язані передати свої матеріали, не могли впоратися протягом такого короткого часу. У цій ситуації керівництво ІНП вирішило делегувати своїх співробітників до роботи «в полі», де вони допомагали у процесі вибору та підготовки документації, яка підлягає передачі. На межі 2001-2002 рр. більшість архівістів Інституту брали участь у цій роботі.

Слід також мати на увазі, що з початку свого існування архівний підрозділ взяв на себе завдання з обробки заяв про надання доступу до документів, і, таким чином, ефективна реалізація головних завдань Інституту національної пам'яті залежала від накопичення матеріалів у максимально короткий термін.

Ще перед створенням структури архівного підрозділу Рада ІНП ініціювала переговори з представниками Офісу

державної безпеки, Центрального архіву Міністерства внутрішніх справ і адміністрації та Служби військової інформації з метою оцінки обсягу архівних матеріалів, які повинні бути передані до Інституту. Початкові результати перевірки обсягу майбутніх зборів показали, що буде більше 95 000 погонних метрів матеріалів, що повинні бути розташовані у архівах ІНП, у тому числі понад 28 000 погонних метрів у БНДАД та близько 67 000 погонних метрів в ОБНДАД.

Процес прийому архівних матеріалів у Інституті почався в БНДАД у Варшаві, де до кінця 2000 року було зібрано 429 погонних метри файлів. Їх обсяг постійно збільшувався: до березня 2001 року БНДАД збило більше 6000 погонних метрів справ. Протягом шести місяців їх кількість зросла до 12000 погонних метрів у результаті отримання документів від колишньої Головної комісії з дослідження злочинів проти польського народу (3500 погонних метрів) і архівних матеріалів із Центрального архіву Міністерства внутрішніх справ та адміністрації (8000 погонних метрів матеріалів та справ).

Наступні партії матеріалів були отримані від Управління державної безпеки, Служби військової інформації та Надвіслянських військових частин Міністерства внутрішніх справ та адміністрації.

Бюро у Гданську та Лодзі першими серед місцевих ОБНДАД розпочали прийом архівних матеріалів (менше 200 погонних метрів). Так само, як і у випадку БНДАД, матеріали надходили від колишніх воєводських комісій із дослідження злочинів проти польського народу.

Як і у Варшаві, архівісти з регіональних бюро співпрацювали з іншими установами у сфері вибору та підготовки документів, які мали бути внесені до зборів ІНП.

Таким чином, до середини 2001 року архівні збори Інституту налічували 13226,9 погонних метрів, у тому числі 88% документів, зібраних у сховищах БНДАД у Вар-

шаві. Ці цифри детально ілюструють масштаби роботи, яку виконали архівісти Інституту.

У другій половині 2001 року окремі регіональні Бюро з надання доступу і архівації документів почали збирати свої власні колекції: у липні — ОБНДАД регіональні бюро у Кракові та Познані, у серпні — у Лодзі та Жешові, у вересні — Білостоку, Катовіцах, Любліні та Вроцлаві, в жовтні — у Гданську, в грудні — у Радомі та, нарешті, у лютому 2002 року — регіональне бюро у Бидгощі.

Протягом наступного (2002) року обсяг сховищ ІНП зріс більше, ніж удвічі, досягнувши позначки 46722,08 погонних метрів, у тому числі понад половина була зібрана у дев'яти філіях ІНП. Також у 2002 році БНДАД отримало матеріали з судів та державних прокуратур Варшавської юрисдикції, органів пенітенціарної служби, Надвіслянських військових підрозділів Міністерства внутрішніх справ і адміністрації, записи Управління державної безпеки. Варто відзначити, що спосіб передачі документів із останньої з перелічених установ був найбільш захопливим. Багато працівників Інституту були залучені до роботи над колективним відкриттям боксів. Кожен переданий архівний документ ретельно перевірявся за допомогою аналізу списку документів у окремих справах.

Цей клопіткий підхід був розрахований на зведення рахунків із попередніми власниками та був свого роду відкриттям оперативних та персональних архівів колишнього репресійного апарату. Процес «розкриття боксів» був завершений тільки у 2005 році. Загалом із 2001 року було відкрито майже 96 тис. боксів.

У 2003 році обсяг матеріалів архівів інтенсивно зріс. 30 липня 2003 року у сховищах ІНП було 77858,94 погонних метрів матеріалів, у тому числі 28028,85 погонних метрів розміщувалися у БНДАД та 43830,49 погонних метрів у ОБНДАД та регіональних представництвах. Протягом цього періоду спершу були отримані документи з вій-



Оригінальні фото з доповіді Юргена Штроопа, які зображують ліквідацію Варшавського гетто, 1943 рік

ськових та державних архівів, спричинивши найбільший зріст, відновлений у ОБНДАД, подвоївши обсяг колекції протягом року. Тоді виявилось, що загальний обсяг матеріалів буде меншим, ніж початково передбачалося у 2000 році. Разом із іншими факторами причиною цієї ситуації було неточне визначення обсягу матеріалів, які поліція та військові архіви планували передати ІНП.

У 2005 році на прохання Президента ІНП окремі установи, що були зобов'язані до передачі документів ІНП, повідомили керівництво Інституту про повне виконання своїх обов'язків щодо передачі архівних матеріалів. Однак, не зважаючи на ці декларації, навіть у наступні роки кількість матеріалів продовжувала зростати, хоча щорічні надходження не перевищували кількох сотень погонних метрів. Це, зокрема, призвело до розвитку діяльності архівного підрозділу, який був заснований у 2006 році. Обидва архіви у Варшаві та їх місцеві відповідники у цей період реалізували численні ініціативи, що призвели до накопичення в ІНП численних оригінальних документів, які до цього часу перебували у попередніх власників. Цікавим прикладом того, як збагачувалася колекція ІНП, було, зокрема, віднайдення справжніх оперативних справ Служби безпеки на одному з Варшавських сміттєзвалищ!

Іншою формою архівної діяльності був збір колекцій за межами Польщі. Це стало можливим, зокрема, завдяки укладенню численних міжнародних договорів, які регулювали архівні обміни копіями документів. Завдяки своїй закордонній архівній політиці ІНП зібрав кілька колекцій, що в основному базуються на копіях документів із архівів Федеральної служби безпеки Російської Федерації та Служби безпеки України, Французьких відомчих архівів, Польського підпільного руху, Поморського інституту та Музею Генерала Сікорського у Лондоні, Національної ради з вивчення архівів органів безпеки у Бухаресті, Яд-Вашем – Меморіального комплексу катастрофи і героїзму єврейського народу, Музею Голокосту у Вашингтоні, Архіву справ державної безпеки у Празі та Національного архіву та адміністрації записів у Колледж Парк, Меріленд (США).

Значну частину матеріалів Інституту складають справи.

Якщо у 2002 році було зібрано 4767 метрів матеріалів, то у 2009 році архів накопичив більше 10000 погонних метрів документів, із яких дві третини зберігалися у БНДАД. Процес збору документів супроводжувався певною кількістю проблем. Справи передавалися партіями або більш розсіяно, і тоді вони мали бути належним чином опрацьовані та класифіковані. Це було важливо, зокрема, для швидкого збору документів відповідно до процедури реєстрації інформаційних матеріалів, що була основою для пошукових запитів та проведення поточних пошуків. Зареєстровані матеріали Міністерства внутрішніх справ та адміністрації були передані у першу чергу. У 2003 році у БНДАД було завершено процес передачі файлів із Служби військової інформації та Головного командування столичної поліції. Тим не менше, робота з передачі наступних партій матеріалів із архівів Агентства з розвідки та Агентства з внутрішньої безпеки тривало до 2005 року. У наступні роки вже не було настільки об'ємних надходжень у цій категорії архівних матеріалів.

Матеріали були впорядковані та в результаті організаційних змін здійснювався обіг документами між БНДАД, регіональними бюро та представництвами відповідно до територіального принципу. Найбільша передача доку-

ментів була здійснена у зв'язку із заснуванням ОБНДАД у Щеціні (1 січня 2005 року), матеріали якого містять документи, що зберігалися в ОБНДАД у Познані та Гданську. Паралельно такі «заходи» проводило Бюро з надання доступу і архівації документів у Варшаві, матеріали якого були повернені регіональним Бюро з надання доступу і архівації документів та представництв, у тому числі документи з прокуратур та судові справи, зібрані у 60-х роках ХХ ст. Головною комісією з розслідування злочинів у Польщі (2009-2010 рр.), або документи з розслідувань, що проводилися колишньою Головною комісією з розслідування злочинів проти польського народу та її регіональними підрозділами (2008 р.). Робота, пов'язана з пошуком архівних матеріалів, у яких зацікавлений ІНП, та їхнім оприлюдненням, продовжується і сьогодні.

Частина III

Архівні матеріали Інституту національної пам'яті

Архівні матеріали Інституту національної пам'яті описані у тринадцяти групах, створених на основі походження документів:

1. Адміністративні та репресивні органи часів Третього Рейху;
2. Адміністративні та репресивні органи Союзу Радянських Соціалістичних Республік;
3. Органи цивільної державної безпеки;
4. Органи військової державної безпеки;
5. Внутрішні війська;
6. Військові органи та адміністрація;
7. Цивільні органи юстиції;
8. Військові органи юстиції;
9. Пенітенціарна система;
10. Комісія з розслідування злочинів проти польського народу;
11. Органи державної адміністрації, установи, політичні партії та асоціації;
12. Персональні архіви та колекції;
13. Колекції.

Кожна група документів була описана за дев'ятьма критеріями: 1) назва колекції, 2) походження окремих видів і типів файлів, що входять до складу колекції, 3) історичні та системні характеристики авторів документації з особливим акцентом на їх організаційну структуру на центральному та місцевому рівнях, а також їх правові основи та їх сферу діяльності, 4) архівні характеристики документів, у тому числі типи і види файлів, 5) фізична форма документації, 6) часові межі, 7) кількість погонних метрів, 8) кількість архівних одиниць, 9) мова документів.

Слід зазначити, що деякі з поданих історичних і системних характеристик неспіврозмірні одна з одною з точки зору їх змісту. Це можна пояснити кількома причинами. По перше, робота над систематизацією архівних ресурсів та, відповідно, отриманням інформації про структуру і характер установи, у яких були створені документи, зібрані в Інституті, досі тривають. Ця діяльність, назива-

ється попередніми дослідженнями, та на даний момент ведеться численними авторами архівних записів. У багатьох випадках лише тоді, коли дослідження будуть завершені, можна буде зробити ці описи більш детальними. Друга причина полягає у самій природі різних груп авторів документів, адже у деяких випадках документи були надбані ІНП від установ не через профіль їхньої діяльності (органи безпеки, суди або пенітенціарна система), але у зв'язку із предметом документів, які створювалися у даних структурах. Збір документів за предметним критерієм дозволив би створити так званий спеціальний архів, але в кінцевому результаті спричинив би ситуацію, коли колекція Інституту була фрагментарним збором матеріалів стосовно діяльності численних служб, установ, об'єднань, політичних партій, сімей, окремих осіб тощо. Їхній історичний і системний контекст не є стисло пов'язаний із тематикою отриманих документів і зробіть публікації менш зрозумілими.

В описі документів, що потрапили до архівів Інституту національної пам'яті автори зосереджувалися, у першу чергу, на презентації того, що було типовим і специфічним, із особливим акцентом на демонстрацію наукової цінності архівних записів.

Хронологічний зріз архівних матеріалів:

[1816] 1939–1990 [2012] pp.

Кількість архівних матеріалів (на 31 грудня 2012 р.):

Протяжність: 90071,7 погонних метрів.

Обсяг: 17688,153 архівних одиниць.

1.1. Адміністративні та репресивні органи Третього Рейху

1.2. Установи державної адміністрації

Наприклад, Міністерство закордонних справ та Міністерство Юстиції у Берліні, Генеральне губернаторство, адміністрації воєводств, міські та місцеві адміністрації, а також місцеві органи поліції, регіональні комісаріати, муніципалітети та районні префектури, міграційні служби, служби працевлаштування; органи поліції та апарату безпеки (SD — Sicherheitsdienst, Sipo — Sicherheitspolizei, Kripo — Kriminalpolizei, Schupo — Schutzpolizei, Orpo — Ordnungspolizei, Gestapo — Geheime Staatspolizei, жандармерія); апарат прокуратури (генеральний прокурор Рейху в Народному суді у Берліні, Державна прокуратура при Вищому національному суді у Вроцлаві, генеральні прокуратури та прокурори при національних судах, регіональні державні прокуратури), судовий апарат (регіональні та національні суди, Вищий національний суд у Познані, спеціальні суди); в'язниці, карні установи та гетто, концентраційні табори; військовий апарат; парамілітарні одиниці; установи та компанії; організації (наприклад, професійні спілки) та НСДАП, політична партія (NSDAP — Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Націонал-соціалістична німецька робітничка партія).

1.3. Історичні та системні характеристики

Діяльність організацій, що створювали документацію, охоплювала такі терени: Імперська область Вартланд (Reichsgau Wartheland), Імперська область Гданськ-Західна Прусія (Reichsgau Danzig-Westpreussen), Провінція Східна Прусія (Provinz Ostpreussen), Верхня

Сілезія (Provinz Oberschlesien), Провінція Нижня Сілезія (Provinz Niederschlesien), Рейхкомісаріат Україна (Reichskommissariat Ukraine), Рейхкомісаріат Схід (Reichskommissariat Ostland) та інші території Третього Рейху та Генерального Губернаторства (Generalgouvernement), у тому числі Краківський (Distrikt Krakau), Люблінський (Lublin Distrikt), Радомський (Distrikt Radom), Варшавський (Distrikt Warschau) округи, Округ Галичина (Galicia Distrikt).

Документація також включає набори архівних матеріалів, що були створені у зв'язку з діяльністю установ Третього Рейху, які були збережені повністю або (рідше) фрагментарно. Найкраще збережені та найоб'ємніші документи в архівах ІНП, що стосуються німецького апарату терору, походять із Радомського округу.

Серед інститутів безпеки Третього рейху можна виділити ті органи, служби та установи, що були підпорядковані або координувалися Головним управлінням безпеки (RSHA — Reichssicherheitshauptamt), що було створене 27 вересня 1939 року. Ця установа координувала роботу Поліції безпеки (Sipo), Служби безпеки (SD), Таємної державної поліції (гестапо) і Кримінальної поліції (Kripo).

RSHA відрізнявся від інших установ подвійним підпорядкуванням, будучи одночасно однією з головних установ Головного управління СС (SS — Schutzstaffeln) та управління Міністерства внутрішніх справ. Він також керував діяльністю Айнзацгруп — спеціальних оперативних груп, які організовували масові вбивства у країнах, окупованих Третім Рейхом, зокрема, у Польщі та Радянському Союзу. Оперативні групи Поліції безпеки та Служби безпеки здійснювали розвідувальні та терористичні акції та забезпечували діяльність постійного окупаційного поліцейського апарату — RSHA — відповідального за військові злочини і злочини проти людяності, скоєні під час Другої світової війни нацистською Німеччиною.

Крім того, в службах безпеки також діяла Поліція порядку (Orpo), що підпорядковувалась Головному управлінню поліції (Hauptamt Ordnungspolizei) — органу, незалежному від RSHA. Поліція порядку включала також Поліцію безпеки (Schupo) і жандармерію, що діяли у містах і селах. Цей підрозділ також представлено матеріалами деяких адміністративних служб, що були створені на території Генерал-губернаторства, яким керував Ганс Франк. Спершу генерал-губернаторство було адміністративно розділене на чотири округи, а після початку німецько-радянської війни у 1941 році — на п'ять округів. Матеріали, накопичені в цьому відділі, були створені у деяких установах, що діяли на території, що належала до Третього рейху (Вартланд та Райхсгау Гданськ-Західна Прусія), якими керував президент провінції, що водночас виконував функцію гауляйтера НСДАП. Таким чином, посади губернаторів рейху (Reichsstatthalter), створені таким чином, отримали Артур Грейсер (Вартланд) і Альберт Форстер (Райхсгау Гданськ-Західна Прусія). Ці підрозділи аналогічно з тими, що існували у Третньому Рейху, адміністративні округи (Regierungsbezirk) з президентом на чолі, які, у свою чергу, були розділені на міські та сільські райони, що адмініструвалися бурмістрами, мерами та префектами. Усі ці установи та посади залежали від партійної позиції у НСДАП.

Як і решта адміністративної системи, кримінальне законодавство Німеччини і судова система, запроваджені на землях, приєднаних до Рейху із жовтня 1939 року, вико-

ристовувалися окупантом як інструмент політичних і етнічних переслідувань. Німецька судова система включала окружні суди (Amtsgerichte), які були відповідником польських мирових судів і розглядали мало важливі кримінальні та цивільні справи, національні суди (Landgerichte) і вищі національні суди (Oberlandesgerichte).

Справи, пов'язані зі злочинами проти німецької окупаційної влади, розглядалися так званими спеціальними судами (Sondergerichte), однак німці, у тому числі представники німецької меншості на окупованих територіях, були виключені з їх юрисдикції. Крім того, у 1941 році були введені спеціальні термінові суди (Standgerichte), згідно зі спеціальним кримінальним законодавством, спрямованим проти поляків та євреїв. Це законодавство передбачало смертну кару, карні табори або в'язниці за «акти насильства» проти німців, пошкодження власності, заклики до непокори або за володіння зброєю. Вільна інтерпретація положень нового закону давала можливість широкого використання смертної кари, наприклад, засудження до смертної кари за здирання німецького плаката, штовхання німця, спробу втечі (наприклад, від німецького роботодавця), саботаж, порушення дисципліни і подібні. Додаткові регулювання цього закону, опубліковані 31 січня 1942 року, розширили дію закону на правопорушення і злочини, скоєні до набрання законом чинності.

У Німеччині концентраційні табори (kacety) почали з'являтися, як тільки до влади прийшли нацисти. Перший концентраційний табір був створений у Дахау в березні 1933 року за прямим наказом Гімлера. Підстава для організації табору — «екстраординарне регулювання питання захисту нації і держави» від 28 лютого 1933 року, що дозволяє поліції безпеки боротися всіма можливими засобами з «ворогами Третього рейху». Під вартою (Schutzhaft) політичні опоненти і так звані асоціальні

елементи були направлені до таборів без обмеження за часом їх інтернування. Система таборів еволюціонувала і мала характер геноциду після початку війни у 1939 році. Вже існуюча мережа таборів у Рейху була розширена. Нові табори та їхні підрозділи були також облаштовані на окупованій території. Саме тоді були створені такі табори: Штуттоф, Аушвіц, Нойенгамме, Натцвайлер-Штругтоф, Гросс-Розен, Берген-Бельзен та Дора-Міттельбау. На території Генерал-губернаторства німці заснували три концентраційні табори: Люблін (Майданек), Варшава (Генсьювка) та Плашов (Плашов) біля Кракова. На додаток німці створили близько 400 гетто на території Генерал-губернаторства, де вони утримували євреїв. Вони утримувалися силоміць, ізольовані від зовнішнього світу та змушені до рабської праці на Німеччину. У пізніший період, зокрема, після 20 січня 1942 року, коли було вирішено, що «план остаточного вирішення єврейського питання» має бути втілений, гетто систематично ліквідовувалися, а людей, що там перебували, «евакуйовували» переважно до концентраційних таборів або до таборів смерті.

Було три типи нацистських таборів:

а) трудові табори (Arbeitslager) — в'язні у них працювали на користь промислових заводів, що знаходилися на їх околицях, будучи джерелом безкоштовної робочої сили;

б) концентраційні табори (Konzentrationslager) — відігравали фундаментальну роль у комплексі системи нацистських таборів — робота була засобом систематичного виснаження в'язнів, а умови життя в таборі додатково були влаштовані, щоб збільшити смертність утримуваних, що «компенсувалося» за рахунок швидкої заміни в'язнів, тобто заміни померлих (або убитих) в'язнів новими; і, починаючи з 1941 року, концентраційні табори виконували функцію безпосередніх центрів винищення, а в 1942 році були місцем псевдо-медичних експериментів



Приміщення архіву з каталогом мікрофільмів. Головний офіс

на ув'язнених, ініційованих у таборах, що стало причиною загибелі або інвалідності тисяч людей;

с) табори або центри екстермінації (Vernichtungslagers) — людей, привезених до цих місць, вбивали одразу після прибуття; здебільшого, це були євреї. Певну частину в'язнів, чия робота була необхідною для роботи центрів, залишали живими (лише тимчасово). Існували такі центри винищення: SS Sonderkommando Kulmof (у Хелмно; Вартланд), SS Sonderkommando Belzec (Dienststelle Belzec or der Waffen SS), SS Sonderkommando Sobibor (Собібор), SS Sonderkommando Treblinka (Треблінка II) та концтабір Auschwitz-Birkenau (Рейх). Центри винищення у Собіборі, Белжці та Треблінці та концтабір у Любліні підпорядковувалися штаб-квартирі «Aktion Reinhardt» у Любліні («Einsatz Reinhardt» — кодова назва для винищення євреїв у Генерал-губернаторстві).

Документація таборів була знищена повністю або частково, або вивезена всередину Рейху протягом ліквідації таборів перед прибуттям Червоної Армії. Матеріали, що були зібрані у результаті роботи Головної комісії з розслідування злочинів проти польського народу або отримані завдяки міжнародній співпраці, стосуються здебільшого документів в'язнів та персоналу концентраційних таборів.

Протягом Другої світової війни нацистська Німеччина заснувала 25 концентраційних таборів із сотнями підтаборів або робочих підрозділів. На окупованих землях було побудовано безліч проміжних таборів та тисячі таборів праці. У 1946 році міжнародний військовий трибунал у Нюрнбергу визнав злочини, скоєні у нацистських концентраційних таборах, злочинами проти людяності.

1.4. Архівні характеристики:

— судові матеріали (матеріали кримінальних справ (у тому числі документи прокуратур), що були заведені здебільшого проти поляків за участь у підпільних рухах, поширення нелегальних публікацій, шпигунство, відмову від місця роботи, фальсифікацію документів, кримінальні злочини тощо), матеріали кримінальних справ міжвоєнного періоду (стосовно шпигунства або розголошення державної таємниці, справи щодо власності, справи про встановлення батьківства, аліментів, соціального забезпечення, спадку), документи справ, пов'язаних із реєстрацією спілок та споріднених об'єднань;

— особисті документи: особисті документи працівників судів та в'язниць; особисті документи офіцерів польської та української поліції; особисті документи та анкети офіцерів таємної державної поліції (Gestapo), Таємної поліції та Служби безпеки (Sipo & SD), Поліції безпеки (Schupo), Поліції порядку (Orpo), Таємної польової поліції (Geheime Feldpolizei), жандармерії (Gendarmerie); особові документи членів ескадрильї прикриття СС (SS — Schutzstaffeln); особисті документи членів та резервістів штурмових загонів (SA — Sturmabteilungen); особисті документи та анкети співробітників численних установ та служб (у тому числі відповідальних за переселення та міграцію); особисті документи та справи членів Гітлерюгенду; особисті анкети членів Націонал-Соціалістичних моторизованих корпусів (NSKK — Nationalsozialistisches Kraftfahrerkorps), націонал-соціалістичних авіакорпусів (NSFK — Nationalsozialistisches Fliegerkorps); особисті документи кандидатів до NSFK; особисті документи та анкети

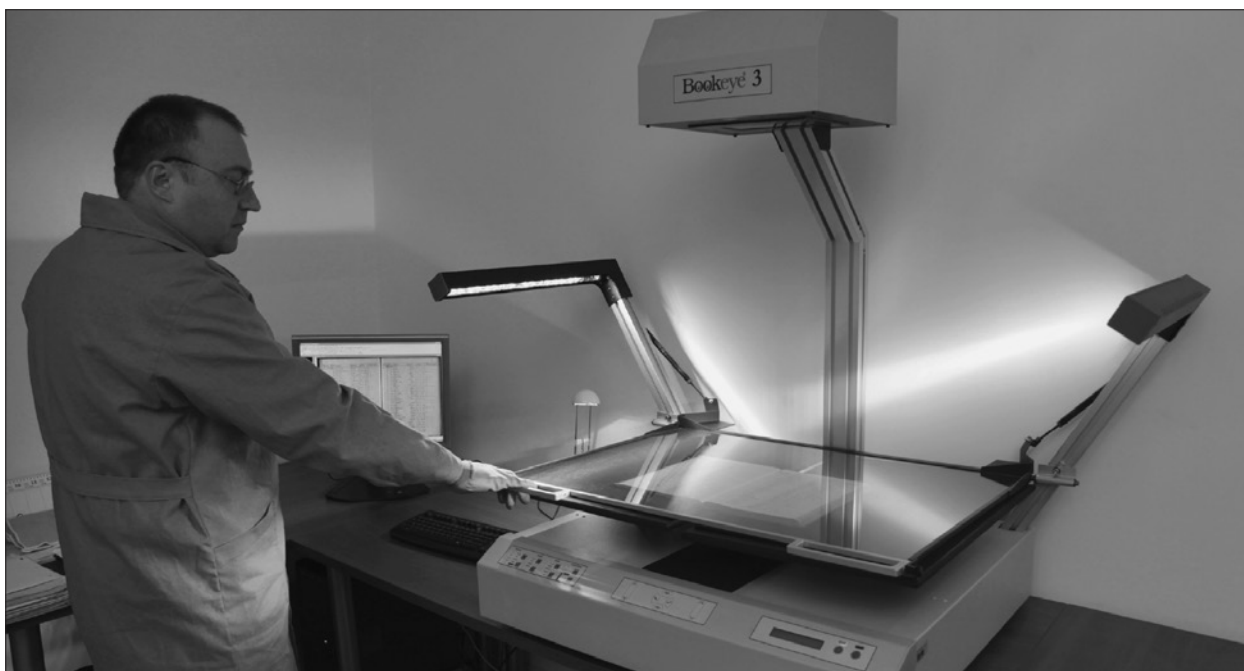
членів Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (NSDAP), Німецького робітничого фронту (DAF — Deutsche Arbeitsfront) та Націонал-соціалістичної ліги вчителів (NSLB — Nationalsozialistischer Lehrerbund); особисті анкети членів «Списку німецького народу» (DVL — Deutsche Volksliste); особисті документи в'язнів, що були арештовані за рішенням німецьких судів, документи людей, арештованих або підозрюваних Таємною державною поліцією (гестапо); особисті документи та анкети в'язнів численних нацистських таборів та в'язниць.

— адміністративні матеріали: документи з поліції та органів безпеки Третього Рейху: документи Головного управління імперської безпеки (інструкції та регуляції стосовно військовополонених, поводження з молодими східними робітниками), матеріали стосовно польського підпілля; матеріали про католицьку та євангельську церкви, у тому числі призначення та переведення священників, закриття польських церков; адміністративні матеріали, створені французькою поліцією та органами безпеки, соціальними та політичними організаціями, церковною владою та німецьким апаратом поліції, що діяв на території Франції; документи Поліції безпеки (Sicherheitspolizei); адміністративна документація Служби безпеки (Sicherheitsdienst): накази та інструкції, матеріали стосовно організаційних та економічних питань, інформація щодо характеру громадськості та відносин між поляками та німцями, документи стосовно можливостей оборони, документи Таємної державної поліції (Geheime Staatspolizei): регулювання, інструкції, накази, документи стосовно зв'язків із громадськістю, фінансові та економічні документи, організаційні плани, матеріали стосовно репресивних акцій, тренувальних занять, повідомлення та звіти щодо стану безпеки, звіти щодо настроїв серед поляків, щодо розслідувань справ поляків та німців, підозрюваних у кримінальних злочинах; матеріали стосовно польського підпілля, звіти довірених осіб, листування стосовно необхідної інформації, колекції анонімних листів, надісланих до гестапо, інформація про акції саботажу, листування стосовно заборони поширення польських журналів та нелегальної польської преси; журнали вхідної кореспонденції гестапо; документація Кримінальної поліції (Kriminalpolizei): журнали Німецької кримінальної поліції, списки злочинців, що перебувають у розшуку, колекція бюлетенів зі звітами Кримінальної поліції, бюлетені Кримінальної поліції, адміністративна документація Поліції порядку (Ordnungspolizei), Поліції безпеки (Schutzpolizei) та жандармерії; матеріали НСДАП: адміністративна документація (регулювання, листування, накази, звіти, документи з персональних, організаційних, навчальних питань, регуляції та циркулярні листи стосовно юрисдикції партії, економічні та технічні документи, подання на нагороди, звіти та скарги на членів партії); адміністративна документація ескадрильї прикриття НСДАП (SS — Schutzstaffeln der NSDAP): адміністративна документація (регуляції та листування органів влади центральної та середньої ланки, звіти про численність підрозділів, списки членів та кандидатів до SS, інформація щодо служби у Waffen-SS, матеріали стосовно діяльності Польової поліції SS); документація зі штурмових загонів NSDAP (SA — Sturmabteilungen der NSDAP): адміністративна документація (регуляції, накази та вказівки Головного командуючого та командирів штурмових загонів, матеріали навчальних сесій, дані щодо викликів до Вер-

махту, звіти про вбитих, поранених та зниклих офіцерів, нагороди, офіційні переведення та виключення з формації, співпраця між штурмовими загонами та поліцією і іншими організаціями); матеріали з таборів Німецького робітничого фронту, підзвітних NSDAP; документи керівництва Генерал-губернаторства та його округів: нормативні документи органів влади підрозділів Генерал-губернаторства та установ цих округів (регуляції, звіти, повідомлення, листування, накази та вказівки, документи стосовно оборонної спроможності та мобілізації, документи стосовно соціальної допомоги, наприклад, на виховання молоді (Jugendhilfe), документація стосовно вигнань та переселень, примусової праці, расових тестів, списки людей, призначених на германізацію, регуляції стосовно надання німецького громадянства, листування стосовно вербування польських добровольців до служби у Вермахті, особові списки працівників (повний робочий день) деяких промислових підприємств, справи польських громадян, виселених із території Третього Рейху у період із 1936 року по 1939 рік та справи німецьких громадян, що проживали на польській території, підозрювані у шпигунстві та саботажі); адміністративні документи деяких установ Вартланду (Gau Warthegau), Райхсгау Гданськ-Західна Прусія (Reichsgau Danzig— Westpreussen), документи округів, муніципальних та селищних районів; документація інших німецьких установ та організацій: матеріали центрів із працевлаштування (звіти стосовно кількості робітників, висланих на примусові роботи, списки перевезень та листування стосовно примусових працівників); документи штаб-квартир та міграційних офісів (регуляції, інструкції, циркуляри, звіти та листування стосовно, наприклад, акцій переселення та поселення на території Третього Рейху та окупованій території); іменні списки осіб, що належали до різних німецьких організацій; документи Націонал-Соціалістичної ліги вчителів (характеристики вчителів, листування німецьких установ щодо наукових досліджень); звіт про діяльність Головного східного

трасового офісу (Haupttreuhandstelle Ost); листування про діяльність Асоціації східних німців; адміністративні документи судових органів: документи стосовно діяльності та організації органів системи правосуддя (листування, застосування кримінального права і виконання покарань, судові рішення, списки судів разом із судовими співробітниками, списки чиновників, документи з кримінальних справ); документи в'язниць і концентраційних таборів: правила і листування щодо пенітенціарної системи; адміністративні матеріали стосовно роботи таборів і в'язниць (звіти і повідомлення, списки затриманих і арештованих, у тому числі в концтаборах, акти ув'язнення та звільнення, співробітники таборів і в'язниць, списки людей, визначених для перевезення у концентраційні табори);

— реєстри та бази даних: персональні реєстри офіцерів апарату безпеки, поліції, NSDAP: персональний реєстр офіцерів гестапо, реєстр членів SS, реєстр членів SA, журнал реєстрації членів SA; реєстр членів моторизованих загонів NSKK, реєстр даних членів німецьких організацій, реєстраційні картки членів допоміжної поліції; витяги з книг реєстрації працівників концентраційних таборів; матеріали стосовно військових: реєстр військових нагород, дезертири німецької армії, документи звільнених ув'язнених протягом війни; особисті матеріали німецьких установ та служб: документи служби німецької меншості, документи агентств із працевлаштування, списки «фольксдойчів» (осіб німецької національності); реєстри адрес, реєстри примусових працівників, виселених та переселених осіб (списки осіб, направлених на виселення, реєстр переселених осіб), реєстри (особовий реєстр польських та українських примусових працівників, зайнятих на території Третього рейху, радянських цивільних примусових працівників; реєстр підозрюваних, арештованих та затриманих: список працівників польської поліції, матеріали стосовно партизанських акцій, журнали з інформацією про розшукуваних осіб, документи стосовно осіб, підозрюваних або арештованих за прина-



Сканування документів. Головний офіс

лежність до єврейського народу, список розшукуваних людей, реєстри затриманих та осіб, які перебувають під запобіжним арештом, реєстри осіб, підозрюваних та арештованих гестапо, реєстри осіб, знайдених у записах SD, алфавітний індекс звинувачених, засуджених до смерті, журнал розшукуваних, журнал ув'язнених, матеріали стосовно концентраційних таборів: реєстри осіб, що померли у концентраційних таборах, особисті матеріали в'язнів концентраційних таборів; реєстр агентів контррозвідки з іноземних країн); неособові реєстри: предметний покажчик справ, що велися SD, індекси справ, що становлять інтерес для гестапо, індекс кримінальних та судових справ; реєстр партійного суду НСДАП, реєстр спадкових справ, реєстр платіжних доручень, реєстри кримінальних та цивільних справ; реєстр родинних справ та справ щодо власності, індекс фотографій осіб, затриманих гестапо.

— інші матеріали: приватне листування, конфісковане в осіб, що були змушені до праці, матеріали з генеалогічних досліджень, анкетування етнографічних досліджень, оригінальні фотоальбоми (у тому числі офіцерів різних структур служб безпеки та апарату поліції Третього Рейху, альбом Ф. Флайшера стосовно військової діяльності на Заході у 1940 році та на Сході у 1941 році, альбом із табору для польських дітей у Дзежонжні, альбом Фріца Кацмана (командира СС та поліції в окрузі Галичина), що думонструє масове винищення місцевого єврейського населення, альбом названий «Die Neue Deutsche Stadt Warschau», що представляє урбаністичний план Варшави як маленького німецького міста, звіт Юргена Штрупа, що документує придушення повстання у Варшавському та інших гетто), брошури Національного банку Польщі; справи працівників німецьких таборів праці зі Східної Пруссії, дослідження з історії Німецької національної лотереї; списки в'язнів концтаборів, відправлених членами сімей; журнал щоденного обліку офіцерів Польської кримінальної поліції; спільні журнали Польської кримінальної поліції; документи виселених осіб: Робоча книжка (Arbeitsbuch), Посвідчення про помешкання (Umsiedlerausweis), Довідка про походження (Volkstumausweis), Реєстраційні картки призовників (Wehrstammkarte), Книжечка виплати зарплати (Soldbuch), Поліцейське службове посвідчення (Polizei — Dienstpass), Службове посвідчення (Dienstausweis), офіційні посвідчення членів різних формувань і організацій.

1.5. Фізична форма документації:

Паперові документи, плакати, фотокопії, фотографії, печатки і штампи, друки на металевих пластинках, негативи на скляних фотопластинах, друкарські форми (фрагменти).

1.6. Граничні дати:

[1902] 1933-1945 [1976] рр.

1.7. Погонні метри:

514,36

1.8. Кількість архівних одиниць:

77 039

1.9. Мова документів:

Польська, французька, латинська, німецька, російська, українська.

2.1. Адміністративні та репресивні органи Союзу Радянських Соціалістичних Республік;

2.2. Головні офіси та центральні органи безпеки Союзу Радянських Соціалістичних Республік та Червоної Армії, підрозділи та органи безпеки Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки, підрозділи та органи безпеки Литовської Радянської Соціалістичної Республіки, підрозділів та органів безпеки Української Радянської Соціалістичної Республіки.

2.3. Історичні та системні характеристики

Департамент містить копії документів із архівних матеріалів колишніх репресивних органів адміністрації СРСР. Ці документи були отримані ІНП як результат міжнародної співпраці між Архівною комісією Міністерства внутрішніх справ та адміністрації Польщі та Інституту національної пам'яті. Це лише частина матеріалів, створених центральними та місцевими репресивними органами СРСР. Дані матеріали стосуються переважно репресивної політики щодо польських громадян, що в результаті військових операцій або радянсько-німецьких домовленостей опинилися на території, що належала до об'єднаних республік СРСР; вони містять історію польських офіцерів із таборів у Козельську, Осташкові, Старобільську та інших людей, ув'язнених та вбитих відповідно до рішення вищих органів влади та майбутніх заходів радянських цивільних та військових репресивних органів на польській території, що була «звільнена» від радянської окупації у 1944-1945 рр. у післявоєнний період.

Каталог установ репресивного апарату включає Народний Комісаріат Внутрішніх Справ (НКВД — Народный Комиссариат Внутренних Дел), що був головним органом влади у системі безпеки СРСР та був широко відомий як радянська політична поліція (1934-1946 рр.). НКВС був прямим нащадком міністерства безпеки — Надзвичайної комісії з боротьби з контрреволюцією і саботажем (ЧК — чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией, спекуляцией и саботажем) і Об'єднаного державного політичного управління (ГПУ/ОГПУ — Государственное политическое управление / Объединенное государственное политическое управление), що безжально боролися з політичними опонентами більшовиків у перші роки Радянської Росії та з 1922 р. в УРСР.

Діючи як Міністерство внутрішніх справ, НКВД мав комплексний апарат «захисту держави». Відповідні установи підпорядковувалися його інструкціям: таємна поліція, внутрішні та оперативні війська, прикордонні війська, розвідка і контррозвідка, пенітенціарна система (в'язниці, слідчі ізолятори, концентраційні табори / виправно-трудові табори, ГУЛАГи і табори для військовополонених і інтернованих), спеціальні органи юстиції, в тому числі військові суди НКВС, міліція, пожежники і лісники.

Окремі департаменти міністерства називалися управліннями, наприклад Головне управління державної безпеки (ГУГБ — Главное управление государственной

безпеки), Головне управління внутрішніх військ (ГУВВ — Главное управление внутренних войск), Головне управління у справах військовополонених та інтернованих (ГУДВИ — Главное управление по делам военнопленных и интернированных) або Головне управління таборів і робочих поселень (ГУЛАГ — Главное управление лагерей и рабочих поселений).

Частини НКВС також активно діяли на територіях країн, окупованих Червоною Армією між 1944 і 1945 роками, в тому числі у Польщі, де вони були залучені до боротьби проти польських та українських підпільних рухів за незалежність (Армії Крайової, Національних збройних сил, товариства «Свобода і незалежність», Організації українських націоналістів, Української повстанської армії).

На початку 1945 року такі структури радянського апарату безпеки займалися боротьбою з польським підпіллям:

- Оперативні групи НКВС СРСР, НКДБ та Смерш НКВС СРСР і Смерш НКО (Народний комісаріат оборони);
- органи НКВС-НКДБ Білорусі, Литви та України;
- війська НКВС СРСР, в тому числі внутрішні війська, прикордонники та війська НКВС для охорони тилу Червоної Армії;
- Апарат уповноважених НКВС СРСР для охорони тилів на фронтах;
- радники НКВС СРСР у Міністерстві громадської безпеки (МОБ — Министерство общественной безопасности).

Діяльність радянських органів безпеки у Польщі проходила у тісній співпраці з польським МГБ, яке повністю їм підпорядковувалося, та Корпусом внутрішньої безпеки (КВВ — Korpus bezpieczeństwa wewnętrzного) та Громадянською міліцією (МО — Milicja obywatelska), що були частиною МГБ. Також її об'єктом була польська військова контррозвідка — Служба військової інформації.

У 1946-му році «народні комісаріати» СРСР були замінені «міністерствами», натомість НКВС було переіменоване у Міністерство внутрішніх справ, МВС (МВД — Министерство внутренних дел).

Ще одна репресивна установа — Народний комісаріат державної безпеки, НКДБ (НКГБ — Народный комиссариат государственной безопасности) — радянська політична поліція, відокремлена від НКВС, що діяла з лютого до липня 1941 року та з квітня 1943 року до березня 1946 року, після чого була переформована у Міністерство державної безпеки, МДБ (МГБ — Министерство Государственной Безопасности). Комісаріат займався питаннями внутрішньої безпеки (за винятком території лінії фронту) та розвідки. Ключову роль у організації повоєнного терору в Радянському Союзі в 1946-1953 рр. зіграло Міністерство державної безпеки (МДБ). Воно було офіційно скасоване у березні 1953 року — включене до складу Міністерства внутрішніх справ (МВС). Рік потому, у березні 1954 року, його співробітники взяли участь у створенні Комітету державної безпеки (КДБ) при Раді Міністрів СРСР (КГБ — Комитет Государственной Безопасности).

У 1947 році був створений Комітет інформації (КІ) — служба радянської розвідки. Його сформовано з комбінації відомств закордонної розвідки МДБ та Головного розвідувального управління (радянської військової розвідки: ГРУ — Главное разведывательное управление). Комітет працював під цією назвою до 1951 року.

Комітет державної безпеки СРСР (КГБ) був державним органом Ради Міністрів СРСР, що відповідав за питання

внутрішньої (політична поліція, внутрішні та прикордонні оборонні війська) і зовнішньої безпеки (розвідка і контррозвідка, шпигунство і диверсійні механізми); простіше кажучи, це була радянська поліція безпеки, що відігравала роль політичної поліції, розвідки і контррозвідки. Вона була створена в 1954 році на місці неіснуючого Міністерства державної безпеки (МДБ). У червні 1978 року, КГБ Ради Міністрів СРСР був перейменований у КГБ СРСР.

Часто бувало, що старші офіцери КГБ (і колишні співробітники НКВС) призначалися керівниками ГРУ. Після смерті Леоніда Брежнєва в 1982 році генеральним секретарем Комуністичної партії Радянського Союзу було призначено керівника КГБ Юрія Андропова (протягом 15 років очолював КГБ).

Радянські концтабори комуністичний апарат безпеки СРСР називав зазвичай «виправними трудовими таборами» (исправительно-трудовые лагеря). Перші табори були створені в 1918 році з ініціативи лідера російського більшовизму Володимира Леніна. До цих таборів відправлялися політичні опоненти (заарештовані за так звані контрреволюційні злочини), і звичайні злочинці. Основну роль у функціонуванні мережі виправно-трудових таборів, розкиданих по всій території радянської імперії, зіграло Головне управління таборів і робочих поселень НКВС (Главное управление исправительно-трудовых лагерей, трудовых поселений и мест заключения НКВД — ГУЛАГ). Після публікації в 1973 році на Заході роботи російського письменника та фізика Олександра Солженіцина «Архипелаг ГУЛАГ 1918-1956», ГУЛАГ став синонімом російського комуністичного терору (в даний час в словниках, поруч з офіційною назвою головного управління, «ГУЛАГ» також описується як система таборів для політичних в'язнів у Радянському Союзі).

Після окупації Червоною Армією східних земель польської держави у вересні 1939 року табори почали наповнюватися польськими громадянами, яких засуджували як «контрреволюційний» або як «небажаний елемент». До початку війни з Німеччиною (22 червня 1941 р.) було ув'язнено більше 40000 осіб, у кілька разів більше осіб було відправлено у заслання. Як результат угоди між польським і радянським урядами (Угода Майського-Сікорського від 30 липня 1941 року), розпочалося звільнення польських громадян. Ця акція була припинена всередині 1942 року, і у наступному році внаслідок введення так званої паспортної системи (наслідок насадження радянського громадянства) кілька тисяч поляків було відправлено назад до таборів. У 1946-1953 роках, 21000-24000 поляків відбували покарання лише в таборах, що підпорядковувалися ГУЛАГу (в основному, солдати АК, що були засуджені на прикордонні у 1945-1946 роках).

Смерть Йосипа Сталіна (5 березня 1953 року) призвела до процесу поступового закриття таборів, що прискорилося після 20-го З'їзду Комуністичної партії Радянського Союзу. У 1957 році Головне управління таборів та робочих поселень було ліквідовано.

2.4. Архівні характеристики документації:

— Копії справ прокурорів і висновки судово-медичної експертизи щодо утисків польських громадян (судові вирoki, в тому числі Адміністративного трибуналу НКВС, ордери на арешт, протоколи допитів, описи огляду, справи арештованих);

— адміністративні документи: копії документації 1939–1957 років, у тому числі резолюції, ордери та інструкції стосовно засуджених, вбитих, ув'язнених, інтернованих та депортованих польських громадян; копії документації 1939–1946 років, у тому числі рішення та постанови центральних органів влади, НКВС УРСР та БРСР; копії документації з 1939–1957 років, у тому числі рішення та постанови центральних органів влади, НКВС УРСР та ЛРСР, включаючи мобілізаційні постанови Головнокомандуючого литовської армії з 1939–1940 років; копії документації 1939–1989 років, у тому числі рішення та постанови органів влади УРСР; постанови щодо покарання польських офіцерів, поліцейських, членів Корпусу оборони прикордоння, в'язничної охорони та офіцерів у відставці; рішення щодо заслання до Сибіру у 1951 році колишнього Польського другого солдатського корпусу з їхніми родинами; постанови щодо мобілізації Червоної Армії у 1939–1940 роках; звіти щодо депортації польських громадян із західнобілоруських округів; іменний список родин польських полонених із табору № 41 НКВС в Осташкові, депортованих та транспортованих до таборів, офіцерів та рядових солдат Війська Польського, поліцейських, солдат КОП, офіцерів прикордонної служби, поселенців та солдатів другого польського корпусу, вбитих у Биківні, в'язниці НКВС на території СРСР у 1939–1941 роках; списки: кількісні списки залізничного транспорту, депортованих польських військових в'язнів із Козельська, Осташкова та Старобільська, ув'язнених радянською владою, у тому числі іменні списки депортованих та ув'язнених державних чиновників, як і цивільного населення; списки керівних посад та організації Червоного Хреста в УРСР; реєстраційні картки солдатів Війська Польського, інтернованих у 1939 році у Литві; звіти про діяльність НКВС; матеріали про ліквідацію загонів АК; домовленості щодо кордонів між УРСР, БРСР та ЛРСР; схеми розташування таборів НКВС; документація щодо вилучення державного майна Речі Посполитої: фабрик, заводів, майстерень, приватних та державних ферм на захопленій території та особистого майна; іменні списки власників ферм площею понад 40 га; документи про релігійне переслідування — римо-католицизму та іудаїзму; постанови щодо організації освітніх та культурних можливостей в УРСР, БРСР та ЛРСР, матеріали щодо організації української освітньої системи, бібліотек, музеїв, культурних та наукових центрів.

2.5. Фізична форма документації:

Паперові документи (копії).

2.6. Граничні дати:

1939–1990 рр.

2.7. Погонні метри:

34,73

2.8. Архівні матеріали:

2 404

2.9. Мова документів:

Польська, білоруська, литовська, російська, українська.

3.1. Цивільні органи влади та державної безпеки

3.2. Департамент громадської безпеки Польського комітету національного визволення у Любліні, Міністерство громадської безпеки у Любліні (з березня 1945 року у Варшаві), регіональні управління публічної безпеки, державні управління безпеки, філії управлінь громадської безпеки, муніципальні відділи громадської безпеки, регіональні управління громадської безпеки, регіональні відділи управлінь громадської безпеки, Комітет Громадської Безпеки у Варшаві, регіональні управління громадської безпеки, філії регіональних управлінь громадської безпеки, Міністерство внутрішніх справ у Варшаві, Головне управління внутрішніх справ у Варшаві, воєводські управління внутрішніх справ, повітові управління внутрішніх справ, місцеві управління внутрішніх справ, місцеві філії управлінь внутрішніх справ, Комендатури громадянської міліції у Варшаві (ГМ), Столична комендатура ГМ у Варшаві, регіональні комендатури ГМ, районні комендатури ГМ, міські комендатури ГМ, місцеві та дільничні комендатури, регіональні комендатури ГМ, районні комендатури ГМ, комісаріати ГМ, самостійні комісаріати ГМ, залізничні комісаріати ГМ, портові комісаріати ГМ, станції ГМ, Моторизовані загони Громадянської Міліції (ZOMO — Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej, Моторизовані бригади громадянської міліції), Резервні відділи громадянської міліції (ROMO — Rezerwowe oddziały milicji obywatelskiej), Добровільні відділи громадянської міліції (ORMO — Ochotnicze rezerwy milicji obywatelskiej), Позаштатні відділи громадянської міліції (NOMO — Nieetatowe Oddziały Milicji Obywatelskiej).

3.3. Історичні та системні характеристики

ПКНВ (PKWN — Polski Komitet Wyzwolenia narodowego) був створений (заднім числом) згідно з законом Державної Національної ради (KRN — Krajowa rada narodowa) від 21 липня 1944 року (Dz. U. 1944, № 1, п. 1) у якості тимчасової виконавчої влади. Хоча відповідний закон був погоджений складом Комітету, він не містив положення, що визначають роль і відповідальність новостворених міністерств. Відповідно до його формулювань головою Міністерства громадської безпеки (RBP — Resort Bezpieczeństwa Publicznego) був Станіслав Радкевич, який пізніше став міністром громадської безпеки. Міністерство спочатку складалася з трьох органів: Оперативного департаменту (контррозвідки), відділу кадрів і секретаріату. Пізніше був створений Департамент збереження ПКНВ (уряду), Департамент цензури (контроль листування), Пенітенціарний сектор / Відділ в'язниць і таборів, Відділ незалежної розвідки, Архівний департамент, Департамент телекомунікацій та оперативних технологій, юридичне управління, фінансовий відділ та відділ постачання.

Завдання цього міністерства були тотожними з функціями Міністерства громадської безпеки (MBP — Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego), що було засноване 1 січня 1945 року. Ця установа була створена згідно з законом Державної Національної Ради «Про створення Тимчасового Уряду Республіки Польща» від 31 грудня 1944 року (Dz. U., 1944, № 19, ст. 99). Як і у випадку закону «Про заснування ПКНВ», цей закон визначав склад

польського уряду, але не містив жодних положень, які б описували види діяльності та компетенції окремих міністерств. Таким чином основою для організації міністерства була прийнята система оргнів із періоду Міністерства громадської безпеки, а головні організаційні зміни були втілені лише у вересні 1945 року. Було засновано нові Управління та підрозділи, зокрема, Управління I (управління контррозвідки, що складалося з п'яти відділів), Управління IV (управління економіки, до складу якого входило вісім відділів), Управління V (соціально-політичне управління, що складалося з п'яти відділів), Самостійне управління спостереження (було переіменоване на Управління III) та Самостійний розслідувальний підрозділ (з червня 1946 року — Управління розслідувань). У січні 1946 року для боротьби з діяльністю підпілля було сформовано Управління VII, що складалося з трьох відділів. У складі МГБ також функціонувало Управління кадрів. Також у 1949 році було створено Офіс цивільних офіцерів. Міністерство громадської безпеки контролювало сферу діяльності управлінь та філій органів громадської безпеки у регіонах та районах, що мали внутрішню структуру, подібну до контролюючих органів, коли Управління МГБ відповідали відділам, а відділи МГБ — секціям. Міністерство громадської безпеки також контролювало Громадянську міліцію разом із її підрозділами та добровільні загони громадянської міліції, формування Корпусу внутрішньої безпеки та прикордонні загони, а також в'язниці.

Міністерство громадської безпеки було розпущене законом Державної ради «Про вищий орган державного управління у сфері внутрішніх справ та громадської безпеки» 7 грудня 1954 року (Dz. U., 1954, № 54, пункт 269).

У листопаді 1944 року лише таємна поліція (UB — Urząd Bezpieczeństwa) налічувала 2500 офіцерів, а наприкінці 1945 року — близько 24 000.

У 1953 році сили МГБ загалом нараховували понад 321 тисячу осіб, у тому числі: UB — 33,2 тисячі, MO — 47,5 тисячі, KBW — 41 тисячі, WOP — 32,3 тисячі, промислова гвардія — 32,2 тисячі, ORMО — 125 тисяч, в'язнична гвардія — 10 тисяч.

Згідно зі згаданим вище законом Державної Ради від 7 грудня 1954 року був створений Комітет громадської безпеки (KdsBP — Komitet ds. Bezpieczeństwa Publicznego), до відомства якого входили Рада міністрів і Міністерство внутрішніх справ. Цим документом встановлено, що «Комітет громадської безпеки бореться відповідно до законодавства Польської Народної Республіки проти будь-якої діяльності, спрямованої проти народної демократичної системи». Відповідно до статей 9 і 10 режим роботи, детальна сфера діяльності та організаційна структура комітету мали бути визначені Радою Міністрів. Того ж дня Рада Міністрів прийняла постанову № 830 (неопублікована) щодо сфери діяльності та організацію KdsBP. Вона заявила: «Сфера діяльності KdsBP включає завдання, які раніше виконував міністр громадської безпеки: а) боротьба проти діяльності служб зовнішньої розвідки капіталістичних країн і відповідних секретних служб реакційних емігрантських груп б) боротьба з ворожою діяльністю залишків реакційного підпілля та його намаганнями творити нелегальні організації, його політичною та терористичною діяльністю; с) боротьба з ворожою діяльністю німецьких ревізійністських організацій; d) боротьба з ворожою диверсією, саботажем та збитками в сфері

національної економіки; е) використовувати діяльність спецслужби проти операцій служб зовнішньої розвідки капіталістичних країн та пов'язаних з ними реакційних емігрантських центрів, що діють проти ПНР, а також діяльність зі збору необхідної інформації в політичній, економічній, науковій та технічній сферах. На регіональному рівні Комітет мав провінційні та районні представництва громадської безпеки..

Комітет громадської безпеки був заснований на основі закону «Про керівні органи державної адміністрації у сфері внутрішніх справ та публічної безпеки» від 13 листопада 1956 року (Dz. U., 1956, № 54, п. 241), що набув чинності 28 листопада того ж року. Міністерство внутрішніх справ (MSW — Ministerstwo Spraw Wewnętrznych) було сформоване згідно з законом Державної Ради від 7 грудня 1954 року. Згідно зі ст. 3 цього закону, 13 грудня 1956 року Рада Міністрів прийняла Резолюцію № 781 (цілком-таємна та неопублікована) щодо організаційного статусу MSW. Вона визначила організаційну структуру міністерства, щоправда не описувала сферу його діяльності.

У компетенції міністерства є, між іншим, «діяльність щодо захисту народної демократичної політичної системи, встановленої Конституцією Польської Народної Республіки та інтересів Держави від ворожого шпигунства та терористичної діяльності». Закон, яким було скасовано Комітет та передано його обов'язки щодо захисту системи та державних інтересів Міністерству внутрішніх справ, не описує детально сферу діяльності нового міністерства.

Міністерство внутрішніх справ можна розділити на такі організаційні підрозділи: комендатури громадянської міліції, комендатури пожежної служби, комендатури польового авіазахисту, Головна адміністрація геодезії та картографії, Центральне бюро захисту здоров'я. Також МВС підпорядковувалися організаційні підрозділи внутрішніх військ, наприклад командування Корпусу внутрішньої безпеки, командування Прикордонних військ та Управління інформації внутрішніх військ. Крім того, до Міністерства входили такі підрозділи у сфері безпеки: Управління I (відповідальне за розвідку), Управління II (відповідає за контррозвідку), Управління Радіоконтррозвідки, Управління III (відповідальне за антидержавну діяльність у країні), Управління III A, Управління IV (відповідальне за церкву), Управління V (відповідає за оборону промисловості), Управління VI (відповідає за захист сільськогосподарства та харчової промисловості), Бюро охорони Уряду, Управління оперативного реєстру (з 1960 року управління «С»), управління центрального архіву (з 1960-го року офіс «С»), управління «А» (шифрування), Управління «В» (спостереження), Управління «Т» (оперативні технології), Управління технології, управління «W» (перевірка листування), бюро з розслідувань, бюро з досліджень, Адміністрація захисту офіцерів, Головна інспекція з захисту промисловості, Управління реєстрації PESEL, Адміністрація з комунікації тощо.

14 липня 1983 року парламент ПНР прийняв закон «Про управління Міністерства внутрішніх справ та діяльність підпорядкованих органів» (Dz. U. 1983, № 38, ст. 172). У статті 6 зазначено: «офіцери Служби безпеки та Громадянської Міліції для ідентифікації, попередження та виявлення злочинів та нападів, а також діяльності, що загрожує національній безпеці чи публічному порядку, проводимуть оперативну та розвідувальну, розслідувальну

діяльність, адміністративні і правові дії». Лише з набуття чинності цим законом, тобто з 19 липня 1983 року, СБ МВС було формально надано право виконання оперативної та слідчої діяльності. СБ була розпущена 10 травня 1990 року, згідно зі ст. 129 закону «Про Управління державної безпеки» від 6 квітня 1990 року (Dz. U. 1990, № 30, ст. 180).

Громадянська міліція була заснована законом ПКНВ «Про Громадянську міліцію (МО)» від 7 жовтня 1944 року (Dz. U., 1944, № 7, ст. 33). Згідно зі ст. 2 до обов'язків МО належали: «а) захист безпеки, миру та громадського порядку; б) розслідування злочинів та притягнення до відповідальності злочинців; в) виконання наказів адміністративної влади, судів та прокуратури у обсязі, визначеному законом». Міліція підпорядковувалася МГБ, а з грудня 1954 року — МВС.

Закон від 7 жовтня 1944 року був замінений новим законом «Про Громадянську міліцію» від 20 липня 1954 року (Dz. U., 1954, № 34, ст. 143), у якому обсяг діяльності МО визначався таким чином: «1) захист громадського порядку та внутрішнього управління, 2) захист громадського майна, безпеки та майна громадян, 3) боротьба та профілактика злочинності; 4) забезпечення підготовчих процедур у кримінальних справах, виконання наказів прокурорів та судів та інших компетентних органів — у обсязі, що визначається законом» (ст. 2).

Ще раз сфера діяльності та повноваження МО описувалися у ст. 6 та 7 закону «Про організацію та обсяг діяльності Громадянської міліції» від 21 грудня 1955 року (Dz. U., 1955, № 46, ст. 311). Громадянська міліція була розпущена 10 травня 1990 року згідно зі ст. 146 закону «Про поліцію» від 6 квітня 1990 року (Dz. U., 1990, № 30, ст. 179).

3.4. Архівні характеристики документації:

— документи з оперативних справ: записи особистої інформації джерел, власники контактних приміщень (ЛК), конспіративних приміщень (МК), кандидати на джерела особистої інформації, справи власників контактних приміщень та конспіративних приміщень (ЛК та МК), оперативні записи щодо справ, контрольні та слідчі записи, записи щодо об'єктів та проблемних справ;

— особові справи: документи керівників апарату безпеки, особисті документи офіцерів та цивільних співробітників Служби Безпеки (СБ), офіцери, співробітники та члени Громадської міліції (ГМ), Моторизовані відділення громадської міліції МВГМ, записи дисциплінарних процедур офіцерів СБ, особові анкети;

— адміністративні матеріали: збори нормативних актів: резолюцій, розпоряджень та декретів, наказів, інструкцій та положень, рішень та циркулярних листів голів організаційних підрозділів СБ щодо організації та функціонування підрозділів СБ/ГМ, документи щодо організації роботи та оперативні матеріали, що інформували підрозділи Міністерства внутрішніх справ, актуальні матеріали щодо управління органами апарату безпеки тощо; документація з брифінгів, сесій та зустрічей керівного складу МВС, матеріали щодо співпраці з національними установами та органами апарату безпеки країн Східного Блоку: графіки візитів закордонних делегацій, звіти про перебування представників закордонних установ у Польщі, міжнародні договори щодо, зокрема, розвитку інформаційної системи у МВС (система SQUAD / PSED); документація щодо планування та звітування, у тому числі плани роботи, стратегії та припу-

щення, календарі подій, інформація, повідомлення, звіти, документи, оцінка положення держави та громадського порядку, листи, аналізи, тематичні документи, інформаційні бюлетені, контрольні протоколи та підсумкові рекомендації; фінансова документація: бухгалтерський баланс підрозділів СБ та ГМ, розрахунки вартості операцій; документація щодо особистих та соціальних справ офіцерів СБ, та ГМ та парамілітарних підрозділів: посади працівників організаційних підрозділів апарату, зарплатні відомості, нарахування заробітної плати, особистий реєстр видачі зброї та обладнання, списки соціальної допомоги; документація щодо навчальних сесій та міністерського навчання: список студентів, учасників курсів та навчальних сесій, екзаменаційні картки та протоколи, тези та картки студентів; навчальні матеріали: публікації та посібники міністерства безпеки, навчальні рекомендації та історичні матеріали, міністерські періодичні видання; документація щодо матеріального та технічного управління: інструкції до приладів та спорядження, списки урядових телефонів, технічна документація щодо утримуваних будівель; документація щодо комунікації та шифрування; документація щодо діяльності міністерств безпеки та внутрішніх справ щодо викриття антисистемної опозиції та розпізнання іноземних середовищ у адміністративному режимі: зокрема, реєстри та анкети відповідних членів незалежних організацій, анкети репатрійованих, списки: працівників дипломатичних установ, осіб німецької та української національності, характеристики нелегальних організацій 1945-1956 років, матеріали щодо забезпечення безпеки заходів та урочистостей; документація розслідувальної діяльності: реєстри затриманих, попередні розслідування, контроль розслідування справ, списки актуальних слідчих справ, списки речових доказів та вилучених предметів, реєстри перешкод, слідчі експертизи; реєстри діловодства окремих підрозділів СБ: звичайна кореспонденція, що не відноситься до справ, журнали кореспонденції та інші допоміжні офісні реєстри, поштові квитанції, списки скарг і пропозицій громадян, реєстри та шаблони печаток і штампів, карти, плакати, альбоми;

— матеріали щодо захисту/оборони: документація щодо мобілізації, щодо допуску до професійної та національної таємниці працівників державних установ, плани та припущення щодо питань оборони, списки так званих стратегічних об'єктів, тобто, важливих для національної економіки та оборони держави (також підготовлені на випадок зовнішньої загрози для країни); картографічна документація (карти і плани) щодо питань оборони, списки рівнів, відповідальних за захист підрозділів Міністерства внутрішніх справ, журнали кореспонденції військово-оборонного відділу (ВОВ), дозволи на роботу в ВОВ;

— паспортні матеріали: папки паспортних документів (приватні особи, члени дипломатичних корпусів, групових турів), паспортні книги, заявки на отримання паспортів;

— довідкові матеріали: файли: загальна інформація, матеріали для знищення, вихідні матеріали, відновлені, допоміжні, щодо справ, тематичні, особи, допущені до таємної діяльності ВОВ, офіцери та цивільні службовці, офіцери ГМ і СБ та члени МВГМ, оперативні справи, оперативні звіти Відділу «В», особисті джерела інформації, реєстраційні картки наданих псевдонімів та кодових назв, картки Е-16 знищення матеріалів СБ, особові рахунки співробітників СБ; тематичні документи щодо секретних спів-

робітників, поділені за місцем роботи, знанням іноземних мов, адресою резидента, професіями та псевдонімом; документи розшукуваних людей, людей, які залишили ПНР назавжди, людей, що підтримували зв'язок із іноземцями; документи: паспортні записи, паспортні відділи, заявки на видачу паспортів, повідомлення про тимчасове перебування іноземців, еміграцію, втікачів, постійні і тимчасові виїзди для поєднання з родиною, допитаних людей, продавців книг, членів незаконних організацій, католицьких священиків, осіб, допущених до державної таємниці, осіб, інтернованих у період воєнного стану, працівників Державної цивільної оборони, районних центрів працевлаштування; картотека членів МВГМ; реєстри: реєстр членів МВГМ; списки: іменні списки членів МВГМ; реєстрація іноземців; іменні реєстри поранених та вбитих офіцерів СБ / ГМ, офіцерів, що отримали ордени та нагороди, реєстр членів АК; картотека небажаних людей в ПНР; журнали: реєстрації, архівів, координації; реєстр мікрофільмів; покажчики; реєстри та списки паспортних записів, реєстри протоколів утилізації, секретних текстових документів, журналів та книг реєстрації;

— інші матеріали: бази даних членів організацій, наприклад ВХ, ДСЗ, ГЛ, МіР, Комітету Ліквідації АК та регіональних ліквідаційних комітетів, НПВ, НСЗ, НЗВ, ОУН, ПАЛ, ПСП, ПНП, Польського уряду в екзилі, СН, Сірі Ряди, Союз, УПА, 'ВіН'; матеріали та публікації НП «Солідарність»; відбитки пальців із так званої центральної бази відбитків пальців; вкрадені або забуті печатки і штампи католицької церкви та релігійних організацій.

3.5. Фізична форма документації:

Документи, мікрофільми, фотографії, негативи, негативи на скляних фотопластинах, кліше для друку, фільми, аудіоплівки, зменшене обладнання (напр. мультиплікатори).

3.6. Граничні дати:

[1816] 1944–1990 [1998] pp.

3.7. Погонні метри:

77 653,20

3.8. Кількість одиниць:

16 333,852

3.9. Мова документів:

Польська, англійська, арабська, чеська, французька, німецька, російська, шведська, українська, італійська.

4.1. Органи державної військової безпеки

4.2. Інформація про Польське Військо, регіональні підрозділи, відділи, секції та департаменти Військової служби інформації, Інформації внутрішніх військ та їх організаційних підрозділів різного озброєння, військові частини та тактичні об'єднання, внутрішню військову службу військових підрозділів МВС, Управління ІІ Головного командування Польського війська, розвідувальні групи прикордонних загонів.

4.3. Історичні та системні характеристики

Інформаційні підрозділи Війська Польського були створені після заснування Першої піхотної дивізії СРСР імені Тадеуша Костюшка (14 травня 1943 р.). Їх організація та найменування були змінені після розширення військових структур у Радянському Союзі (Інформаційний відділ Першої піхотної дивізії — СРСР — з 14 травня 1943 року; Інформаційний відділ Першого корпусу — з 19 серпня 1943 року; Інформаційний департамент Першої армії Війська Польського — з 29 липня 1944 року; Інформаційний департамент Другої армії Війська Польського — з 20 серпня 1944 року). Заснування Інформаційних органів Війська Польського не мало жодного правового підґрунтя; структура та повноваження визначалися наказами Головного командувача Війська Польського (раніше Командир Першої дивізії та Командир Першого корпусу). Інформаційний Департамент працював над інформаційною діяльністю у дивізіях та інших тактичних одиниць.

30 листопада 1944 року наказом № 95 Головнокомандуючого Війська Польського на основі Інформаційного центру Головного командування Війська Польського було створено Головне управління Інформації Польської Армії (GZIWP — Główny zarząd informacji Wojska Polskiego) спершу як Управління Інформації Головної комендатури Війська Польського). Управління інформації вищих командувачів польської армії складалася з: Правління — Голови та двох членів; Секретаріату; відділу I (секретна служба та оперативна робота); відділу II (боротьба з ворожими секретними службами, допити військовополонених), відділу III (контроль над роботою підпорядкованих органів інформації), відділу IV (підготовка персоналу), відділу VII (поточне діловодство та статистика), відділу VIII (шифри та комунікація); адміністрації, підрозділів із економічної та матеріальної безпеки; та головного командування.

У 1952 році внутрішня структура ПВ була змінена та лишалася у такому стані до кінця свого існування. У той час діяли відділ I (контррозвідка, захист Генеральних командувачів Людового Війська Польського), відділ II (контррозвідка), відділ III (контроль над виконанням інструкцій підпорядкованих ПВ підрозділів), відділ IV (розслідування), відділ V (спостереження), незалежний департамент VI (персонал), відділ VII — слідчий відділ, відділ VIII (адміністрація та постачання), відділ IX (політичні та спеціальні справи), відділ X (справи радянських офіцерів), відділ XI (контроль ЗМІ) та відділ XII (захист генеральної організації «Служба Польщі»).

З 5 вересня 1950 року установа називалась Головним відділом Інформації Міністерства Національної Оборони, та після переходу у підпорядкування інформаційних служб MON та Внутрішніх Справ Комітету громадської безпеки — згідно з резолюцією Ради Міністрів № 683 від 3 вересня 1955 року — був переструктурований у Головне управління інформації Комітету громадської безпеки. Після ліквідації KdsBP, згідно з Розпорядженням президента Ради Міністрів № 347 від 1956 року, органи військової інформації були включені до складу Міністерства національної оборони, натомість органи інформації (наприклад, Прикордонні війська ПКВ, КВБ) — до Міністерства внутрішніх справ.

Завдання інформаційних служб Війська Польського полягає: у боротьбі проти шпигунства, терористичного саботажу та іншої діяльності закордонної розвідки, інфіль-

трачії членів опозиційних партій, що працюють у органах та підрозділах Польської Армії, організації таємної служби та її оперативної діяльності, у проведенні інших заходів для створення умов, що виключають можливість проникнення ворожих агентів через лінію фронту та нейтралізують ризики, пов'язані з контактом із ворогами, у переховуванні шпівнів та наданні супроводу у роботі з кримінальними елементами.

Діяльність органів військової інформації регулювалась Розпорядженням № 1 Міністерства Національної Оборони про заснування Внутрішньої військової служби від 10 січня 1957 року. 21 січня організаційним розпорядженням голови Головного штабу Збройних Сил Польщі Головне управління інформації (GZI), а також інформаційні відділи військових підрозділів, флоту, повітряних сил, протиповітряної оборони та сухопутних військ та інших організаційних органів було розформоване. Органи інформації військ захисту прикордоння (WOP) та Корпусів внутрішньої безпеки (KBW) були розформовані згідно з Розпорядженням № 021 Міністерства внутрішніх справ 4 лютого 1957 року.

Внутрішня військова служба (WSW — Wojskowa Służba Wewnętrzna) була прямим наступником Служби військової інформації та, як і її попередниця, не мала правової основи для діяльності. Її організаційні підрозділи створювалися згідно з розпорядженнями та наказами Міністра національної оборони та голови Ставки Головного командування Збройних сил Польщі. Акти такого ж та нижчого рівнів визначали сферу повноважень та діяльності установи. Завдання Внутрішньої військової служби полягали у контррозвідувальному захисті збройних сил, що забезпечувався Службою військової інформації, підтримці порядку в армії, що раніше забезпечувалося командуванням гарнізонів. Згідно з Розпорядженням № 0013 голови Генерального Штабу від 21 січня 1957 року було утворене Командування Внутрішньої військової служби, Управління Служби внутрішніх військ у військових округах, Управління флоту Внутрішньої військової служби, Управління військово-повітряних сил та протиповітряної оборони Внутрішньої військової служби, а також гарнізонні департаменти Внутрішньої військової служби. Структура Командування Внутрішньої військової служби у 1957 році складалася із двох напрямків: контррозвідка та регулярна служба. У їх підпорядкуванні були такі підрозділи: Управління I (контррозвідка), Управління II (діяльність, пов'язана з організацією та контролем служби порядку), Відділ III (виконання завдань контррозвідувальної служби), Відділ IV (зашифрована комунікація, оперативні та архівні матеріали, розвиток мобілізаційної документації тощо), Департамент Кадрів, Політичний Департамент, Фінансовий Департамент, Комерційний та Адміністративний Департамент.

Як результат організаційної трансформації у пізніх 70-х роках ХХ століття, організаційна структура змінилася. Установа складалася відтоді з Правління, Політичного департаменту, Департаменту I (аналітичного), Управління II (контррозвідка для безпеки військового середовища), Управління III (контрзаходи з безпеки Збройних сил), Відділ IV (загальний), Відділ V (файли та архіви), Відділ VI (превентивний), Відділ VII (Аналітичні дослідження та інформація), Відділ VIII (відділ оперативних технологій), Департамент людських ресурсів та навчання, Фінансовий департамент. Управління Внутрішньої військової служби

у військових округах, як і підрозділи флоту Внутрішньої військової служби, склалися з таких відділів: Відділ I, Відділ II, Департамент III, а також організаційні підрозділи, наприклад, секретаріат, відділ кадрів, фінансовий, діловодство та шифрування. Поступові зміни у структурі Внутрішньої військової служби впроваджувалися на основі наказів Міністра національної оборони. Внутрішня військова служба була розпущена 18 квітня 1990 року.

Після розпуску органів військової інформації на основі Розпорядження № 012 міністра внутрішніх справ від 4 лютого 1957 р. були засновані Управління Внутрішньої військової служби ПКВ та КВБ. 24 червня 1965 року, згідно з Розпорядженням № 41 прем'єр-міністра, Внутрішні війська (разом із Управліннями Внутрішньої військової служби WOP та KBW) були переведені у підпорядкування міністра національної оборони.

Хронологічно спершу існувало Управління інформації КВБ, засноване 1 травня 1945 року, та Департамент інформації ПКВ з 1 березня 1946 року, яке згодом було включене до складу Управління інформації КВБ. Із цього моменту існувало Управління інформації КВБ та ПКВ. На основі Розпорядження № 012 міністра внутрішніх справ від 4 лютого 1957 року було засноване Управління Внутрішньої військової служби КВБ і ПКВ. Його завдання були визначені Наказом № 05 міністра внутрішніх справ від 28 лютого 1957 року щодо сфери діяльності та повноважень КВБ та ПКВ. 24 червня 1965 року, згідно з Розпорядженням № 41 прем'єр — міністра, внутрішні війська (разом із Управліннями Внутрішньої військової служби WOP та КВБ) були підпорядковані міністру національної оборони. Незабаром Розпорядженням № 0102 голови Генерального штабу Збройних сил Польщі від 13 жовтня 1965 р. Командування Корпусів внутрішньої безпеки було розпущене, що означало повну ліквідацію цього військового формування. 24 лютого 1966 року Управління Внутрішньої військової служби WOP та KBW були формально розпущені.

У результаті змін у 1966 році був створений Департамент військових підрозділів Внутрішньої військової служби Міністерства внутрішніх справ та згодом на основі організаційного розпорядження № 054 Міністерства внутрішніх справ від 18 вересня 1972 він був розширений за рахунок Відділу військових підрозділів Внутрішньої військової служби Міністерства внутрішніх справ із п'ятьма регіональними департаментами. Розпорядженням № 24 Міністра внутрішніх справ від 6 березня 1973 року були створені військові підрозділи Внутрішньої військової служби Міністерства внутрішніх справ. Згідно з Декретом № 25 міністра внутрішніх справ від 13 липня 1990 року було прийнято рішення ліквідувати Управління військових підрозділів Внутрішньої військової служби Міністерства внутрішніх справ. На його місці 1 вересня 1990 року був створений Незалежний відділ військової поліції у командуванні Вісянських військових частин (NJW — Nadwiślańskie jednostki wojskowe). Департаменти та відділи Внутрішньої військової служби були перейменовані відповідно до структури підрозділів Військової поліції.

Розвідка Прикордонних військ (WOP — Wojska ochrony pogranicza) була заснована одночасно зі створенням WOP на основі Наказу № 0245 командувача польських збройних сил від 13 вересня 1945 року. Розвідка була окремою структурою, що підпорядковувалась командуванню ПКВ, а з 1945 року по 4 грудня 1948 року та у 1965-1971 рр. переходила у підпорядкування Міністерства національ-

ної оборони (MON — Ministerstwo Obrony Narodowej); раніше державні кордони були захищені фронтовими підрозділами Війська Польського. З 1 січня 1949 р. Наказом № 0205 міністра національної оборони від 4 грудня 1948 р. ПКВ були переведені до Міністерства громадської безпеки (MBP — Ministerstwo bezpieczeństwa publicznego); яке з 14 грудня 1954 р. було відоме як Міністерство внутрішніх справ (MSW — Ministerstwo spraw wewnętrznych). У свою чергу 24 червня 1965 р., відповідно до Розпорядження прем'єр — міністра № 41, формування перейшло у підпорядкування Міністерства національної оборони і згодом, згідно з постановою № 104 ради уряду від 30 липня 1971 р., повернулося у підпорядкування Міністерства внутрішніх справ.

Розвідка контролювала контрольно-пропускні пункти на державному кордоні, проводила акції з виявлення і затримання людей, підозрюваних у зв'язках із підпільними організаціями та тероризмі, перехоплювала матеріальні ресурси та антисоціалістичні публікації, що перевезилися через кордон. Іншою сферою для розвідувальних операцій ПКВ був контроль духовенства у прикордонних регіонах. На додаток, інші завдання цього формування полягали у контролі та оперативному захисті людей, які живуть у прикордонній зоні, та іноземців, що проживають у Народній Республіці Польща. Розвідувальні структури ПКВ включали заступника командира розвідувальної бригади, розвідувальний департамент (у тому числі кримінальний та слідчий відділи), оперативні підрозділи та контрольно-пропускні пункти.

Розвідка WOP була розпущена в ході ліквідації Польських прикордонних частин 16 травня 1991 року згідно зі статтею 148 закону «Про прикордонну службу» від 12 жовтня 1990 року.

Генеральний штаб Збройних сил Польщі був створений (на місці керівництва штабу Війська Польського) Наказом № 00177 Командувача Війська Польського від 18 липня 1945 р. Він включав, зокрема, Другий розвідувальний відділ (Управління II розвідки з 15 листопада 1951 р.). Управління II Генерального штабу Війська Польського діяло як військова розвідка, що працювала у рамках «народної» польської армії, а до її обов'язків належали: військова розвідка, спостереження за військовими аташе Польської Народної Республіки, моніторинг радіозв'язку військових частин НАТО в Європі, підготовка диверсій та саботажу в тилу ворога і оперативна та розвідувальна діяльність у країнах та регіонах, що були визначені як територія інтересу військової розвідки. У 1980 році структура Управління II була такою: 1) політичний сектор, до складу якого належав Політичний департамент; 2) оперативний сектор, в тому числі Відділ I (K) — німецько-скандинавський; Відділ IV (P) — морський, Відділ VIII (D) — Романський; Відділ X (C) — Національний; Відділ XIII (A) — оперативно-шпигунська розвідка (AWO), оперативний облік, Відділ III — військовий аташе (AW); Відділ IX — вивчення; Відділ V — європейський; Відділ IX — морський; Відділ XVII — технічна інформація; Відділ XX — оперативне вивчення території, Відділ XXVII — інформаційна служба з питань військовозобов'язаних, Департамент із питань справ Польщі та дружніх країн (Департамент соціалістичних країн з 1984), Департамент аудіовізуальної інформації; 3) сектор військової розвідки складався з: Департаменту досліджень, Департаменту спеціальних операцій, Департаменту зв'язку, Департаменту XI — Військової

розвідки, Відділу VI — розвідувальних технологій, Відділу XVI — декодування, Відділу VII — радіо — та електронної розвідки, Департаменту електромагнітного і дозиметричного контролю; 4) організаційно-адміністративний сектор, до складу якого входили: Департамент організації та постачання, Відділ II — організаційна підготовка, Відділ XXVIII — комп'ютерні науки, Відділ шифрування, Департамент зв'язків та Департамент фінансів. У зв'язку з ліквідацією Внутрішньої військової служби 27 серпня 1990 було створено Управління II розвідки та контррозвідки Генерального штабу Війська Польського.

4.4. Архівні характеристики документації:

— оперативні документи: вихідні документи щодо персональної інформації, явочні квартири (LK), конспіративні квартири (MK), кандидати на персональні джерела інформації, бази власників явочних та конспіративних квартир, оперативні справи, контрольні та розслідувальні справи, документація щодо об'єктів та окремих справ;

— особисті документи професійних солдатів та цивільних співробітників, у тому числі солдатів, які були примусово залучені до базової військової служби у військових підрозділах апарату безпеки;

— адміністративні матеріали: документація щодо норм, наприклад, внутрішньої регуляції, накази, у тому числі особисті накази; інструкції, положення та розпорядження; документація щодо підрозділів управління апарату безпеки: перевірки окремих організаційних структур, контрольні журнали, співпраця з країнами Варшавського договору; документація щодо планування та звітування: робочі плани та концепції операцій; звіти та депеші агентів із оперативної діяльності, аналізи, пост-контрольні звіти та висновки, інформація щодо ситуації в країні, повідомлення про надзвичайні випадки, звітні документи для командування, депеші щодо морального рівня у Польському Війську, фінансова документація; документація про працівників та соціальні справи: постачання та обладнання для агентів, документація щодо тренінгів та навчання: заповнення книг кадетів та аудиторів в Офіцерській школі інформації, списки видань, публікацій; документація щодо матеріального та технічного забезпечення; документація діяльності щодо оцінки ситуації у армії: документація щодо викриття солдатів, матеріали щодо дезертирів з КВБ та ПКВ, пошуку дезертирів, реєстр в'язниць та закладів утримання під вартою, матеріали щодо середовищ, які були об'єктом інтересу Військової інформації Війська Польського (у тому числі агентів СБ, осіб, які підписали Фолькліст, солдатів та співробітників II Генерального Штабу Збройних сил Польщі, членів підпілля, що боролось за незалежність, колишніх солдатів Збройних сил Польщі на Заході, українських націоналістів, західних агентів розвідки тощо); розвідувальна документація: матеріали щодо радіо-електронної ідентифікації, таблиці шифрів, журнали кодування документів, обмін розвідувальною документацією з країнами Варшавського договору; реєстр офіційної діяльності окремих підрозділів: окреме листування, не зібране у справи, журнали листування та інші допоміжні реєстри з діловодства, протоколи та сертифікати поставок, протоколи втрати документів, журнали опломбування;

— реєстраційні матеріали: алфавітний список співробітників Відділу II Генерального Штабу Збройних сил Польщі; реєстр агентів Внутрішньої військової служби, реєстр

солдатів Збройних сил Польщі на Заході; журнали обліку обладнання та документів щодо проведеної діяльності; реєстр оперативних заходів; реєстри мережі агентів, оперативних заходів, власників конспіративних квартир;

— інше: колекції: військова розвідка «Свобода та Незалежність» (WiN — Wolność i Niepodległość), Книги масонських лож.

4.5. Фізична форма документації:

Паперові документи, мікрофільми та фотографії.

4.6. Граничні дати:

[1841] 1944–1990 [2001] pp.

4.7. Погонні метри:

3 150,93

4.8. Архівні одиниці:

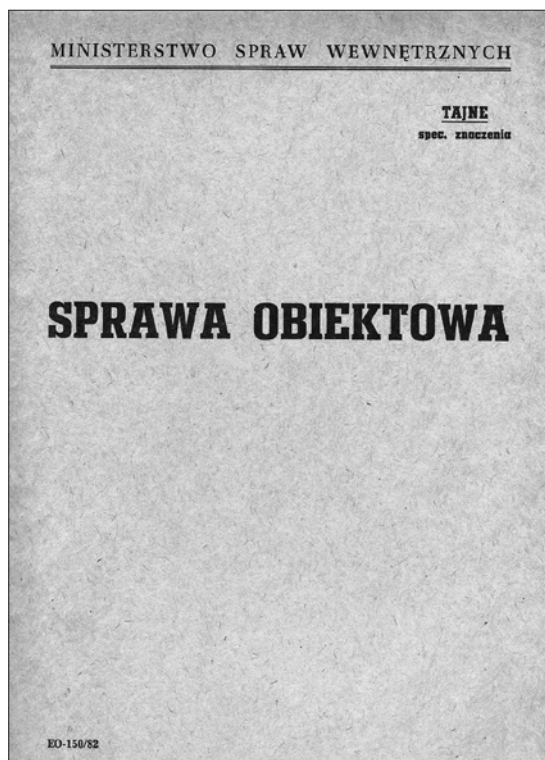
155 178

4.9. Мова документів:

Польська, англійська, німецька, російська.

5.1. Внутрішні війська

5.2. Корпуси внутрішньої безпеки, Віслянські військові підрозділи Міністерства внутрішніх справ, Загони внутрішньої безпеки, Прикордонні війська.



Титульна сторінка агентурної справи

5.3. Історичні та системні характеристики

У 1944 році за прикладом Внутрішніх військ НКВС СРСР розпочалося створення Внутрішніх військ як спеціальних військових формувань, що підпорядковувалися Міністерству громадської безпеки та Польському Комітету Національного Визволення. Їхніми завданнями були підтримка внутрішнього порядку, необхідного для діяльності так званого апарату народної влади, захист уряду та боротьба з опозицією всередині країни.

Основою для створення підрозділів Внутрішніх військ був Незалежний штурмовий батальйон, сформований 18 жовтня 1943 р., який 21 березня 1944 р. був переформований у Польський незалежний спеціальний батальйон (ПНСБ — *Polski samodzielny batalion specjalny*). PSBS, незважаючи на те, що був створений згідно з наказом командира 1-го корпусу Збройних сил Польщі у Радянському Союзі, не був постійним підрозділом, а перебував у безпосередньому підпорядкуванні Національного департаменту Головного управління Союзу польських патріотів. У кінці 1944 року розпочалося поступове збільшення кількості одиниць Внутрішніх військ як шляхом переведення їх із армії, так і завдяки мобілізації призовників. У листопаді 1944 року на основі підрозділу було сформовано бригади внутрішніх військ із метою подальшого розширення та розвитку структури. План полягав у створенні трьох незалежних бригад у межах внутрішніх військ, підготованих як для самостійної діяльності в країні, так і для роботи в якості охоронного підрозділу. Проте до весни 1945 року не було завершено навіть формування першої бригади. Також не було жодного добре підготованого офіцерського корпусу.

У березні 1945 року тимчасовий уряд прийняв резолюцію про створення корпусів внутрішньої безпеки (КВБ — *Korpusy bezpieczeństwa wewnętrznego*). Ця резолюція наказувала Станіславу Радкевичу, Міністру громадської безпеки, сформувати КВБ до 1 травня. Цього терміну не був дотримано, а організація формування, що мало нараховувати 32000 осіб, перевищило можливості Міністерства громадської безпеки. На додаток, були також численні випадки дезертирства у КВБ.

Згодом, згідно з рішенням тимчасового уряду від 24 травня 1945 року, формування Корпусу було доручене Міністрові національної оборони. У той самий час 4-та піхотна дивізія була ізольована від структури Польського Війська як основа для організації КВБ. Основою формування у початкових фазах були (окрім 4-ї піхотної дивізії): діючі головні командування корпусів, дві заградбригади, десять кавалерійських полків, п'ять незалежних захисних батальйонів, незалежний батальйон зв'язку та інші підрозділи.

Процес формування КВБ тривав до 22 серпня 1945 року, тобто до передачі з підпорядкування Міністерства національної оборони до Міністерства громадської безпеки.

Між вереснем та жовтнем 1945 року була проведена реорганізація КВБ. Як результат, було сформовано наступні підрозділи: чотирнадцять головних управлінь ВБВ, чотирнадцять оперативних батальйонів, десять незалежних охоронних батальйонів, п'ять незалежних батальйонів безпеки залізниці, чотирнадцять незалежних конвойних рот, Незалежний полк захисту уряду, Незалежний моторизований полк, Незалежний батальйон зв'язку, навчальний центр КВБ, База ремонту автомобілів і автомобільну, підприємницьку та кримінальні

роти, кінологічний департамент, незалежний ескадрон авіаційного зв'язку та госпіталь КВБ. Командування ВБВ стало керівництвом військ КВБ на територіальному рівні, віддання наказів відбувалося у тісній співпраці з Регіональними адміністраціями громадської безпеки (ВУГБ — *Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego*) та регіональними командуваннями громадянської міліції (ВУ ГМ — *Komendy Wojewódzkie Milicji Obywatelskiej*) для боротьби з підпіллям та наданням інструкцій щодо інших завдань корпусів.

У 1946 році КВБ нараховував 29 000 солдатів, у 1950-му році — 41 000, у 1956 році — 25 000.

КВБ брав участь у заходах проти антикомуністичного підпілля та УПА та очолював пацифікацію тих сіл за підтримки Польської селянської партії та партизанських підрозділів. У 1956 році підрозділи КВБ використовувалися для пацифікації промовців на робітничих демонстраціях у червні у Познані. На додаток до їх бойових та інших операцій вони також використовувались і пізніше для конструкційних та інженерних робіт, наприклад конструкція доріг та мостів у гірській місцевості.

Згідно з резолюцією Прем'єр-міністра від 24 червня 1965 року, Корпуси внутрішньої безпеки були розпущені в кінці 1965 року, а їх підрозділи були перейменовані у Війська внутрішньої оборони (ВВО — *Wojska obrony wewnętrznej*), які були включені до формування Територіальної державної оборони.

Після ліквідації КВБ контроль над Надвіслянською бригадою 4-го полку народної армії МВС перейшов до рук міністра внутрішніх справ, згідно з наказом № 0103 Міністра Внутрішніх Справ від 1 жовтня 1965 року, разом із кількома іншими військовими підрозділами: батальйоном зв'язку, резервним тренувальним центром, 9-ою ескадрильєю авіаційного зв'язку. Як результат реорганізації, що була проведена 1 вересня 1974 року, Надвіслянська бригада МВС була трансформована у Надвіслянські військові підрозділи Міністерства внутрішніх справ. Одним із головних завдань, яких був захист держави та партійної влади.

Прикордонні війська (ПКВ — *Wojska Obrony Pogranicza*) були створені як окремий клас військ для захисту польського кордону. Відповідно до їх повноважень вони були частиною розгалуженої мережі внутрішніх комуністичних військових підрозділів. Ці підрозділи часто змінювали своє підпорядкування, постійно переходячи з підпорядкування Міністерства національної оборони до Міністерства внутрішніх справ та навпаки. В останній фазі їх існування, з 1972 року, вони перейшли у підпорядкування Міністерства внутрішніх справ (1945-1949 рр. — Міністерство національної оборони, 1949-1954 рр. — Міністерства громадської безпеки, 1954-1965 рр. — Міністерство внутрішніх справ, 1965-1971/1972 рр. — Міністерство національної оборони, 1971/1972-1990 рр. — Міністерство внутрішніх справ). Солдати ПКВ патрулювали та захищали прикордонну територію для захисту від нелегального перетину державного кордону.

Формування було створене згідно з наказом № 0245 командуючого Війська Польського від 13 вересня 1945 року як частина Війська Польського, завданням якої був захист польських кордонів. Командувачі прикордонних військових округів отримали завдання організувати підрозділи прикордонних військ у окружному командуванні (пізніше названі департаментами ПКВ) до 1 листо-

пада 1945 року як непрямої орган зв'язку між головним командуванням департаментів та підрозділами, створеними для захисту кордону. На додаток, командувачі військовими округами були зобов'язані сформувати фіксовану кількість прикордонних загонів до 1 листопада 1945 року, що склалися б із відділів та вартових команд, а також із незалежних підрозділів зв'язку.

У 1948 році за наказом Міністра оборони від 20 березня щодо реорганізації підрозділів було створено дванадцять бригад ПКВ, які розмістилися вздовж кордонів Польщі (Щецін, Кошалін, Гданськ, Кентшин — навчальний центр, Білосток, Холм, Перемишль, Новий Сонч, Глівіце, Клодзко, Любань та Кросно Одрянське). Також на основі департаменту ПКВ Міністерства національної оборони була утворена Головна інспекція прикордонного захисту (ГІПВ — *Główny inspektorat ochrony pogranicza*), яка контролювала бригади прикордонних військ, один незалежний батальйон, Навчальний центр із охорони кордону та Центр прикордонного контролю — Океңце. З 1 січня 1949 року ГІПВ підпорядковувалася Міністру громадської безпеки.

У 1950 році на базі Головної інспекції прикордонного захисту було утворене командування Прикордонними військами. Воно підпорядковувалося Міністрові громадської безпеки, а з 1954 року — Міністру внутрішніх справ.

У 1965 році командування ПКВ було реорганізоване в Управління прикордонних військ, що підпорядковувалося Головному інспектору територіальної оборони (Міністерство національної оборони). Воно відповідало за організацію оборони державного кордону незалежно від пунктів перетину кордону та керувало спеціальними військами, що виконували завдання з захисту кордонів. Справи, пов'язані з контролем кордону, залишилися у компетенції Міністерства внутрішніх справ.

У 1971 році на основі Управління ПКВ та організаційних підрозділів, переведених із Міністерства національної оборони та Міністерства внутрішніх справ, було сформоване Командування ПКВ, яке згодом було переведене у структуру Міністерства внутрішніх справ. У той самий час прикордонний контроль та підрозділи, що відповідали за організацію перетину кордону, повернулися у підпорядкування ПКВ.

У результаті змін та системних трансформацій Прикордонні війська були розпущені 16 травня 1991 року, а на їхньому місці була утворена Прикордонна служба.

5.4. Архівні характеристики документації:

— оперативні матеріали: документи з особистою інформацією, власники явочних приміщень (ЛК), конспіративних приміщень (МК), кандидати на персональні джерела інформації, документи щодо оперативних справ, документи з перевірок за розслідуваннями, документи щодо окремих проблем та об'єктів;

— особові документи: особисті документи професійних солдатів і цивільних співробітників, у тому числі цивільних працівників Резервної офіцерської кадетської школи, справи військовозобов'язаних солдатів, що були примусово призвані до служби у підрозділах внутрішніх військ, особові справи іноземців;

— адміністративні документи: нормативні документи, таємні розпорядчі документи; роздорядження, резолюції, щоденні журнали наказів, спеціальні накази, циркуляри та інструкції, директиви, регулювання щодо планування

та звітування: робочі плани, оперативні та бойові звіти, звіти та аналізи щодо надзвичайних обставин, звіти, аналізи, оцінки, фахові висновки; документація щодо управління: матеріали щодо партійної та політичної роботи; матеріали щодо роботи капеланів КВБ; співпраця ПКВ з іноземними прикордонними військами; фінансова, кадрова документація, документація щодо квартир, документація щодо матеріального та технічного управління: військові поставки та реєстри спорядження; інженерна та будівельна документація; документація служби охорони здоров'я; логістична документація; документи з розслідування кримінальних та адміністративних справ; навчальні матеріали; матеріали щодо оперативної діяльності: спостереження та контроль над відвідувачами Познанської міжнародної торгової виставки, включаючи інформацію щодо пересування туристів через державні кордони, прикордонний контроль учасників VI Міжнародного фестивалю молоді та студентів у Варшаві; зустрічі щодо викрадень літаків; диверсії та саботаж у цивільній авіації; нелегальні перетини державного кордону; матеріали щодо емігрантів до Ізраїлю після 1968 року; реєстри діловодства: листування, журнали кореспонденції;

— бази матеріалів: документи та алфавітний покажчик солдатів КВБ, списки осіб, що нелегально перетинають державний кордон, реєстраційні картки розслідувань, списки офіцерів, що засуджувалися офіцерськими судами честі.

5.5. Фізична форма документації:

Паперова документація, мікрофільми.

5.6. Граничні дати:

[1940] 1945–1990 [2001] рр.

5.7. Погонні метри:

1 556,62

5.8. Архівні одиниці:

126 776

5.9. Мова документів:

Польська, російська.

6.1. Військова адміністрація та військові підрозділи

6.2. Матеріали, створені логістичними підрозділами, військовими школами, армією, авіацією та повітряною обороною, військами внутрішньої оборони, додатковими військовими командами, Політичною радою центральних органів міністерства національної оборони.

6.3. Історичні та системні характеристики

Архівні матеріали з військових частин та адміністрації внесені до ресурсів ІНП, згідно з законом від 18 грудня 1998 року «Про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу». Вони не є повним збором документації, підготованої установами,

згаданими у розділі 2. Це документи, обрані відповідно до зацікавлень, визначених статутом, та сфери досліджень, які проводить Інститут. Здебільшого інформація про діяльність армії та її організацію міститься у матеріалах, що були пов'язані з політикою репресивного комуністичного уряду (наприклад, з воєнним станом) і політичною діяльністю Комуністичної партії у «народній» польській армії.

Організаційна структура і розвиток як військової влади, так і місцевих військових частин відповідає перетворенням польської армії, проведених у 1943-1944 роках на території СРСР, які потім можна простежити у Збройних силах Польщі у період із 1944 по 1952 рр. та Польській Народній Республіці в період 1952-1989 рр.

Наприкінці 1980-х у польській армії було чотири військових академії та одинадцять вищих навчальних закладів для офіцерів, а також близько десятка середніх шкіл.

Додаткові військові команди (KBP — *Wojskowe komendy uziemie*) були військовими адміністративними частинами, які брали участь у організації роботи з призовниками та резервістами. KBP часто використовувались як інструмент репресивної політики проти певних осіб, наприклад, у 1950-х роках новобранці, які «могли становити загрозу» комуністичному режиму, були мобілізовані до Військового видобувних батальйонів, де їхня служба полягала у рабській праці у шахтах і кар'єрах. У наступні роки певних осіб, зокрема, священиків, також призивали до армії для «дисциплінування».

Центральна рада керівних органів Міністерства національної оборони була відповідальна за пропаганду (у тому числі за військову газету), ідеологічний вишкіл персоналу та солдатів, ведення політики Комуністичної партії у армії.

6.4. Архівні характеристики документації:

— особисті документи: особисті документи офіцерів, особисті документи професійних непризваних офіцерів, матеріали цивільних співробітників;

— адміністративні документи: нормативні матеріали (розпорядження, особисті накази, щоденні накази); управління документацією (документація щодо партійної та політичної роботи, документи Базової партійної організації Польської Об'єднаної Робітничої Партії (ОП ПОРП — *Podstawowa organizacja partyjna Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej*) та Об'єднання соціалістичної молоді (ССМ — *Związek Młodzieży Socjalistycznej*), протоколи з нарад та звіти, реєстри надзвичайних подій, хронік, реєстрація галузевих компаній); документація щодо планування та звітування (робочі плани, звіти, протоколи контролю, постконтрольні рекомендаційні протоколи, повідомлення); фінансова документація; документація щодо справ персоналу та соціальних справ (реєстр, книги та реєстри особистого статусу зареєстрованих, реєстр членів ПОРП, реєстр хвороб); документація щодо навчання (навчальні програми, лекції); документація щодо поставок та технічного забезпечення (реєстр обладнання); матеріали щодо діяльності, проведеної протягом воєнного стану; реєстр канцелярської діяльності (листування, телефонограми, шифротексти, реєстри таємної документації, протоколи та реєстри поставок, реєстри шифрів);

— оборонна документація: документація щодо захисту будівель, плани та карти;

— реєстри записів: довідники, реєстри, справи цивільних співробітників.

6.5. Фізична форма документації:

Паперові документи.

6.6. Граничні дати:

1944–1990 рр.

6.7. Погонні метри:

91,81

6.8. Архівні одиниці:

4 515

6.9. Мова документів:

Польська.

7.1. Цивільні органи правозастосування

7.2. Вищий суд у Варшаві, апеляційні суди, регіональні суди, місцеві суди, воєводські суди, селищні суди, районні суди, суди робітничої та соціальної безпеки, спеціальні кримінальні суди, Верховний Національний Трибунал, Спеціальна комісія з боротьби проти корупційної діяльності та економічного саботажу, мирові суди, Генеральна прокуратура у Варшаві, Апеляційна прокуратура, регіональні прокуратури та їхні філії, прокуратури спеціального кримінального суду, районні прокуратури, воєводські прокуратури, регіональні прокуратури, окружні прокуратури, місцеві та районні прокуратури.

7.3. Історичні та системні характеристики

Напрямок та обсяг змін у структурі та системі виконавчих органів влади відразу ж після Другої світової війни були спричинені, зокрема, необхідністю якнайшвидшого розгляду справ і притягнення до відповідальності за дії, вчинені під час війни як загарбниками Польщі, так і польськими громадянами. Також була необхідність збільшення кількості суддів та перевірки економічно активних суддів, що були призначені до війни, а також потреба адаптації судових округів до нових кордонів польської держави. У перші роки після «визволення» ідеологічні міркування вплинули на зміни у кваліфікаційних критеріях для юридичних професій і сталося значне послаблення конституційних гарантій незалежності суддів. Це стало можливим завдяки поправці до закону «Про загальні суди», що була затверджена указом від 14 березня 1945 р. (Dz. U., 1945, № 9, п. 46). Поправка скасовувала заборону на приналежність судді до політичних партій та зобов'язувала їх «бути вірними системі та владі Польської демократичної держави». У свою чергу, указ від 22 січня 1946 року «Про винятковий допуск до посади судді, прокурора і нотаріуса» (Dz. U. 1946, № 4, п. 33, з поправками) уповноважив міністра юстиції призначати осіб без завершення навчання з права, без розгляду судовою владою, зданих юридичних іспитів, без попереднього досвіду роботи на посаді судді або юридичного стажування на посаді судді. Ці професійні кваліфікації були, у першу чергу,

замінені особистими характеристиками та/або досягненнями в науковій, професійній, соціальній чи політичній сфері. Указом від 22 лютого 1946 року «Про реєстрацію та обов'язкове працевлаштування у виконавчих органах осіб, що мають право на призначення на посаду судді» (Dz. U., 1946, № 9 п. 65, з поправками) була створена необхідність реєстрації таких осіб у муніципальних судах відповідно до місця проживання.

У перші роки після війни юрисдикція судів визначалася згідно з довоєнними правовими актами, що регулювали організацію судової системи. Вона передбачала три судові інстанції з четвертим загальним судом правової системи та складалася з муніципальних, регіональних та апеляційних судів, а також Верховного суду.

Паралельно, у зв'язку з необхідністю покарання військових злочинців і спеціального захисту нового режиму, відбулися значні зміни в основному кримінальному законі. Ці зміни були можливі завдяки створенню нових спеціальних виконавчих органів та окремих регуляції розгляду справ цими органами. Загалом регулювання було спрощене та прискорене. Військові злочини, викладені, зокрема, указом від 31 серпня 1944 року «Про засудження нацистських злочинців, винних у вбивстві та використанні цивільних осіб та ув'язнених, а також зрадників польського народу» (єдиний текст: Dz. U., 1946, № 69, п. 377) були розглянуті спеціальними кримінальними судами (1944–1946 рр.), заснованими указом від 12 вересня 1944 року «Про спеціальні кримінальні суди для нацистських злочинців» (Dz. U., 1944, № 4, п. 21). У кожному апеляційному окрузі був один такий орган, який діяв у складі одного судді і двох присяжних. Голову і суддів призначало Бюро Державної національної ради (НДР — *Kajowa Rada Narodowa*) на подання голови Польського комітету національного визволення (ПКВН — *Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego*) до Міністерства юстиції. Процеси проводилися відповідно до положень Кримінального кодексу 1928 року, але з великою кількістю винятків. Наприклад, вирок виносився і проголошувався разом із його підставою відразу після наради присяжних та суддів. Це було остаточне, юридично чинне, і «термінове до виконання» рішення. Ув'язнений, засуджений до смертної кари, мав право вимагати помилювання лише від президента та Державної національної ради. Спеціальні кримінальні суди засудили солдатів Армії Крайової (АК) та Національних збройних сил (НСЗ), які розглядалися комуністичними правоохоронними органами як фашисти (до 1956 року було засуджено близько 300 членів Союзу збройної боротьби, Армії Крайової, Представництва уряду Польщі, Батальйонів хлопських та інших організацій польського підпілля). Більшість із них отримали вирок на основі «серпневого указу» та вважалися «короткотривалими колаборантами» або шантажистами.

Зокрема, кримінальна відповідальність за злочинну відмову від польської національності розглядалася як зрада нації, і також була кодифікована. Правова класифікація цього акту базувалася на указі від 4 листопада 1944 року «Про заходи захисту від зрадників нації» (Dz. U., 1944, № 11, п. 54) і стосувалася польських громадян, які проживали у районі колишнього генерал-губернаторства і Білостоцького воєводства, які заявили про свою приналежність до німецької нації і користувалися відповідними правами. Вони були засуджені до одиночного ув'язнення і змушені до примусової роботи. Рішення з цього питання

приймалося спеціальним прокурором кримінального суду. Воно виконувалося негайно. Подібні покарання включали втрату майна, державних і громадянських прав і навіть позбавлення батьківських прав і добробуту.

Інший спеціальний орган — Верховний національний трибунал — був створений для переслідування військових злочинів та мав повні права, отримані шляхом приєднання до Лондонської угоди від 8 серпня 1945 року про розслідування та покарання головних військових злочинців. Трибунал розглядав справи щодо нацистських злочинів, скоєних під час нацистської окупації в Польщі та справи щодо злочинів, визначених в Указі від 22 січня 1946 року про відповідальність за поразку у вересні та нацифікацію державного життя (Dz. U., 1946, № 5, п. 46), а також усі інші справи в межах юрисдикції спеціального кримінального суду та справи щодо заміни вироків судів (у період із 22 січня по 17 листопада 1946 р.). Верховний національний трибунал (ГНТ — Naczelny Trybunał Narodowy) складався з президента — перший президент Верховного суду — та суддів, призначених Бюро Національної державної ради з числа осіб, що відповідали вимогам суддів і присяжних, обраних президією Державної національної ради з числа її членів. Трибунал складався з трьох суддів і чотирьох присяжних, а його вирокі були остаточними, за винятком смертної кари, засуджений до якої мав право просити про помилування. Хоча Верховний національний трибунал завершив свою діяльність у 1948 році, указ про його створення досі не скасований. Формально установа припинила своє існування лише після прийняття нової Конституції в 1997 році.

Указ від 16 листопада 1945 року «Про визначення сфери діяльності Спеціальної комісії з боротьби із корупційною діяльністю та економічним саботажем» (Dz. U. 1945, № 53, п. 302, з поправками) також мав репресивний характер. Комісія розглядала справи про злочини, які зачіпають інтереси економічного чи суспільного життя, зокрема, крадіжки або незаконне привласнення державного майна, корупцію, хабарництво, спекуляції та мародерство. Вона складалася з голови, його заступників та членів, призначених Президією Державної національної ради, а пізніше Державною радою. У різних воєводських містах були сформовані представництва Комісії, які призначалися президіями національних рад. Комісія та її представництва діяли як альтернативи судовому розслідуванню і звинуваченню у загальних судах, вони працювали у порядку спрощеного судочинства, в якому обвинувачені не виграють незалежно від присутності адвоката. Санкції, наявні в розпорядженні Комісії, полягали у розміщенні злочинця у таборах примусової праці на 2 роки або накладанні штрафу, який можна було замінити лише трудовим табором. Із 1950 року комітети стали виключно органами винесення вироків. Спеціальна комісія незабаром стане однією з найважливіших установ у репресивній сталінській Польщі. Кримінальні репресії торкнулися, в першу чергу, малого бізнесу фізичних осіб (купців, ремісників, власників заводів та нерухомості, фермерів) у «битві за торгівлю», що розпочалася в середині 1947 року з ініціативи заступника прем'єр-міністра Хіларі Мінка. Близько 90 тисяч осіб було вислано до таборів праці. Це призвело до розпуску цього органу в 1954 році на хвилі загального осуду.

Особливу форму репресивної діяльності судової системи можна побачити в діяльності таємних відділів (1950-1954 рр.), що були покликані вирішувати певні політичні

питання. Їх походження пов'язане, серед іншого, із незгодами у Комуністичній партії, а також бажанням активістів колишньої Комуністичної партії Польщі звести рахунки зі своїми переслідувачами і тими членами партії, які співпрацювали з поліцейською владою Другої Речі Посполитої. Секретні відділи за наказом Комісії з безпеки Політбюро Польської Об'єднаної Робочої Партії (існує з 1949) були утворені судовим персоналом. Вони діяли (у порядку формування) у підпорядкуванні Департаменту юридичного нагляду Міністерства юстиції, Апеляційного суду у Варшаві, Верховного суду (відділ X), а з 1 січня 1951 року до 1954 року у Воєводському суді Варшави (Відділ III кримінального підрозділу IV). Розгляд справ відбувався, за винятком відкритих судових процесів, зі збереженням справ у таємниці і з вибором тільки особливо довірених суддів, прокурорів, присяжних та звинувачуваних. Їх секретний режим був виправданий необхідністю захисту доброї імені осіб, що перебували у керівних органах країни. Секретні відділи розглянули в цілому 506 справ.

Фундаментальні перетворення в структурі загальних судів відбулися на рубежі 1940-х і 1950-х років. Ці зміни були викликані бажанням комуністів прискорити процес судочинства, особливо щодо осіб, які вчинили злочини проти інтересів країни, тому цей вид злочинів був знову переданий до компетенції загальних судів. Із цих причин закони від 27 квітня 1949 року «Про внесення поправок до законодавства про суди загальної юрисдикції» (Dz. U., 1949, № 32, п. 237) та «Про порядок кримінальної процедури» (Dz. U., 1949, № 32, п. 238) перетворили тогочасну систему з трьох інстанцій на систему з двох рівнів, а дійсні раніше апеляційні заходи, тобто звернення до суду другої інстанції та відкликання до суду третьої інстанції, були замінені повторним розглядом справи. Була створена рада присяжних, що виносила судові рішення, натомість було скасовано двосторонні підготовчі процедури (розслідування, проведене слідчим суддею і розслідування прокуратури і громадянської міліції) на користь процесуальних дій, проведених прокурором під його ж наглядом. Це призвело до ізоляції прокуратури, разом із організаційно пов'язаними із нею структурами загальних і спеціальних судів, у незалежний правовиконавчий орган. Правила судової системи та прокуратури введені або затверджені в трьох законах від 20 липня 1950 року (Dz. U., 1950, № 38, пп. 346-350): «Про Прокурора Республіки Польща», «Про зміну системи загальних судів» (положення закону набули чинності з 1 січня 1951 року), — і в таких законах: «Про зміну положень кримінальної процедури», «Про зміну положень процедури у цивільних справах» і «Про зміни до указу від 16 листопада 1945 року «Про створення та сферу діяльності Спеціальної комісії з боротьби із корупцією та економічним саботажем». Ці правила були внесені до Конституції Польської Народної Республіки від 22 липня 1952 року.

Зазначені зміни регулювати структуру та ієрархію судів, згідно з новим адміністративним поділом країни на основі створення окружних судів (з 1975 року районні суди) та воєводських судів. Верховний суд мав виступати як контролюючий орган над загальними судами.

Закон від 20 липня 1950 року повністю змінив характер і структуру прокуратури, визначаючи її серед вищих державних органів. Хоча, згідно з чинним законодавством, прокуратура переслідувала лише кримінальних злочинців, її нові завдання були розширені до широкого контролю над законністю процесів в усіх органах, організаціях

і серед громадян. Організаційна ієрархія прокуратури була відділена від організаційної ієрархії судової системи та адаптована до адміністративного поділу країни. Прокуратура Польської Народної Республіки складалася з Генерального прокурора та підпорядкованих йому загальних (пряме підпорядкування) і військових (через підпорядкування головного військового прокурора, який був одним із заступників генерального прокурора) структурних підрозділів прокуратури.

20 травня 1971 року було прийнято три закони стосовно мирових судів: «Про провини», «Про порядок процедури у простих справах про правопорушення» та «Про мирові суди». Члени мирових судів призначалися національною радою відповідного рівня на чотири роки; вони перебували у підпорядкуванні Міністерства внутрішніх справ. Ці суди прославилися як одні з найбільш репресивних установ так званого «правового захисту» в період воєнного стану. В цілому від 13 грудня 1981 року до 21 липня 1983 року мирові суди дисциплінували 207692 осіб за провини, згідно з указом «Про воєнний стан» (Dz. U. 1981, № 29, п. 154), в тому числі було арештовано 4273 осіб. Судове рішення у більшості справ ухвалювалося за прискореною процедурою.

Протягом так званого сталінського періоду у питаннях, що стосувалися «політичної» категорії, загальні суди, особливо відділи таємних судів, допустили багато зловживань правом на захист і принципом безпосередності. Часто процес зводився лише до зачитування протоколу допиту. Було повідомлено, що навіть незручні заяви видалялися із документів. Під час допитів і подачі свідчень використовувалися тортури, а отримані таким чином дані розглядалися як доказ, що повноцінно розглядався суддями. Презумпція невинності фактично не існувала, і суд не мав наміру з'ясувати будь-яку об'єктивну істину, натомість обмежувався встановленням відносної правди. Будь-яких загальних зв'язків між відповідачем та предметом обвинувачення було достатньо для винесення вироку. Тяжкість покарання була жахливою. Суди навіть по відношенню до звичайних членів організацій, що боролися за незалежність обирали тривалі терміни тюремного ув'язнення, а іноді смертну кару. У 1956-1989 роках протягом розгляду політичних питань загальними судами вони мали трохи м'якший характер; у вироках переважали менші терміни позбавлення волі у порівнянні з попереднім періодом. Осіб, звинувачених у гучних справах, представляли відомі юристи, судовий розгляд відбувався не лише як вистава. Особливим періодом у діяльності судів загальної юрисдикції був час після введення воєнного стану в 1981 році. Указом Державної ради від 12 грудня 1981 року про спеціальні процедури у випадках правопорушень під час воєнного стану було введено спеціальні прискорені процедури для розгляду справ у військових і загальних судах. Найменше суттєве покарання передбачало 3 роки позбавлення волі. Спрощений режим надавав також можливість додаткового покарання — втрати громадянських прав. Крім того, прискорена процедура була введена також для розгляду справ, у яких максимальне покарання становило 2 роки або значний штраф.

У 1990 році був створений новий вид загального суду — апеляційний суд, який взяв на себе повноваження Верховного апеляційного суду. У рамках Загального апеляційного суду у Варшаві в 1997 році також був створений Контрольний суд.

7.4. Архівні характеристики документації:

— справи прокуратури: нацистські злочини, особи, звинувачені у колаборації з Німецькими окупантами, особи зі списку Фольксдойч, особи, звинувачені у приналежності до німецьких політичних організацій, особи, переслідувані з політичних питань, злочини, вчинені офіцерами UB/SB; злочини, вчинені радянськими солдатами, документи щодо знищення документації стосовно UB/SB, у тому числі документи щодо обставин відсутності документації Служби державної безпеки щодо Леха Валенси;

— судові документи: документи кримінальних справ щодо осіб, обвинувачених у співпраці з нацистською Німеччиною і діях на шкоду поляків, росіян, євреїв і т.д., обвинувачених у організаційній приналежності до СД, СА, СС або НСДАП, Гітлерюгенд, у злочинній діяльності у концентраційних таборах, допомозі німецькій поліції під час примусової депортації поляків на роботи у Німеччині, справи про зраду польського народу шляхом приєднання до списку Фольксдойч, файли розгляду справ щодо військових злочинців (у тому числі справ Артура Грайсера, Амона Гета, Людвіка Фішера, Рудольфа Гесса, співробітників концентраційного табору Освенцим-Бжезінка, Альберта Форстера, Юзефа Бюлера, Юргена Штрупа та ін.); матеріали справ щодо осіб, обвинувачених у організаційній приналежності до УПА, осіб, які сповідували так звані ревізійні погляди; документи справ щодо економічних чи соціальних злочинів, особливо крадіжок або незаконного привласнення державного майна, корупції, хабарництва, спекуляції (наприклад, збільшення відпускних цін) і пограбувань; слідчі матеріали щодо справ членів опозиції та інших осіб, звинувачених та засуджених за політичними мотивами, матеріали справ про провини, у тому числі про недбалість у роботі національних, місцевих чи соціальних установ, порушення права або принципу соціальної взаємодії, документи щодо законно закритих процедур перевірки щодо осіб, що виконують державні функції, реєстраційна документація судових процесів (у тому числі бази та реєстри слідств і судових справ); матеріали цивільних справ щодо компенсації за в'язницю та перебування у таборах осіб, що брали участь у діяльності за незалежність Польщі протягом 1944-1956 років, і їх спадкоємців; матеріали справ про визнання померлими; матеріали щодо реабілітації та анулювання вироків; документи юридично закритих процедур перевірки; матеріали справ про провини;

— особисті документи: особисті документи прокурорів та членів спеціальної комісії для боротьби з корупцією та економічним саботажем і особисті документи цивільних співробітників загальних судів;

— адміністративні документи: нормативна документація юридичних установ, у тому числі організаційні документи Вищого національного трибуналу, циркуляри, резолюції, процедури прийняття рішень, журнали законодавчих актів, комітетів, внутрішні регуляції, резолюції та інструкції, бланки, у тому числі неперіодичні видання, зокрема, юридичні підручники і кодекси, графіки розгляду справ; документація з планування та звітності: звіти з контролю за дотриманням законів у період воєнного стану, аналітичні звіти, статистика, звіти щодо справ виданих військових злочинців, матеріали зі справ працівників: показники членів прокуратури, документація щодо

прокурорів та судового персоналу; навчальні матеріали, публікації; документація з адміністративних і комерційних питань; загальне листування щодо, зокрема, Катині, співпраця з ГМ і СБ; реєстри діловодства: покажчик дисциплінарних заходів стосовно адвокатів, реєстри секретних документів, реєстр документів, що були призначені у макулатуру або до національного архіву, в тому числі документів Військових районних судів (PBC — Wojskowe sądy rejonowe);

— реєстри записів: витяги з баз, фотокопії баз, покажчики, списки заарештованих, списки осіб, провадження у справі яких було припинено, списки осіб, звільнених з-під варти, список осіб, яким був винесений обвинувачувальний вирок, реєстрація покарань, що стосуються майна, конфіскації майна та штрафів, реєстр «О», реєстри справ щодо провин, покажчик зборів, індекси поїздок, матеріали про відбір, список персоналу ПОЛ, що перебували за кордоном, список осіб, засуджених до смертної кари, списки заарештованих;

— інші матеріали: карти, плани, технічні рисунки.

7.5. Фізична форма документації:

Паперові документи, фотографії.

7.6. Граничні дати:

[1900] 1944–1990 [2012] pp.

7.7. Погонні метри:

1 896,19

7.8. Архівні одиниці:

315 405

7.9. Мова документів:

Польська, англійська, чеська, фламандська, французька, іврит, іспанська, голландська, литовська, латинська, німецька, російська, румунська, сербсько-хорватська, словацька, шведська, українська, угорська, італійська.

8.1. Військові правовиконавчі органи

8.2. Судовий військовий відділ Генерального штабу Збройних сил Польщі (ГК ПВ — Naczelne dowództwo wojska polskiego), ДСС Міністерства національної оборони, ССВ, Верховний військовий суд, гарнізонні військові суди, районні та польові військові суди, суди збройних сил, тактичні частини і підрозділи, регіональні військові суди, залізничні військові суди, Головна військова прокуратура, гарнізонні військові прокуратури, районні військові прокуратури, регіональні військові прокуратури, прокуратура збройних сил, тактичні одиниці, підрозділи і навчальні установи, залізнична військова прокуратура.

8.3. Історичні та системні характеристики

Після початку формування польських військових частин у Радянському Союзі очевидною стала потреба у формуванні військових судів. Спочатку їх система була заснована на принципах, що викладені у Постанові від 1936 року, в частині, що стосується системи військових судів у воєнний час. Однак у зв'язку з тривалим і швидким розвитком польських військових формувань, згадана система невдовзі стала недостатньою. У травні 1944 року був створений новий військовий кодекс щодо кримінальних процедур разом із проектом закону про систему військових судів і військових прокуратур. У липні і серпні того ж року розпочали діяльність військові польові суди 5-ї та 6-ї піхотних дивізій, а також польовий військовий суд 1-го танкового корпусу. У серпні та вересні виконавчий директор Департаменту військових судів організував Верховний військовий суд за місцем знаходження Верховного Командування, 2-ий Військовий суд армії, військові гарнізонні суди в Любліні та Білостоці та військові суди 7-ї, 8-ї та 9-ї піхотних дивізій. Майно та структура цих судів визначалися указом Польського Комітету Національного Визволення (ПКВН) від 23 вересня 1944 року «Про систему військових судів та військових прокуратур». Згідно зі статтею 8 згаданого указу, військові суди отримали судову владу над солдатами та цивільними особами.

Згідно зі статтею 18 указу від 23 вересня 1944 року президент військового суду складалася з президента та двох суддів або присяжних. Їх призначав командуючий підрозділу, відповідальний за суд; їхній ранг мав бути не нижчим, ніж обвинувачуваного. Структура військової системи юстиції була детально описана у Наказі № 15 Командуючого Армії від 2 вересня 1944 року. Наказ стосувався Верховного військового суду (ВВС) та Головної військової прокуратури (ГВП), військових судів та військових прокуратур збройних сил, судів дивізій та незалежних корпусів, гарнізонних військових судів та прокуратур. ВВС та ГВП визначалися законом «Про систему військових судів та військову прокуратуру» та наказами Командуючого. Командуючий здійснював нагляд над судами та прокуратурами особисто або за посередництвом Голови Військового суду у Верховному військовому командуванні.

Згідно з указом ПКВН від 4 листопада 1944 року, Польська державна залізниця була демілітаризована та справи, що стосувалися працівників залізниці, були передані до юрисдикції військових судів.

Після війни організація системи військового правосуддя була такою: Верховний військовий суд, Головна військова прокуратура; військові суди та районні прокуратури у Варшаві, Кошаліні (пізніше в Бидгощі), Познані, Катовіцах (пізніше у Вроцлаві), Кракові, Лодзі та Любліні; гарнізонні військові суди та прокуратури у Варшаві, Білостоці, Седльцах, Холмі, Жешові, Кельцах, Лодзі, Кракові, Катовіцах, Торуні та Познані; залізничні суди і прокуратури; суди та прокуратури Корпусів внутрішньої безпеки (KBW).

Наказом Командуючого Армії від 25 листопада 1944 року «Верховний військовий суд до заснування районних військових судів [був уповноважений] до розгляду усіх справ щодо провин цивільного персоналу, що розслідувалися військовими судами відповідно до їх юрисдикції — діючими гарнізонними військовими судами та тими, що будуть засновані у майбутньому».

Наказ Командуючого Армією від 20 січня 1946 року передав судові повноваження гарнізонних та районних судів відповідним воєводським військовим судам. До їхнього повноваження належала передача юрисдикції щодо цивільних справ. Чотирнадцять районних прокуратур та військових судів мали власні управління у воєводських містах, наприклад у Білостоці, Бидгощі, Гданську, Катовіцах, Кельцах, Кракові, Кошаліні (з управлінням у Щеціні), Любліні, Лодзі, Ольштині, Познані, Варшаві, Вроцлаві та Жешові. Після адміністративної реформи у 1950 році було створено дві нові військові прокуратури та два нових воєводських військових суди: в Ополі та Зельоній Гурі.

У 1946-1953 роках військові суди та прокуратури були частково скасовані, а у 1954 році було створено три військових округи: Варшава, Сілезія та Померанія. У 1952 році були засновані військовий суд та прокуратура для військової авіації. 30 квітня 1955 року військові суди та районні прокуратури були скасовані.

У 1962 році замість Верховного військового суду була створена Військова колегія верховного суду. П'ятьма роками пізніше, у 1967 році, військові прокуратури були підпорядковані Генеральному прокурору. Головний військовий прокурор став заступником Генерального прокурора, а Генеральний прокурор — керівним органом всієї системи прокуратури.

Після оголошення воєнного стану повноваження військових судів були розширені на справи, що спершу перебували у повноваженнях загальних судів. Згідно з указом Державної ради від 12 грудня 1981 року «про передачу повноважень військових судів щодо окремих злочинів та про зміну системи військових судів та військових організаційних підрозділів комуністичної прокуратури» протягом воєнного стану «найнебезпечніші» злочини, включаючи злочини проти фундаментальних політичних та економічних інтересів Польської Народної Республіки та деякі злочини проти громадського порядку, були передані у військову юрисдикцію. Військові суди розглядали також справи щодо дій, які мали на меті послаблення оборони ПНР або поширення новин, які могли послабити національну оборону. З огляду на мілітаризацію багатьох об'єктів та сфер до повноважень військового правосуддя входили також справи щодо порушень трудової дисципліни у цих об'єктах. Розширення сфери діяльності військових прокуратур створило необхідність призначення на посади прокурорів та правозахисників офіцерів резерву, призваних до служби протягом воєнного стану. Також відбулися зміни у системі військових судів, включаючи введення можливості створення навчальних закладів при воєводських та гарнізонних судах. Військові суди, як і військові прокуратури, включали можливість виклику резервістів на посади судді та помічника судді. У 1982 році за наказом Військової ради верховного суду два послі Польської Народної Республіки у США та Японії (Ромуальд Спасовський та Здзіслав Рураж), які після оголошення воєнного стану попросили політичного притулку та відмовилися повертатися до країни, були заочно засуджені до смертної кари за зраду. У 1984 році полковник Ришард Куклінський був засуджений до смертної кари військовим судом за співпрацю зі службою розвідки США та втечу з країни.

8.4. Архівні характеристики документації:

— документи щодо обвинувачення осіб, переслідуваних із політичних міркувань;

— судові документи щодо осіб, переслідуваних із політичних міркувань; документи перевірки Комітету реабілітації осіб, засуджених у 1944-1955 роках Першим президентом Верховного суду (у ході діяльності ВВС та рішенням Президента), документи щодо компенсацій та нагляду;

— особисті документи суддів та прокурорів;

— адміністративні документи: записи норм та військового законодавства (укази, циркуляри Міністерства національної оборони, таємні накази та журнали наказів Міністерства національної оборони, журнали внутрішніх наказів, журнали наказів прокурорів, резолюції Верховного військового суду, особисті накази, директиви, документація щодо судових процедур, циркуляри); директиви, інструкції, зокрема, з організації роботи судів і прокуратури, інформаційні бюлетені Головної військової прокуратури; документація з планування та звітності (плани роботи, звіти з контролю підлеглих підрозділів, статистичні реєстри); звіти про надзвичайні події; фінансові документи; документація щодо персоналу (документи слідчих офіцерів, документи щодо дисциплінарних заходів, списки покарань та нагород); особисті журнали, покажчики (іменний покажчик персоналу, слідчих офіцерів, присяжних, навчальної документації); документація з економічних питань; документація, у тому числі листування, з судових питань (нагляд, копії вироків та постанов, матеріали справ, аналізи попереднього слідства, документи з засідань із питань компенсації, справи з відновлення документів, виправдання вироків, особисті документи та матеріали щодо воєнного стану, протоколи зустрічей); реєстри з діловодства (описи, журнали: листування, реєстри журналів листування);

— реєстри записів: бази, покажчики; реєстри (архіви, сховища, протоколи допитів заарештованих та зі звичайних питань, виклики, списки дезертирів, ув'язнених, закритих справ, ордерів на арешт); матеріали справ, покарань, вироків і розшукуваних осіб, матеріали справ, зібрані у ході слідчих процедур, матеріали щодо доказів.

8.5. Фізична форма документації

Паперові документи.

8.6. Граничні дати:

[1943] 1946–1990 [2006] рр.

8.7. Погонні метри:

2 587,71

8.8. Кількість архівних одиниць:

254 064

8.9. Мова документів:

Польська, німецька, російська.

9.1. Пенітенціарна система

9.2. Пенітенціарні підрозділи Міністерства громадської безпеки (МВР) та Міністерства внутрішніх справ (МВС), Центральної пенітенціарної ради МВС, Центральної ради в'язниць, Центральної ради в'язниць та центрів утримання під вартою, Центральна рада пенітенціарної служби, центральні в'язниці, в'язниці, пенітенціарні установи, центри утримання під вартою, слідчі ізолятори, сільськогосподарські колонії, госпіталі, корекційні установи, центри соціальної адаптації.

9.3. Історичні та системні характеристики

Після утворення Польського Комітету Національного Визволення (ПКВН) з Урядом громадської безпеки почали діяти пенітенціарні підрозділи у рамках своїх повноважень. У цьому контексті було засновано Відділ В'язниць, а з 1 листопада 1944 року — Відділ в'язниць та таборів. Після трансформації Ради громадської безпеки (РГБ) у Міністерство громадської безпеки Відділ в'язниць та таборів був переіменований у Департамент в'язниць і таборів, який до 1954 року діяв у структурі МВР. Його регіональними підрозділами були департаменти в'язниць.

Після Другої світової війни у в'язничній системі переважали трудові табори. До 1950 року їх налічувалося 206. Із початку 1950 року в'язниці, центри затримання та виправні трудові центри напіввідкритого типу почали зростати.

Практикою сталінської в'язничної системи було утримання членів підпільних організацій, що боролися за незалежність, німецьких кримінальних злочинців та військовополонених у тих самих камерах.

Із грудня 1954 року після реорганізації департаменту публічної безпеки був створений Департамент в'язниць MSW, а з березня 1955 року — Центральне бюро в'язниць MSW. Департаменти в'язниць Воєводських адміністрацій громадської безпеки (ВУ ГБ) були скасовані, а на їхньому місці створено центральні в'язниці. 1 листопада 1956 року система в'язниць (Центральна рада в'язниць) перейшла у підпорядкування Міністерства юстиції.) З 1957 року нагляд над в'язнями формально очолював голова воєводського суду. З 1969 року Центральна рада в'язниць та центрів утримання під вартою почала свою діяльність. У 1970 році була здійснена ще одна зміна у найменуванні організаційних структур: було створено Центральну раду пенітенціарної служби (ЦРПС). Воєводські центри утримання під вартою та воєводські центральні в'язниці були розформовані. На їхньому місці були створені управління пенітенціарних закладів. В'язниці було переіменовано на пенітенціарні заклади, а арештованих направили в заклади утримання під вартою. Також змінено назви в'язнів — їх називали ув'язненими або засудженими. ЦРПС очолював директор, генерал за званням, який підпорядковувався Міністрові юстиції. До його обов'язків належали створення та ліквідація пенітенціарних установ. Базові підрозділи, такі як пенітенціарні заклади та центри утримання під вартою, очолювали коменданти.

До системи в'язниць входили такі підрозділи:

- організаційний та юридичний;
- кадровий та навчальний;
- пенітенціарний;
- безпеки;

- фінансовий;
- економічний;
- інвестування та реновацій;

Серед усіх найважливішим був пенітенціарний департамент, що відповідав за освітню роботу.

У 1976 році після адміністративної реформи Адміністрації воєводських корекційних установ були скасовані. На їхньому місці були сформовані Регіональні управління пенітенціарних установ, які діяли до 1989 року. Станом на 31 січня 1981 року у Польщі діяло 57 центрів утримання під вартою, 90 пенітенціарних закладів та 12 центрів соціальної адаптації.

Після введення воєнного стану пенітенціарні установи використовувалися для утримання представників опозиції та «Солідарності».

9.4. Архівні характеристики документації:

— особисті документи в'язнів та засуджених, інтернованих, офіцерів;

— адміністративні документи: нормативні матеріали, у тому числі інструкції, регулювання, особисті накази; документація з управління пенітенціарними установами: листування, зокрема, з воєводськими управліннями громадської безпеки (ВУ ГБ), комендатурою Воєводської громадянської міліції (ВУ ГМ), протоколи з відвідування центрів утримання під вартою представниками Міжнародного комітету Червоного Хреста (МКЧХ); документація з планування та звітності: плани безпеки, звіти та внутрішні звіти, зокрема, про порядок та безпеку; депеші про надзвичайні обставини; статистичні звіти, інструкції та інформація про внутрішні заходи з безпеки; протоколи перевірки, інформаційні бюлетені, інформація про інтернування; фінансова документація: попередні бюджети, копії відомостей нарахування заробітної плати; документація щодо поставок і технічного управління: аналіз і управління озброєнням; постконтрольні депеші щодо управління озброєнням; реєстри з діловодства: журнали листування;

— реєстри записів: покажчики; списки померлих, звільнених та страчених у в'язницях; бази; покажчики засуджених та затриманих; в'язничні книги: пересування засуджених, затриманих; пересування інтернованих, дисциплінарних покарань, працевлаштування в'язнів, проходження служби, втікачів та депортованих до Німеччини протягом 1945-1950 років, покажчики інтернованих.

9.5. Фізична форма документації

Паперові документи, мікрофільми.

9.6. Граничні дати:

[1919] 1944–1990 [1999] pp.

9.7. Погонні метри:

902,20

9.8. Кількість архівних одиниць:

201 085

9.9. Мова документів:

Польська.

10.1 Комісія з розслідування злочинів проти польського народу

10.2. Комісія з розслідування німецьких нацистських злочинів в Аушвіці, Головний та регіональні комітети розслідування німецьких злочинів, Головний та регіональні комітети розслідування нацистських злочинів, Головний та регіональні комітети з розслідування злочинів проти польського народу.

10.3. Історичні та системні характеристики

Із серпня 1944 року розслідування нацистських військових злочинів проводила Польсько-радянська комісія з розслідування німецьких злочинів, що діяла на Майданеку. Її робота була завершена у жовтні 1944 року. У той же час влада, що формувалася у Польщі, побачила необхідність створення загальнонаціонального комітету для розслідування німецьких злочинів, хоча в той час у Варшаві вже активно діяли Муніципальна та Воєводська комісії для розслідування німецьких злочинів. Так 23 березня 1945 року Болеслав Берут наказав заснувати Комісію з розслідування нацистських злочинів у концтаборі Аушвіц, яку очолив міністр юстиції Едмунд Залевскі. Також до неї увійшов Вінценти Жимовскі, тогочасний міністр культури та мистецтва, та письменниця Зофія Налковска. 29 березня 1945 року президія Державної національної ради (ДНР) заснувала Головну комісію з розслідування німецьких злочинів у Польщі (ГКРЗНВП), організацію якої було доручено членам Аушвіцького комітету. Указ про створення не був опублікований вчасно, тому комісія діяла під егідою ДНР. Відповідно до правил роботи, що були затверджені в червні того ж року, Комісія збирала матеріали і проводила дослідження щодо злочинної діяльності німецької влади, керувала роботою підрозділів на місцях та співпрацювала з численними центральними установами, пов'язаними з темою розслідування. Також вона була уповноважена до публікації результатів своєї роботи. Місцеві підрозділи Комісії (філії) були сформовані незалежно одна від одної: у різний час та за ініціативи різних установ. На 10 листопада 1945 року, крім національного комітету, діяло 9 воєводських офісів.

Закон від 10 листопада 1945 року «Про створення Головної комісії та регіональних комісій з розслідування німецьких злочинів у Польщі» (Dz. U., 1945, № 51, п. 293) вніс зміни до організації установи. Замість філій було створено регіональні комісії. Закон зобов'язував Комісію досліджувати та збирати матеріали щодо німецьких злочинів у період з 1939 року по 1945 рік, публікувати результати у Польщі та за кордоном і поширювати їх серед подібних установ за кордоном. Головна Комісія була також уповноважена до розслідування справ у суді з використанням відповідних положень Кримінально-процесуального кодексу.

У 1945-1946 рр. ГКРЗНВП підготувала матеріали для процесу над головними представниками нацистської Німеччини, випереджаючи Міжнародний військовий трибунал у Нюрнбергу. У Польщі документація Комісії

використовувалася Верховним судом для звинувачення нацистських військових злочинців, спійманих у Польщі або виданих Польщі. Відповідно до роботи Комісії у 1946-1948 рр., Верховний національний трибунал (ГНТ) провів сім процесів, зокрема, над командиром концтабору Аушвіц, Рудольфом Хессом, та головою уряду GG, Юзефом Бюлером, а загальні суди вели справи у процесах Юргена Штроопа та Еріка Коха. ГКРЗНВП також проводила розслідування у таборах: у тому числі в Майданеку, Штуттгофі та Гросс-Розен.

Після заснування Німецької Демократичної Республіки у 1949 році Головна Комісія з розслідування німецьких злочинів у Польщі була переіменована на Головну комісію з розслідування нацистських злочинів у Польщі. Ця процедура була чисто косметичною, усі проведені розслідування продовжувалися. Існувало тринадцять регіональних комісій, що діяли у Бидгощі, Ченстохові, Гданську, Катовіцах, Кракові, Любліні, Лодзі, Познані, Радомі, Седльцах, Тарнові, Варшаві та Вроцлаві. На додаток, у 1946-1950 рр. ГКРЗНВП мала у своєму розпорядженні іноземну філію, тобто Польську військову місію для розслідування німецьких злочинів у Берліні.

Діяльність Комісії почала звужуватися з 1950 року до закриття її місцевих підрозділів. Найдовше, до 1953 року, діяла Регіональна комісія у Кракові. Розслідування щодо екстрадицій були передані прокуратурі Міністерства юстиції. На той час ГКРЗНВП вела свою діяльність за допомогою відділу розслідувань та досліджень, що діяв під наглядом апеляційного суду, який розглядав особливі справи. У 1958-1962 рр. Комісія передала до Західної Німеччини, Східної Німеччини та Австрії деякі фотокопії документів, що стосувалися нацистських злочинів у Польщі. У свою чергу, документи щодо розслідування та процесу Адольфа Айхмана, оберштурмфанюррера SS, співавтора планів екстермінації євреїв, були отримані з Яд Вашем.

У 1963 році врешті вдалося вийти з глухого кута, коли на пленарній зустрічі Головної Комісії з розслідування нацистських злочинів у Польщі було вирішено продовжити припинені розслідування та відновити роботу з документації. Головною причиною організації зустрічі була перерва у розслідуванні нацистських злочинів. Із ініціативи ГКРЗНВП відповідний закон був прийнятий 22 квітня 1964 року. З новими завданнями Головна комісія переглянула діяльність регіональних комісій. У 1964 році комісії у Бидгощі та Любліні відновили свою роботу. У наступні роки приєдналися комісії у Білостоці, Ганську, Катовіцах, Кельцах, Кошаліні, Кракові, Лодзі, Ольштині, Ополі, Познані, Жешові, Щеціні, Вроцлаві та Зельоній Гурі, а у 1966 році — Регіональна комісія у Варшаві. На додаток було створено 157 представництв.

1964 рік дав установі спеціалістів з міжнародного права, кримінального права, міжнародних відносин та історії, які значно покращили якість досліджень нацистських злочинів. Була налагоджена співпраця, зокрема, з Польським Червоним Хрестом, Міжнародним комітетом Аушвіц, Верховною радою асоціації юристів, Інститутом Історії, Єврейським історичним інститутом, більшістю університетів, Головним управлінням державних архівів та Архівом сучасних матеріалів, а також Головною комендатурою Громадянської міліції та Коледжем соціальних наук ЦК ПОРП.

У листопаді 1970 року Міністр Юстиції затвердив новий статут Головної та регіональних комісій. Згідно з його

положеннями, до обов'язків Комісії належали, зокрема, збір та дослідження матеріалів щодо нацистських злочинів, які стосувалися польських громадян та осіб польської національності, а також проти осіб інших національностей на території Польщі, проведення розслідувань та надання правової допомоги іноземним юридичним особам у проведенні дослідницьких робіт, у зборі архівних матеріалів та співпраці з мережею архівів; співпраця з іноземними установами у сфері розслідування та покарання нацистських злочинів; публікація матеріалів та результатів досліджень, поширення та популяризація цих матеріалів.

Законом від 6 квітня 1984 року Сейм надав Комісії статус Інституту національної пам'яті (Dz. U., 1984, № 21, п. 98). Як наслідок, навіть у випадку неможливості переслідування нацистських злочинців правомірною була можливість продовження досліджень та документаційної діяльності.

Комісія залишалася суб'єктом Міністерства юстиції, а її завдання більше не змінювалися. Цей закон був доповнений указом Міністра юстиції від 25 червня 1984 року «Про утворення регіональних комітетів Головної комісії з розслідування нацистських злочинів у Польщі — Інституту Національної пам'яті» (Dz. U., 1984, № 37, п. 194). Регіональні комісії мали свої управління у Білостоці, Бидгощі, Гданську, Катовіцах, Кельцах, Кошаліні, Кракові, Любліні, Лодзі, Познані, Жешові, Вроцлаві та Зельоній Гурі. Колишній Регіональний комітет у Варшаві став частиною Головної комісії.

Політичні зміни, що відбувалися у країні у пізніх 1980-х роках фундаментально змінили сферу діяльності та структуру Головної комісії. 25 жовтня 1989 року Міністр юстиції указом авторизував Головну комісію з розслідування нацистських злочинів у Польщі — Інститут національної пам'яті — до проведення досліджень від імені польської держави нацистських та комуністичних злочинів, скоєних протягом Другої світової війни, у зв'язку з війною та окупацією та щодо репресій та злочинів, скоєних після війни. Указ був прелюдією до нового закону про Головну комісію, що був прийнятий 4 квітня 1991 року. Комісія отримала назву Головної комісії з розслідування злочинів проти польського народу — Інститут національної пам'яті. Сфера діяльності стосувалася періоду від вересня 1939 року до 31 грудня 1956 року. Важливою зміною було надання Комісії повноважень до розслідування комуністичних злочинів та категоризації їх як військових злочинів або злочинів проти людства. Таким чином злочинці не мали можливості уникнути судового переслідування.

Організаційна структура Комісії була затверджена новим указом прем'єр-міністра від 8 квітня 1993 року (Dz. U., 1993, № 29, п. 136), натомість принципи організації — указом міністра юстиції від 28 квітня 1993 року (Dz. U. Міністерства Юстиції, 1993, № 3, п. 12). Цей закон був доповнений указом міністра юстиції від 28 квітня 1993 року «Про створення регіональних комісій із розслідування злочинів проти польського народу» (Dz. U., 1993, № 38, п. 168). На додаток до вже діючих тринадцяти регіональних комісій у Білостоці, Бидгощі, Гданську, Катовіцах, Кельцах, Кошаліні, Кракові, Любліні, Лодзі, Познані, Жешові, Вроцлаві та Зельоній Гурі була створена комісія в Ольштині для регіонів Цезанова, Ольштина та Остроленки, в Ополе — для регіонів Ченстохова та Ополе; та у Щеціні — для Щецінського регіону. Справи з Варшавського регіону належали до повноважень Головної комісії.

Остаточо закон від 18 грудня 1998 року «Про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу» — визначив процедуру ліквідації GKBZpNP-IPN.

Згідно зі згаданим законом від 18 грудня 1998 року, матеріали завершених справ були зібрані у архівних матеріалах ІНП, натомість документація щодо актуальних розслідувань та судових справ перейшла у роботу розслідувального відділу Інституту, тобто Головну комісію з розслідування злочинів проти польського народу.

10.4. Архівні характеристики документації:

— матеріали з розслідувань нацистських злочинів (в тому числі розслідування справ співробітників концентраційного табору Аушвіц та коменданта табору Рудольфа Хесса, документація кримінальних справ проти військових злочинців, у тому числі справи щодо губернатора Вартланду, Артура Грейсера, яка велася Верховним національним трибуналом (ГНТ), кримінальної справи проти командира СС і поліції Радомського району, Герберта Беттхера, яку вів Радомський районний суд, справа карного табору в Треблінці і багато інших); копії документів кримінальних справ військових злочинців, завірені копії, копії і переклади оригінальних німецьких документів; протоколи огляду місць злочинів і доказових матеріалів, у тому числі анкет із таборів, гетто, протоколи огляду місць покарання та масових поховань, анкети арештованих, репресованих у таборах, антипольські регуляції та оголошення у 1940-1941 рр.; інші доказові матеріали щодо депортації людей на примусові роботи в нацистській Німеччині, переселення, переслідування і знищення польської інтелігенції; документація з огляду доказових матеріалів (протоколи та експертні висновки про якість життя в німецьких в'язницях і таборах у Франції та в концентраційних таборах Дахау і Аушвіц); фотодокументація виконання розслідувальної діяльності членами Комісії в концентраційному таборі Аушвіц;

— особисті документи співробітників та членів Комісії, матеріали кандидатів на фінансову допомогу з причин травм унаслідок псевдомедичних експериментів у німецьких концентраційних таборах;

— адміністративні документи: нормативні матеріали з організаційних питань Головної та регіональних комісій, інструкції Комісії щодо проведення розслідувальної діяльності, збору та захисту доказових матеріалів філіями Комісії, циркуляри та інструкції Міністерства Юстиції, книги зустрічей членів Комісії; документація з планування та звітності (робочі плани, звіти, документація проведених перевірок); фінансова документація Комісії; документація щодо справ, пов'язаних зі штатом (список членів Комісії, документація щодо працівників Головної та регіональних комісій); документація щодо адміністрування та справ, пов'язаних із комерційною діяльністю; матеріали щодо видавничої діяльності Комісії, організації наукових зустрічей, організації змагань, виставок, конференцій; документація, у тому числі загальна кореспонденція щодо проведених процедур та правової допомоги, зокрема, у пошуку, розслідуванні, арешті, екстрадиції та покаранні військових злочинців; матеріали щодо крадіжок польської власності, документація щодо співпраці з національними та міжнародними установами у сфері розслідування та покарання військових злочинців; лис-

тування щодо збору, вилучення та надання доступів до матеріалів, зібраних Комісією, створення музею в Освенцимі; реєстри з діловодства: журнали реєстрації документації, книга повідомлень;

— огляд місць та фактів, пов'язаних із німецькими злочинами (протоколи допиту свідків німецьких злочинців, опитування членів незалежницького руху);

— доказові матеріали: бази, покажчики; списки: персональні, зокрема, жертв німецького терору, засуджених на підставі серпневого указу, справ, проведених у військових судах, французьких громадян, що утримувалися у виправних в'язницях у Вроцлаві, співробітників концентраційного табору Аушвіц, членів німецьких політичних організацій, колаборації, співпраці з фолькштурмом (Volkssturm) та СА; тематичні покажчики екстермінаційної політики німецьких загарбників; іменні списки ув'язнених, заарештованих або убитих під час Другої світової війни і польських дітей, депортованих до нацистської Німеччини для германізації, осіб, розпізнаних свідками як військові злочинці, суддів і прокурорів німецьких спеціальних судів; реєстри спеціальних судових справ проти осіб польської національності і осіб, внесених до списку німецької національності, ув'язнених у таборах примусової праці і в'язницях у 1945-1954 рр., інтернованих у таборі в Потурліце, депортованих до СРСР, заарештованих НКВС; німецьких офіцерів Варшавського, Радомського і Люблінського регіонів і тих, хто працював на території колишнього Вартланду; реєстраційні картки розшукуваних військових злочинців; індекс німецьких таборів і в'язниць на території Польщі та інших європейських країн; реєстри місць злочинів, кримінальних справ відповідно до закону від 31 серпня 1944 року;

— інші матеріали: матеріали щодо дослідження нацистських злочинів: документи щодо дослідження нацистських таборів, реєстри страт, виконаних у 1939-1945 рр.; замітки з післявоєнної преси (національної та іноземної); історичні дослідження; витяги зі спеціальних судових документів, судових справ щодо смерті особи, свідоцтв про смерть; фотографії періоду Другої світової війни, вересневої кампанії у Польщі, німецької окупації, місць злочинів, німецьких злочинців, будівництва табору в Потурліце; фотографічний покажчик творів мистецтва, вивезених із Гданського музею; колекції: скляних пластинок — так зване Богенське досьє, мікрофільми, печатки, рахунки і спогади, зображення (Sammelbilder) унтер-офіцерів Вермахту і СС, прикрашені Лицарським хрестом; колекція наборів документів із національних архівів; оригінали, копії та переклади німецької документації щодо, указів нацистської влади, інформації про проведені страти, пацифікацію, затриманих; документація щодо цивільного, військового та таборового управління, копії і витяги з оригінальних польських документів періоду 1939-1945 рр., а також витяги з повоєнних кримінальних справ проти злочинців, у тому числі у Верховного національного трибуналу (ГНТ); німецькі навчальні фільми, німецька кінохроніка 1936 року; дослідження щодо колишніх суддів і прокурорів та вироків німецьких спеціальних судів, матеріали з вивчення, зокрема, німецької адміністрації, судових та кримінальних справ, винищення польського народу, німецьких в'язниць і концентраційних таборів, німецької національної політики.

10.5. Фізична форма документації

Паперові документи, фотографії, негативи, скляні негативи, фільми.

10.6. Граничні дати:

[1933] 1945-1999 [2004] рр.

10.7. Погонні метри:

337,56

10.8. Кількість архівних одиниць:

36 189

10.9. Мова документів:

Польська, англійська, чеська, французька, ідиш, німецька, російська.

11.1. Органи публічної адміністрації, управління, установи, політичні партії та асоціації

11.2. ООН, міжнародні суди і трибунали, Польська місія з військових злочинів, Польський комітет у концентраційному таборі Маутхаузен-Гусен, міністерства, Політична місія Республіки Польща у Відні, Комісії з німецької компенсації за злочини, Табори для переселених осіб (DP), Польська місія у Стокгольмі — Консульський відділ, Національні ради, Управління державного захисту (UOP), муніципальні установи, регіональні установи, регіональні інспекції цивільної оборони, регіональні комітети оборони, департаменти з релігійних справ, окружний військовий офіс у Вілейце, ПРП, ПОРП, ПЦК, ветеранські організації, польська Western Union, Патріотичний Рух за Національне Відродження, НПСР «Солідарність», Асоціація юристів-демократів, Польське харцерство.

11.3. Історичні та системні характеристики

Документація включає збори документів, створених польськими та іноземними адміністративними органами, установами, політичними партіями та асоціаціями, що діяли у період від 1930 року до 2001 року. Вони не містять всього обсягу документації, створеної згаданими у розділі 2 установами, а лише обрану частину матеріалів, що відповідають статутним інтересам та сфері досліджень Інституту. Документація, створена численними державними органами (регіональними відділами), та частково їх департаментами з релігійних питань, до завдань яких належали контакти та контроль за діяльністю церков та релігійних організацій, також підпадає під ці критерії. Потрібно також окремо згадати матеріали, створені та зібрані міжнародними трибуналами та судами, що стосуються розслідувань злочинів та покарань військових злочинців. Матеріали, створені політичними партіями (наприклад Польською Робітничою Партією ПРП, Польською Об'єднаною Робітничою Партією ПОРП) та іншими організаціями, зокрема НПСР «Солідарність», також доступні для наукових досліджень у сфері новітньої історії Польщі.

11.4. Архівні характеристики документації:

— судові документи: матеріали кримінальних справ стосовно нацистських злочинів, що вели суди союзників та міжнародні суди (Американський, Британський, Французький суди, Міжнародний військовий трибунал у Нюрнбергу); матеріали з розгляду справи Ганса Глобке у Верховному суді Німецької Демократичної Республіки; матеріали з суду над Адольфом Айхманом у Районному суді Єрусалиму; матеріали Міністерства юстиції щодо осіб, які постраждали з політичних мотивів;

— документи з розслідувань: матеріали з розслідувань, проведених Комісією з військових злочинів Організації Об'єднаних Націй, Польською політичною місією у Відні (документування злочинів, скоєних у 1939-1945 рр., матеріали про переслідування і виявлення військових злочинців); файли з розслідування Польської військової місії з дослідження німецьких військових злочинів; копії документів із розслідувань, що стосуються німецьких злочинів із колекції Польської Western Union округу міста Торунь;

— особисті документи співробітників Польської військової місії з дослідження військових злочинів; матеріали, що стосуються осіб і соціальних справ колишніх в'язнів німецьких концентраційних таборів, які були піддані псевдомедичним експериментам; особисті документи померлих членів Польської Асоціації ветеранів, Нижня Сілезія — Вроцлав;

— адміністративні документи: документи Комісії Організації Об'єднаних Націй із військових злочинів (протоколи засідань, повідомлення, матеріали з конференцій, матеріали щодо підозрюваних, слідчі циркуляри); адміністративні документи польського представника в ОНВСС (укази, постанови, проекти заяв та звітів, скарги, меморандуми, дослідження, бюлетені); листування та звіти польських представників у судах та трибуналах союзників над німецькими військовими злочинцями; адміністративні документи Комісії з німецької компен-

сації за злочини (плани роботи, протоколи, звіти, списки військових втрат із додатками); адміністративні матеріали Міжнародного військового трибуналу в Нюрнбергу (листування, протоколи, звіти, списки військових втрат у Польщі); адміністративні матеріали Польської Політичної Місії у Відні (листування з Міністерством закордонних справ щодо судового розслідування військових злочинів); адміністративні матеріали Польської військової місії для дослідження військових злочинів (листування, організаційні укази, постанови, циркуляри, інструкції, звіти, списки, фінансова документація, матеріали, що стосуються злочинців); адміністративні матеріали Міністерства внутрішніх справ уряду Республіки Польща у Лондоні — управління військових злочинів (журнали законів, листування, заяви, списки, звіти і копії указів і постанов); адміністративні матеріали Міністерства юстиції уряду Республіки Польща в Лондоні (іменні списки польських суддів, юристів і прокурорів із їх сім'ями в 1944-1945 рр., листування, покази свідків військових злочинів, список німецьких військовополонених, підозрюваних у скоєнні воєнних злочинів); адміністративні матеріали Міністерства культури і мистецтв щодо мучеництва на польській території, адміністративні матеріали Польської місії в Стокгольмі — Консульського відділу (протоколи, списки співробітників, показання та спогади свідків німецьких злочинів, списки німецьких в'язниць та концентраційних таборів на території Польщі); матеріали Управління державного захисту щодо попереднього розслідування справи проти Анджея Мільчановського стосовно оперативних документів Служби Безпеки на тему Леха Валенси; адміністративні матеріали воєводських національних рад; документи воєводських управлінь, адміністративні матеріали департаментів із релігійних питань, адміністративні матеріали воєводських комітетів оборони, адміністративні матеріали воєводських інспекцій цивільної оборони; матеріали Нижньо-Сілезійської Польської Робітничої Партії і Польської Об'єднаної Робітничої Партії (звіти, протоколи, резолюції, циркуляри, плани роботи, ситуаційні повідомлення, інформація органів державної безпеки, листування); матеріали Польського Червоного Хреста (щодо поляків у концентраційних таборах, в'язницях, транзитних таборах, поляків, висланих до примусової праці тощо);

— реєстраційні посібники: покажчики (особисті та географічні); особисті справи поляків, колишніх в'язнів концентраційних таборів, підготовлені союзницькими органами влади на окупованій німцями території, які після закінчення Другої світової війни були відправлені у табори для переселення; алфавітний список осіб, підозрюваних у скоєнні військових злочинів у Польщі; база кримінально-слідчих справ та справ про екстрадицію Польської військової місії з дослідження військових злочинів; реєстраційні матеріали Польської місії у Стокгольмі — Консульського відділу (листи ув'язнених, реєстраційні картки польських громадян, убитих у Третьюму рейху); облікові картки осіб, відповідальних за військові злочини; книги Товариства борців за свободу і демократію, відділ Катовіце, в тому числі інформація про в'язнів концентраційного табору Маутгаусен-Гузен.

11.5. Фізична форма документації

Паперові документи, фотографії.

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH

TAJNE
spec. znakowania

TECZKA

Kandydata na _____
Nr _____

Nr składowy _____
Kategoria akt _____

Załączono dn. _____ 19__ r.

Zakończono dn. _____ 19__ r.

EO-18K/79

Титульна сторінка справи для збору персональної інформації

11.6. Граничні дати:

1930—1991 [2001] рр.

11.7. Погонні метри:

809,31

11.8. Кількість архівних одиниць:

71 814

11.9. Мова документів:

Польська, англійська, чеська, французька, ідиш, німецька, російська.

12.1. Особисті архіви та колекції

12.2. Особисті архіви, приватні колекції.

12.3. Історичні та системні характеристики:

Секція складається з документів, створених завдяки активності приватних осіб або їхніх родин та переданих до архіву Інституту національної пам'яті. Крім цього, тут представлені також матеріали, зібрані приватними особами у колекції. Документація у цій секції пов'язана із профілем та сферою діяльності Інституту національної пам'яті. Це збір матеріалів, переданих організаціями та установами, зобов'язаних законом до передачі документів.

12.4. Архівні характеристики документації:

Ця секція складається з сотень колекцій та особистих архівів приватних осіб та установ. Найцікавішим поповненням колекції є спадщина юриста з Бидгощі — Тадеуша Пізевіча (спогади свідків, мемуари, рукописи, копії документів, що стосуються німецьких злочинів); колекція журналіста, письменника, дослідника польських органів безпеки Генрика Пецуха; особисті архіви сім'ї Кешковських. Документація у цій секції містить, зокрема, матеріали стосовно Другої світової війни (Національних збройних сил (NSZ), Армії Крайової АК), ГУЛАГу, Варшавського повстання, примусової праці, Гітлерівської та радянської окупації, антигітлерівського та антирадянського партизанського руху, концентраційних таборів), документи, що стосуються судового переслідування нацистських злочинців, матеріали, що стосуються Української повстанської армії (УПА) та польсько-українських відносин, копії документів, що стосуються офіцерів гестапо; матеріали щодо діяльності НПРС «Солідарність» і розвитку системи опозиції в Польщі; приватні колекції книг, наукових робіт, статей, історичних досліджень, пропагандистських буклетів, журналів, мемуарів та спогадів; фотографії (особисті, фотографії з місць злочинів, фотографії членів Армії Крайової, фотографії на тему євреїв, фото з Катині, фотографії подій на узбережжі в 1970 році; медалі, полкові відзнаки, незалежницька преса, публікації самвидаву, предмети тюремного побуту, плакати, матеріали радіошпигунства, матеріали різних організацій та об'єднань, книги, що містять інформацію про в'язнів концентраційного табору Маутгаусен-Гусен.

12.5. Фізична форма документації

Паперові документи, документи на пергаменті, фотокопії, мікрофільми, медалі, ордери та інші нагороди.

12.6. Граничні дати:

1893-2004 рр.

12.7. Погонні метри:

38,74

12.8. Кількість архівних одиниць:

2 057

12.9. Мова документів:

Польська, англійська, французька, литовська, німецька, російська, українська.

13.1. Колекції

13.2. Посольства і консульства, Армія Крайова, Хлопські Батальйони, Центр для емігрантів у Марселі, Французька служба інформації в Інсбруку, комітети, організації, політичні партії, асоціації, Національні збройні сили, табори для інтернованих у Франції, магістерські та докторські дисертації, Польський Червоний Хрест, Збройні сили Польщі, префектури, редактори журналу «Боротьба» («Walka») у Лондоні, звіти, заяви, спогади, Польський уряд в екзилі, колекції документів Головної комісії з вивчення злочинів проти польського народу (ГКРЗНВП), колекції німецьких документів, колекції особистих документів, колекції фотографій та аудіовізуальних матеріалів, колекції копій документів, колекції організацій, асоціацій та установ, приватні колекції, колекції документів, зібраних згідно зі ст. 35b закону про Інститут національної пам'яті, колекції самвидаву, газет та брошур.

13.3. Історичні та системні характеристики

Ця секція включає документацію, виготовлену та зібрану іншими авторами. Значна частина документації складається з матеріалів, зібраних Головною комісією з вивчення злочинів проти польського народу (ГКРЗНВП), які були ізольовані з огляду на їхню специфіку, що не дозволяє віднести їх до груп, систематизованих Головною комісією. У цих документах є, зокрема, колекції мап та планів, фотографії та аудіовізуальні матеріали. Кілька наборів документів було створено з копій паперів, що стосуються поляків, які були вилучені з архівів у Франції, Інституту польського підпілля (SPP) та інших установ. Найбільше у цій категорії, тим не менше, є архівних матеріалів, наданих приватними особами. Одна дуже цікава частина наявних документів міститься у матеріалах Інституту національної пам'яті завдяки ст. 35b закону від 18 грудня 1998 року «Про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу», згідно з якою особи, щодо яких були знайдені матеріали служб безпеки, мали нагоду додати власні поправки, доповнення,

коментарі або копії документів. Такі документи поступово стають доступними разом із архівними матеріалами, яких стосуються ці доповнення. Усі зібрані у цій секції матеріали стисло пов'язані зі завданнями, делегованими законом про Інститут національної пам'яті.

13.4. Архівні характеристики документації

Найбільш цікаві колекції містять набори плакатів, карт і планів центральних органів влади Третього Рейху, органів влади генерал-губернаторства та територій, що належали до складу Рейху, Протекторату Богемії і Моравії, німецької військової адміністрації; збори досліджень і слідчих документів (так звані Bd) відносно нацистських злочинів (в тому числі матеріали з вивчення військових злочинів, фотографії військових злочинців, матеріали щодо військових злочинців, речові докази); колекції документів, що стосуються німецьких концентраційних таборів і в'язниць (так зване Ob.); документи щодо місць нацистських злочинів («Z»); анкети мирових судів щодо місць і фактів нацистських злочинів; колекції німецьких документів центральних і місцевих німецьких органів влади з території Німеччини, Чехословаччини, Східної Галичини і Латвії та інших німецьких установ із регіонів Верхньої та Нижньої Сілезії (Gau Oberund Niederschlesien), Західної Пруссії (Gau Danzig-Westpreussen) і Східної Пруссії (Gau Ostpreussen); документи підрозділів SS та поліції з Гданська-Західної Пруссії, Східної Пруссії, Вартланду (Gau Wartheland), Верхньої та Нижньої Сілезії і Райхскомісаріату Схід (Reichskommissariat Ostland); документи з німецьких військових судів, матеріали адміністративних органів влади і поліції з територій, що входили до складу Рейху; пропозиції щодо нагород для офіцерів і поліції в ГГ; колекції фотографій, зібраних Головною комісією з дослідження злочинів проти польського народу (ГКРЗНВП); колекції фотокопій документів стосовно німецької окупації; численні колекції приватних осіб і установ; колекції фондів, організацій, а також асоціацій і видавництва; колекції копій архівних матеріалів із польської пошти та іноземних установ, у тому числі із зарубіжних архівів.

13.5. Фізична форма документації

Паперові документи, плани, карти, ескізи, фотографії, цифрові файли.

13.6. Граничні дати:

1910-2008 рр.

13.7. Погонні метри:

498,34

13.8. Кількість архівних одиниць:

98 775

13.9. Мова документів:

Польська, англійська, чеська, французька, єврейська, японська, ідиш, німецька, російська, шведська, українська, італійська.

Частина IV

Розкриття документів:

1. Регуляції стосовно розкриття документів

Розкриття документації, зібраної в архівах Інституту національної пам'яті, здійснюється на основі закону від 18 грудня 1998 року «Про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу» (Dz.U. 2007, № 63, п. 424, з поправками), а також закону від 18 жовтня 2006 року «Про розкриття інформації про документи органів служби безпеки, створені у 1944-1990 рр. та змісту цих документів» (Dz.U. 2007, № 63, п. 425, з поправками).

Протягом усього часу існування Інституту національної пам'яті можна виділити кілька етапів у процесі розкриття документів, пов'язаних із законодавчими змінами. Потрібно відзначити, що доки вирішувалися питання щодо розкриття документів у Інституті національної пам'яті, було застосовано дві обов'язкових юридичних норми: перша діяла у період із червня 2000 року по березень 2007 року, друга — в періоді з березня 2007 року до сьогодні.

На додаток, вирішальний вплив на принципи і процедури розкриття документів під час діяльності Інституту національної пам'яті мали два рішення Польського конституційного трибуналу. Перше від 26 жовтня 2005 року за номером К 4.31 (Dz.U. 2005, № 222, п. 1914) і друге за номером К 2/07 від 11 травня 2007 року (Dz.U. 2007, № 85, п. 571). Варто також пам'ятати, що поправки до закону про ІНП від 4 березня 2005 року після розкриття так званого списку Вільдштейна («каталог офіцерів, співробітників, колаборантів, кандидатів на колаборантів органів державної безпеки, про які йдеться у ст. 5, та інших осіб), що став доступним в Інституті з 26 листопада 2004 року, виникло багато плутанини. Відповідно до положень, доданих до статті 29а закону, кожен громадянин отримав право звертатися до Інституту національної пам'яті за сертифікатом, що підтверджує, що їхні особисті дані не співпадають із даними, опублікованими у цитованому каталозі. Однак додаток до закону не гарантував заявникам права подачі заяв на надання доступу до документів у випадку, якщо їхні дані співпадали з даними співробітників служб у каталозі.

У першу чергу, доступ до документів було надано особам, які мали статус постраждалих (або їх найближчим особам). Постраждалі, крім права на доступ до документів, що стосуються їхньої особи, могли отримати копії цих документів, і мали право додавати до комплектів документів їхні власні додатки, виправлення, зміни, пояснення та документи або їх копії; також вони мали право вимагати повернення предметів, що перебували в архівах Інституту національної пам'яті, які у момент втрати становили їхнє майно або були в їхньому розпорядженні; ці особи могли звернутися з проханням зробити їхні особисті дані анонімними і закрити їх для дослідницьких цілей на термін до 90 років із моменту створення документа, що містить персональні дані, які не були анонімними та

які були зібрані в таємному порядку репресивним апаратом у ході оперативної та розвідувальної діяльності. Доступ до документів, зібраних Інститутом національної пам'яті, з самого початку почав надаватися органам державної влади, установам, організаціям та іншим особам із метою виконання завдань, визначених у законі від 24 січня 1991 року «Про ветеранів і окремих осіб, які стали жертвами воєнного часу і післявоєнних репресій» (Dz.U. 1997, № 142, п. 950, з поправками); законом від 11 квітня 1997 року «Про розкриття інформації про співробітників або службовців органів державної безпеки, колаборантів цих установ у період з 1944 року по 1990 рік, які займають державні посади» (Dz.U. 1999, № 42, п. 428, з поправками); з метою розслідування комуністичних, нацистських та інших злочинів проти миру і людяності або військових злочинів щодо польських громадян, скоєних із 1 вересня 1939 року по 31 грудня 1989 року і підтримки наукових досліджень.

Співробітники та офіцери органів державної безпеки мали обмежений доступ до архівних документів Інституту національної пам'яті. Інститут був зобов'язаний надавати копію свідоцтва про службу або роботу та копії висновків про службу чи вислугу цих офіцерів.

Проте основні зміни в правилах, що стосуються розкриття документів, були введені після публікації рішення Польського конституційного трибуналу в законодавчому віснику від 4 листопада 2005 року. Трибунал ухвалив рішення, у якому йшлося про те, що згідно з Конституцією Польщі кожна особа має право ознайомитися з офіційними документами і даними, що стосуються її, незалежно від того, чи мають вони статус постраждалого. Ця норма стосувалася лише тих документів, у яких особа фігурувала як об'єкт інтересу органів державної безпеки. Таким чином, співробітники, працівники або посадові особи комуністичних секретних служб не мали права на доступ до документів, які вони створювали у ході їх співробітництва, роботи чи служби в органах безпеки.

Основні зміни в правилах, що стосуються розкриття документів, були введені після набуття чинності поправок до закону про ІНП від 15 березня 2007 року і набрання чинності законом від 18 жовтня 2006 року про розкриття інформації про документи органів служби безпеки, створених у 1944-1990 рр. та змісту цих документів. Право на доступ до документів, зібраних у архівах Інституту, стало де-факто загальним. Відповідно до положень обох законів, коло осіб, які отримали право на доступ до цих документів, було розширене. Перш за все, було скасовано статус постраждалого. З того часу кожна особа має право на доступ до анонімних копій документів, які їх стосуються. На додаток, усім було надано право на доступ до документів працівників та офіцерів органів служби безпеки, документів державних діячів та документів, що стосуються справ щодо перевірки, які були законно закриті остаточним рішенням суду. Закон про ІНП з поправками також підтвердив право на доступ до архівних матеріалів органів державної влади та інших установ, організацій і фізичним особам для виконання завдань, визначених у законі, наукових досліджень та журналістської діяльності.

Деякі положення обох законів були передані Конституційному трибуналу як такі, що не відповідають Конституції. В результаті Конституційний трибунал рішенням від 11 травня 2007 року постановив, що положення, які стосуються доступу до документів для проведення дослі-

джень та журналістської діяльності не відповідають Конституції. Конституційний трибунал зазначив, що закон про Інститут національної пам'яті не відповідає критеріям у зв'язку з правом Президента Інституту надавати доступ до файлів. Після прийняття цього рішення були підготовані поправки до закону — закон від 29 червня 2007 року «Про внесення змін до закону про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу» (Dz.U. 2007, № 140, п. 983), який набрав чинності 2 серпня 2007 року. У ньому визначено положення стосовно розкриття архівних матеріалів Інституту національної пам'яті для дослідників і журналістів.

Інші важливі поправки до закону про Інститут національної пам'яті були введені після набуття чинності закону від 18 березня 2010 року «Про зміни до закону про Інститут національної пам'яті — Комісію з розслідування злочинів проти польського народу» і закону «Про розкриття інформації про документи органів служби безпеки, створені у 1944-1990 рр. та змісту цих документів». Відповідно до закону, заявники можуть отримати доступ оригіналів або копій документів без попередньої анонімізації. Якщо збереглися документи стосовно роботи, служби або співпраці з установами державної безпеки певних осіб, вони можуть отримати копії цих документів лише для перегляду.

На додаток, на прохання дослідників та журналістів вони можуть отримати право на отримання інформації з вихідних документів, матеріалів та справ органів державної безпеки, у тому числі про особи таємних інформаторів або помічників зі збору інформації. Якщо у заявах додаються номери документів, Інститут зобов'язаний надати доступ до документів для видавничих або дослідницьких цілей протягом 7 днів від дати подання заяви.

Відповідно до чинної правової системи, доступ до документів, які поширює ІНП, надається за умови подання заяви. Усі форми заяв розміщені на сайті Інституту за адресою: <http://ipn.gov.pl/portal/pl/10/Wnioski.html>. Також їх можна отримати у приміщеннях регіональних відділень та представництв Інституту національної пам'яті.

Заяви на отримання доступу до документів

Кожна особа має право звернутися до Інституту національної пам'яті для отримання доступу до документів, що мають до неї стосунок. Заповнена заява має бути подана особисто до регіонального відділу Інституту національної пам'яті або надіслана електронною поштою, за умови наявності завіреного державним нотаріусом або іншою уповноваженою особою підпису згідно з законодавством держави, в якій здійснюється правовий акт.

Особа, що є постійним резидентом іншої країни, може подавати заяву особисто у польському консульстві, де підпис заявника затверджується відповідним консулом. При подачі заяви заявник може визначити уповноваженого для виконання своїх прав, що випливають із закону. Заяву можуть подати також найближчі родичі померлих осіб (згідно з положеннями Кримінального кодексу), один із яких повинен вказати в заяві ім'я та прізвище померлої особи, правом якої заявник прагне скористатися.

Інститут національної пам'яті після останніх змін у законі надає оригінали документів, не анонімізуючи їх. Доступ до копій оригіналів документів надаються лише якщо документи знаходяться у поганому стані або коли

не одна особа подала заяву на доступ до тих же документів водночас, або у тому випадку, якщо Інститут має у доступі лише копії цих документів. Крім того, співробітники, службовці та офіцери органів державної безпеки мають доступ лише до копій документів на підставі адміністративного рішення.

Після позитивного розгляду заяви і після визначення часу надання доступу до документів заявникові повідомляється про це у письмовій формі. Надання доступу до документів відбувається у місцевому відділі за місцем проживання заявника, якщо заявник не вказав у заяві іншого відділу.

Після ознайомлення з копіями або оригіналами документів, заявник має право звернутися з проханням про видачу копії документів, що його стосуються, до Інституту національної пам'яті. Надання копій документів відбувається у місцевому відділі за місцем проживання заявника, якщо заявник не вказав у заяві іншого відділу.

На запит заявника Інститут затверджує копії виданих документів. Заявник може також подати запит до Інституту національної пам'яті про повернення предметів, які є в архівах та які на момент втрати належали його власності або перебували у його користуванні, та запит про розкриття імен та інших даних, що ідентифікують службовців, офіцерів та тих, хто передавав інформацію про заявника до органів державної безпеки. Надання інформації про інформаторів відбувається у місцевому відділі за місцем проживання заявника, якщо заявник не вказав у заяві іншого відділу.

Кожен має право звернутися до Інституту національної пам'яті, щоб внести до комплексу документів їхні власні додатки, виправлення, зміни, роз'яснення, документи або їхні копії. Особи, яким було надане право перевіряти документи, пов'язані з ними, в той час, коли немає документів, які вказують, що вона була співробітником, працівником чи офіцером органів державної безпеки, може обумовити, що персональні дані, які стосуються заявника, що були зібрані в секретному порядку в ході проведення оперативної та розвідувальної діяльності органів державної безпеки, не повинні бути доступні для дослідницької або видавничої діяльності на певний період часу, але не довше, ніж 50 років від дати їх створення.

Крім того, заявник, якому було надано право перевіряти документи, пов'язані з ним, якщо немає документів, які вказують, що він був співробітником, працівником або офіцером органів державної безпеки, може обумовити, що інформація про його етнічну чи расову приналежність, релігійні переконання, віросповідання або інформація про стан його здоров'я чи сексуальне життя, а також його матеріальний статус, зокрема, інформація про нерухомість і особисте майно, яке становить культурну цінність, згідно з положеннями про захист таких благ, не повинна бути доступною.

Заяви на отримання доступу до особистих документів стосовно співробітника або офіцера органу державної безпеки

Кожна особа має право звернутися до Інституту національної пам'яті для отримання доступу до особистих документів, що стосуються працівників або офіцерів органів державної безпеки. Працівники та офіцери органів державної безпеки мають право звернутися до Інсти-

туту національної пам'яті для отримання копій особистих документів, що стосуються їх.

Заяви на надання доступу до документів з метою проведення наукових досліджень і видавничої діяльності

Архіви Інституту національної пам'яті надають доступ до документації з метою проведення наукових досліджень і видавничої діяльності згідно з законом від 26 січня 1984 року — «Закону про пресу». Заява повинна бути подана на ім'я директора регіонального відділу Інституту національної пам'яті відповідно до місця проживання заявника або реєстрації установи. У випадку осіб, які проживають за кордоном, заяви повинні бути подані на ім'я голови відділу, відповідно до постійного місця проживання заявника або його місця проживання перед виїздом із країни. Якщо заявник ніколи не жив у країні, він повинен адресувати заяву на ім'я директора Інституту національної пам'яті у Варшаві. Заява повинна містити такі дані: ім'я, прізвище і домашня адреса заявника або адреса реєстрації установи, тип і номер ідентифікаційного документа особи, яка претендує на доступ до документів, дата видачі документа, що посвідчує особу заявника та найменування органу влади, який видав посвідчення особи. Додаток повинен описати дані, що можуть спростити пошук документів, настільки точно, наскільки це можливо. Більше того, у разі проведення наукових досліджень особи, які не є науковцями або співробітниками вищих навчальних закладів, зобов'язані додати до заяви оригінальну письмову рекомендацію науковця, компетентного для проведення досліджень у галузі гуманітарних, суспільних, економічних чи юридичних наук. Заяви науковців повинні містити штамп наукової установи чи або офіційний іменний штамп. Журналісти зобов'язані додати до заяви письмове підтвердження щодо своєї роботи від редакції або видавця. Дозвіл на доступ до документів видається директором місцевого відділу Інституту національної пам'яті за місцем проживання заявника або особи, про яку заявник робить запит. Після видачі дозволу доступ до архівних матеріалів надається у читальних залах Інституту Національної Пам'яті.

У разі заяв про надання доступу до документів для наукових досліджень або видавничої діяльності доступ до документів надається протягом 7 днів від дати подання заяви за умови наявності номерів документів та у разі, якщо не потрібні додаткові пошукові запити. Винятком із вищенаведених правил є ситуації, в яких запитовані документи перебувають на етапі технічного опрацювання, відновлення або видані іншій особі.

Більше того, заявник, який має доступ до документів із метою проведення наукових досліджень або видавничої діяльності, може звертатися з проханням про розкриття інформації з колекцій матеріалів, записів та документів, у тому числі даних про секретних інформаторів або помічників у процесі збору інформації.

Заяви на отримання доступу до документів з метою притягнення до відповідальності

Поправки до закону про Інститут національної пам'яті містять положення стосовно розкриття документів, зібраних у Інституті національної пам'яті з метою притягнення осіб до визначеної законом відповідальності. Заявники

повинні подати заяву, що містить ту ж інформацію, яка потрібна для наукових досліджень і в журналістських заявах. Крім того, вони повинні вказати правову основу для притягнення до відповідальності. Заява має бути подана на ім'я директора регіонального відділу Інституту національної пам'яті відповідно до місця проживання заявника або реєстрації установи. Відповідно до згаданих вище положень, Інститут національної пам'яті надає доступ до інформації, зокрема, таким установам: Управлінню у справах ветеранів та жертв, Польській національній поліції, загальним та військовим судам, а також органам прокуратури, суб'єктам державної адміністрації управління та іншим установам. Доступ до документів надається за згодою керівника відділу, відповідного до місця проживання заявника або адреси реєстрації установи. Після затвердження доступ до архівних матеріалів надається у читальних залах організаційних підрозділів Інституту національної пам'яті. Як і у випадку заяв про надання доступу до документів для наукових досліджень або журналістської діяльності, доступ до документів надається у термін до 7 днів від дати подання заяви за умови наявності номерів документів та у разі, якщо не потрібні додаткові пошукові запити.

Заяви про надання доступу до документів стосовно справ про перевірку (службовців — пер.)

Відповідно до закону від 18 жовтня 2006 року «Про розкриття інформації про документи органів служби безпеки, створені у 1944-1990 рр. та змісту цих документів», кожна людина має право звернутися до Інституту національної пам'яті для отримання доступу до копій матеріалів справ про перевірку (службовців), які були проведені судом у правовому порядку. Ця заява повинна містити такі дані: назва установи, до якої скеровується заява, дані заявника (ім'я, прізвище, домашня адреса, імена батьків, дата і місце народження та національний ідентифікаційний номер PESEL (тільки для громадян Польщі); інформація, яка дозволяє отримати документи фігуранта справи про перевірку, у тому числі дані про особу, яка проходила перевірку, а також підпис заявника. Заяву можна подати у Головному управлінні Інституту національної пам'яті, регіональних відділеннях або поштою.

Заяви на отримання доступу до інформації, що міститься в документах органів державної безпеки стосовно особи, що займає державну посаду

Кожна особа має право на доступ до документів щодо осіб, які займають державні посади, визначені у законі від 18 жовтня 2006 року «Про розкриття інформації про документи органів служби безпеки, створені у 1944-1990 рр. та змісту цих документів».

Інститут національної пам'яті був зобов'язаний публікувати в «Бюлетені публічної інформації» інформацію про документи, зібрані в архівних сховищах, що стосуються осіб, які займають державні посади. Загальний доступ до таких даних забезпечується за допомогою їх публікації в інтернеті. Незалежно від електронного доступу до інформації, що стосується осіб, які займають державні посади, кожен може ознайомитися з тими ж матеріалами в одному з одинадцяти регіональних відділів Інституту національної пам'яті за умови подачі заяви. Ця заява має містити

такі дані: дані органу, до якого подається заява; дані про заявника (ім'я, прізвище, домашня адреса, імена батьків, дата і місце народження та національний ідентифікаційний номер PESEL (тільки для громадян Польщі); інформація, яка дозволяє ідентифікувати особу, що займає державну посаду, щодо якої заявник намагається отримати документи (ім'я та прізвище особи, державна посада, яку займає дана особа); підпис заявника. Заповнена заява надсилається до керівника регіонального відділу Інституту національної пам'яті відповідно до місця проживання особи, якої стосується запитувана інформація, заяву потрібно особисто подати у регіональний відділ Інституту національної пам'яті або надіслати поштою за умови наявності завіреного державним нотаріусом або іншою уповноваженою особою підпису, згідно з законодавством держави, в якій здійснюється правовий акт.

Додатки на видачу сертифікату про те, чи особисті дані заявника, ідентичні до особистих даних, які містяться у каталозі офіцерів, співробітників, кандидатів на співробітників органів державної безпеки, згідно статті 5 закону про Інститут національної пам'яті, а також інших осіб, дані про яких були розкриті у матеріалах Інституту національної пам'яті з 26 листопада 2004.

Кожен може подати до Інституту національної пам'яті заяву на видачу сертифіката про те, чи особисті дані заявника ідентичні з особистими даними, які містяться у каталозі офіцерів, співробітників, кандидатів на співробітників органів державної безпеки, дані про яких наявні у доступі Інституту національної пам'яті з 26 листопада 2004 року.

Заявник звертається до Інституту національної пам'яті з апликаційною формою, що містить їх детальні персональні дані. Після перевірки персональних даних Президент Інституту національної пам'яті повинен протягом 14 днів видати сертифікат, який підтверджує або заперечує збіг персональних даних заявника з даними, що містяться у згаданому вище каталозі. На письмове прохання заявника зміст сертифіката публікується в «Бюлетені публічної інформації» Інституту національної пам'яті.

Інші категорії заявників

Архів Інституту національної пам'яті обробляє такі заяви на ім'я Президента Інституту національної пам'яті:

а) На основі закону від 24 січня 1991 р. «Про ветеранів та окремих осіб, які стали жертвами війни і післявоєнних репресій» (Dz.U., 2002, № 42, п. 371), на письмове прохання зацікавленої сторони Президент Інституту національної пам'яті підтверджує у формі адміністративного рішення таку інформацію:

— факт затримання без суду та слідства в 1944-1956 рр., перебування у в'язниці або в іншому закладі позбавлення волі на території Польщі за політичну чи релігійну діяльність, пов'язану з боротьбою за суверенітет і незалежність;

— факт, що дитина була відлучена від батьків та була об'єктом винищення чи прискороного культурного геноциду.

б) На основі закону від 17 грудня 1998 року «Про трудові пенсії та допомогу по інвалідності, що видаються Фондом соціального страхування» (Dz.U. 2004, № 39, п. 353) на письмове прохання зацікавленої сторони Президент

Інституту національної пам'яті підтверджує термін позбавлення волі у в'язниці або іншому закладі позбавлення волі на території Польщі без суду і слідства осіб, затриманих після 31 грудня 1956 року за політичну діяльність.

2. Характеристики реєстрів записів та архівного пошукового апарату, розроблених для спрощення доступу до документів

Архівний підрозділ Інституту національної пам'яті, виконуючи свої статутні завдання, розвинув систему архівного пошукового апарату, створеного для зовнішніх користувачів, які шукають інформацію і документи у зв'язку з поточними дослідженнями, підготовкою публікацій і т.д. Розвиток та доповнення матеріалів колекцій є пріоритетним серед завдань архіву. Апарат, який поступово розвивається, використовується також і співробітниками Інституту. В епоху всеосяжної комп'ютеризації більшість покажчиків і каталогів зберігаються у вигляді програм баз даних. Вони доступні в читальних залах Інституту національної пам'яті по всій країні. Нижче всі вони розглядаються відповідно до такої схеми: 1) назва апарату; 2) тип (база даних, електронний покажчик, електронний каталог, книга); 3) опис змісту, 4) доступність. Це:

1. База даних Міжнародної служби розшуку в Бад Арользен

2. База даних

3. База була створена в результаті послідовного сканування та індексування з 1999 року матеріалів, зібраних Міжнародною службою розшуку в Бад-Арользен. Ця служба в ході своєї діяльності документувала долю сотень тисяч людей, підданих різним видам репресій під час Другої світової війни, зібравши великий архів, обсяг матеріалів якого сягає 26000 погонних метрів документів та який складається з 25908 погонних метрів паперових документів, близько 233 погонних метрів мікрофільмів, 107 погонних метрів мікрофішів та спеціального збору, який містить близько 50 млн. карток, що стосуються близько 17,5 мільйонів осіб. У 2006 році Люксембурзька міжнародна комісія зі справ Міжнародної служби розшуку в Бад-Арользен вирішила передати цифрові копії архівів усім учасникам Боннської угоди з 1955 року, зокрема, щоб зробити їх доступними для досліджень. Міністерство закордонних справ Республіки Польща на початку 2007 року ухвалило рішення про розміщення оцифрованих файлів в Інституті національної пам'яті. Архівні матеріали, що зберігаються в Бад Арользен, досі скануються, завершення процесу створення бази даних планується на 2012 рік.

4. Відкритий читальний зал Інституту національної пам'яті у Варшаві.

1. «Zeus»

2. База даних

3. Програма «Zeus» використовується для оцифрування, збереження та опису фотографій, наявних в архівах Інституту національної пам'яті. Програму було розроблено з метою обміну інформацією про оцифровані і скопійовані фотографії в окремих місцевих відділах Інституту національної пам'яті. Вона дозволяє дослідникам переглядати цифрові фото та проводити тематичні пошуки. Доступний

простий та більш деталізований пошуки. На даний момент база містить більше 40 тисяч елементів.

4. Відкриті читальні зали на всій території країни.

1. Архівна інформаційна система Інституту національної пам'яті, електронний/цифровий архів

2. База даних

3. Система описує ресурси Інституту національної пам'яті на рівні архівних одиниць та покажчиків осіб, даючи інформацію про авторів документа, історію створення документа та їх збереження. Більше того, на основі старих протоколів передачі та видалення у програмі також є дані про видані матеріали. «Nexus» був створений як альтернатива архівним записам, що існують до сьогодні, проте розсіяні у архівному відділі Інституту. Станом на 30 червня 2010 року на рівні описів архівних одиниць було 3 143 174 записи у програмі, в той час як особистий покажчик містив майже 4,2 млн. записів.

4. Відкриті читальні зали на всій території країни.

<http://inwentarz.ipn.gov.pl>

1. Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (Інформатор щодо архівних фондів Інституту національної пам'яті) (на 31 грудня 2008), ред. Є. Беднарек, Р. Лескевіч, Варшава 2009

2. Книга

3. Інформатор щодо архівних фондів — це комплексний апарат для тих, хто використовує матеріали, які зберігаються в Інституті національної пам'яті. Він містить усі архівні записи, незалежно від їх рівня опрацювання, та показує реальний стан матеріалів Інституту національної пам'яті. Крім того, автори вирішили сформувати всю структуру матеріалів. Посібник із архівної інформації у зв'язку з історичним і системно різним характером матеріалів поділений на тринадцять розділів відповідно до різних груп авторів матеріалів. У цих групах описи архівних одиниць здійснювалися, беручи до уваги окремих авторів матеріалів. Кожна форма опису має власний номер, загалом у посібнику 3 149 таких номерів.

4. Відкриті читальні зали на всій території країни

1. Електронний архівний інвентар матеріалів кримінальних справ періоду воєнного стану

2. Електронний покажчик

3. У покажчику можна знайти матеріали зі справ прокуратури та мирових судів, що проводилися згідно з положеннями воєнного стану, та які є доказом репресій комуністичного уряду проти своїх громадян. Наявна інформація відносно обставин даної справи, підозрюваних, обвинувачених, усіх суддів і прокурорів, що брали участь у даній справі. Робота над покажчиком досі триває. На даний момент було опубліковано 4 826 справ.

4. Інтернет

<http://www.13grudnia81.pl/sip/>

1. Українці у Польщі у 1944-1956 роки

2. Електронний каталог

3. Каталог містить перелік архівних матеріалів, що зберігаються в сховищах Інституту національної пам'яті

та стосуються українців, які проживали або перебували на території Польщі в 1944-1956 роках. Тут можна знайти, зокрема, матеріали прокуратури та судів, оперативні матеріали, справи щодо окремих об'єктів, а також німецькі і українські першоджерела. Роботи над каталогом тривають. На сьогодні опубліковано 1 386 записів.

4. Інтернет

http://ipn.gov.pl/portal/pl/715/9684/Ukraincy_w_Polsce_w_latach_19441956.html

1. Польські євреї та євреї загалом у Польщі

2. Електронний каталог

3. Каталог містить перелік архівних матеріалів, що зберігаються в сховищах Інституту національної пам'яті та стосуються євреїв, які проживали або перебували на території Польщі в 1939-1989 роках, у тому числі матеріали з розслідувань, проведених у пізніші роки. Тут ми можемо знайти, зокрема, матеріали, створені нацистською окупаційною владою, польськими судами та прокуратурою, а також Управлінням громадської безпеки та Службою безпеки. Роботи над каталогом тривають; на сьогодні опубліковано 7 547 записів.

4. Інтернет

http://ipn.gov.pl/portal/pl/715/10003/Zydzi_polscy_i_Zydzi_w_Polsce.html

1. Програма «Репресії за Катинь»

2. База даних

3. Ця база даних містить матеріали, що містяться в документах архівів Інституту національної пам'яті, та свідчать про репресії комуністичної влади проти осіб та установ, що поширювали правду про Катинський злочин у 1944-1990 роки. Протягом цього періоду у Польщі було неможливо сказати, що росіяни організували цю розправу. Тут ми можемо знайти інформацію про обставини та види репресій, а також інформацію про репресованих людей та їх гнобителів. Серед тих, хто займався репресіями, поряд із офіцерами Міністерства громадської безпеки, ми можемо знайти імена суддів і прокурорів. База даних постійно доповнюється. Вже опубліковано 100 записів.

4. Інтернет

http://www.ipn.gov.pl/katyn_baza/index.php?menu=1

1. База даних EZAN (Реєстр постанов та інших нормативних актів органів державної безпеки)

2. База даних

3. Програма EZAN — це система правової інформації, у якій містяться нормативні документи центральних та місцевих органів безпеки. Система EZAN дозволяє переглядати цифрові копії документів у форматі PDF. Також вона дозволяє слідкувати за обігом індивідуальних копій нормативних документів між особами та організаційними підрозділами апарату безпеки. На 30 червня 2010 року у системі було описано 10 138 нормативних документів, є можливість переглядати їх цифрові копії.

4. Доступна для працівників Інституту Національної пам'яті.

3. Адреси управлінь, місцевих відділів та представництв Інституту національної пам'яті

Інститут національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу у Варшаві

вул. Woloska 7, 02-675 Warszawa

Президент: др Лукаш Камінський

Заступник президента: Агнешка Рудзінська

1-й заступник: др. Павел Укельський

телефон: +48 22 581-85-22

+48 22 581-85-24

Комісія з розслідування злочинів проти польського народу

вул. Krasieńskich 2/4/6, 00-207 Warszawa

Директор: Даріуш Габрель

телефон: +48 22 581-86-56

+48 22 581-90-87

Бюро громадської освіти

вул. Woloska 7, 02-675 Warszawa,

Towarowa 28, 00-839 Warszawa (поштова адреса)

Директор: др Анджей Завістовскі, заступники директора: др Владислав Булгак, Каміла Сахновська, Анна Пекарська

телефон: +48 22 431-83-83

+48 22 431-83-86

+48 22 431-83-80

Бюро Люстраційне

вул. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa

Директор: Едита Каролак

Заступники директора: Радослав Петерман, Леопольд Бучацькі

телефон: +48 22 431-45-73

+48 22 431-45-83

+48 22 431-45-97

+48 22 431-45-82

Бюро з надання доступу і архівації документів

вул. Woloska 7, 02-675 Warszawa

Директор: Рафал Леськевіч

Заступники директора: Войцех Савіцкі, Анджей Печунко, Рената Сошинська

телефон: +48 22 581-89-04

+48 22 581-86-33

+48 22 581-86-01

+48 22 581-86-00

Відділ Інституту національної пам'яті у Білостоці

вул. Warszkatowa 1A, 15-637 Białystok

телефон: (0-85) 664-57-20, факс: (0-85) 664-57-33

Відкритий читальний зал працює:

понеділок 9.00-17.00

вівторок-п'ятниця 9.00-15.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Гданську

ал. Grunwaldzka 216, 80-266 Gdańsk

телефон: (0-58) 511-92-11, факс: (0-58) 511-92-12

Відкритий читальний зал працює:

понеділок, вівторок, середа, п'ятниця 8.15-15.45

четвер 8.15-18.45

Відділ Інституту національної пам'яті у Катовіцах

вул. Józefowska 102, 40-145 Katowice
телефон: (0-32) 351-13-54, факс: (0-32) 351-13-70
Відкритий читальний зал працює:
понеділок-четвер 8.30-17.30
п'ятниця 8.00-15.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Кракові

Офіс: Wieliczka, Mieczysława Skulimowskiego Plac 1;
адреса для листування: вул. Reformacka 3, 31-012 Kraków
телефон: (0-12) 289-14-00, факс: (0-12) 289-14-01
Відкритий читальний зал працює:
понеділок-п'ятниця 8.30-16.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Любліні

вул. Szewska 2, 20-086 Lublin
телефон: (0-81) 536-34-11, факс: (0-81) 536-34-12
Відкритий читальний зал працює:
понеділок, середа, п'ятниця 9.00-16.00
вівторок-п'ятниця 9.00-18.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Лодзі

вул. E. Orzeszkowej 31/35, 91-479 Łódź
телефон: (0-42) 616-27-10, факс: (0-42) 616-27-20
Відкритий читальний зал працює:
понеділок, середа, п'ятниця 9.00-16.00
середа 9.00-18.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Познані

вул. Rolna 45a, 61-487 Poznań
телефон: (0-61) 835-69-08, факс: (0-61) 835-69-10
Відкритий читальний зал працює:
понеділок, середа, четвер п'ятниця: 9.00-16.00
четвер 9.00-19.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Жешові

вул. Słowackiego 18, 35-060 Rzeszów
телефон: (0-17) 860-60-02, факс: (0-17) 860-60-43
Відкритий читальний зал працює:
понеділок-четвер 8.00-15.00
п'ятниця 8.00-18.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Щеціні

вул. K. Janickiego 30, 71-270 Szczecin
телефон: (0-91) 484-98-30, факс: (0-91) 484-98-31
Відкритий читальний зал працює:
понеділок, вівторок, четвер, п'ятниця 8.30-15.30
середа 8.30-18.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Варшаві

Krasińskich Square 2/4/6, 00-207 Warszawa
телефон: (0-22) 530-86-40, 530-86-41 факс: (0-22) 530-90-34
Відкритий читальний зал працює:
понеділок-п'ятниця 9.00-19.00

Відділ Інституту національної пам'яті у Вроцлаві

вул. Sołtysowicka 21a, 51-168 Wrocław
телефон: (0-71) 326-76-19, факс: (0-71) 326-76-18
Відкритий читальний зал працює:
понеділок, вівторок, четвер, п'ятниця 9.00-15.30
середа 9.00-17.00

Представництво Інституту національної пам'яті у Бидгощі

вул. Grudziądzka 9/15, 85-130 Bydgoszcz
телефон: (0-52) 325-95-00, факс: (0-52) 325-95-01
Відкритий читальний зал працює:
понеділок, середа, четвер, п'ятниця 8.00-16.00
четвер 8.30-18.30

Представництво Інституту національної пам'яті у Гожові Велькопольському

вул. Chopina 52, 66-400 Gorzów Wielkopolski
телефон/факс: (0-95) 711-57-25

Представництво Інституту національної пам'яті у Кельце

Al. Na Stadion 1, 25-127 Kielce
телефон: (0-41) 340-50-50, факс: (0-41) 340-50-96
Відкритий читальний зал працює: понеділок, вівторок 9.00-16.00
середа, четвер п'ятниця 9.00-16.00

Представництво Інституту національної пам'яті у Кошалині

вул. Andersa 34, 75-950 Koszalin
телефон/факс: (0-94) 342-85-02

Представництво Інституту національної пам'яті в Ольштині

вул. Jagiellońska 46, 10-273 Olsztyn
телефон: (0-89) 521-48-00, факс: (0-89) 521-48-01
Розкриття документів:
понеділок-п'ятниця 8.30-14.30

Представництво Інституту національної пам'яті в Ополі

вул. Oleska 31, 45-052 Opole
телефон: (0-77) 453-84-74, факс: (0-77) 453-84-76

Представництво Інституту національної пам'яті у Радомі

вул. Żeromskiego 53, 26-600 Radom
телефон: (0-48) 368-24-00, факс: (0-48) 368-24-01
Відкритий читальний зал працює:
понеділок-п'ятниця 9.00-16.00, четвер 9.00-18.00

Частина V

Публікації

Книги на архівну та методологічну тематику

Czocher Anna, Dyrz Rafał, Kwilosz Jacek, Informator o zasobie historycznym archiwum krakowskiego Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej i zasadach jego udostępniania (Інформаційний гід по історичних архівах Краківського відділу Інституту національної пам'яті та процедурах надання документів), Kraków 2008, 232 ст.

Dyrz Rafał, Laska Justyna, Rażny Jarosław, Zając Ewa, Teczka Ewidencji Operacyjnej na Księdza. Teoria i praktyka pracy operacyjnej SB (Оперативна справа священика. Теорія та практика оперативної роботи Служби безпеки), Kraków 2009, 432 ст.

Informator o zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej (Інформатор про архівні матеріали Інституту національної пам'яті), ред. Jerzy Bednarek, Rafał Leśkiewicz, Warszawa 2009, 1247 ст.

Informator. Instytut Pamięci Narodowej. Oddział w Lublinie (Інформатор. Люблінський відділ Інституту національної пам'яті), ред. Agata Fijuth, Jacek Welter, Lublin 2007

Instytut Pamięci Narodowej — Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Інститут національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу). Oddział w Białymstoku (Відділ у Білостоці). Informator (Інформатор), ред. Radosław Ignatiew, Eugeniusz Korneluk, Cezary Kuklo, Jan Jerzy Milewski, Białystok 2002, 57 ст.

Instytut Pamięci Narodowej — Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Інститут Національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу). Oddział w Rzeszowie (Відділ у Жешові). Informator (Інформатор), ред. Bogdan Strycharz, Rzeszów 2007.

Instytut Pamięci Narodowej — Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Інститут національної пам'яті — Комісія з розслідування злочинів проти польського народу). Oddział w Szczecinie (Відділ у Щеціні). Informator (Інформатор), ред. Agnieszka Gorczyca, Katarzyna Rembacka, Marcin Stefaniak, Paweł Szulc, Szczecin 2008.

Instytut Pamięci Narodowej (Інститут національної пам'яті). Oddział we Wrocławiu 2000–2006 (Відділ у Вроцлаві 2000–2006). Informator (Інформатор), ред. Tomasz Balbus, Katarzyna Maziej-Choińska, Sylwia Krzyżanowska, Krzysztof Szwagrzyk, Tomasz Rojek, Wrocław 2007, 149 ст. Musiał Filip.

Podręcznik bezpieczeństwa. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989) (Посібник Служби безпеки. Теорія оперативної роботи, описана у внутрішніх виданнях Міністерства внутрішніх справ ПНР (1970–1989)), Kraków 2007, 384 ст.

Opracowanie i konserwacja zasobu archiwalnego. Materiały z konferencji archiwalnej w białostockim Oddziale IPN — Białowieża, 22–23 października 2003 r. (Опрацювання

та консервація архівних матеріалів. Матеріали архівної конференції у Білостоцькому відділі Інституту національної пам'яті — Бяловежа, 22–23 жовтня 2003, ред. Eugeniusz Korneluk, Białystok 2005, 136 ст.

Osobowe źródła informacji — zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze (Особисті джерела інформації — методологія та джерелознавство), ред. Filip Musiał, Kraków 2008, 541 ст.

Prawo archiwalne. Stan aktualny i perspektywy zmian. Materiały z międzynarodowej konferencji, Toruń 20–21 kwietnia 2007 (Архівне законодавство. Сучасний стан та перспективи змін. Матеріали міжнародної конференції, Торунь 20–21 квітня 2007), ред. Halina Robótka, Toruń 2007, 222 ст.

W kręgu «teczek». Z badań nad zasobem i funkcjonowaniem archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (Серед «папок». З досліджень над матеріалами та діяльністю архіву Інституту національної пам'яті), ред. Jerzy Bednarek, Paweł Perzyna, Łódź–Toruń 2006, 370 ст.

Wokół teczek bezpieki. Zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze (Документи служби безпеки. Методологія та джерелознавство), ред. Filip Musiał, Kraków 2006, 432 ст.

Z archiwum IPN, t. 1: Materiały z konferencji zorganizowanej 21 kwietnia 2004 r. w Warszawie przez Biuro Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów (3 архівів ІНП, т. 1: Матеріали конференції, організованої 21 квітня 2004 року у Варшаві Бюро з надання доступу і архівації документів), ред. Bernadetta Groniek, Warszawa 2005, Warszawa 2005, 78 ст.

Z archiwum IPN, t. 2: Referaty wygłoszone na konferencji archiwalnej w Szklarskiej Porębie 17–19 listopada 2004 r. (3 архівів ІНП, т. 2: Реферати, виголошені на архівній конференції у Шклярській Порембі 17–19 листопада 2004 р.), ред. Leonard Smółka, Warszawa—Wrocław 2005, 77 ст.

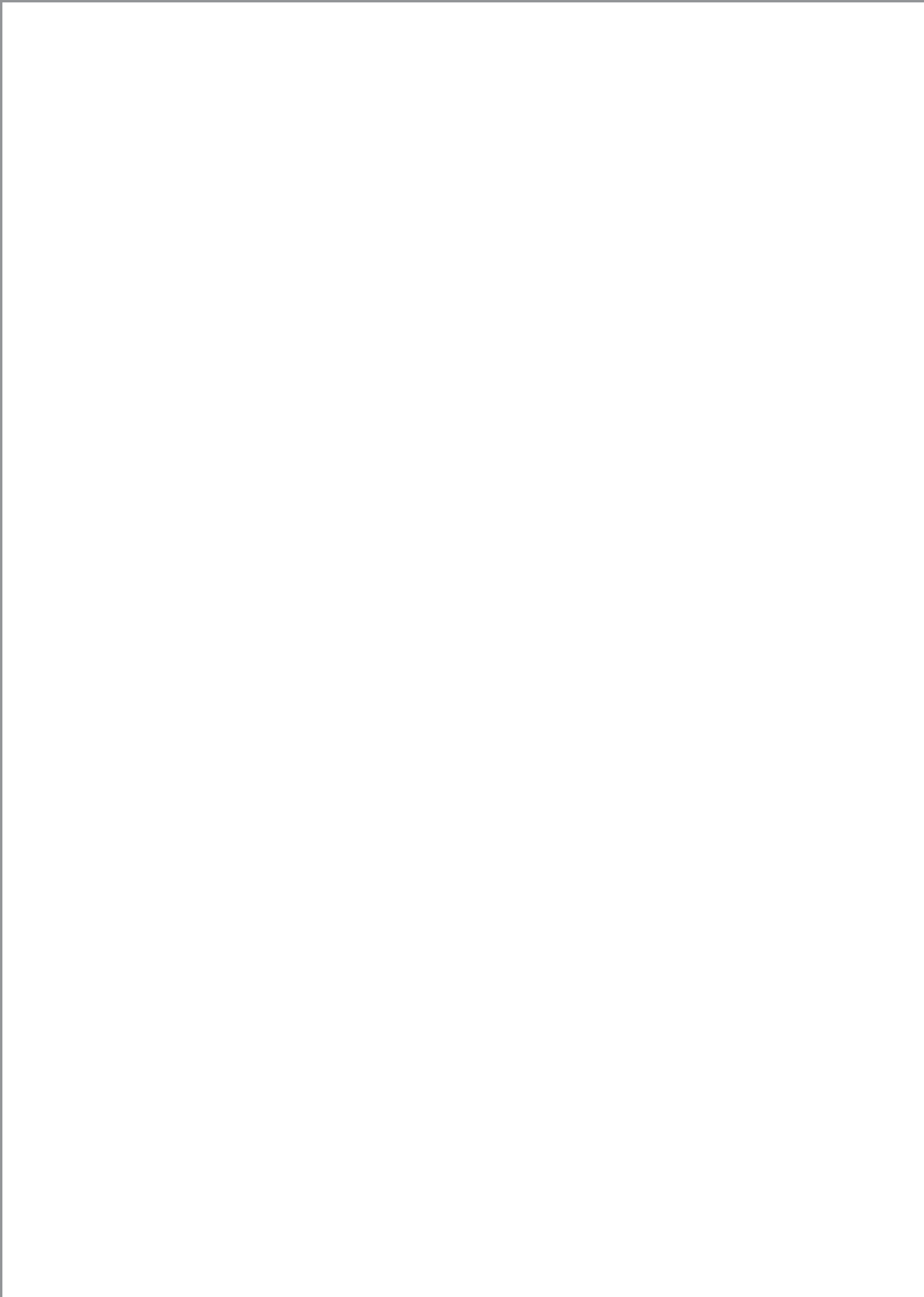
Z Archiwum Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej w Poznaniu. Studia nad zasobem (3 архівів відділу Інституту національної пам'яті у Познані. Вивчення ресурсів), ред. Rafał Kościański, Rafał Leśkiewicz, Warszawa–Poznań 2008, 264 ст.

Wartość naukowa i stan opracowania zasobu archiwalnego Instytutu Pamięci Narodowej (Наукова цінність та стан опрацювання архівних ресурсів ІНП), ред. Rafał Kościański, Rafał Leśkiewicz, Poznań — Warszawa 2010, 205 ст.

Teczka ewidencji operacyjnej na księdza. teoria i praktyka pracy operacyjnej (Оперативна справа на священика. Теорія та практика оперативної роботи), ред. Rafał Dyrz, Justyna Laska, Jarosław Rażny, SB, Kraków 2009, 431 ст.

Archiwalia komunistycznego aparatu represji — zagadnienia źródłoznawcze (Архівні матеріали комуністичного репресивного апарату — джерелознавчі питання), ред. Filip Musiał, Kraków 2012, 296 ст.

Przegląd archiwalny IPN (Архівний огляд IPN), т. 1–5, Warszawa 2000–2012.



Румунія

Архів Національної ради з вивчення архівів Секурітате

<http://www.cnsas.ro/>

Частина I

Організаційна структура

Структура архіву

За комуністичних часів архіви таємних документів Секурітате (служб безпеки) були організовані таким чином: Центр інформації та документації (Centrul de Informatică și Documentare — CID) в Бухаресті зберігав документи, створені центральними підрозділами Міністерства внутрішніх справ, а місцеві інспекції зберігали документи, створені в ході їх діяльності.

Після заснування, згідно з законом № 187/1999 Національної ради з вивчення архівів Секурітате (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității — CNSAS (НРВАС)), документи, створені колишніми органами Секурітате були поступово передані цій установі. Важливо згадати, що процес передачі документів до НРВАС досі триває. Документи, що містяться у справах архіву НРВАС постали внаслідок всієї діяльності Секурітате і містять інформацію та дані стосовно осіб, фактів та подій.

В умовах організаційної структури НРВАС розвинув форму організації документів у архівах та архівних фондах відповідно до способу, який використовувався установами, які створювали документи — тобто, колишньою Секурітате:

1. Інформаційний фонд (Fond Informativ — FI), що містить документи зі збору інформації, документи на тему «об'єктів» або «проблем», що були вирішені, а також інші різноманітні матеріали, які були предметом діяльності Секурітате.

2. Мережеві фонди (Fond Rețea — FR), які містять особисті документи та «додатки» (mare anexă) інформаторів, колаборантів, резидентів, власників конспіративних квартир та матеріали, що стосуються осіб, які перебували під стеженням, але не були завербовані (їх вербування провалилося, або було скасоване), а також документи стосовно конспіративних квартир.

3. Карний фонд (Fond Penal — FP), який містить справи осіб, що були засуджені військовими трибуналами та отримали остаточні вироки, справи осіб, що запобіжно були позбавлені волі, матеріали, зібрані в результаті кримінальних розслідувань, а також справи та документи, які були передані іншим судам.

4. Фонд листування (Fond Corespondență), що містить кореспонденцію між підрозділами Секурітате, впорядковану за роками та департаментами.

5. Фонд документації (Fond Documentar), що містить базу інформацію на специфічну тематику стосовно:

а) різних соціально-професійних груп («Культу і секти», «Мистецтво і культура», «Націоналісти та іредентисти», «Політичні партії» тощо;

б) певних установ або організації, що ідентифікувалися як «фашистські»;

в) підсумків, звітів із діяльності, робочих планів тощо;

г) документів, що стосуються організації та специфічних процедур стосовно «буржуазного апарату репресій», а також документів, створених цими організаціями;

д) бюлетені, звіти з діяльності, висновки щодо окремих проблем та феноменів, пов'язаних із інформаційно-оперативною діяльністю Секурітате;

е) документів із особистих архівів або з архівів міжвоєнних політичних партій.

На рівні регіонів фонди документації Секурітате загалом були організовані подібним чином та містять матеріали з інформаційно-оперативної діяльності місцевих підрозділів Секурітате від їх створення до 1989 року.

6. Фонд рукописів (Fond Manuscrise), що містить рукописи, конфісковані органами Секурітате, навіть після використання їх як матеріального доказу (corpus delicti) у кримінальних справах проти так званих «ворогів народу» або конфісковані від осіб, які були під наглядом Секурітате після обшуків, що проводилися у цих осіб.

7. Фонд управління людськими ресурсами (Fond Direcția Management Resurse Umane — DMRU) або Управління кадрів (Direcția Cadre).

8. Бібліотечний фонд (Fond Bibliotecă)

Частина II

Створення архівних ресурсів

1. Правова основа. Закон № 187/1999, опублікований в Офіційному бюлетені, част. I, № 603/1999, та закон № 293/2008.

2. Установи, зобов'язані до передачі документів в архіви НРВАС:

Румунська служба розвідки (Serviciul Român de Informații — SRI);

Служба закордонної розвідки (Serviciul de Informații Externe — SIE),

Міністерство юстиції (Ministerul Justiției — MJ) через Управління військових судів (Direcția Instanțelor Militare);

Міністерство внутрішніх справ (Ministerul Administrației și Internelor — MAI);

Міністерство громадськості (Ministerul Public — MP);

Міністерство національної оборони (Ministerul Apărării Naționale — MApN).

3. Історія архівних колекцій

Передача справ Секурітате з установ, які їх зберігали, до архівів НРВАС була проведена з великими складнощами в період 2001-2004 років. Основною причиною такої ситуації була відсутність політичної волі можновладців доручити утримувачам документів, створених колишньою Секурітате, передати їх у новостворений НРВАС. Швидким вирішенням проблеми був би дозвіл НРВАС на зібрання усіх документів Секурітате із місць, де вони зберігалися. Тим не менше, деякі утримувачі архівів — особливо служби розвідки — не погодилися з такою пропозицією, тим більше, що їх оперативний архів зберігався в тому ж місці, де й матеріали, успадковані від колишньої Секурітате. Як наслідок, НРВАС отримала від органів влади комплекс будівель за межами Бухареста, призначених для зберігання своїх архівів. Зрештою відбулася зміна політичного бачення на рівні як адміністрації президента,

так і уряду в результаті загальних виборів 2004 року. Це дозволяло масово перенести документи Секурітате до архівів НРВАС. Поступово, наприкінці 2005 року, НРВАС отримав більшість документів, створених колишньою Секурітате.

Передача великої кількості документів у дуже короткий проміжок часу створила значні труднощі для персоналу НРВАС. Документи мали бути швидко розвантажені з вантажівок, перевірені та систематизовані для збереження їх фізичного стану. Інша проблема, що виникла у зв'язку з передачею документів — відсутність покажчиків. На жаль, деякі з власників документів Секурітате передали спершу відповідні справи і лише потім систему записів (покажчики та картотеки). Деякі з них навіть не мали системи записів переданих документів. Отже, навіть у наші дні в 2010 році, як і раніше, існують документи стосовно

кримінальних справ, які досі не описані, і тому необхідна співпраця з розвідувальними службами для пошуку документів стосовно певних осіб.

На завершення слід зазначити, що процес передачі документів, створених колишньою Секурітате досі триває: наприклад, більшість так званих «кадрових документів» досі не передана з архівів Румунської служби розвідки (SRI) до архівів НРВАС.

Створення архівів НРВАС

Озираючись назад, розуміємо, що 2005 рік був поворотним пунктом у складному процесі формування архівів НРВАС, оскільки наша установа отримала велику частину його нинішніх збережень. Для кращого розуміння процесу створення наших архівів ми створили Таблиці 1, 2 та 3 з інформацією стосовно фондів архівів НРВАС у 2004, 2005 та 2009 роках відповідно.

Фонди архівів НРВАС у 2004 році

Походження	Назва фонду	Кількість справ/частин справ	Кількість архівних одиниць зберігання
SRI (Румунська служба розвідки)	Інформаційний (FI)	6 190	10 799
SRI	Мережевий (FR)	2 479	3 074
SRI	Документальний (FD)	207	998
SRI	Кримінальний (FP)	266	3 332
SIE		110	236
MJ (Міністерство юстиції)		403	2 136
ВСЬОГО		9 655	20 575

Фонди архівів НРВАС у 2005 році

Походження	Назва фонду	Кількість справ/частин справ	Кількість архівних одиниць зберігання
SRI	Інформаційний (FI)	960 000	1 088 000
SRI	Мережевий (FR)	309 900	382 900
SRI	Документальний (FD)	19 300	45 600
SRI	Кримінальний (FP)	4 000	5 800
SRI	Листування (FC)	3 540	9 000
SRI	Неоперативний (FN)	220	11 250
ВСЬОГО		1 296 960	1 542 550

Фонди архівів НРВАС у 2009 році

Походження	Назва фонду	Кількість справ/частин справ	Кількість архівних одиниць зберігання
SRI	Інформаційний (FI)	1 091 358	1 282 720
SRI	Мережевий (FR)	448 622	572 880
SRI	Документальний (FD)	26 318	71 002
SRI	Кримінальний (FP)	11 650	25 034
SRI	Листування (FC)	4 422	11 820
SRI	Неоперативний (FN)	2 452	11 616
SRI	Фонд військового підрозділу (UM) 0110* *(Контррозвідка радянського блоку)	2 819	3 049
SRI	Папки диспетчерів	22 767	22 978
SRI	Кадрові	312	312
SRI	Мікрофільми FI	218 360	93 134
SRI	Мікрофільми FR	198 870	
SRI	Мікрофільми FP	10	

SRI	Картотеки		1 704 000
SRI	Картки кореспонденції		1 067 000
SRI	Аудіозаписи		192 вінілові пластинки
SRI	Аудіозаписи		57 магнітних плівок
SRI	Аудіозаписи		313 аудіокасет
SRI	Відеозаписи		21 кінокатушок
SRI	Відеозаписи		26 відеокасет
SRI	Рукописи		105 (7 передано власникам)
SIE (Служба закордонної розвідки)	SIE	19 567	23 802
SIE	Картотеки офіцерів		143
SIE	Картотеки		23 515
MJ	Кримінальний	104 907	166 349
MP (Міністерство громадськості)		10 177	13 923
MAI (Міністерство внутрішньої безпеки)	Кадри	87	87
MAI	Паспортні	23	23
MAI	Накази MI		1 788
MAI	Національні архіви		723
MApN (Міністерство національної оборони)			24 844

Із таблиць можна легко зрозуміти, що значна передача документів до архівів НРВАС відбулася у 2005 році, а диверсифікація архівних збережень паралельно з їх постійним нарощуванням тривала протягом 2005–2009 рр.

Частина III

Характеристики зібраних архівних матеріалів

Загальні дані:

Часові рамки: 1900-1992 рр.;

Часові рамки більшості документів: 1948-1989 рр.;

Обсяг: 24 000 лінійних метрів;

Збереження/Загальна кількість документів: більше 2 мільйонів;



Установи, що створювали документи, які зберігаються у архівах НРВАС: загальна інформація та структура, 1948-1989 рр.

Перший період: 1948–1967 рр.

Головне управління громадської безпеки (Direcția Generală a Securității Poporului — DGSP (ГУГБ)) було створене згідно з Указом № 221 від 28 серпня 1948 р. Управління було частиною Міністерства внутрішніх справ та складалося з десяти відділів:

Управління I — Внутрішня розвідка (Direcția I Informații Interne);

Управління II — Контрсаботаж (Direcția a II-a Contrasabotaj);

Управління III — В'язнична контррозвідка (Direcția a III-a Contrainformații Penitenciare);

Управління IV — Оперативний (Direcția a IV-a Operativă);

Управління V — Кримінальні розслідування (Direcția a V-a Cercetări Penale);

Управління VI — Захист міністрів (Direcția a VI-a Protecția Ministerelor);

Управління VII — Технічний (Direcția a VII-a Tehnică);

Управління VIII — Кадри та професійні училища (Direcția a VIII-a Cadre și Școli Profesionale);

Управління IX — Освіта, культура і пропаганда (Direcția a IX-a Educație, Cultură și Propagandă);

Управління X — Адміністрація та облік (Direcția a X-a Administrație și Contabilitate).

Також існували допоміжні служби, які займалися такою діяльністю: цензура кореспонденції, стеження і телефонне прослуховування, секретарські завдання, записи, кодування і архівна діяльність. На території країни існувало дванадцять регіональних управлінь та столичний відділ у Бухаресті (Securitatea Capitalei).

Офіційна назва Секуритате була змінена Указом № 50 від 30 березня 1951 року на Головне управління державної безпеки (Direcția Generală Securității Statului — DGSS), що складалося, в порівнянні з попереднім ГУГБ, зі ще двох управлінь: Управління зовнішньої розвідки (Direcția de Informații Externe) і Управління транспорту (Direcția Transporturi). Територіальна структура складалася з двадцяти восьми (28) регіональних управлінь та Головного управління Безпеки у Бухаресті (Direcția Generală a Securității București).

Другий період: 1967-1989 рр.

Протягом 1967-1972 років Секуритате діяла незалежно від Міністерства внутрішніх справ під назвою Рада з Державної Безпеки (Consiliul Securității Statului). На початку 1972 року Секуритате знову стала частиною Міністерства внутрішніх справ. Протягом згаданого періоду Секуритате офіційно називалася Управління Державної Безпеки (Departamentul Securității Statului) та мала таку структуру:

1. Головне управління закордонної розвідки (Direcția Generală de Informații Externe — DGIE), що після 1978 року було переіменоване у Центр закордонної розвідки (Centrul de Informații Externe — CIE);

2. Управління I — Внутрішня розвідка (Direcția I Informații Interne);

3. Управління II — Контррозвідка в економічному секторі (Direcția a II-a Contrainformații în Sectoarele Economice);

4. Управління III — Контррозвідка (Direcția a III-a Contrasabotaj);

5. Управління IV — Військова контррозвідка (Direcția a IV-a Contrainformații Militare);

6. Управління V — Безпека і захист (Direcția a V-a Securitate și Gardă);

7. Управління VI — Кримінальні розслідування (Direcția a VI-a Cercetări Penale);

8. Командний центр оперативних технологій та комунікацій (Comandamentul pentru Tehnică Operativă și Transmisiuni — CTOT), до складу якого входили:

а) Спеціальний підрозділ «F» зі стеження та розслідувань (Unitatea Specială «F» de filaj și investigații);

б) Спеціальний підрозділ «P» із вивчення, опрацювання та виробництва оперативних технологій (Unitatea Specială «P» de cercetare, proiectare și producție a tehnicii operative);

в) Спеціальний підрозділ «R» контррозвідки, зв'язку та радіо (Unitatea Specială «R» de transmisiuni și contrainformații radio);

г) Спеціальний підрозділ «S» з ідентифікації прихованих повідомлень та графічної експертизи (Unitatea Specială «S» pentru depistarea scrierilor ascunse și expertize grafice);

д) Спеціальний підрозділ «T» з управління оперативними технологіями (Unitatea Specială «T» de instalare și exploatare a tehnicii operative);

е) Спеціальний підрозділ із боротьби з тероризмом (Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă — USLA);

9) Центр інформації та документації (Centrul de Informatică și Documentare — CID);

10. Служба «C» — перевезення таємної кореспонденції (Serviciul «C» pentru transportul corespondenței secrete);

11. Служба «D» з дезінформації шпигунських центрів (Serviciul «D» pentru dezinformarea centrelor de spionaj);

12. Управління секретаріату та юридичних справ (Direcția secretariat-juridică);

13. Служба кадрів та освіти (Serviciul cadre și învățămînt).

По всій країні на рівні кожного з сорока одного (41) регіону існували інспекції Міністерства внутрішніх справ, до яких належали регіональні Служби Безпеки. Столице місто Бухарест також мало інспекцію Міністерства внутрішніх справ із відділом Служби Безпеки.

Частина IV

Принципи, що визначають доступ до документів

Доступ особи до своїх особистих файлів, а також до документів та інформації, які стосуються відповідної особи дозволяється будь-якому румунському або іноземному громадянину, який мав румунське громадянство після 1945 року, і будь-якому громадянину країн ЄС чи НАТО. Право на доступ дозволяє безпосередньо вивчати документи та отримувати їхні копії. Особа, яка є фігрантом документа, з якого зрозуміло, що вона перебувала під наглядом Секуритате, має право за запитом з'ясувати особи співробітників і колаборантів Секуритате, які брали участь у наданні інформації для відповідного документа.

Цим правом володіють безпосередньо особи, що вижили, а також родичі — до четвертого покоління — померлого або його спадкоємці.

На прохання уповноваженої особи НРВАС видає копії документів, створених колишньою Секурітате на ім'я відповідної особи незалежно від їх природи або технічного стану. Копії документів, які могли б вплинути на приватне життя третіх осіб, надаються тільки після приховання відповідної інформації спеціалізованим персоналом НРВАС.

Румунські та закордонні дослідники мають право доступу до архівів НРВАС за умови попередньої акредитації Колегіумом НРВАС. Після акредитації дослідник має право на отримання копій архівних документів за умови дотримання конфіденційності осіб, згаданих у запитуваних файлах. Недотримання цих положень може викликати громадянську, кримінальну, адміністративну або дисциплінарну відповідальність співробітників НРВАС, а також для осіб, які мали прямий контакт із документами. З часом доступ до документів, що збереглися в НРВАС був врегульований низкою законів та надзвичайних урядових постанов, у яких також відображається складна історія установи.

Доступ до документів, створених колишньою Секурітате, вперше став можливим завдяки закону № 187/1999, опублікованому в Monitorul Oficial al României (Офіційному віснику Румунії) № 603 від 9 грудня 1999 року, ст. 1-5. Після прийняття закону № 187/1999 було прийнято дві надзвичайних урядових постанови, що надавали НРВАС можливість повною мірою виконувати свою місію, а саме:

1) Надзвичайна урядова постанова (Ordonanța de Urgență a Guvernului României — OUG) № 149 від 10 листопада 2005 року про розширення діяльності НРВАС, опублікована в Monitorul Oficial al României (Офіційний бюлетень Румунії) № 1008 від 14 листопада 2005 року, ст. 7-8;

2) Надзвичайна урядова постанова (Ordonanța de Urgență a Guvernului României — OUG) № 16 від 22 лютого

2006 року, що стосується поправок до закону № 187/1999, опублікована в Monitorul Oficial al României (Офіційний бюлетень Румунії) № 182, від 27 лютого 2006, ст. 1-8.

Цими надзвичайними постановами право на доступ до особистих документів було розширене на родичів до четвертого покоління власника документа; право на доступ до документів Секурітате було надане громадянам ЄС і НАТО, а фільтр перевірки стосувався також агентів Секурітате і їх колаборантів.

31 січня 2008 року Румунський конституційний суд (Curtea Constituțională României — CCR) ухвалив рішення № 51 від 31 січня 2008 р., у якому закон № 187/1999 був визнаний неконституційним. Рішення Румунського конституційного суду щодо неконституційності закону № 187/1999 поставило під сумнів майбутнє НРВАС. Щоб забезпечити продовження діяльності НРВАС, румунський уряд видав надзвичайний указ, який створив правову основу для функціонування установи. Надзвичайна урядова постанова (Ordonanța Urgență a Guvernului României — OUG) № 24 від 5 березня 2008 року про доступ до особових справ та розкриття матеріалів Секурітате була опублікована в Monitorul Oficial al României (Офіційний бюлетень Румунії) № 182 від 10 березня 2008 року, ст. 2-10. Надзвичайна урядова постанова була доповнена та модифікована законом № 293 від 14 листопада 2008 року, прийнятому Румунським парламентом та опублікованому в Monitorul Oficial al României (Офіційний бюлетень Румунії) № 800 від 28 листопада 2008 року, ст. 1-4.

Закон № 293/2008 — це сучасна правова основа, що регулює діяльність НРВАС, а також доступ до документів, створених Секурітате.

Використання документів

Документи, що зберігаються в архівах НРВАС, використовуються згідно зі завданнями, які були делеговані установі чинним законодавством. Таким чином НРВАС:



1. Забезпечує право кожної людини на доступ до їхніх особових справ, сформованих Секурітате, що складається з вивчення вихідної справи, видачі копій документів, що містяться у справі, та інших заміток, які стосуються їх особи;

2. На прохання уповноважених осіб, які отримали доступ до своїх особових справ, надає інформацію про особи агентів/співробітників і колаборантів Секурітате, які брали участь у зборі інформації до відповідних особових справ;

3. Розробляє всю документацію на основі файлів Секурітате для справ осіб, зацікавлених у процедурі перевірки. Коли документація завершена, Колегія НРВАС оцінює докази відповідно до чинного законодавства (закон № 293/2008) і вирішує, чи справа має бути передана Адміністративному відділу Бухарестського апеляційного суду, який ухвалює рішення стосовно статусу агента чи колаборанта колишньої Секурітате. НРВАС повинен забезпечити публікацію рішень суду в Частині III Офіційного бюлетеня Румунії.

4. Проводить посадові перевірки осіб, які були кандидатами, були обрані чи призначені на державні посади, такі як: Президент Румунії, прем'єр-міністр, член кабінету міністрів, депутат Парламенту Румунії та Європейського Парламенту, член центральної чи місцевої адміністрації тощо;

5. Забезпечує право на доступ до інформації, що становить суспільний інтерес для румунських громадян, які живуть у країні або за кордоном, засобів масової інформації, політичних партій, неурядових організацій, державних установ і органів влади, шляхом проведення перевірки стосовно статусу агента або колаборанта Секурітате, чиновників або осіб, що претендують на державні посади;

6. Збирає докази на основі файлів Секурітате, що зберігаються у Архіві, стосовно справ осіб, зацікавлених у процедурі перевірки. Коли документація завершена, Колегія НРВАС оцінює докази відповідно до чинного законодавства (закон № 293/2008) і вирішує, чи справа має бути передана Адміністративному відділу Бухарестського апеляційного суду, який має прийняти рішення стосовно статусу агента чи колаборанта колишньої Секурітате відповідної особи. НРВАС забезпечує публікацію остаточного рішення суду частині III Офіційного бюлетеня Румунії.

Якщо немає ніяких доказів, які можна знайти в документах Секурітате, або якщо інформація не достатня для передачі справи до Суду, видається свідоцтво про відсутність співпраці з Секурітате. Ці сертифікати розміщуються на офіційному сайті НРВАС.

7. Бере участь у процесі юридичного компенсації та реабілітації жертв комуністичної диктатури в Румунії, надаючи офіційним органам доступ до завірених копій документів, що стосуються осіб, які були засуджені за політичними мотивами, або осіб, на яких колишнім комуністичним режимом було здійснено адміністративний тиск;

8. Розробляє на основі своїх архівних фондів освітні програми, організовує конференції, семінари і виставки, присвячені комуністичній диктатурі в Румунії та ролі Секурітате в її підтримці;

9. Публікує у власному видавництві (Editura НРВАС) або відповідних видавництвах Румунії, а також у своєму власному журналі (Caietele НРВАС) результати наукових досліджень, які установа проводить на основі своїх архівів;

10. Надає румунським та іноземним акредитованим дослідникам документи та інформацію, що має стосунок до тем їхніх наукових досліджень, та видає копії таких документів.

Детальну інформацію стосовно цих процедур та пов'язаних із архівом установ можна знайти в річних звітах НРВАС, що доступні на сторінці www.cnsas.ro.

Архівні покажчики (архівний пошуковий апарат)

Бази даних та архівні покажчики — це основний архівний пошуковий апарат для організації записів Архіву НРВАС. Слід зазначити, що документи, які передавалися до архівів НРВАС, з різних причин не супроводжувалися відповідними базами даних, які б суттєво полегшили діяльність установи. Як наслідок, такий архівний пошуковий апарат створювався нашим фаховим персоналом паралельно з передачею документів до архіву НРВАС та оцінкою і вивченням цих документів. Було опрацьовано такі бази даних:

1. База даних матеріалів щодо системи діяльності політичної поліції або SEAPP (Sistem de Evidență Activității de Politie Politică — SEAPP), яка містить загальну інформацію, отриману за допомогою архівів НРВАС у результаті досліджень, проведених до сьогодні, стосовно офіцерів і колаборантів колишньої Служби Безпеки, а також про осіб, що перебували під спостереженням.

2. База даних Справи-Офіцери-Інформатори-Особи під стеженням або D-O-U-I (Dosare-Ofițeri-Informatori-Urmăriți), яка являє собою систему спеціальних записів центрального апарату Служб Безпеки і оперативної мережі Служб Безпеки;

3. База даних SEEG з даними щодо листування з установами, які все ще зберігають у своїх архівах документи, створені колишньою Секурітате. Ця база даних включає номінальні дані та інформацію стосовно усіх запитів (перевірок і повторних перевірок), переданих НРВАС Румунській розвідці, Румунській службі закордонної розвідки і Військовій архівно-документаційній службі (Serviciul de Arhiv și Documentare Militară — SADM), а також відповіді, отримані від цих установ;

4. База даних E-DI має відношення до файлів, переданих до архівів НРВАС, доступу уповноважених осіб та виданих копій;

5. Система електронних матеріалів усіх осіб, яким НРВАС видала рішення стосовно їх статусу агента або колаборанта політичної поліції Секурітате;

6. Централізована база матеріалів на тему офіцерів (Coordonare Evidență Centralizată Ofițeri — CECO), яка містить інформацію про агентів Секурітате, перевіреніх НРВАС.

Крім згаданих вище баз даних, були також створені тематичні списки матеріалів Документального і Кримінального фондів. Їхня структура базувалася на територіальній організації колишніх підрозділів Секурітате на рівні регіону (для Документального фонду) і колишніх Територіальних військових трибуналів (для Кримінального фонду).

Архівний покажчик Бухарестського документального фонду

Комп'ютерний покажчик (Microsoft Excel);

Містить 26 069 записів, що стосуються вражаючої тематики від документів на тему міжвоєнної Сигуранци (1920-

1944 рр.) до документів, що були створені Секурітате (1948-1992 рр.);

Документ має вигляд файлу у форматі PDF, розміщеного на сайті НРВАС.

Архівні покажчики Документальних фондів усіх регіонів

Комп'ютерні покажчики (Microsoft Excel);

Структуровано 40 файлів, що містять у сумі 35 358 записів. Файли перебувають на фінальній стадії архівної обробки для розміщення на сайті НРВАС.

Архівні покажчики Кримінального фонду

Комп'ютерні покажчики (Microsoft Excel);

Документи містять особисті дані та інформацію, яка не розміщена на сайті НРВАС. Вони використовуються для задоволення запитів уповноважених осіб (заявників) та акредитованих дослідників.

Архівний покажчик Фонду управління людських ресурсів (Управління кадрів)

Комп'ютерний покажчик (Microsoft Excel);

Складається з документа, що містить 1 748 записів. Містить записи щодо документів, які належали Управлінню кадрів Міністерства внутрішніх справ у період 1947-1990 рр.;

Файл перебуває на фінальній стадії опрацювання для розміщення на сайті НРВАС.

Інвентарний список Бібліотечного фонду

Комп'ютерний покажчик (Microsoft Word);

Складається з документа, що містить 4 684 записів. Містить інформацію стосовно книг, конфіскованих Секурітате при арешті їхніх власників, або книг, які були речовими доказами у процесах, що велися колишнім комуністичним режимом проти окремих осіб або груп.

Документ у вигляді файлу у форматі PDF розміщений на сайті НРВАС.

Частина V

Оскільки значна частина історичної пам'яті, пов'язана з комуністичним минулим країни, зберігається у документах в архівах НРВАС, оцифрування архівів стало головним завданням нашої установи. Процес оцифрування відбувається у двох головних напрямках:

1) сканування та цифрова фоторепродукція документів на паперових носіях;

2) сканування колекції мікрофільмів спеціальним сканером для мікрофільмів.

Також все більша кількість осіб, які мають доступ до своїх документів, та акредитовані дослідники просять цифрові/електронні копії документів із архівів НРВАС замість звичайних паперових копій.

Так, архів, що був отриманий від Служби зовнішньої розвідки, був оцифрований на майже 85% (еквівалент

1 334 846 сторінок). Також було проскановано або сфотографовано 2 350 файлів із Румунської служби розвідки для подальшого надання до них доступу заявникам або акредитованим дослідникам. Крім того, було оцифровано 95 296 аркушів паперових покажчиків Румунської служби розвідки. Підсумовуючи, оцифрування архівів НРВАС є на даний момент пріоритетом установи та процес має прискоритися у найближчому майбутньому.

Частина VI

Обрані роботи, опубліковані НРВАС, або за підтримки установи

Totalitarism și rezistență, teroare și represiune în România comunistă (Тоталітаризм та опір, терор і репресії у комуністичній Румунії) ред. Gheorghe Onișoru, Bucharest, 2001.

«Bande, bandiți și eroi». Grupurile de rezistență și Securitatea, 1948-1968 («Банди, бандити та герої»: групи опору та Секурітате) ред. Florica Dobre, Bucharest, Editura Enciclopedică, 2003.

Mișcarea armată de rezistență anticomunistă din România, 1944-1962 (Антикомуністичний збройний рух опору в Румунії) ред. Gheorghe Onișoru, Bucharest, Editura Kullusys, 2003.

Trupele de Securitate, 1949-1989 (Групи Секурітате, 1949-1989) ред. Florica Dobre with Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, and Liviu Țăranu, Bucharest, Editura Nemira, 2004.

Un sfert de veac de urmărire: documente din dosarele secrete ale generalului Nicolae Rădescu (Чверть століття під стеженням: документи з таємних справ генерала Ніколае Радеску) ред. Monica Grigore, Oana Ionel, and Dragoș Marcu, Bucharest: Editura Enciclopedică, 2004.

Membrii C.C. al P.C.R., 1945-1989. Dicționar (Члени Центрального комітету КНР, 1945-1989: Словник) ред. Florica Dobre with Liviu Marius Bejenaru, Clara Cosmineanu-Mareș, Monica Grigore, Alina Ilinca, Oana Ionel, Nicoleta Ionescu-Gură, Elisabeta Neagoe-Pleșa, and Liviu Pleșa, Bucharest, Editura Enciclopedică, 2004.

Aprilie 1964 — «Primăvara de la București». Cum s-a adoptat «Declarația de independență» a României? (Квітень 1964 — «Бухарестська весна». Як Румунія прийняла «Декларацію незалежності?») ред. Florian Banu and Liviu Țăranu, Bucharest, Editura Enciclopedică, 2004.

Florian Banu, Asalt asupra economiei României. De la Solagra la Sovrom, 1936-1956 (Напад на румунську економіку. Від Солагри до Соврому, 1936-1956) Bucharest, Editura Nemira, 2004.

Partidul, Securitatea și Cultele, 1945-1989 (Партія, Секурітате та культу) ред. Adrian N. Petcu, Bucharest, Editura Nemira, 2005.

Nicu Steinhardt în dosarele Securității, 1959-1989 (Ніку Штайнхардт у документах Секурітате, 1959—1989) ред. Clara Cosmineanu and Silviu B. Moldovan, Bucharest, Editura Nemira, 2005.

Vasile Paraschiv, *Lupta mea pentru sindicate libere în România. Terorismul politic organizat de statul comunist* (Моя боротьба за вільні профспілки у Румунії. Політичний тероризм, організований комуністичною державою) ред. Oana Marcu și Dragoș Marcu, Iași, Editura Polirom, 2005.

Jurnal de Rezistență. Mărturii din Rezistența anticomunistă. Vasile Motrescu și Mircea Dobre, 1952-1953 (Щоденник опору. Спогади членів антикомуністично опору: Васіле Мотреску та Мірцеа Добре, 1952-53) ред. Theodor Bărbulescu and Liviu Țăranu, Bucharest, Editura Nemira, București, 2006.

Dosarul Ana Pauker. *Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie — 5 decembrie 1961* (Досьє Анни Паукер: Пленарне засідання Центрального комітету Румунської робітничої партії 30 листопада — 5 грудня 1961 року) 2 т., ред. Elis Neagoe-Pleșa and Liviu Pleșa, Bucharest, Editura Nemira, 2006.

Nicolae Mărgineanu — un psiholog în temnițele comuniste (Ніколае Маргінеану — психолог у комуністичних в'язницях) ред. Cristina Anisescu, Iași, Editura Polirom, 2006.

Securitatea. *Structuri/Cadre. Obiective și metode* (Секуритате. Структура/Кадри. Цілі і методи) т. I (1948-1967); т. II (1967-1989), ред. Florica Dobre with Florian Vanu, Theodor Bărbulescu, Camelia Duică, Liviu Țăranu, Elis Neagoe-Pleșa, and Liviu Pleșa, Bucharest, Editura Enciclopedică, 2006.

«Partiturile» Securității — Directive, ordine, instrucțiuni, 1947— 1987 («Результати» Секуритате — директиви,

накази, інструкції, 1947-1987) ред. Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan, and Mirela Matiu, Bucharest, Editura Nemira, 2007.

«Pseudomemoriile unui general de Securitate» («Псевдомемуари генерала Секуритате») ред. Cristina Anisescu and Silviu B. Moldovan, Bucharest, Editura Humanitas, 2007.

Organizația de rezistență condusă de maiorul Nicolae Dabija, 1948-1949 (Організації опору, очолювані майором Ніколае Дабією, 1948-49) ред. Liviu Pleșa, Bucharest, Editura CNSAS, 2009.

Ion Mihai Pacepa în dosarele Securității, 1978— 1980 (Йон Міхай Пачепа у документах Секуритате, 1978-1980) ред. Liviu Țăranu, Bucharest, Editura Enciclopedică, 2009.

Arhivele Securității (Архіви Секуритате) т. 1, Bucharest, Editura Pro-Historia, 2002.

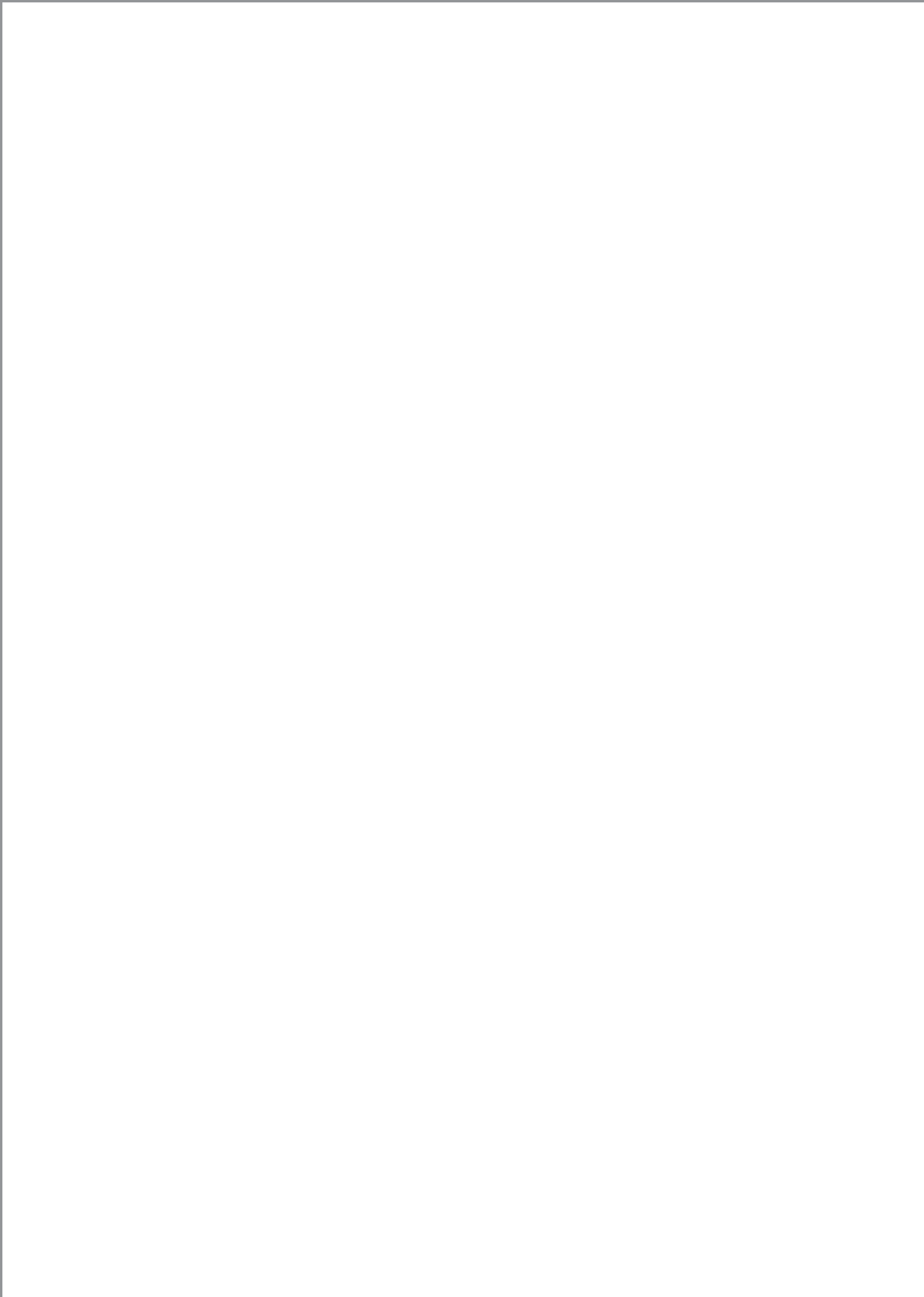
Arhivele Securității (Архіви Секуритате) т. 2, Bucharest, Editura Nemira, 2004.

Arhivele Securității (Архіви Секуритате) т. 3, Bucharest, Editura Nemira, 2006.

Arhivele Securității (Архіви Секуритате) т. 4, Bucharest, Editura Enciclopedică, 2009.

Caietele CNSAS (Записники НРБАС), Bucharest, Editura CNSAS, anul I, nr. 1/2008.

Caietele CNSAS (Записники НРБАС), Bucharest, Editura CNSAS, anul I, nr. 2/2008.



Словаччина

Архів Інституту національної пам'яті

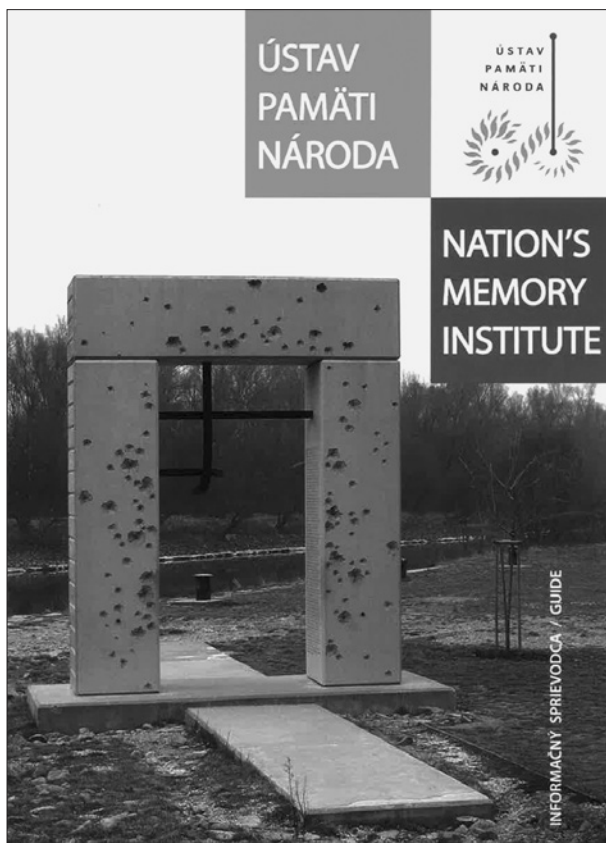
<http://www.upn.gov.sk/>
<http://www.upn.gov.sk/english/>
<http://www.upn.gov.sk/archiv-upn>

Частина I

Організаційна структура Архіву

У Словаччині архів як установа визначається законом № 503/2007 «Про архіви і реєстри» як «...спеціалізована установа, що отримує, реєструє, захищає та розкриває архівні документи». Система словацьких архівів складається з двох фундаментальних груп: публічних та приватних архівів. Архів Інституту національної пам'яті (А ІНП) належить до групи публічних архівів, а саме до архівів, що є юридичними особами, заснованими на підставі закону. Архів ІНП — це частина Інституту національної пам'яті, що був заснований згідно з законом № 553/2002 «Про доступ до документів, пов'язаних із діяльністю служб державної безпеки в 1939—1989 роках, про створення Інституту національної пам'яті та про внесення змін до деяких законів (закон «Про національну пам'ять»), зі змінами». Інститут було засновано як статутну установу.

Інститут має на меті збір, публікацію, адміністрування та використання документів органів безпеки, що були створені та зібрані у період із 18 квітня 1939 року по 31 грудня 1989 року. Документи, що є предметом закону «Про національну пам'ять» — це архівні матеріали, які мають високу документальну цінність як частина архівної спадщини Словацької Республіки. Документи, що були створені протягом діяльності Служби Безпеки її працівниками — це також частина культурної спадщини Словацької Республіки.



Згідно зі статутом ІНП, архів є одним із його відділів. Діяльність Архіву забезпечується Архівним відділом ІНП, що був заснований у липні 2003 року. Після виконання умов, визначених законом, і на основі пропозиції Голови ради директорів ІНП Яна Лангоса архів ІНП був включений у мережу спеціалізованих державних архівів Департаменту архівів та реєстрів Сектору громадської адміністрації при Міністерстві внутрішніх справ 7 липня 2004 року. У рамках цифрової ідентифікації архівів Словацької Республіки Міністерством внутрішніх справ Словацької Республіки 16 серпня 2005 року йому був наданий номер 523.

Крім закону «Про національну пам'ять» (№ 553/2002), Архів ІНП також регулюється законом «Про архіви та реєстри» і так званим архівним указом (указом Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки № 628/2002). Громадський спеціалізований нагляд із питань дотримання і виконання закону «Про архіви та реєстри» здійснюється в Архіві ІНП безпосередньо Міністерством внутрішніх справ Словацької Республіки. Таким чином, Архів ІНП, крім упорядкування документів та фондів Державних служб безпеки (далі — СБ), взяв на себе ведення реєстрів самого Інституту.

Архівний відділ ІНП спочатку мав три департаменти — Департамент архівних документів колишньої СБ, Департамент архівних документів інших підрозділів безпеки та Департамент читального залу і бібліотеки. Через те, що не були передані архівні фонди Головних управлінь Державної служби безпеки (1940-1945) зі Словацького національного архіву в Архів ІНП, 26 вересня 2006 року до статуту Інституту були внесені зміни і був утворений один Департамент документів СБ та інших підрозділів безпеки. Відділ підготовки та захисту архівних документів підпорядковувався Департаменту читального залу і бібліотеки.

Статут Інституту національної пам'яті від 23 березня 2007 року визначає завдання ІНП у статтях 21-24:

Архівний відділ (ст. 21)

- 1) Веде діяльність Архіву Інституту національної пам'яті.
- 2) Надає документи зі своїх власних фондів та з фондів архівів, із якими співпрацює Інститут, для проектів та консультативної діяльності.
- 3) Зберігає реєстри запитів Міністерства внутрішніх справ, Міністерства оборони, керівника Словацької служби розвідки щодо виключених документів від розкриття та причини такого рішення.
- 4) Зберігає реєстр документів, виключених із процедури розкриття Комітетом Національної ради Словацької Республіки.
- 5) Забезпечує захист архівних документів від втрати, видалення, пошкоджень, знищення або небережливого ставлення та проводить їх відновлення.

Департамент документів СБ та інших підрозділів органів безпеки (ст. 22)

- 1) Надає документи колишньої СБ та інших органів безпеки Архіву Інституту.
- 2) Забезпечує професійне архівне опрацювання наявних документів.
- 3) Зберігає центральний реєстр документів, виключених із процедури розкриття, та документів, недоступних для публікацій, а також архівує їх.

4) Співпрацює з Відділом електронного опрацювання архівних матеріалів для переведення письмових документів у електронну форму.

Департамент читального залу та бібліотеки (ст. 23)

- 1) Готує архівні документи у відповідності з заявами дослідників.
- 2) Веде діяльність, пов'язану з забезпеченням роботи дослідницької кімнати та бібліотеки.
- 3) Зберігає книгу записів дослідників, дослідницьких візитів та тем досліджень, а також інші допоміжні матеріали та бази даних.
- 4) Відповідає за збереження бібліотечних покажчиків.
- 5) Надає консультації дослідникам.
- 6) Відповідає за виконання копій архівних документів.
- 7) Відповідає за опіку над архівним пошуковим апаратом.
- 8) Бере участь у виставковій діяльності.

Департамент підготовки та захисту архівної документації (ст. 24)

- 1) Готує файли для електронної обробки.
- 2) Забезпечує захист архівних документів у відповідності до їх фізичного стану.
- 3) Забезпечує організацію та фізичну реконструкцію документів після завершення процесу сканування.

Закон «Про національну пам'ять» покладає на державу обов'язок відчувувати нерухоме майно на користь Інституту для виконання завдань згідно з цим законом. Держава ще не стикалась із цим обов'язком до сьогодні. Цей запис стосується також Архіву ІНП. Від вересня 2003 року Архівний відділ разом зі сховищами перебував у орендованих приміщеннях у Братиславській регіональній прокуратурі на вул. Кветна. Внаслідок відсутності можливості продовження договору оренди, всі відділи, крім архівного, були розташовані у комерційних офісних приміщеннях у будівлі Допрастав на вул. Кошицькій, натомість Архівний відділ був розміщений в інших комерційних приміщеннях у будівлі Ордену Салезіан дона Боско на вул. Мілетіцовій, де він знаходиться до сьогодні.

Частина II

Формування архівних фондів

1. Правова основа для збору документів

Інститут національної пам'яті був заснований, щоб по-ратися з минулим недемократичних режимів, що діяли на території Словаччини в ХХ столітті. Предметом закону «Про національну пам'ять» (№ 553/2002) відповідно до § 1 п. 2 є «...зберігання матеріалів, їх збір, оприлюднення, опіка і використання документів органів безпеки Третього Рейху та Союзу Радянських Соціалістичних Республік, а також органів державної безпеки, які були створені

та зібрані в період з 18 квітня 1939 року по 31 грудня 1989 року (...) і стосуються злочинів, вчинених стосовно словацького народу або словацьких громадян інших національностей», тобто

1. нацистських злочинів,
2. комуністичних злочинів,
3. інших злочинів проти миру, злочинів проти людяності або військових злочинів,
4. інших репресій із політичних мотивів, скоєних членами словацької та чехословацької влади, що були задіяні в кримінальних процесах, або особами, що діяли від їхнього імені, та були відображені в судових рішеннях, щодо осіб, які постраждали за діяльність за збереження свободи, демократії та існування вільної і демократичної Словаччини,
5. діяльності органів безпеки, визначених у § 2.

Органи безпеки, визначені у § 2, п. г): Державна служба безпеки, Центральне управління військової контррозвідки Національних корпусів безпеки (3-є управління), Розвідувальне управління Головного управління Прикордонної охорони та Служби захисту державного кордону, Департамент внутрішнього захисту реформаторських навчальних корпусів, Розвідувальна служба Генерального штабу Чехословацької армії та попередники цих органів у період з 18 квітня 1939 по 31 грудня 1989 року. П. h) цього ж параграфа визначає окремі підрозділи СБ як незалежні частини Національних корпусів безпеки: Головне управління розвідки Національних корпусів безпеки (1-е управління), Головне управління контррозвідки Національних корпусів безпеки (2-е управління), Управління стеження Національних корпусів безпеки (4-е управління), Управління розвідувальних технологій Національних корпусів безпеки (6-е управління), Управління паспортів і віз Національних корпусів безпеки, їх регіональні підрозділи або попередники цих органів або їх підрозділів.

Закон «Про національну пам'ять» є результатом кількох законів, прийнятих Федеральною Асамблеєю Чехословацької Федеративної Республіки після 1989 року, Словацької Національної ради в 1990-1992рр. та Національної ради Словацької Республіки з 1992 року. Вони вказали на аморальність і незаконність комуністичного режиму, порушення прав і свобод громадян, вчинення злочинів репресивними органами влади. Це такі закони:

- закон № 119/1990 «Про юридичну реабілітацію»,
- закон № 212/1990 «Про позбавлення нерухомого майна, що перебуває у постійному користуванні Комуністичної Партії Чехословаччини»,
- конституційний закон № 496/1990 «Про передачу майна Комуністичної Партії Чехословаччини народу Чеської і Словацької Федеративних Республік»,
- конституційний закон № 497/1990 «Про передачу майна Соціалістичного Союзу Молоді народу Чеської і Словацької Федеративних Республік»,
- закон № 87/1991 «Про позасудову реабілітацію»,
- закон № 319/1991 «Про врегулювання деяких майнових та інших несправедливостей»,
- закон № 451/1991, який також називають законом про люстрацію, резолюція СНР (Словацької Національної ради) № 131 від 20 червня 1991 року «Про люстрацію у Словацькій Республіці»,
- закон № 480/1991 «Про період відсутності свободи», рішення Конституційного Суду ЧСФР № 14/1992 року в Покажчику рішень і резолюцій КС ЧСФР,

закон № 282/1993 «Про врегулювання деяких майнових та інших порушень стосовно церков та релігійних громад»,

закон № 125/1996 «Про аморальність та нелегальність комуністичного режиму».

2. Установи, зобов'язані до передачі документів

§ 27 закону № 553/2002 у ст. 1 визначає, які державні органи повинні передати документи колишньої СБ Інституту національної пам'яті. Це Міністерство внутрішніх справ Словацької Республіки, Міністерство оборони Словацької Республіки, Міністерство юстиції Словацької Республіки та Словацька служба розвідки. Ці установи повинні передати «... документи про діяльність підрозділів безпеки, які вони мають у своїй власності або у розпорядженні, протягом шести місяців із дати набуття чинності даного закону. Вони також передають до Інституту копії сертифікатів, виданих громадянам Словацької Республіки під час чинності закону № 451/1991, що регулює виконання деяких функцій державних органів і організацій Чеської і Словацької Федеративної Республіки, Чеської Республіки та Словацької Республіки». П. 28 цього закону охоплює також документи, які знаходяться за межами Словаччини. Він зобов'язує уряд Словацької Республіки надіслати запити до урядів колишніх держав Варшавського договору та уряду Російської Федерації, Чеської Республіки та Федеративної Республіки Німеччини про передачу відповідних документів. Велика частина документів із центральних федеральних установ колишньої Чехословацької Соціалістичної Республіки (ЧССР) сьогодні зберігається в Чехії, та не була передана до Словаччини з огляду на перешкоди Чеської сторони.

Примітка редактора: Архівні матеріали і документи, які виникли у процесі діяльності чехословацьких служб безпеки в період із 4 квітня 1945 року по 15 лютого 1990 року (відповідно по 31 грудня 1992 року) були передані адміністрації Архіву справ державної безпеки до 01.02.2008 року відповідно до частини 1 і 2, п. 14 закону № 181/2007 «Про Інститут вивчення тоталітарних режимів та Архів справ державної безпеки» з доповненнями. Уряд Словацької Республіки до сьогодні не надіслав запитів стосовно документів, імовірно тому, що поділ федерального майна, здійснювався відповідно до договору, укладеного між Чеською і Словацькою Республіками 24 листопада 1999 року про спільний підхід у розділі майна Чехословацької Федеративної Республіки та його передачі Чеській та Словацькій Республікам (див. Збірник міжнародних договорів № 63/2000).

3. Історія колекцій

Завданням архіву ІНП є отримання та опрацювання документів органів безпеки тоталітарних режимів. Документи, що досі мають відмітку про конфіденційність, були отримані від «силових» державних міністерств Чехословаччини після 1989 року, що активно використовують ці документи до сьогодні. Саме ці відмітки стосовно рівня конфіденційності і розгляд матеріалів, згідно з законом «Про захист конфіденційної інформації та розсекречення документів», стали ключовою проблемою, що значно

ускладнювала та затягувала процес передачі документів органами державної влади. Документи, залишені колишніми службами безпеки, не розглядалися як документи, що мають історичну цінність — як архівна спадщина — державними органами (Словацькою службою розвідки, органами національної безпеки, Військовою оборонною розвідкою), а отже не передавалися Державному архіву. Замість цього вони були інтегровані в існуючі реєстри державних установ у 1990 році. Таким чином ці документи не могли бути зареєстровані в реєстрі архівної спадщини Словацької Республіки та з юридичної точки зору вони не належали до архівної спадщини Словацької Республіки, яка, згідно з законом «Про архіви та реєстри», є частиною національної культурної спадщини. Вони можуть бути розкриті і опубліковані для громадян відповідно до закону № 553/2002 одразу після передачі документів, їх формального розсекречення і розміщення у Архіві ІНП. Процес надання доступу до документів для громадян розпочався після отримання позитивного рішення органу з захисту персональних даних. Після отримання Архівом статусу спеціалізованого та після створення читального залу, документи СБ — тепер зі статусом архівних документів — були надані для вивчення широкій громадськості у липні 2004 року, відповідно до умов, визначених у порядку проведення досліджень Архіву ІНП.

3.1. Отримання документів від Словацької служби розвідки

ІНП був заснований як юридична особа 28 вересня 2002 року. 17 грудня 2002 року Управлінням національної безпеки було передано заяву Словацькій службі розвідки, у якій було визнано Інститут наступником автора конфіденційної інформації (СБ). Закон про заснування ІНП визначає, що протягом 6 місяців після набуття чинності закону «Про національну пам'ять», тобто з 28 березня 2003 року, державні органи передадуть документи колишніх охоронних підрозділів Інституту національної пам'яті. Цей термін був відкладений законом № 110/2003 від 28 травня 2003 року, але досі не всі документи були передані. Після завершення переговорів Інститут уклав договір про співпрацю зі Словацькою службою інформації, на основі якого було передано частину документів СБ. 30 жовтня 2003 року Ян Лангос, Голова Ради директорів ІНП, скасував конфіденційність всіх документів СБ, що зберігалися у сховищах Словацької служби інформації згідно з законом «Про захист конфіденційної інформації». З 2003 по 2005 роки Інститут отримав документи, що були зібрані в ході діяльності регіональних управлінь СБ (Братислава, Банська Бистриця і Кошице), мікрофіші 1-го Управління Національних корпусів безпеки (34 570 шт.), особисті справи членів 12-го управління та регіональних управлінь СБ. Згодом Інститут отримав так звані оперативні документи (близько 72 000 розвідувальних, агентських, кримінальних та слідчих справ) та бази матеріалів СБ.

3.2. Отримання документів Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки

З березня 2005 року була підписана угода між ІНП та Міністерством внутрішніх справ Словацької Республіки, що визначала обсяг переданих архівних фондів та зборів від підрозділів СБ, що були створені у ході роботи колишнього Федерального міністерства внутрішніх справ і дер-

жавних установ, що були у підпорядкуванні Міністерства та зберігалися в архівах Міністерства внутрішніх справ у Нітрианській Стреді та Левочі. Передача тривала до 2006 року, поки матеріали не були надані у відповідному обсязі. У лютому 2006 року і вересні 2007 року Інститут отримав документи Федерального 12-го управління Національних корпусів безпеки з керівництвом у Братиславі з архіву Міністерства внутрішніх справ у Нітрианській Стреді, які Міністерство внутрішніх справ Словацької Республіки отримало з Чеської Республіки. Особові справи колишніх членів СБ і фонди Прикордонної служби Кошице було складно передати, навіть сьогодні їх отримання не завершено. Документи з Міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки майже повністю впорядковані та інвентаризовані.

3.3. Отримання документів Міністерства оборони Словацької Республіки

У лютому 2004 року ІНП та Військова оборонна розвідка уклали угоду про взаємну співпрацю для передачі документів, що були зібрані СБ, розкриття інформації з цих документів і про доступ до інформації з цих фондів. Передача матеріалів Військової оборонної розвідки була завершена протягом 2004 року. ІНП отримало від Військової оборонної розвідки документи, які Міністерство оборони Словацької Республіки отримало від Федерального міністерства оборони Чехословацької федеральної республіки 22 грудня 1992 року. Але частина документів була знищена у рамках «доархівної опіки» у 1996 та 1999 роках, оскільки період зберігання, зазначений на документах, був у деяких випадках також терміном знищення документів. Загалом ІНП отримав від Міністерства оборони Словацької республіки 9 архівних фондів підрозділів Центрального управління військової контррозвідки — 3-го управління СБ, що зберігаються у 215 боксах.

3.4. Отримання документів Міністерства юстиції Словацької Республіки

Наприкінці 2006 року Міністерство юстиції Словацької республіки передало ІНП зібрані Департаментом документації матеріали стосовно злочинів комунізму (Міністерство юстиції Словацької Республіки було розпущене восени 2006 року). Загальна протяжність сягає 3,5 лінійних метрів документів.

3.5. Отримання документів від Чеської Республіки

Вже в грудні 2003 року ІНП ініціював листом на адресу Міністерства внутрішніх справ Чеської Республіки початок переговорів про документи, які зберігаються в архівах державних органів та установ у Чеській Республіці. Процес передачі документів не відбувся через позицію чеської сторони, відповідно до якої міжнародні угоди та юридичні документи, що зберігаються у Чехії, не передаються органам іноземних держав, у тому числі ІНП. Проте до письмових матеріалів, що були зібрані в ході діяльності СБ, якщо вони містять дані про громадян Словацької Республіки, є доступ. Розподіл фондів федеральних підрозділів СБ, які діяли на всій території колишньої Чехословацької Соціалістичної Республіки, а саме 2-го управління і його попередників, 5-го управління, технічних управлінь

(Управління з нагляду та оперативних технологій), Управління розслідувань, Управління паспортів та віз, Спеціального управління (13-те управління), досі лишається незавершеним. Питання оперативних справ 3-го управління — Військової контррозвідки (VKR) — також лишається незавершеним. На початку лютого 2007 року було підписано угоду між Міністерством оборони Словацької Республіки та Міністерством оборони Чеської Республіки про передачу матеріалів колишньої військової контррозвідки і розвідувального управління Генерального Штабу, а також укладено виконавчий протокол, що включав підхід та процедуру передачі. Документи мали бути передані Міністерству оборони, а звітди поступово ІНП. Робота щодо передачі розпочалася, але весь процес був сповільнений у зв'язку із заснуванням Інституту вивчення тоталітарних режимів (ÚSTR) та Архіву справ державної безпеки (ABS) у Чеській Республіці. Так, Міністерство оборони Чеської Республіки передало документи Військової контррозвідки та Управління розвідки Генерального штабу Архіву справ державної безпеки і, таким чином, процес передачі лишається незавершеним.

Примітка редактора: Архівні матеріали і документи, які виникли в ході діяльності Головного управління Військової контррозвідки (3-го управління Національних корпусів безпеки) і Розвідувального управління Генерального штабу були передані Міністерством оборони Чеської Республіки, в тому числі Військовою розвідкою новоствореному Архіву справ державної безпеки до 1 лютого 2008 року, згідно з законом № 181 від 8 червня 2007 року «Про Інститут із вивчення тоталітарних режимів і Архів справ державної безпеки», зі змінами. Нинішня ситуація, безперечно, є результатом взаємної неспроможності досягти повної архівної роздільності між Чеською і Словацькою Республіками з 31 грудня 1992 року до 24 листопада 1999 року, в тому числі зі словацької сторони, яка, наприклад, не передала особисті військові документи громадян Чеської Республіки з центрального реєстру Військового архіву у м. Трнава.

Частина III

Характеристики архівних фондів

Часові рамки документів, що зберігаються в Архіві Інституту національної пам'яті, визначені у § 1, ст. b) закону «Про національну пам'ять». Інститут збирає, надає доступ, розкриває, адмініструє та використовує документи органів безпеки, що були створені та зібрані у період із 18 квітня 1939 року по 31 грудня 1989 року. У 2003-2007 рр. ІНП отримав лише документи СБ. Договір зі Словацьким національним архівом щодо передачі фондів зі штаб-квартир Служби безпеки (1940-1945 рр.) не був укладений.

Загальна протяжність архівних документів сягає понад 2 100 метрів, які зберігаються у 10 500 боксах. Оперативні і слідчі справи СБ складають найбільшу частину архівних

документів (орієнтовно 62 000 справ). Крім паперових документів, у архіві є також 70 961 мікрофіш та 466 пропагандистських та навчальних фільмів. Загалом у Архіві Інституту національної пам'яті — 638 ідентифікованих архівних фондів та зборів — хоча це не остаточна кількість. Архівні фонди організовані за класифікаційною схемою, з огляду на походження та хронологію у 13 предметних групах. Організація підрозділів Служби безпеки, переформатування архівних фондів, як і об'єктивні та практичні вимоги досліджень були важливими критеріями в організації архіву.

Архівні фонди та колекції, що зберігаються в А ІНП можна поділити на такі групи в залежності від рівня опрацювання:

— **Неопрацьований матеріал** — здебільшого особисті фонди та колекції (більшість матеріалів була отримана як надбання);

— **Частково опрацьований матеріал** — в основному адміністративні документи, що в переважній більшості розділені по фондах відповідно до походження та організації, трапляються документи, що були подрібнені через шредер, однак документи потребують створення архівного пошукового апарату та реінвентаризації;

— **Опрацьований матеріал** — матеріал організований, для нього було створено архівний пошуковий апарат;

— **Оперативні матеріали** — складають майже 50% архівних документів А ІНП — це серії документів згідно з архівними або реєстраційними номерами, поділені між регіональними управліннями, вони повністю відповідають реєстрів, а також готовому архівному пошуковому апарату (переформатування не матиме жодного сенсу).

Список суб'єктів архівних груп, створених в Архіві ІНП:

А. Центральні підрозділи державних органів та органів безпеки;

Б. Територіальні підрозділи органів безпеки;

В. Оперативні документи;

Г. Реєстраційні матеріали — картотеки;

Д. Особиста документація членів;

Е. Територіальні підрозділи Національних корпусів безпеки — Служби громадської безпеки та їхні попередники;

Є. Підрозділи служби безпеки в Армії;

Ж. Прикордонна служба та Служба захисту кордону;

З. Табори праці та карні табори;

И. Політичні партії та релігійні організації;

І. Освітня система;

Ї. Особисті фонди;

М. Колекції.

Найбільшою та найважливішою частиною документів із цього списку є документи з груп А, Г та В. Вони складаються з десятків більш чи менш інвентаризованих фондів. Це такі групи:

А. Центральні підрозділи державних органів та органів безпеки

1) Фонди центральних органів Словацької Республіки (1938) 1939-1945рр.

2) Фонди центральних органів унітарної держави 1945-1969рр.

Б. Територіальні підрозділи органів безпеки

1) Фонди органів безпеки та їх підрозділів (1938) 1939-1945рр.

2) Фонди підрозділів державних органів безпеки 1945-1953рр.

3) Фонди підрозділів державних органів безпеки 1954-1960рр. (1966)

4) Фонди підрозділів державних органів безпеки 1966-1989рр.

В. Оперативні документи

1) 1-ше управління ZNB (зовнішня розвідка)

2) 3-тє управління ZNB (військова контррозвідка)

3) Підрозділи СБ у Словаччині.

Частина IV

Розкриття документів

1. Принципи, що визначають доступ до документів

Доступ до архівних документів у читальному залі регулюється наказом про дослідницьку діяльність Архіву Інституту національної пам'яті, прийнятим 14 грудня 2005 року. Відповідно до наказу, дослідник — це особа, якій виповнилося щонайменше 18 років, уповноважена для даної діяльності органом державної адміністрації або установами, визначеними у § 8 п. г закону № 553/2002 «Про національну пам'ять».

Дослідник може вивчати тільки розкриті архівні документи. Розкриті архівні документи — це документи, для яких первинний власник або адміністратор архівного документа створив архівний пошуковий апарат (реєстри, інвентарі, каталоги), а їх зміст не загрожує безпеці держави або окремих осіб згідно з чинним законодавством. Дозвіл на вивчення розкритих архівних матеріалів та колекцій надається директором архіву на основі письмового запиту.

Дозвіл на вивчення нерозкритих архівних документів може бути наданий Головою Ради Директорів ІНП на основі письмового запиту. Такий дозвіл надається на визначений період, найчастіше до кінця календарного року, у якому дослідник розпочинає вивчення документів. Було розкрито такі архівні документи:

1. Особисті справи 1-го управління ZNB (Зовнішня розвідка),

2. Документи опрацювання контррозвідки S (сигнальні файли), PO (особа, за якою ведеться нагляд), NO (вороги) та їх попередники.

2. Використання документів

Документи, що зберігаються в Архіві Інституту національної пам'яті, використовуються у кількох сферах. Найчастіше — у наукових та дослідницьких цілях. Крім цієї сфери, документи надаються також для потреб державної адміністрації (наприклад, на запити Управління національної безпеки) або судів. Ми продемонструємо використання документів Архіву ІНП на прикладі 2009 року.

Протягом 2009 року архівісти надали загалом 3 542 архівних одиниць зберігання, у тому числі 1 369 справ у читальний зал, 2 128 справ для підготовки матеріалів до сканування та 45 одиниць в інших цілях (адміністрація Управління національної безпеки, Військова оборонна

розвідка). 105 994 аркушів архівних документів було підготовано для сканувальної станції. 225 350 аркушів архівних матеріалів та 77 справ друкованих матеріалів (щоденних та періодичних) було розкрито за допомогою читального залу Архіву ІНП. Загалом було видано 84 книги. 2 034 аркушів мікрофіш було надано у рамках 123 замовлень. Загалом у 2009 році архів відвідав 161 дослідник, у тому числі 142 зовнішніх та 19 внутрішніх (працівники ІНП). Загалом відбувся 641 дослідницький візит, у тому числі 421 візит зовнішніх дослідників та 220 візитів працівників ІНП. Архів виконав 1 136 сторінок копій, що були надані 57 заявникам. Загалом було надано 63 дозволи для використання цифрової камери для дослідницьких цілей та 18 дозволів на використання репрографічного обладнання для журналістських цілей.

Документи надавалися здебільшого для наукових дослідників (бакалаврські роботи, магістерські, дослідницькі проекти). З такою метою до архіву звернулося 86 дослідників. Особисте зацікавлення предметом дослідження — вивчення документів, що стосуються особистих справ або справ близьких — привело 32 дослідників, підготовка матеріалів для новин та журналістська діяльність — 27 дослідників, офіційна перевірка документів — 10 дослідників, підготовка документальних фільмів — 6 дослідників.

Найчастішим тематичним запитом були переслідування людей (31 дослідник), історія церков, судові переслідування, стосунки між церквами і СБ (18 дослідників), організація та методологія СБ (16 дослідників), Словацька Республіка в 1939-1945рр. (5 дослідників), особисті посади у СБ, діяльність членів СБ (5 дослідників), проблеми еміграції (4 дослідники), проблеми генеалогії (4 дослідники), питання меншин у Словаччині (3 дослідники). Читальний зал відзначав також людей, зацікавлених у подіях 1968 року, періоду так званої нормалізації, так званого правого опортунізму, колективізації, комуністичною пропагандою, переписом населення, угорською революцією 1956 року або подіями листопада 1989 року.

Крім уже згаданих візитів, були також деякі екскурсії до А ІНП (Німецький фонд Маршалла, Асоціація шкіл Св. Вінсента де Поля, Організація Люди в небезпеці, Початкова школа Кралльова прі Сенці, факультет мистецтв Коменського університету в Братиславі).

3. Архівний пошуковий апарат Архіву Інституту національної пам'яті

Пошук документів і відомостей здійснюється в ІНП на двох рівнях — електронному (у базі даних), де в основному шукаються особисті дані, та за допомогою архівного пошукового апарату у читальному залі Архіву ІНП.

Документальна система ІНП також складається з баз даних, які були передані в ході отримання документів, автором яких є СБ (наприклад, EZO — Реєстр осіб, що становлять інтерес служб), і таблиць, що були створені протягом діяльності окремих відділів ІНП. Архівний відділ створив кілька реєстрів, що є частиною центральної бази даних ІНП.

Таблиця так званих реєстраційних протоколів документів, що зберігалися в СБ стосовно громадян Чехословащини, — це основний електронний пошуковий інструмент. Вона також доступна на інтернет-сайті Інституту національної пам'яті. Архівний відділ бере також участь у транскрипції.

На додаток Інститут використовує інші реєстри, які також були розміщені на сайті ІНП. Це списки ліквідованих і «аріанізованих» єврейських компаній, список осіб єврейського походження, що був створений незадовго до початку депортації євреїв зі Словаччини в 1942 році і список євреїв, що проживали на території, окупованій Угорщиною у 1938 році. Крім того, Інститут розкрив списки підрозділів та членів СБ та Прикордонної служби, списки членів Комуністичної партії Чехословащини і Комуністичної партії Словаччини, список осіб, депортованих до ГУЛАГів і список функціонерів Гвардії Глінки.

На даний момент у Архіві ІНП є понад 600 архівних фондів та колекцій. Однак ця кількість не є остаточною, оскільки триває процес придбання нових надходжень до Архіву, зокрема шляхом поділу і створення нових архівних фондів зі змішаного матеріалу або з непрофесійно опрацьованих матеріалів, які Інститут отримав від державних установ у період із 2003 року по 2006 рік.

Частина архівних документів була розкрита для дослідницьких цілей за допомогою архівного пошукового апарату.

На даний момент у Архіві немає класичного узагальненого архівного пошукового апарату у паперовій формі. Загальний архівний пошуковий апарат — Інформаційний покажчик архівних фондів А ІНП — частково сформований за класифікаційною схемою використання структури архівних фондів та колекцій, доступний на сайті ІНП. Схема надає огляд архівних фондів та колекцій, що зберігаються в А ІНП та інформує дослідників про назви фондів, їх часові рамки та кількість матеріалів.

У середньостроковій перспективі Інститут планує підготувати Посібник із архівних фондів А ІНП (зміст та структура: історія Архіву, порядок проведення досліджень, копіювання фондів, допоміжний апарат посібника — список скорочень, покажчики тощо).

Аналітичний архівний пошуковий апарат складається з покажчиків та каталогів. Покажчики зазвичай створюються для вже остаточно організованих архівних фондів. З огляду на великий дослідницький інтерес Архів був змушений створювати тимчасові та часткові покажчики. Перші часткові покажчики та реєстри були створені у 2005 році для фондів регіональних управлінь СБ у Левіце, Нітрі та Прієвідзі. На даний час багато уваги приділяється інвентаризації матеріалів окремих підрозділів регіональних управлінь — створюються перші часткові інвентарі, наприклад, 2-го департаменту Регіонального управління Національних корпусів безпеки Управління державної безпеки у Банській Бистриці.

Для дослідників у Архіві Інституту національної пам'яті доступно 117 архівних інструментів, 70 покажчиків (7 об'єднаних та 21 частковий) та 47 списків передачі.

Частина загальної кількості архівного пошукового апарату була створена вже до 1989 року, зокрема, 13 архівних інструментів було створено в Архіві Міністерства внутрішніх справ Словацької Соціалістичної Республіки в Спіске Подградє, зокрема, об'єднані покажчики. На жаль, перед створенням ІНП рівень опрацювання фондів та створення архівний пошуковий апарат був недостатнім. Також варто сказати про архівний пошуковий апарат, створений в Архіві міністерства внутрішніх справ Словацької Республіки у Левочі у 1993-2005рр. Покажчики формально зберігають класичну структуру, але їх вступі є досить загальними, а їхні творці не змогли

оцінити історичну цінність даних архівних документів. Тим не менше, ми спостерігаємо неповноту задоволення запитів, часто через порушення принципу походження та через об'єднання архівних фондів у більші одиниці і створення штучних фондів, або навпаки — створення архівних фондів лише з частини матеріалів, які були створені в ході діяльності установи протягом певного періоду часу (наприклад, деякі фонди регіональних управлінь або районних управлінь Національних корпусів безпеки Управління державної безпеки поділені на 3 різних так званих фонди). У випадку Регіональних управлінь Національних корпусів безпеки Управління державної безпеки необхідно також згадати про неналежну організацію документального матеріалу, яка не відображає організаційну структуру та поділ даних установ. У такому стані організації архівних матеріалів наявні показники задовільняють потреби дослідників, але необхідно буде провести у майбутньому скорочення показників та реінвентаризацію архівних фондів, однак їх опрацювання вимагає суттєвих знань в архівній теорії.

Частина V

Оцифрування документів

Інститут національної пам'яті як одна з небагатьох установ у рамках всієї Словаччини здійснює систематичне оцифрування архівних документів. Оцифрування є частиною більш комплексного процесу створення Документальної системи ІНП як централізованої системи, що містить візуальну, аудіо— і текстову інформацію.

Розкриття документів, що стосуються конкретної людини, згідно з законом № 553/2002, та потреба захисту персональних даних інших осіб за допомогою їх приховання були імпульсом для проведення оцифрування архівних документів. Кожен документ є окремою інвентарною одиницею. Участь в оцифруванні беруть Архів ІНП та Інформатичний відділ. Процес починається з фізичного отримання документів із архіву, їх підготовки (усунення металевих скоб, нумерації сторінок) та їх перевезення до станції оцифрування. Там скануються окремі сторінки, створюються та вносяться до реєстрів просканованих документів інформатичних систем ІНП описи матеріалів.

Невдовзі після створення ІНП з огляду на велику кількість запитів щодо розкриття документів, згідно з законом № 553/2002, документи сканувалися здебільшого для потреб Відділу розкриття та для підготовки до розкриття документів в електронній формі. Систематичне оцифрування документів почалося після збільшення запитів. В першу чергу, були оцифровані реєстри документів. Також систематично оцифровуються S-файли. На даний момент готується систематичне оцифрування допоміжних книг реєстрів СБ. До 30 червня 2010 року було проскановано орієнтовно 1,6 мільйона сторінок документів.

Частина VI

Публікації, видані Інститутом національної пам'яті, що були підготовані на основі документів органів безпеки

Список публікацій, створених на основі документів підрозділів органів Державної служби безпеки протягом існування ÚPN:

MICHÁLEK, S.: Prípado Oatis (Справа Oatic). Bratislava 2003. 293 ст. ISBN 80-969296-0-7

PALKO, jr., V.: Bernard Jaško a spol. Odpor proti komunizmu v Zbore národnej bezpečnosti (Bernard Jaško and Accomplices. Антикомуністичний опір у Національних корпусах безпеки). Bratislava 2006. 136 ст. ISBN 80-969294-4-X

MEDVECKÝ, M.: Spravodajské eso slovenského štátu: kauza Imrich Sucký (Майстер розвідки Словацької Республіки: справа Imricha Cyki). Bratislava 2007. 239 ст. ISBN 978-80-969296-7-2

MANDZÁK, D. A.: «Agent a špión Vatikánu» — Redemptorista Ján Ivan Mastiliak, slovenský účastník monsterprocesu proti A. A. Machalkovi a spol. («Агент та шпигун Ватикану» — Редемпторист Ян Іван Мастіляк, словацький учасник процесу проти А.А. Махалка і його посібників). Bratislava 2008. 414 ст. ISBN 978-80-89335-03-9

LETZ, R.: Odkaz živým — Prípado Albert Púčik a spol. (Повідомлення живим — Справа Альберта Пучіка та його спільників). Bratislava 2008. 212 ст. ISBN 978-80— 89335-09-1

ŽÁČEK, P.: Nástroj triedneho štátu (Знаряддя класової країни). Bratislava 2005. 389 ст. ISBN 80-969-296-2-3

ŽÁČEK, P.: V čele ŠtB. Pád režimu v záznamoch dôstojníka tajnej policie (На чолі СБ. Падіння режиму у нотатках офіцера Таємної поліції). Bratislava 2006. 260 ст. ISBN 80-969296-3-1

LETZ, R.: Dokumenty k procesu s katolíckymi biskupmi Janom Vojtaššákom, Michalom Buzalkom a Pavlom Gojdičom (Документи стосовно процесу над католицькими єпископами Яном Войташаком, Міхалом Бузалкою та Павлом Гойдічем). Bratislava 2007. 373 ст. ISBN 978— 80-969296-6-5

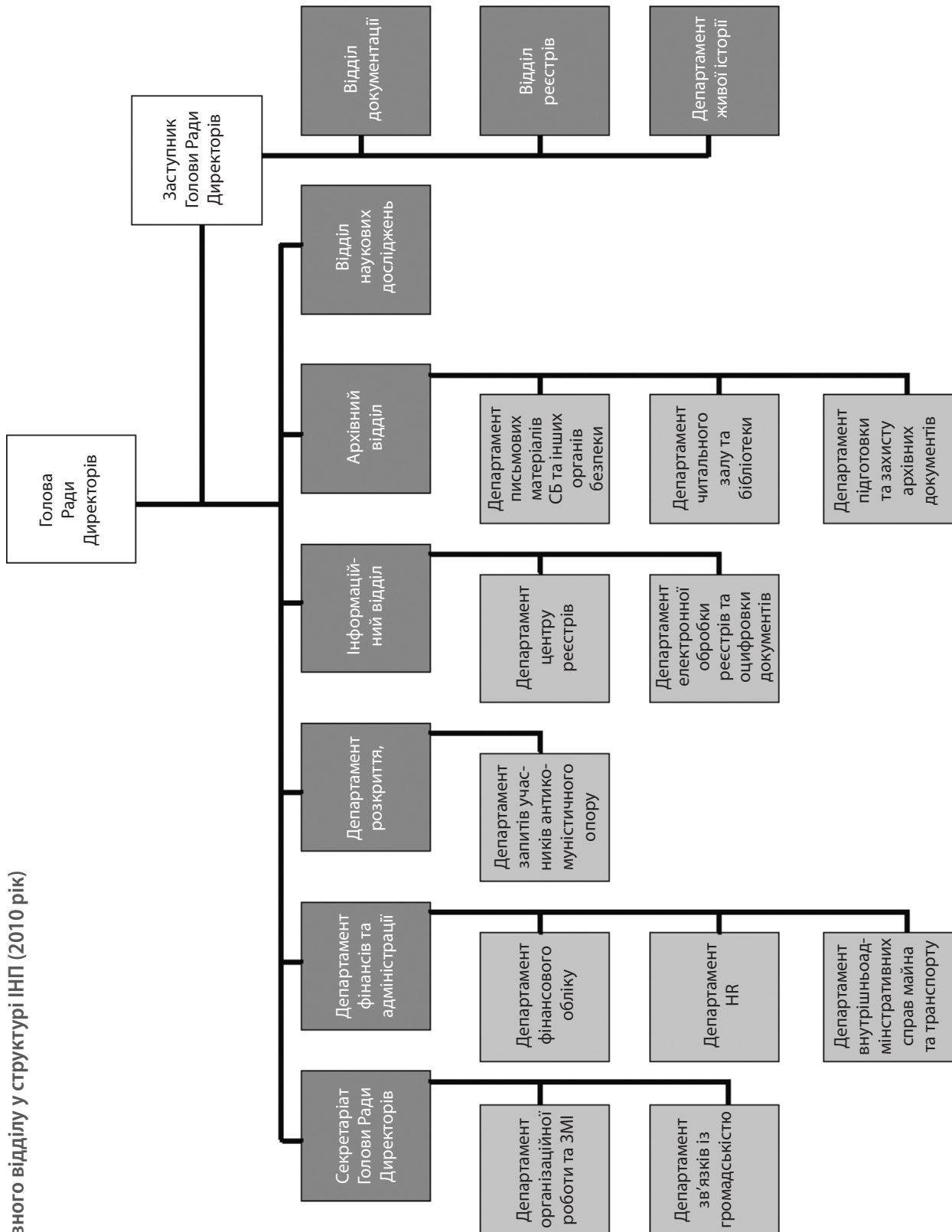
SIVOŠ, J. (ред.): XII. správa ZNB. Dokumenty k činnosti Správy kontrarozvedky v Bratislave v rokoch 1974 — 1989 (12-те Управління ЗНБ. Документи стосовно діяльності Управління контррозвідки у Братиславі в 1974-1989 роках). Bratislava 2008. 636 ст. ISBN 978-80-969296-9-6

LETZ, R. — Matula, P.: Dokumenty k procesu s Viliamom Žingorom a spol. (Документи стосовно процесу Вільяма Жішгора та його спільників). Bratislava 2009. 280 ст. ISBN 978-80-89335-15-2

MANDZÁK, D. A.: Dokumenty k procesu s Augustinom A. Machalkom a spol. (Документи стосовно процесу Августина А. Махалка та його спільників). Bratislava 2009. 587 ст. ISBN 978-80-89335-14-5

BALUN, P. — Strešňák, G.: November. Očami ŠtB a ulice (Листопад. Очіма СБ та вулиці). Bratislava 2009. 263 ст. ISBN 978-80-89335-22-0

Позиція архівного відділу у структурі ІНП (2010 рік)



Науково-довідкове видання

ДОКУМЕНТИ КОМУНІСТИЧНИХ СПЕЦСЛУЖБ У ЄВРОПІ: путівник мережею архівів

Редактори-упорядники: *Рафал Леськевіч, Павел Жачек*
Редактори українського видання: *Олеся Ісаюк, Володимир Бірчак*

Переклад з англійської: *Олена Семенюк*
Переклад з німецької: *Олеся Ісаюк, Наталія Сусяк, Марта Островська*

Літературна редакція: *Наталія Магера, Олена Шарговська*
Верстка та макетування: *Петро Клим*
Дизайн: *Ольга Сало*
Відповідальна за випуск: *Ярина Ясиневич*

Центр досліджень визвольного руху
Україна, 79000, м. Львів, а/с 103
www.cdvr.org.ua
history@cdvr.org.ua
dostup@cdvr.org.ua
тел./факс: +38 (032) 247 45 22, +38 (063) 628 68 69

Підписано до друку 02.04.2016 р.
Формат 64×90/8. Папір офсетний. Друк офсетний.

ТзОВ «Часопис»
м. Львів, вул. Сихівська, 10/183
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 4194 від 03.11.2011 р.
тел.: +38 (096) 274 83 36

Відкриття архівів колишнього КГБ для громадськості — ключовий крок для подолання тоталітарної спадщини. І в цьому процесі важливо вивчати і переймати досвід країн, які раніше за нас зуміли дати відповіді на виклики, пов'язані з доступом до таємниць спецслужб злочинних режимів.

Збірник допоможе розібратися, як свого часу відкривали, упорядковували та робили доступними архіви служб безпеки у країнах Центральної та Східної Європи. На сторінках — досвід Польщі, Німеччини, Чехії, Угорщини, Болгарії, інших країн «Східного блоку». Стисла історія архівних установ на базі архівів КГБ та його місцевих аналогів, інформація про організацію, умови доступу до документів. Важливою для дослідників частиною путівника є переліки фондів архівів репресивних органів — це допоможе зорієнтуватись, які саме документи там зберігаються.

За сприяння:



Український
інститут
національної
пам'яті



ЦЕ ВИДАННЯ ЗДІЙСНЕНО ЗА ФІНАНСОВОЇ
SPONSORED BY THE INTERNATIONAL
ТА ЕКСПЕРТНОЇ ПІДТРИМКИ
RENAISSANCE FOUNDATION
МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ "ВІДРОДЖЕННЯ"